

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง

การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรม
กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

**A regional variation of selected ethnic languages and
cultures in Southeast Asia**

โดย

ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์

และคณะ

เมษายน 2561

คำนำ

รายงานการวิจัยเล่มนี้เป็นผลผลิตของโครงการวิจัยเรื่อง “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ซึ่งเป็นการวิจัยข้ามพรมแดนประเทศ ผลการวิจัยทำให้ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานวิจัยทางด้านภาษาไทดำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงระบบเสียงของภาษาไทดำ การจัดกลุ่มภาษาไทดำ ถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ และคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำและภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ผลการวิจัยเกี่ยวกับระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนเชิงภูมิศาสตร์ ทำให้ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการแปรตามภูมิภาคของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนถิ่นย่อยต่าง ๆ ใน 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ซึ่งแสดงในแผนที่ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ของภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และผลการวิจัยดนตรีไทดำทำให้ต้องทำความเข้าใจกับการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรีที่พบในวัฒนธรรมดนตรีภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมใน 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีการศึกษาที่คณะผู้วิจัยใช้ในงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในประเทศอื่นๆ ต่อไป อันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งความรู้เป็นภาพรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคต งานวิจัยนี้จะช่วยส่งเสริมการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทดำและไทยวน และการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านภาษาท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านและความหลากหลายในบริบทสังคมอาเซียน

งานวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่มุ่งส่งเสริมความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ควรอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่ เช่น กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัดต่าง ๆ และศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต หน่วยงานเหล่านี้ได้ตระหนักถึงความร้ายแรงของปัญหาภาวะวิกฤติทางภาษาและชาติพันธุ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นอันจะทำลายความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นแหล่งเก็บภูมิปัญญาของมนุษยชาติติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ส่งผลให้เกิดวิกฤตด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่าง ๆ องค์ความรู้จากหนังสือเล่มนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อวางแผนและกำหนดทิศทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวน หน่วยงานพัฒนาชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถใช้ผลงานวิจัยในการประเมินพลังชีวิตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวนเพื่อแก้ไขปัญหาภาวะวิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมซึ่งส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัดที่มีชุมชนไทดำและไทยวนอาศัยอยู่สามารถใช้ผลงานวิจัยเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในชุมชน และเชื่อมโยงชุมชนไทดำและไทยวนในประเทศไทยกับชุมชนไทดำและไทยวนในต่างแดน โดยจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ชาวไทดำและไทยวนรวมทั้งผู้ที่สนใจได้มีโอกาสเยี่ยมชมและศึกษา

แลกเปลี่ยนความรู้ของชุมชนซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาต่างๆ ยังสามารถนำหนังสือเล่มนี้ไปใช้สอนในวิชาทางด้านภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น ภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบและประวัติ ภาษาศาสตร์เชิงสังคม อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ มานุษยวิทยาการดนตรี มานุษยวิทยาวัฒนธรรม อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และวิชาที่เกี่ยวข้องได้

คณะผู้วิจัย

เมษายน 2561

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : DPG5880004

ชื่อโครงการ : การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ชื่อนักวิจัย : ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย

มหาวิทยาลัยมหิดล

e-mail: sburusphat@gmail.com

อาจารย์ ดร. อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

e-mail: attasith@g.swu.ac.th

อาจารย์ ดร. สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

e-mail: janida_20@hotmail.com

อาจารย์โสภิตา ถาวร

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

e-mail: spt.pita@gmail.com

อาจารย์สุธี จันทร์ศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

e-mail: sangkasorn@gmail.com

ระยะเวลาโครงการ : 3 ปี

รายงานการวิจัยเล่มนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ ประการที่ 1 เปรียบเทียบภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประการที่ 2 ศึกษาการแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมไทดำและไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทางด้านภาษางานวิจัยนี้ศึกษาระบบเสียงภาษาไทดำ คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ และภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวน ทางด้านวัฒนธรรม ได้คัดเลือกดนตรีไทดำเป็นกรณีศึกษา พื้นที่ในการวิจัยมี 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ลาว เวียดนาม และเมียนมาร์

ผลการวิจัยระบบเสียงภาษาไทดำและคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ในประเทศไทย ลาว เวียดนาม พบว่าระบบเสียงภาษาไทดำมีการแปรตามภูมิภาคมากกว่าคำเรียกญาติพื้นฐาน อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา ระบบเสียงภาษาไทดำพูดที่ต้นกำเนิดคือประเทศเวียดนามมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ระบบเสียงไทดำพูดโดยชาวไทดำที่อพยพในประเทศลาวมีการเปลี่ยนแปลงรองลงมา และระบบเสียงภาษาไทดำในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดที่สุดคือวรรณยุกต์ การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่เกิดจากการสัมผัสภาษากับภาษาของชนกลุ่มใหญ่ในประเทศที่อาศัยอยู่ ผลการวิจัยคำเรียกญาติพื้นฐานพบว่าภาษาไทดำยังคงรักษาศัพท์ดั้งเดิมของตนไว้ได้ การแปรตามภูมิภาคจะพบในประเทศลาวและไทดำในจังหวัดเลยที่ยึดคำเรียกญาติบางคำมาจากภาษาลาว ผลการวิจัยวรรณยุกต์ไทยวนในประเทศไทย ลาว และเมียนมาร์ พบว่าวรรณยุกต์ภาษาไทยวนมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียง 5 แบบ ระบบวรรณยุกต์ที่พบส่วนใหญ่เป็นแบบ A12-34 และ BCD123-4 สัมผัสของวรรณยุกต์มีการแปรตามภูมิภาค การศึกษาเหล่านี้ได้แสดงและจัดทำเป็นแผนที่ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ของภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลการศึกษาดนตรีไทดำพบว่าในปัจจุบันรูปแบบและโครงสร้างในองค์ประกอบทางดนตรีของชาวไทดำมีความหลากหลาย โดยมีพัฒนาการร่วมกับวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาอย่างยาวนาน ทั้งการขับลำนำและการพัฒนาเครื่องดนตรีได้แก่ ปี่และแคน ปัจจุบันยังมีการสืบทอดร่วมกันทั้ง 3 ประเทศ แต่มีลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่แตกต่างกันออกไปตามภูมิภาค

คำสำคัญ: การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียง การแปรตามภูมิภาค การสัมผัสภาษาและวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ คำเรียกญาติพื้นฐาน ดนตรีชาติพันธุ์ ไทดำ ไทยวน ภาษาตระกูลไท

ABSTRACT

Project Code : DPG5880004

Project Title : A regional variation of selected ethnic languages and cultures in Southeast Asia

Investigators : Prof. Dr. Somsong Burusphat	Research Institute for Language and Cultures of Asia, Mahidol University e-mail: sburusphat@gmail.com
Dr. Attasith Boonsawasd	Srinakharinwirot University e-mail: attasith@g.swu.ac.th
Dr. Zirivarnphicha Thanajirawat	Rajamangala University of Technology e-mail: janida_20@hotmail.com
Ajarn Sopita Thavorn	Chiang Mai Rajabhat University e-mail: spt.pita@gmail.com
Ajarn Sutee Chansri	Bansomdejchaopraya Rajabhat University e-mail: sangkasorn@gmail.com

Project Period : 3 years

This research report has two objectives. First, it compares languages and cultures of Tai Dam (Black Tai) and Tai Yuan in Southeast Asia. Second, it studies a regional variation of Tai Dam and Tai Yuan languages and cultures in Southeast Asia. The study of languages consists of the Tai Dam phonology, basic kinship terms of Tai Dam, and Tai Yuan tonal geography. As for culture, Tai Dam music was selected as a case study. The research sites were in four countries, namely, Thailand, Laos, Vietnam, and Myanmar.

The research result of Tai Dam phonology and basic kinship terms in comparison with other Tai languages in Thailand, Laos, and Vietnam revealed that the Tai Dam phonology is more regionally varied than Tai Dam basic kinship terms due to language contact. The Tai Dam phonology in the original homeland of Tai Dam people, Vietnam, has changed the least followed by the Tai Dam phonology spoken by Tai Dam migrants in Laos PDR and Thailand respectively. The most evident change is tone. The changes which have occurred are mostly caused by language contact with the languages of the majority people. The results of Tai Dam basic kinship terms found that the Tai Dam language could retain original basic kinship terms. The regional variation of Tai Dam basic kinship terms has occurred only in Laos and Loei province where some basic Lao kinship terms were borrowed. The result of this Tai Yuan tone study revealed that the tones of Tai Yuan dialects spoken in Thailand, Laos and Myanmar had five patterns according to the tonal split and merger. The most pervasive tonal system pattern was A12-34 and BCD123-4. The tonal features were regionally varied. These results will go towards the creation of a tonal geographical map of Tai Yuan in Southeast Asia. As for the Tai Dam music study, the results revealed a variety of structures and patterns of ethnic musical components, which have developed simultaneously with the musical cultures of other ethnic groups in the Southeast Asian region over a long period of time. This includes both folk songs and musical instruments, such as flute and Khaen. Currently, the transmission of this cultural aspect is ongoing in the three countries with regional variation according to the unique cultural characteristics of each.

Keywords: Phonological Variation and Change, Regional Variation, Language and Cultural Contact, Tonal Geography, Basic Kinship Terms, Ethnic Music, Tai Dam, Tai Yuan Tai

กิตติกรรมประกาศ

ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณบุคคลต่าง ๆ ดังปรากฏรายนามดังต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุทธิพันธุ์ จิตพิมลมาศ ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ศาสตราจารย์ ดร. สมปอง คล้ายหนองสรวง ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และคณะกรรมการคัดเลือกผู้รับทุนวิจัย “ศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น” ที่อนุมัติทุนวิจัย “ศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น” ประจำปี 2558 ให้หัวหน้าโครงการวิจัย อันเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ และคุณชลนภา ชื่นชมรัตน์ เจ้าหน้าที่บริหารโครงการอาวุโส ฝ่ายวิชาการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่ช่วยประสานงานโครงการวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระ ให้ความเมตตาแก่หัวหน้าโครงการวิจัยฯ ตลอดมาและกรุณาสับสนุนให้ความช่วยเหลือโครงการวิจัยฯ ในทุก ๆ ด้าน

ศาสตราจารย์ ดร. คุณหญิงสุริยา รัตนกุล เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านภาษาศาสตร์ เป็นอาจารย์ท่านแรกที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางภาษาศาสตร์ให้แก่หัวหน้าโครงการวิจัยฯ และให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการตลอดมา

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ เป็นผู้บุกเบิกการศึกษาวิชาสหศาสตร์และสหวิทยาในประเทศไทย เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาตระกูลไท-กะได อาจารย์ได้สืบสร้างระบบเสียงภาษาไทยดั้งเดิมซึ่งเป็นผลงานวิจัยที่สำคัญยิ่งต่องานวิจัยระบบเสียงภาษาไทย นอกจากนี้อาจารย์ยังเป็นที่ปรึกษาของโครงการวิจัยและกรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพัฒนาคุณภาพของหนังสือ *หลากหลายสำเนียงไทดำในอุษาคเนย์*

รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ โอศถาภิรัตน์ ที่ปรึกษาของโครงการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ให้ข้อมูล ข้อวิจารณ์ และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยพัฒนาคุณภาพผลผลิตของโครงการวิจัย ได้แก่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ รองศาสตราจารย์ ดร. นิติ ภาวครพันธุ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รังสิพันธุ์ แข็งขัน

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: ศาสตราจารย์ ดร. เสมอชัย พูลสุวรรณ รองศาสตราจารย์ ดร. วริชา โอสถานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิเชฐ สายพันธุ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุกติ มุกดาวิจิตร

SIL International: Dr. Todd Saurman, Asia Coordinator for Ethnomusicology and Arts

ผู้บริหารของหน่วยงานที่นักวิจัยสังกัดได้สนับสนุนในเรื่องเวลาและสถานที่สำหรับการวิจัยและการผลิตผลงานของโครงการวิจัย ได้แก่:

รองศาสตราจารย์ ดร. ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ ผู้อำนวยการคนปัจจุบัน สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล และรองศาสตราจารย์ ดร. โสภนา ศรีจำปา อดีตผู้อำนวยการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตรึงตรา แผลมสมุทร คณบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเมือง

ดร. วาณี อรรถนัฐสรณ์ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มาโนช นวลสระ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ดร. อนุรักษ์ บุญแจ่ม คณบดีวิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และอาจารย์ เขวมนมัส ประภักดิ์ หัวหน้าภาควิชาดนตรีไทย

Dr. Bualy Paphaphanh, National University of Laos ที่ปรึกษาของโครงการวิจัยฯ และ Dr. Vinya Sysamouth, Director, Center for Lao Studies, San Francisco ให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาลาว

Paul Sidwell, President, Southeast Asian Linguistics Society และ Professor Dr. Mark Alves, JSEALS Editor-in-Chief, Montgomery College, American English Language Program, Linguistics, and Communication Studies ช่วยแนะนำแก้ไขบทความซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยเล่มนี้ และผู้วิจัยได้นำข้อวิจารณ์ต่าง ๆ มาปรับปรุงหนังสือ ชื่อบทความคือ

Somsong Burusphat. Regional variation and change of Tai Dam vowels. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society* 10.2: 10-22.

บุคลากรของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ อาจารย์ Richard Hiam ช่วยตรวจบทความภาษาอังกฤษและบทความที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษจากเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ รองศาสตราจารย์ ดร. สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง สนับสนุนและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้เขียนในการผลิตผลงานทางวิชาการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมชัย ไชยมธุ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำบทความภาษาอังกฤษทางด้านดนตรีไทย

ผู้อำนวยการความสะดวกในการเก็บข้อมูลที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ Prince Somsanith Nitthakong ท้าวพอนปะเส็ด แก้วสมศักดิ์ อาจารย์นงลักษณ์ สูงสุมาลย์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี นายพนัส ล้วนเมือง ว่าที่ร้อยตรีโกมล บุญสูงเพชร ดร.เพชรตะบอง ไพศุณย์ ร้อยเอกทอน แป้นโก อาจารย์นันทาสี สิงล นายนันทศักดิ์ อินแสง (ร้านฝ้ายเงิน จังหวัดน่าน) นางจันอ้อ ไสยะหวัน ท้าวเข้มเพชร ไสยะหวัน

ท้าวสมนิต เจือสายทอง นางบัวออน เจือสายทอง ท้าวกาบแก้ว อาจารย์แสงจัน สุขะเสม ท้าวน้อย อินดาวง
ผู้อำนวยการความสะดวกในการเก็บข้อมูลในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ได้แก่ อาจารย์ไสว เพชรธรม
(ประธานมูลนิธิไทยทรงดำ) อาจารย์สมทบ ศิรินาโพธิ์ อาจารย์ ดร.รุจิวรรณ เหล่าไพโรจน์ มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี Dr. Nguyen Ngoc Binh, University of Social Sciences and Humanities, VNU-Hanoi,
Pham Anh Nguyệt, Minh Binh ผู้อำนวยการความสะดวกในการเก็บข้อมูลในประเทศไทย ได้แก่ นางภัทราภรณ์
ไพศุณย์ (บ้านพิพิธภัณฑสถานบ้านนาป่าหนาด) นายลมนุญ บรรเทงจิตร อาจารย์ภัสรา ฐิพันธ์ (กลุ่มเยาวชนสืบสาน
ภูมิปัญญาไทดำสู่ราษฎร์ธานี) นายอำนาจ แสงทอง (นายน้อย สิงลอ ราษฎ์ชาวบ้านไทดำที่จังหวัดชุมพร) และ
ผู้ให้ข้อมูลชาวไทยและไทยวนทุกท่านทั้งในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ที่กรุณาสละเวลาให้
ข้อมูลอย่างครบถ้วนด้วยความเต็มใจ อาจารย์ณอม คงยิ้มละมัย คุณจิรวิวัฒน์ สิทธิธินันท์ รวมถึงหัวหน้า
คณะแผนกประยุกต์ไทดำ และนักดนตรีทุกท่านที่ให้ความรู้ด้านองค์ประกอบทางดนตรีอย่างลึกซึ้ง

ศิลปิน โพธิ์มินทร์ สิงกวาง เอื้อเพื่อให้ใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังวิถีชีวิตชาวไทดำ บ้านบางระกำ อำเภอมะ
เมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นปกของหนังสือชุดภาษาและวัฒนธรรมไทดำ “ทุนศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น สกว.
2558- ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์”

พระคุณเจ้า วัดสมุหประดิษฐาราม อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี อนุญาตให้ถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนัง
ภายในพระอุโบสถ ซึ่งมีเรื่องราววิถีชีวิตที่แสดงถึงอัตลักษณ์ ชาว “ไทยวน” ในอดีตประมาณปี พ.ศ. 2400
ชาว “ไทยวน” เป็นชาวพื้นบ้านที่อพยพโยกย้ายมาตั้งรกราก ณ บริเวณริมแม่น้ำป่าสักมานานกว่า 200 ปี
โครงการวิจัยนี้ได้นำภาพกลุ่มสตรีชาวล้านนาเป็นปกหนังสือเรื่อง *ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนใน
ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*

นางสาวรัชฎาภรณ์ ผละฤทธิ์ ผู้ช่วยวิจัยช่วยเก็บข้อมูล และใช้โปรแกรมวิเคราะห์คลื่นเสียง Praat
วิเคราะห์หาค่าความถี่มูลฐานของวรรณยุกต์ รวมทั้งจัดรูปเล่มของหนังสือและบทความวิจัยที่เป็นผลผลิตของ
โครงการวิจัยและรายงานการวิจัยเล่มนี้

อาจารย์ ดร. ไอยเรศ บุญฤทธิ์ ผู้จัดการโครงการวิจัยที่อำนวยความสะดวกการเดินทางออกภาคสนามในทุกประเทศ
ช่วยเก็บข้อมูลภาคสนาม และออกแบบปกหนังสือที่เป็นผลผลิตของโครงการวิจัย นักวิจัยและผู้ช่วยวิจัยที่ร่วม
ดำเนินการวิจัย ได้แก่ อาจารย์ ดร. สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ อาจารย์ ดร. ยุทธพร นาคสุข อาจารย์ ดร.
วิษญา บวรวิวรรณ อาจารย์ ดร. อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ อาจารย์ โสภิตา ถาวร อาจารย์สุธี จันทร์ศรี อาจารย์
พิสุทธิลักษณ์ บุญโต อาจารย์เชาว์มนัส ประภักดี นางสาวพรชนก สีดาบุตร นางสาวญาณิกา ตั้งสิริสุธิกุล
นางสาวศิริญา อุปการันทกุล นางสาวสุกัญญา กฤษณะเศรษฐี และอาจารย์ยิ่งยศ กันจันะ อาจารย์ คณะ
ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ช่วยพิสูจน์อักษรต้นฉบับของหนังสือ *หลากหลายสำเนียงไทดำในอุษาคเนย์*

ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ค
Abstract	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ญ
สารบัญตาราง	ฐ
สารบัญภาพ	ณ
บทสรุปโครงการ (Executive Summary)	ด
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.5 กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ	5
1.6 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน	12
1.7 โครงร่างของหนังสือรายงานวิจัย	14
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการวิจัย	16
2.1 การสำรวจเอกสารและพื้นที่ในการวิจัย	16
2.2 การคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย	16
2.3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	20
2.4 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล	22
2.5 การเก็บข้อมูล	26
2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	27
2.7 การนำเสนอผลการวิเคราะห์	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
3.1 ระบบเสียงภาษาไทย	32
3.2 คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาตระกูลไทและตระกูลอื่น ๆ	42
3.3 วรรณยุกต์ภาษาไทย	53
3.4 ดนตรีภาษาไทย	66
3.5 สรุปการการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	72
บทที่ 4 การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทย	75
4.1 การแปรและการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะของภาษาไทย	76
4.2 การแปรและการเปลี่ยนแปลงสระภาษาไทย	83
4.3 การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ภาษาไทย	86
บทที่ 5 คำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาไทยและภาษาอื่น ๆ	97
5.1 คำเรียกญาติ	97
5.2 การแปรของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยใน ประเทศไทย ลาว และเวียดนาม	100
5.3 การเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยใน ประเทศไทย ลาว และเวียดนาม	105
5.4 การเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยกับ ภาษาตระกูลอื่น ๆ และภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว เวียดนาม	106
บทที่ 6 ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ไทย	113
6.1 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทย	113
6.2 การแบ่งกลุ่มภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ	133
บทที่ 7 ดนตรีไทย	152
7.1 ดนตรีชาติพันธุ์	152
7.2 ภูมิหลังมรดกทางวัฒนธรรมร่วมดนตรีไทยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์	154

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7.3 พลวัตวัฒนธรรมกับการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทดำ	156
7.4 คุณลักษณะเฉพาะทางดนตรีกับการผลิตซ้ำสำนึกความเป็นไทดำ	159
7.5 การสร้างพรมแดนชาติพันธุ์ผ่านการนำเสนอดนตรีบนพื้นที่ทางวัฒนธรรม	161
7.6 การผสมกลมกลืนวัฒนธรรมดนตรีเพื่อต่อนโยบายชาติพันธุ์	163
7.7 การสร้างลักษณะเฉพาะทางดนตรีกับการก่อรูปสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม	165
บทที่ 8 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	168
8.1 การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงไทดำ	170
8.2 คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ	179
8.3 ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวน	184
8.4 ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี	198
8.5 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต	206
บรรณานุกรม	210
Output จากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจาก สกว.	230
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. เครื่องมือในการวิจัย	239
ภาคผนวก ข. คณะผู้วิจัย	256
ภาคผนวก ค. กิจกรรมเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย	271
ภาคผนวก ง. ผลงานตีพิมพ์	277

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รายการคำศัพท์ทดสอบระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทย	21
2	พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ *A *B *C *D ในภาษาไทยปัจจุบัน 10 ถิ่น	34
3	ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยปัจจุบัน (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2009)	35
4	วรรณยุกต์ภาษาไทยในประเทศเวียดนาม	37
5	กล่องวรรณยุกต์แสดงสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ไทยปัจจุบันในเวียดนาม ลาว และไทย (L-Thongkum, 2002b)	38
6	สัญลักษณ์หลักของวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ	42
7	รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวน	56
8	รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่ทำให้เกิดวรรณยุกต์จำนวน 4 หน่วยเสียง พบที่จังหวัดราชบุรี จากงานวิจัยของ Wipawan Plungsuwan (1981) และวนิดา สารพร (2531)	57
9	รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่ทำให้เกิดวรรณยุกต์จำนวน 5 หน่วยเสียง จากงานวิจัยเรื่อง ระบบวรรณยุกต์ภาษาถิ่นยวนที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัด นครราชสีมา โดยใช้กล่องวรรณยุกต์ ดัดแปลงจาก อรทัย (2530)	58
10	สัญลักษณ์หลักและสัญลักษณ์แปรของวรรณยุกต์ภาษาไทยวน (อ้างอิง สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และ สมทรง บุรุษพัฒน์, 2560)	59
11	การเปลี่ยนแปลงและรูปแบบของพยัญชนะที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก	77
12	รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในช่อง A ของระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์	114
13	รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงส่วนใหญ่ของวรรณยุกต์ในช่อง B C DL และ DS	115
14	รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงที่วรรณยุกต์ช่อง B และ DL ไม่มีการแยกเสียง	115
15	รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงที่วรรณยุกต์ช่อง B4 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง C4 และ DL4	115
16	รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงที่วรรณยุกต์ช่อง DL4 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง DS4 (DL4=DS4)	115

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
17	รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ที่พบมากที่สุดของระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยในในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์	117
18	ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 1 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบเฉพาะที่แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว โดยวรรณยุกต์ช่อง DL4 และ DS4 มีการรวมเสียงเป็นวรรณยุกต์เดียวกัน	118
19	ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 2 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบเฉพาะที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยวรรณยุกต์ช่อง A34 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง B123 และ DL123	118
20	ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 3 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ประเทศไทย และแขวงไซยะบุรี ประเทศลาว โดยวรรณยุกต์ช่อง B และ DLไม่มีการแยกเสียง	119
21	ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 4 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบเฉพาะ จังหวัดราชบุรี โดยมีการรวมเสียงกันของเสียงวรรณยุกต์ช่อง $A34 = B123 = DL123$ และเสียงวรรณยุกต์ช่อง $B4 = C4 = DL4$	120
22	แสดงรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์	120
23	สัญลักษณ์หลักของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์	123
24	แสดงภาพรวมสัญลักษณ์หลัก สัญลักษณ์แปรและบริเวณที่พบภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์	124
25	แสดงพื้นที่ของผู้บอกภาษาในภาพรวมจากงานวิจัยนี้และจากงานที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว	129
26	แสดงรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียง จำนวนวรรณยุกต์โดยมีลักษณะเด่นและบริเวณที่พบของวรรณยุกต์ในภาษาไทยวนภาพรวมจากงานวิจัยนี้และการทบทวนวรรณกรรม	132
27	แสดงกล่องวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 (กลุ่มภาษาไทยวนถิ่นเหนือ) กลุ่มย่อยที่ 1-1	134

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
28	แสดงกล่องวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 (กลุ่มภาษาไทยวนถิ่นเหนือ) กลุ่มย่อยที่ 1 – 2 พบที่อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง (Arirut Tanlaput : 1988)	135
29	แสดงกล่องวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 (กลุ่มภาษาไทยวนถิ่นเหนือ) กลุ่มย่อยที่ 1 – 3 พบที่อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก (มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์ : 2553) และแขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว (จากงานวิจัยนี้)	135
30	แสดงภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) ถิ่นย่อยที่ 2-1 พบที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	136
31	แสดงภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) ถิ่นย่อยที่ 2-2 พบที่อำเภอเมือง และอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย	137
32	แสดงภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) ถิ่นย่อยที่ 2-3 พบที่อำเภอปากท่อและอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย	137
33	แสดงภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 3 (กลุ่มภาษาไทยวนท่าปลา-วังชิ้น-ไชยะบุรี) พบที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ (วิลาวรรณ ถิ่นจันทร์: 2558) และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว	138
34	แสดงกล่องวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มที่ 4 พบอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา (อรรถัย เจือจัตอัด, 2530)	139
35	แสดงการจัดแบ่งกลุ่มตามความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ของเสียงวรรณยุกต์ ภาษาไทยวน ช่อง A34 และ C4	149
36	แสดงการเปรียบเทียบรูปแบบการรวมเสียงของวรรณยุกต์ B4 = C123 = DL4 ของอรรถัย เจือจัตอัด (2530) กับงานวิจัยนี้ที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา และ Wanna Pudhitanakul (1979)	186
37	แสดงการเปรียบเทียบรูปแบบการรวมเสียงของวรรณยุกต์ B4 = C123 = DL4 ของอรรถัย เจือจัตอัด (2530) กับงานวิจัยของ Kanita Chaimano (2009) และ Chommanad Intajamornrak (2011)	187
38	แสดงวรรณยุกต์ช่อง DS123 และ DS4 ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์ตรงกับช่องวรรณยุกต์อื่น ๆ ได้หลากหลาย จากการเปรียบเทียบสัญลักษณ์ของเสียงวรรณยุกต์ที่พบจากงานวิจัยนี้ กับงานสังเคราะห์จากที่มีผู้ทำไว้แล้ว	189

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่แสดงถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวไทดำ (ม. ศรีบุษรา, 2530: 12)	6
2	แผนภูมิแสดงการย้ายถิ่นฐานของชาวไทดำจากถิ่นฐานเดิมที่เมืองแกและจังหวัดเขินลา	9
3	แผนที่แสดงถิ่นฐานและเส้นทางการอพยพย้ายถิ่นของชาวไทดำจากประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมาสู่ประเทศไทย (ดัดแปลงจากบทความของโสภิตา ถาวรและสมทรง บุรุษพัฒน์, 2559: 105)	11
4	วรรณยุกต์ภาษาไทดำดั้งเดิม (L-Thongkum, 2002b)	34
5	วรรณยุกต์ภาษาไทดำดั้งเดิม (Pittayaporn, 2009a)	35
6	งานวิจัยที่ศึกษาระบบเสียงภาษาไทยในในประเทศไทย	54
7	งานวิจัยที่ศึกษาวรรณยุกต์ภาษาไทยในในประเทศไทย	55
8	การรวมเสียงของพยัญชนะต้นควบกล้ำ	82
9	การแยกเสียงของวรรณยุกต์เป็นสองทางและสัญลักษณ์หลักของวรรณยุกต์ในภาษาไทดำทุกถิ่น	87
10	สัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ภาษาลาวถิ่นหลวงน้ำทา	88
11	สัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์	89
12	สัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ภาษาไทดำถิ่นลาวเวียงจันทน์	90
13	สัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นสุราษฎร์ธานี	92
14	สัญลักษณ์วรรณยุกต์ของภาษาลาวถิ่นเลย	93
15	สัญลักษณ์วรรณยุกต์ของภาษาลาวถิ่นหลวงพระบาง	94
16	กราฟแสดงสัญลักษณ์หลักของวรรณยุกต์ภาษาไทยในในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศเมียนมาร์	123
17	แสดงพื้นที่ที่พบโดยผู้บอกภาษาที่พูดกลุ่มย่อยของภาษาไทยในโดยการจัดแบ่งกลุ่มตามความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ของเสียงวรรณยุกต์ ภาษาไทยในช่อง A34 และ C4	150
18	การหาความสัมพันธ์ร่วมของเกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์และเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C	195

บทสรุปโครงการ (Executive Summary)

ทุนศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น ประจำปี 2558-2561

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย) การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม
ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(ภาษาอังกฤษ) A regional variation of selected ethnic languages and cultures in
Southeast Asia

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ประเทศในภูมิภาคแห่งนี้มีประชากรที่ประกอบด้วยชาติพันธุ์หลักของแต่ละชาติและชาติพันธุ์ที่ไม่ได้เป็นประชากรหลักของชาติใดชาติหนึ่ง แต่เป็นประชากรร่วมของภูมิภาคและอาศัยอยู่ในหลายประเทศ เช่น ชาติพันธุ์ไทดำอาศัยอยู่ในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นต้น ชาติพันธุ์บางกลุ่มอาจเป็นชาติพันธุ์หลักของภูมิภาคแห่งหนึ่ง แต่เป็นชาติพันธุ์กลุ่มเล็กในอีกภูมิภาคหนึ่ง เช่น ไทยวน เป็นชาติพันธุ์หลักในภาคเหนือของประเทศไทย แต่เป็นชาติพันธุ์กลุ่มเล็กในแขวงหลวงน้ำทา (Luang Namtha) และแขวงไซยบุรี (Xaignabouli) ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เป็นต้น¹

ในพื้นที่ตอนบนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเขตภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงมีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายตั้งแต่จีนตอนใต้ เวียดนาม ลาว เขมร ไทย พม่า การอพยพและการตั้งถิ่นฐานทางชาติพันธุ์ได้เกิดขึ้นมาเป็นพันปีแล้วในยุคโบราณ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำได้อพยพมาจากประเทศเวียดนาม มาอยู่ในประเทศไทยและประเทศลาวมากกว่า 200 ปี ชาติพันธุ์เหล่านี้มีการปรับตัวเป็นระยะเวลาอันเนิ่นนานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์

ในปี พ.ศ. 2553 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการวิจัยทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จึงให้ทุนสนับสนุนการวิจัยประเภททุนส่งเสริมกลุ่มวิจัย ทุนเมธีวิจัยอาวุโส (สกว. 2553-2556) แก่ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์ สังกัดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

¹ เพื่อความกระชับ ในรายงานการวิจัยนี้ จะเรียกประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ว่า ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศเมียนมาร์ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อพัฒนาผลงานวิจัยและพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ทั้งของสถาบันฯและสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ในหัวข้อ “ชาติพันธุ์: กระบวนทัศน์ใหม่ในการสืบสานภาษาและวัฒนธรรม” ผลงานวิจัยดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการส่งเสริมการมีจิตสำนึกรักในภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตน และส่งเสริมคนพื้นถิ่นให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้คนไทยทุกเชื้อสายอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล งานวิจัยได้เสริมสร้างให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี เห็นคุณค่าในภาษาและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มีการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับการเรียนรู้รักษาการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน เป็นการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้สมัยใหม่ เกิดภูมิคุ้มกัน และช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของงานวิจัยเป็นผลสำเร็จที่เป็นองค์ความรู้ หรือวิธีการที่จะนำไปสู่การวิจัยในระยะต่อไป ในปี พ.ศ. 2558 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยจึงจัดสรรทุนวิจัย ศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น พ.ศ. 2558-2561 ให้แก่ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์ เพื่อดำเนินการวิจัยต่อยอดในชื่อเรื่อง “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โครงการวิจัยนี้เป็นการขยายงานวิจัยออกไปสู่ประเด็นที่กว้างขึ้น ดังนี้ คือ

(1) ขยายพื้นที่ในการวิจัยจากภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยข้ามพรมแดนประเทศสู่ภูมิภาคอื่น ๆ รวมทั้งประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศเมียนมาร์ เพื่อเปรียบเทียบภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ข้ามพรมแดนของประเทศซึ่งทำให้เห็นการแปรของภาษาและวัฒนธรรมตามภูมิภาค โดยคัดเลือกกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักในการศึกษาร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน

(2) เพิ่มประเด็นที่ศึกษาทางด้านภาษาซึ่งเดิมได้มุ่งศึกษาระบบเสียงเป็นหลัก แต่ในงานวิจัยนี้นอกจากจะขยายการศึกษาระบบเสียงไปยังภูมิภาคอื่นแล้ว ยังได้ขยายขอบเขตจากระบบเสียงไปสู่ภาษาในระดับคำอีกด้วย

(3) ทางด้านวัฒนธรรมได้คัดเลือกดนตรีไทดำเพื่อเปรียบเทียบอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทดำที่สอดแทรกอยู่ในดนตรีว่ามีการแปรไปตามภูมิภาคดังเช่นภาษาหรือไม่

โครงการวิจัยนี้มีโครงการวิจัยย่อย 5 โครงการ ได้แก่

- (1) การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (2) การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (3) คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (4) ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (5) ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ

2.1 ศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่คัดเลือกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชิงเปรียบเทียบ

2.2 ศึกษาการแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ที่คัดเลือกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โครงการวิจัยย่อย 5 โครงการมีวัตถุประสงค์ที่แยกย่อยออกไปอีกดังที่จะนำเสนอในบทที่ 4, 5, 6, 7

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ศึกษาการแปรของภาษาตามภูมิภาคเชิงเปรียบเทียบ ทางด้านเสียง และคำเรียกญาติพื้นฐาน

3.2 ศึกษาการแปรของวัฒนธรรมตามภูมิภาคเชิงเปรียบเทียบ ทางด้านดนตรี

3.3 พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศเมียนมาร์

3.4 ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษาประกอบด้วย ภาษาไทดำและภาษาไทวนเป็นหลัก รวมทั้งภาษาอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน

4. กรอบความคิดที่ใช้ในการวิจัย

โครงการย่อยที่ 1 มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบพยัญชนะและสระของภาษาไทดำต่างถิ่นกันใช้วิธีเปรียบเทียบร่วมสมัย การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของเสียงใช้วิธีการเปรียบเทียบแนวข้ามสมัย โดยยึดงานของ Li (1977) และ L-Thongkum (2002a, b) และ Pittayaporn (2009a, b) เป็นหลัก การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ของระบบเสียงในภาพรวมพิจารณาความแตกต่างของการออกเสียงพยัญชนะสระ วรรณยุกต์ของผู้บอกภาษา 3 รุ่นว่ามีการแปรและการเปลี่ยนแปลงอย่างไร การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระบบเสียงที่กำลังดำเนินอยู่ของผู้บอกภาษา 3 รุ่น ใช้กรอบความคิดของ Labov (1963) ที่พิจารณาแรงจูงใจทางสังคม (social motivation) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของเสียง (sound change) ตัวแปรทางสังคม (social variables) ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเสียง เช่น อายุ และเพศ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงภาษา (language variation and change)

ในการวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ของโครงการย่อยที่ 1, 2, 4 ใช้แนวทางของ Gedney (1972) ซึ่งใช้หลักการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพยัญชนะต้นและวรรณยุกต์ดั้งเดิมในการสร้างกล่องทดสอบวรรณยุกต์ในภาษาไทยปัจจุบันขึ้นมา การวิเคราะห์การรวมเสียงและแยกเสียงของวรรณยุกต์เพื่อหาจำนวนหน่วยเสียง

วรรณยุกต์ งานวิจัยนี้จะนับรวมเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ตายให้เป็นรูปย่อยหน่วยเสียงวรรณยุกต์ (allotone) ของเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์เป็นที่มีสัทลักษณะคล้ายกัน

โครงการย่อยที่ 3 มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคณะผู้วิจัยนำคำเรียกญาติทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีองค์ประกอบทางความหมาย (componential analysis) ตามแนวคิดของ Goodenough (1956) Lounsbury (1964) และ Nida (1979) ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นการศึกษาความหมายของคำโดยแยกหน่วยความหมายย่อยของคำแต่ละคำ เพื่อหาความเหมือนและความต่างทางความหมายของคำ เช่น คำว่า พ่อ กับ แม่ มีอรรถลักษณะที่เหมือนกัน คือ [รุ่นอายุ +1] [+สายตรง] แต่มีอรรถลักษณะที่ต่างกัน คือ [+ชาย] และ [-ชาย] ส่วนขั้นตอนในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยยึดตาม Prasithrathsint (2001) โดยเพิ่มขั้นตอนการสร้างแผนภูมิต้นไม้แสดงระบบคำเรียกญาติตามวราภรณ์ ติระ (2545)

โครงการย่อยที่ 4 คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบทางดนตรีตามแนวทางการศึกษาดนตรีวิทยา (musicology) และวิเคราะห์และตีความข้อมูลในประเด็นทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม โดยมุ่งตีความตามแนวทางของการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (critical ethnography)

5. วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนของการวิจัย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเอกสารและพื้นที่ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ขั้นตอนที่ 4 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ขั้นตอนที่ 5 การเก็บข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอผลการวิเคราะห์

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ประโยชน์ทางวิชาการ

(1) ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการแปรทางภาษาและวัฒนธรรมตามภูมิภาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวน รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง ในมิติของภาษาศาสตร์และมานุษยวิทยาวัฒนธรรม

(2) วิธีการศึกษา (methodology) ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการแปรภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในประเทศอื่น ๆ ต่อไป อันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งความรู้เป็นภาพรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ในอนาคต

(3) ได้ตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยในวารสารวิชาการ และหนังสือรายงานการวิจัย

6.2 ประโยชน์ทางสังคม

(1) ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการแปรภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากมีประชากรอาศัยอยู่ใน 3 ประเทศคือประเทศไทย ประเทศเวียดนาม และประเทศลาว

(2) ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนนโยบายทางภาษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนด้านภาษาและการอนุรักษ์ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

(3) ผลงานวิจัยช่วยกระตุ้นให้คนไทดำตระหนักที่จะอนุรักษ์ภาษาและธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทดำของตนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในบริบทของประชาคมอาเซียน

(4) ส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาคุณค่าทางภาษาและศิลปวัฒนธรรม เพื่อธำรงอัตลักษณ์ที่หลากหลายของชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันจะนำไปสู่ความเคารพในความต่างและสิทธิความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงสามารถแสดงตัวตนของตนเองได้อย่างสมเกียรติและมีความภาคภูมิใจ

(5) ทำให้ประชากรหลักของประเทศมีความเข้าใจในควมมีตัวตนของผู้คนที่มีความแตกต่างกันในสังคมและมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ส่งผลถึงการอยู่ร่วมกันที่ยั่งยืนทางความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรม

(6) บริบทของประชาคมอาเซียนซึ่งมีความเสรีในการติดต่อสื่อสาร การไปมาหาสู่ ผลการศึกษาจึงนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในภาษาและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ สร้างเครือข่ายทางภาษาและวัฒนธรรม การเป็นกัลยาณมิตรทางภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงการร่วมกันสร้างสรรค์ ทำให้ชาติพันธุ์ของประชาคมอาเซียนเกิดจิตสำนึกร่วมของความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน

7. กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน

7.1 กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ

ไทดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เนื่องจากมีประชากรอาศัยอยู่ในหลายประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม คนไทดำบางส่วนถูกกวาดต้อนจากประเทศเวียดนามมาอยู่ในประเทศไทย บางส่วนถูกกวาดต้อนจากประเทศลาวมาประเทศไทย ความจริงข้อนี้อาจมีผลกระทบต่อภาษาไทยในแง่การสัมผัสภาษา ชาวไทดำพูดภาษาไทยดำซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได เป็นภาษาถิ่นตระกูลไท ในกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Li, 1977)

ในประเทศเวียดนาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 หลังจากสงครามกับฝรั่งเศสและอเมริกา และเปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” ยังมีไทดำอยู่บริเวณจังหวัดทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งเป็นที่อยู่ดั้งเดิมของไทยดำคือ เมืองลอ เมืองเตียน เมืองเติ้ก เมืองลาย เมืองวาด เมืองมวก เมืองลา เมืองมวย เมืองแฉง เมืองโล เมืองมุน เมืองควาย โดยกระจายกันตั้งบ้านเรือนในเขตจังหวัดต่าง ๆ ทั้งหมด 7 จังหวัด คือ เห่งอาน ทานห์ฮวา ฮวาบินห์ เซินลา ไลเจิว ลาวกาย และเอียนบ้าย จังหวัดที่มีคนไทยอยู่มากที่สุดคือ เซินลาและไลเจิว ส่วนทางภาคใต้มีไทดำอาศัยอยู่เช่นกันโดยเป็นไทดำที่อพยพไปเมื่อเมืองแฉงแตกใน พ.ศ. 2497 (ม. ศรีบุษรา, 2530: 57) จนถึงปัจจุบันมีไทดำเกือบสองล้านคน

ในประเทศลาว ในปัจจุบันมีไทดำอยู่ทุกแขวงทางภาคเหนือตั้งแต่แขวงเวียงจันทน์ขึ้นไป มีจำนวน 10 แขวง กับหนึ่งเขตการปกครอง ได้แก่ เขตปกครองนครเวียงจันทน์ แขวงเวียงจันทน์ แขวงหลวงพระบาง แขวงอุดมไชย แขวงบ่อแก้ว แขวงพงสาลี แขวงหัวพัน แขวงเชียงขวาง แขวงไชยะบุรี แขวงบริคันไชย และแขวงหลวงน้ำทา เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นได้เคลื่อนย้ายไปยังแขวงอื่น ๆ ของลาวด้วย

ไทดำในประเทศไทย

กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยอพยพมาประเทศไทยหลายครั้งด้วยเหตุผลทางการเมือง ครั้งแรกในราวปี พ.ศ. 2321 - 2323 สมัยกรุงธนบุรี ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี เพราะมีป่าและภูเขาซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศใกล้เคียงกับดินแดนสิบสองจุไท (สิริ พิงเดช, 2519)

หลังจากนั้นชาวไทดำที่เพชรบุรีก็ได้กระจายออกไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณใกล้เคียงเพื่อหาที่ทำกินใหม่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย 15 จังหวัด ได้แก่ เพชรบุรี สมุทรสาคร ราชบุรี กาญจนบุรี กำแพงเพชร นครปฐม สุพรรณบุรี สุโขทัย นครสวรรค์ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี พิจิตร พิษณุโลก และเลย ไทดำที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเหล่านี้ ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรีเป็นเวลา 3-4 ชั่วอายุคน (ประมาณกว่า 200 ปี) เมื่ออพยพมาประเทศไทยครั้งแรก ชาวสยามเรียกไทดำกลุ่มนี้ว่า “ลาวโซ่ง” ต่อมา ชาวไทดำเป็นที่รู้จักกันในนามที่หลากหลาย เช่น “ไทยโซ่ง ไทยทรงดำ ไทดำ” เป็นต้น (สมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ, 2554)

นอกจากชาวไทดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ยังมีชาวไทดำอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย ชาวไทดำกลุ่มนี้อพยพเข้ามาในประเทศไทยหลายครั้งเช่นกัน เพชรตะบอง ไพศุนย์ (2553) ได้กล่าวว่าชาวไทดำที่บ้านนาป่าหนาดอพยพจากเมืองแฉงในแคว้นสิบสองจุไท ประเทศเวียดนามช่วงที่เกิดสงครามฮ่อ เข้ามาประเทศไทยครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2423 ในสมัยรัชกาลที่ 5

7.2 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน

ไทยวน หรือ ไตยวน (Tai Yuan) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานทางตอนเหนือของประเทศไทย ที่เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา ในอดีต คนล้านนามีหลากหลายชาติพันธุ์ แต่กลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือ “ไทยวน”

ไทยวน หรือ ไตยวน (Tai Yuan) มีคำเรียกตนเองหลายอย่าง เช่น ยวน โยน ลาวยวน ไทยล้านนา โยนก หรือชาวเมืองเชียงแสน

ภาษาไทยวน เป็นภาษาซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได เป็นภาษาถิ่นตระกูลไท ในกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Li, 1977) มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาล้านนา หรือภาษาคำเมือง

ปัจจุบันพบว่า ภาษาไทยวน ภาษาไตยวน (Tai Yuan) ภาษาล้านนา (Lanna) หรือภาษาไทยถิ่นเหนือ (Northern Thai Dialect) เป็นภาษาที่สำคัญภาษาหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากมีประชากรพูดภาษานี้เกือบ 6 ล้านคนในภาคเหนือของประเทศไทย (Lewis, M. Paul, 2009) ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยาแพร่ น่าน ลำปาง แม่ฮ่องสอน (กรณิการ์ วัฒนเกษม, 2549) และบางอำเภอในจังหวัดอื่น ๆ อีก 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก สุโขทัย อุตรดิตถ์ (ยุวเรศ วุทธิธพล, 2547) สระบุรี (เสนห์ ชาวขมิ้น, 2531) ราชบุรี นครปฐม กาญจนบุรี (สงวน โชติสุขรัตน์, 2512 และ สมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ, 2554) ลพบุรี (Wilaiwan Wichienrot Khanittanan, 1973) และนครราชสีมา (อรรถัย เจือจันอัด, 2530)

นอกจากภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งมีผู้พูดภาษาไทยวนเป็นประชากรหลักแล้ว ชาวไทยวนยังอาศัยอยู่ในประเทศอื่นๆ ของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์อีก ดังเช่นพบในประเทศลาว มีประชากรที่เป็นชาวไทยวนหลายพันคน (Lewis, M. Paul, 2009) อาศัยอยู่ตามแขวงต่างๆ ได้แก่แขวงไชยะบุรีที่เมืองเชียงฮอน แขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงพระบางที่เมืองเชียงเงิน และแขวงหลวงน้ำทาที่หมู่บ้านเวียงใต้และหมู่บ้านเวียงเหนือ แต่สำหรับแขวงหลวงน้ำทาเมื่อศึกษาาระบบวรรณยุกต์แล้วพบว่าวรรณยุกต์คล้ายไทลื้อจึงไม่นำมารวมในงานวิจัยนี้ และในประเทศเมียนมาร์ มีประชากรที่พูดภาษาไทยวนอยู่ประมาณ 20,000 กว่าคน อาศัยอยู่ที่เมืองเมียวดี ชุมชนไทยวนส่วนใหญ่พบที่บ้านห้วยสำนมี 700 หลังคาเรือน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559)

8. ผลการวิจัย

หนังสือรายงานการวิจัยนำเสนอผลงานวิจัยเรื่อง “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในภาพรวมเชิงสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการที่ระบุไว้ในหัวข้อที่ 2 โดยจำแนกเป็นประเด็นทางภาษาศาสตร์และประเด็นทางวัฒนธรรม ทางด้านภาษาศาสตร์

ประเด็นทางภาษาศาสตร์ประกอบด้วยผลการวิจัยดังต่อไปนี้

(1) ระบบเสียงไทดำ เป็นผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 1: การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และโครงการวิจัยย่อยที่ 2: การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(2) คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำ เป็นผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 3: คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(3) ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 4: ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประเด็นทางวัฒนธรรมประกอบด้วยผลการวิจัยเรื่องดนตรีไทดำ ซึ่งเป็นผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 5: ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

โครงการวิจัยย่อยที่ 1, 2, 3 และ 5 มีพื้นที่วิจัยใน 3 ประเทศคือ ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ส่วนโครงการวิจัยย่อยที่ 4 มีพื้นที่วิจัยใน 3 ประเทศคือประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์

ผลการวิจัยพบว่าระบบเสียงภาษาไทดำ คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำ และระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยวน รวมทั้งดนตรีของภาษาไทดำ มีการแปรตามภูมิภาคในประเทศดังกล่าว การแปรตามภูมิภาคส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และส่วนใหญ่เกิดจากการสัมผัสทางภาษาและวัฒนธรรมจากชนกลุ่มใหญ่ของประเทศที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวนอาศัยอยู่ ในประเด็นทางด้านภาษาไทดำพบว่าระบบเสียงภาษาไทดำมีการแปรตามภูมิภาคและเปลี่ยนแปลงจากระบบเสียงไทดำดั้งเดิมมากกว่าระบบคำเรียกญาติพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องวรรณยุกต์ ภาษาไทดำในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ซึ่งทำให้สามารถจัดกลุ่มภาษาไทดำในประเทศไทยได้เป็น 2 กลุ่ม คือไทดำตะวันตก (ไทดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย) และไทดำตะวันออก (ไทดำที่หมู่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย) ในขณะที่ไทดำในประเทศเวียดนามและลาวยังคงรักษาสัทลักษณะของวรรณยุกต์ดั้งเดิมทุกวรรณยุกต์ได้เป็นอย่างดี สำหรับคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำยังคงรักษาศัพท์ดั้งเดิมของตนไว้ได้โดยไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว และเวียดนาม ถึงแม้จะมีการอพยพจากประเทศเวียดนามมาประเทศลาวและประเทศไทย แต่ก็ไม่พบการแปรมากนัก มีเฉพาะบางคำที่ไทดำกลุ่มตะวันออกในประเทศไทย และไทดำในประเทศลาว ยืมมาจากภาษาลาว

การศึกษาวรรณยุกต์ไทยวนเชิงภูมิศาสตร์ ก็พบสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่แปรไปตามภูมิภาคเช่นกัน ทำให้สามารถจัดภาษาไทยวนในประเทศไทย ลาว และเมียนมาร์ ได้เป็น 4 กลุ่ม ภาษาไทยวนที่แขวงหลวงน้ำทา ประเทศลาว เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการสัมผัสภาษาอย่างแท้จริง รัฐบาลลาวได้จัดให้กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่เรียกว่า “กะลอม” อยู่ในกลุ่มไทยวน ดังนั้นชาวกะลอมจึงเรียกตัวเองว่าไทยวน แต่ภาษาจะคล้ายกับทั้งไทลื้อและไทยวน การศึกษาวรรณยุกต์ของภาษากะลอมที่หมู่บ้านเวียงเหนือ หมู่บ้านเวียงใต้ และหมู่บ้านขอนแก่น² พบว่าภาษากะลอมมีระบบวรรณยุกต์ที่มีลักษณะเด่นของภาษาไทลื้อ รวมทั้งมีการใช้คำศัพท์ภาษาไทลื้อเป็น

² อ่านรายละเอียดของภาษาไทยวนที่หลวงน้ำทาได้ใน

สมทรง บุรุษพัฒน์, สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์, ยุทธพร นาคสุข. 2559. การจำแนกภาษากะลอมตามแนวทางภาษาศาสตร์. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม* 35.2: 35-56. (มหาวิทยาลัยมหิดล)

จำนวนมากและมีคำไทยปนอยู่บ้าง สรุปได้ว่าที่แขวงหลวงน้ำทามีการสัมผัสภาษาระหว่างไทยและไทลื้ออย่างเห็นได้ชัด ในระยะแรกของการวิจัย โครงการวิจัยได้ศึกษาวรรณยุกต์ไทยวนที่แขวงหลวงน้ำทา แต่เนื่องจากผลสรุปออกมาว่าเป็นวรรณยุกต์ไทลื้อ จึงไม่ได้รวมไทยวนที่แขวงหลวงน้ำทาไว้ในงานวิจัยนี้

ในทำนองเดียวกัน การศึกษาดนตรีไทดำก็พบการแปรตามภูมิภาคดังเช่นทางด้านภาษา วัฒนธรรมดนตรีในเวียดนามนั้น ไม่พบการผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรีในรูปแบบของการทำให้เป็นดนตรีร่วมสมัยอย่างขับไทดำประยุกต์ที่พบในประเทศลาว หรือแคนวงประยุกต์ไทดำที่พบในประเทศไทย แต่พบว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการนำเสนอการขับไทดำแบบดั้งเดิมที่มีเพียงการขับประกอบกับเครื่องดนตรีไทดำอย่างปี่ สีสล้อ ดึงเต้า และ แคน โดยมีการถ่ายทำเป็นรูปแบบมิวสิควิดีโอประกอบเพลงที่นำเสนอวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไทดำ ซึ่งชาวไทดำในเวียดนามประยุกต์ใช้ช่องทางการเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีด้วยเทคโนโลยีจากสังคมสมัยใหม่

ในตอนต่อไปจะสรุปผลการวิจัยใน 4 ประเด็นคือ การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทดำ คำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาไทดำและภาษาไทอื่น ๆ ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และไทดำ : พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

8.1 การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทดำ

ผลการศึกษาพบว่าระบบเสียงไทดำมีการแปรตามภูมิภาคคือประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทดำจากภาษาไทดำดั้งเดิมมาเป็นภาษาไทดำปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทดำที่กำลังดำเนินอยู่ของผู้บอกภาษา 3 รุ่นคือ รุ่นสูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) รุ่นกลางคน (35-45 ปี) และรุ่นหนุ่มสาว (18-25 ปี) การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงไทดำเกิดจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ปัจจัยภายใน (internal factor) ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และหลักการใช้ความพยายามน้อยที่สุด (least effort) และปัจจัยภายนอก (external factor) ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการสัมผัสภาษากับภาษาของชนกลุ่มใหญ่คือ ภาษาไทย ภาษาลาวและภาษาเวียดนาม

การศึกษายักษ์ชนะ สระ และวรรณยุกต์ของภาษาไทดำตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการวิจัยทำให้เห็นว่าการสัมผัสภาษาเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พยัญชนะสระและวรรณยุกต์เกิดการแปรตามภูมิภาค และตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะสระ และวรรณยุกต์จากเสียงไทดำดั้งเดิมมาเป็นไทดำปัจจุบันมีสาเหตุทั้งปัจจัยภายใน เช่น การออกเสียงให้ง่ายขึ้น และอิทธิพลของภาษาของชนกลุ่มใหญ่ ซึ่งพูดในบริเวณที่ชาวไทดำอาศัยอยู่ การเปลี่ยนแปลงของเสียงที่กำลังดำเนินอยู่เริ่มปรากฏในกลุ่มผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาว ทำให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงเสียง ซึ่งยังไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเสียง เพราะจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาว แต่หากเวลาผ่านไป และมีการออกเสียงที่ยืมมาจากเสียงของชนกลุ่มใหญ่มากขึ้น ระบบเสียงของภาษาไทดำอาจมีการเปลี่ยนแปลงในที่สุด

ผลการศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ภาษาไทดำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่าภาษาไทดำพูดที่ประเทศเวียดนามมีการเปลี่ยนแปลงน้อย ไทดำในประเทศลาวมีการเปลี่ยนแปลงรองลงมา และภาษาไทดำในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด สิ่งที่เห็นได้ชัดที่สุดคือวรรณยุกต์ ซึ่งภาษาไทดำในประเทศเวียดนามและประเทศลาวยังคงสัทลักษณะที่ตรงกับสัทลักษณะวรรณยุกต์ในอดีตที่มีผู้ศึกษาเมื่อ 50 ปีที่แล้วมา ในขณะที่สัทลักษณะของวรรณยุกต์บางวรรณยุกต์ของภาษาไทดำในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงด้วยอิทธิพลของภาษาไทยหรือภาษาลาว การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะมีระดับน้อยหรือระดับมากเกิดจากการสัมผัสภาษากับภาษาของชนกลุ่มใหญ่ในประเทศที่อาศัยอยู่

การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ไทดำในประเทศไทยได้เกิดขึ้นที่สัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ A และส่งผลให้จำแนกไทดำออกเป็นสองกลุ่มย่อยคือ ไทดำกลุ่มตะวันตก (ไทดำถิ่นจังหวัดในภูมิภาคตะวันตกและภาคใต้ของประเทศไทย) และไทดำกลุ่มตะวันออก (ไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย) เฉพาะวรรณยุกต์ที่ 1 (A123) ของภาษาไทดำกลุ่มตะวันออกพบว่าการแปรของเสียงวรรณยุกต์มีแนวโน้มจะเกิดการเปลี่ยนแปลงจากสัทลักษณะดั้งเดิมไปเป็นเสียงกลางต่ำ-ขึ้น-ตก [242] อย่างสมบูรณ์ในอนาคต

การใช้เกณฑ์พัฒนาการทางเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมจึงสามารถใช้แบ่งกลุ่มย่อยของภาษาไทดำในประเทศไทยได้เท่านั้น ส่วนเกณฑ์พัฒนาการของเสียงพยัญชนะและสระดั้งเดิมสนับสนุนการจัดกลุ่มย่อยของภาษาไทดำในประเทศไทยได้ว่าแบ่งแยกออกจากกันอย่างชัดเจน และเห็นร่องรอยความสัมพันธ์ระหว่างไทดำในประเทศไทยและไทดำในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ ไทดำกลุ่มตะวันออก ประเทศไทย ใกล้ชิดกับไทดำแขวงเชียงขวาง และไทดำกลุ่มตะวันตก ประเทศไทย ใกล้ชิดกับไทดำแขวงพัวพัน ส่วนไทดำที่เป็นถิ่นฐานเดิมในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามไม่สามารถสรุปได้จากข้อมูลที่มีอยู่ อย่างไรก็ตาม การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทดำตามถิ่นได้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของปัจจัยการสัมผัสภาษาซึ่งมีผลต่อการจัดกลุ่มย่อยของภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

8.2 คำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาไทดำและภาษาไทอื่นๆ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการแปรของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในประเทศไทย ลาว และเวียดนาม 2) เปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ และภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว และเวียดนาม สำหรับภาษาไทดำ เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ส่วนภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเพียง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเหนือ และกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ โดยกลุ่มเหนือ มี 2 ภาษาคือ ภาษาจ้วงเหนือ และภาษาบูยิ ส่วนกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ มี 5 ภาษาคือ ไทแดง ไทลื้อ ไทยวน ไทกะลอม และไทใหญ่ เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาในประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศกัมพูชา ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และจากแหล่งข้อมูลทฤษฎีภูมิซึ่งเคยมีผู้ศึกษาไว้แล้ว ข้อมูลทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย

ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทดำทั้ง 3 ประเทศ และภาษาตระกูลไทอื่น ๆ มีจำนวนคำเรียกญาติพื้นฐานแตกต่างกัน แต่มีการจำแนกมิติความแตกต่าง 5 ประการเท่ากัน คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาตระกูลไทมีลักษณะร่วมดังนี้

1) ในรุ่นอายุ +3 รุ่นอายุ -2 และรุ่นอายุ -3 ไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่

2) รุ่นอายุ -1 ภาษาตระกูลไทส่วนใหญ่จะจำแนกมิติความแตกต่างเฉพาะด้านสายเลือดเท่านั้น ยกเว้นไทกลุ่มเหนือที่จำแนกความแตกต่างด้านเพศด้วย

3) รุ่นอายุ -1 รุ่นอายุ -2 และรุ่นอายุ -3 ส่วนใหญ่ใช้คำเรียกญาติคล้ายกัน คือคำว่า *lù:k / lùʔ, lă:n, lě:n*

4) รุ่นอายุ 0 ภาษาตระกูลไทส่วนใหญ่จะจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศในผู้ที่อายุมากกว่าตัวเอง ส่วนผู้ที่อายุน้อยกว่าไม่มีการจำแนกเพศ

5) รุ่นอายุ +1 ภาษาตระกูลไทมีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่

6) รุ่นอายุ +2 ภาษาตระกูลไทส่วนใหญ่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศและฝ่ายพ่อหรือแม่

ภาษาไทดำยังคงรักษาศัพท์ดั้งเดิมของตนไว้ได้โดยไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว และเวียดนาม ถึงแม้จะมีการอพยพจากประเทศเวียดนามมาประเทศไทย แต่ก็ไม่พบการแปรมากนัก คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำที่ใช้ศัพท์เหมือนกันทุกพื้นที่ ได้แก่ คำว่า *ʔâ:i, ʔe:m, nɔŋ, lùʔ, lă:n, lě:n* ซึ่งอยู่ในรุ่นอายุ +1, 0, -1, -2 และ -3 ตามลำดับ ส่วนคำศัพท์ที่แปรไปเกิดจากการสัมผัสภาษา เช่น คำว่า *mă:n* ‘Fa Fa Fa, Fa Mo Fa, Fa Fa Mo, Fa Mo Mo, Mo Fa Fa, Mo Mo Fa, Mo Fa Mo, Mo Mo Mo’ ซึ่งพบเฉพาะภาษาไทดำที่พูดในประเทศลาว และจังหวัดเลย ประเทศไทยเท่านั้น เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาลาว เช่นเดียวกับคำว่า *ʔâ:i.tʰau* ‘Mo Fa’ ซึ่งอยู่ในรุ่นอายุ +2 พบในประเทศลาว ประเทศไทย และเมืองเดียนเบียน ประเทศเวียดนาม L-Thongkum (2002a: 35) ระบุว่า เป็นคำยืมจากภาษาลาว ส่วนคำดั้งเดิมสำหรับรุ่นอายุ +2 ซึ่งพบที่เมืองเชินลา ประเทศเวียดนาม คือคำว่า *ʔâ:i.ta* ‘Mo Fa’ และ *ʔe:m.nai* ‘Mo Mo’ โดยคำว่า *na:i* เป็นคำภาษาไทดั้งเดิม พบในภาษาไทดำ ไทแดง ไทใหญ่ และไทขาว (Li, 1977: 180)

ส่วนการแปรด้านมิติความแตกต่าง พบในภาษาไทดำที่พูดในประเทศไทย กล่าวคือคำเรียกญาติรุ่นอายุ 0 ภาษาไทดำพื้นที่อื่น ๆ มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศสำหรับผู้ที่ยังอายุมากกว่าตนเอง โดยแยกเป็น *pi:ʔâ:i* ‘Br (o)’ กับ *pi:ʔuoi* ‘Si (o)’ แต่ภาษาไทดำในจังหวัดเพชรบุรี นครปฐม และนครสวรรค์ ใช้คำว่า *pi:ʔuoi* หรือ *ʔu:i* เรียกได้ทั้งพี่ชายและพี่สาว และในรุ่นอายุ +1 ภาษาไทดำในประเทศเวียดนามและลาว มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศสำหรับน้องของพ่อ โดยแยกเป็น *ʔa:u* ‘Fa Br (y)’ กับ *ʔa:* ‘Fa Si (y)’

แต่ภาษาไทยดำในจังหวัดนครปฐม เรียกทั้งน้องชายและน้องสาวของพ่อว่า ?a: ซึ่งเป็นระบบเดียวกับคำเรียกญาติภาษาไทย นอกจากนี้ ภาษาไทดำในจังหวัดเพชรบุรียังใช้คำว่า ?â.i.lâ: 'Fa Br (y), Mo Br (y)' เรียกทั้งน้องชายของพ่อและน้องชายของแม่ และใช้คำว่า ?i:.?a: 'Fa Si (y)' เรียกน้องสาวของพ่อ ?i:.nâ: 'Mo Si (y)' เรียกน้องสาวของแม่ซึ่งเป็นระบบที่ต่างจากพื้นที่อื่น ๆ

8.3 ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โครงการวิจัยย่อยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยวนที่พูดในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ เพื่อแบ่งภาษาไทยวนถิ่นต่างๆ และจัดทำแผนที่ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ของภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผลการศึกษาพบว่า ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียง 5 กลุ่ม คือ 1) ระบบวรรณยุกต์ที่พบส่วนใหญ่เป็นแบบ A12-34 และ BCD123-4 2) แบบ A12-34 และ BCD123-4 (B4=DL4=DS4) พบเฉพาะแขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว 3) แบบ A12-34 และ BCD123-4 (A34=B123=DL123) พบที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 4) แบบ A12-34 B และ DL = 1234 และ C และ DS = 123-4 พบที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ประเทศไทยและแขวงไซยะบุรี ประเทศลาว และ 5) แบบ A12-34 และ BCD123-4 (A34=B123=DL123 , B4= C4=DL4) พบที่จังหวัดราชบุรี

เมื่อนำผลการศึกษาที่ได้จากการแบ่งกลุ่มภาษาไทยวนถิ่นต่างๆ ที่เก็บข้อมูลจากงานวิจัยนี้และจากการทบทวนสังเคราะห์วรรณกรรมพบว่าการแบ่งภาษาไทยวนถิ่นต่างๆ ออกเป็นกลุ่มโดยใช้สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 เป็นเกณฑ์ สามารถแยกภาษาไทยวนออกเป็นถิ่นย่อยได้ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเชียงใหม่-เถิน-กำแพงเพชร มีสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือระดับ-ขึ้น กลุ่มที่ 2 กลุ่มเชียงแสน-เชียงใหม่ มีสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือระดับ-ตก กลุ่มที่ 3 กลุ่มเชียงราย-ลำปาง มีสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือขึ้น-ขึ้น และกลุ่มที่ 4 กลุ่มน่าน-แพร่ มีสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือขึ้น-ตก ผลการศึกษาเหล่านี้ได้แสดงและจัดทำเป็นแผนที่ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ของภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

8.4 ไทดำ : พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

โครงการย่อยนี้มุ่งอธิบายการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรีที่พบในวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมใน 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเวียดนาม ประเทศลาว และประเทศไทย ซึ่งเป็นความพยายามอธิบายผ่านการบูรณาการตามแนวทางการศึกษาด้านมานุษยวิทยาการดนตรีและมานุษยวิทยาวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่าในปัจจุบันรูปแบบและโครงสร้างในองค์ประกอบทางดนตรีของชาวไทดำมีความหลากหลาย โดยมีพัฒนาการร่วมกับวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาอย่างยาวนาน ทั้งการขับลำนำและการพัฒนาเครื่องดนตรีได้แก่ ปี่และแคน ปัจจุบันยังมีการสืบทอดร่วมกันทั้ง 3 ประเทศ แต่มีลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่แตกต่างกันออกไป

ความแตกต่างของลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่พบในวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำ แต่ละประเทศล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่หลากหลายภายใต้บริบทที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ 1) กระบวนการตอกย้ำจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ ปรากฏให้เห็นจากการผลิตซ้ำอุดมการณ์ความเป็นชาติพันธุ์ไทดำด้วยคุณลักษณะทางดนตรีที่มีลักษณะเฉพาะที่รับรู้โดยคนในวัฒนธรรม 2) การสร้างพรมแดนชาติพันธุ์บนพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นกระบวนการแยกตนเองออกจากวัฒนธรรมกระแสหลักเพื่อให้ความเป็นชาติพันธุ์เด่นชัดขึ้น โดยพบได้จากการเลือกนำเสนอองค์ประกอบทางดนตรีที่มีลักษณะเฉพาะที่มีความเข้มข้นและเจือจางตามการผันแปรของพื้นที่ 3) การต่อรองอัตลักษณ์ผ่านการผสมผสานวัฒนธรรมดนตรี โดยการนำเอาวัฒนธรรมดนตรีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานในเชิงคุณค่า เพื่อให้สังคมรับรู้ถึงศักยภาพทางดนตรีที่ทัดเทียมและทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทดำมีความทันสมัยเช่นเดียวกับดนตรีสมัยนิยม 4) การสร้างจิตสำนึกไทดำในบริบทดนตรีสมัยใหม่ เป็นกระบวนการนำเอาองค์ประกอบทางดนตรีจากวัฒนธรรมกระแสหลักเข้ามาปรับใช้ แต่ผลิตซ้ำอุดมการณ์ความเป็นไทดำและส่งผ่านไปยังสมาชิกในชุมชนจนนำไปสู่การให้ความหมายว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไทดำแม้องค์ประกอบทางดนตรีจะเปลี่ยนไปจากเดิม จึงชี้ให้เห็นว่าแม้วัฒนธรรมดนตรีแบบดั้งเดิมจะลดบทบาทไปจากสังคมไทดำ แต่ชาวไทดำสามารถเรียนรู้และสร้างสรรค์ในการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ดนตรีทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมนำไปสู่การธำรงอัตลักษณ์ภายใต้พลวัตวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่งต่อไปได้

การวิจัยครั้งนี้นอกจากจะพบว่าชาวไทดำได้สร้างสรรค์องค์ประกอบทางดนตรีของตนเองให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคเพื่อสร้างคุณค่าให้สังคมเห็นถึงศักยภาพอันเท่าเทียมกับดนตรีกระแสนิยมแล้ว ยังพบว่าวัฒนธรรมดนตรีสมัยนิยมได้ถูกนำมาเชื่อมโยงเข้ากับสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทดำแก่สมาชิกในชุมชนจนกระทั่งดนตรีสมัยนิยมเหล่านั้นได้ถูกนำมาใช้แทนความเป็นไทดำได้อย่างแนบเนียน เห็นได้จากการประดิษฐ์ทำทางฟ้อนที่ชาวไทดำสามารถฟ้อนร่วมกันได้อย่างพร้อมเพรียงแม้จะเป็นการฟ้อนในทำนองที่รับมาจากวัฒนธรรมภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันให้เห็นถึงสำนึกความเป็นไทดำที่เกิดจากการสร้างขึ้นจนกลายเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ชาวไทดำให้ความหมายว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง ปรากฏการณ์เคลื่อนไหววัฒนธรรมดนตรีในกรณีดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยเห็นว่า การเรียนรู้วัฒนธรรมกระแสนิยมจากภายนอกเข้ามาปรับใช้กับทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ หากกลุ่มชาติพันธุ์สามารถสร้างกระบวนการธำรงอัตลักษณ์โดยการคงสภาพทางดนตรีผสมผสานให้กลายเป็นดนตรีร่วมสมัย หรือแม้แต่การสร้างสำนึกร่วมให้กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างสมดุลและสอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรมในภูมิภาคของตนเองได้ แม้องค์ประกอบทาง

คนตรีนเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองจะต่างไปจากอดีต แต่ก็ยังสามารถทำหน้าที่ธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ให้อยู่ท่ามกลางความเป็นพลวัตวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง

การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรม
กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
2. อาจารย์ ดร. อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อาจารย์ ดร. สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
4. อาจารย์โสภิตา ถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
5. อาจารย์สุธี จันทศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ทุนศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘-๒๕๖๑

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

Research Report

Project

A regional variation of selected ethnic languages and cultures in Southeast Asia

Research Team	Affiliation
1. Prof. Dr. Somsong Burusphat	Research Institute for Language and Cultures of Asia, Mahidol University
2. Dr. Attasith Boonsawasd	Srinakharinwirot University
3. Dr. Zirivarnphicha Thanajirawat	Rajamangala University of Technology Rattanakosin
4. Ajarn Sopita Thavorn	ChiangMai Rajabhat University
5. Ajarn Sutee Chansri	Bansomdejchaopraya Rajabhat University

Supported by Thailand Research Fund (TRF)

(Opinions in this report are those of the researchers.

TRG does not have to always agree.)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ประเทศในภูมิภาคแห่งนี้มีประชากรที่ประกอบด้วยชาติพันธุ์หลักของแต่ละชาติและชาติพันธุ์ที่ไม่ได้เป็นประชากรหลักของชาติใดชาติหนึ่ง แต่เป็นประชากรร่วมของภูมิภาคและอาศัยอยู่ในหลายประเทศ เช่น ชาติพันธุ์ไทดำอาศัยอยู่ในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นต้น ชาติพันธุ์บางกลุ่มอาจเป็นชาติพันธุ์หลักของภูมิภาคแห่งนี้ แต่เป็นชาติพันธุ์กลุ่มเล็กในอีกภูมิภาคหนึ่ง เช่น ไทยวนเป็นชาติพันธุ์หลักในภาคเหนือของประเทศไทย แต่เป็นชาติพันธุ์กลุ่มเล็กในแขวงหลวงน้ำทา (Luang Namtha) และแขวงไซบู่รี (Xaignabouli) ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เป็นต้น¹

ในพื้นที่ตอนบนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเขตภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงมีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายตั้งแต่จีนตอนใต้ เวียดนาม ลาว เขมร ไทย พม่า การอพยพและการตั้งถิ่นฐานทางชาติพันธุ์ได้เกิดขึ้นมาเป็นพัน ๆ ปีแล้วในยุคโบราณ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำได้อพยพมาจากประเทศเวียดนาม มาอยู่ในประเทศลาวและประเทศไทยมากกว่า 200 ปี ชาติพันธุ์เหล่านี้มีการปรับตัวเป็นระยะเวลาอันเนิ่นนานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์

ในปี พ.ศ. 2553 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการวิจัยทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จึงให้ทุนสนับสนุนการวิจัยประเภททุนส่งเสริมกลุ่มวิจัย (ทุนเมธีวิจัยอาวุโส สกว.-2553-2556) แก่ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์ สังกัดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อพัฒนาผลงานวิจัยและพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ทั้งของสถาบันฯและสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ในหัวข้อ “ชาติพันธุ์: กระบวนทัศน์ใหม่ในการสืบสานภาษาและวัฒนธรรม” โครงการวิจัยประกอบด้วยชุดโครงการวิจัยย่อย 5 โครงการซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง² (2) ศึกษาการคงอยู่ เปลี่ยนแปลง หรือสูญหายของอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง

¹ เพื่อความกระชับ ในรายงานการวิจัยนี้ จะเรียกประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ว่า ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศเมียนมาร์ตามลำดับ

² กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยมีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น “ไทยโซ่ง ลาวโซ่ง ไทยทรงดำ” นอกจากนี้ยังมีชื่อ “ไทดำ” ซึ่งใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเลย และนอกประเทศไทย เช่น ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ในงานวิจัยจะใช้ชื่อ “ไทดำ” เพราะครอบคลุมทั้งในประเทศไทยและนอกประเทศไทย

(3) เสริมสร้างแนวทางใหม่ทางการศึกษาภาษาไทย (4) การจัดการข้อมูลไทย และ (5) มานุษยวิทยาดนตรีผ่านเพลงขับสายแปง โดยทุกโครงการย่อยมีจุดประสงค์เพื่อการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยในยุคนั้น

ผลงานวิจัยดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการส่งเสริมการมีจิตสำนึกรักในภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตน และส่งเสริมคนพื้นถิ่นให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้คนไทยทุกเชื้อสายอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล งานวิจัยได้เสริมสร้างให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี เห็นคุณค่าในภาษาและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มีการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับการเรียนรู้รักษาการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน เป็นการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้สมัยใหม่ เกิดภูมิคุ้มกัน และช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของงานวิจัยเป็นผลสำเร็จที่เป็นองค์ความรู้ หรือวิธีการที่จะนำไปสู่การวิจัยในระยะต่อไป ในปี พ.ศ. 2558 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยจึงจัดสรรทุนวิจัย “ศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น พ.ศ. 2558-2561” ให้แก่ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์ เพื่อดำเนินการวิจัยต่อยอดในชื่อเรื่อง “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โครงการวิจัยนี้เป็นการขยายงานวิจัยออกไปสู่ประเด็นที่กว้างขึ้น ดังนี้ คือ

(1) ขยายพื้นที่ในการวิจัยจากภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยข้ามพรมแดนประเทศสู่ภูมิภาคอื่น ๆ รวมทั้งประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศเมียนมาร์ เพื่อเปรียบเทียบภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ข้ามพรมแดนของประเทศซึ่งทำให้เห็นการแปรของภาษาและวัฒนธรรมตามภูมิภาค โดยคัดเลือกกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักในการศึกษาร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน

(2) เพิ่มประเด็นที่ศึกษาทางด้านภาษาซึ่งเดิมได้มุ่งศึกษาระบบเสียงเป็นหลัก แต่ในงานวิจัยนี้นอกจากจะขยายการศึกษาระบบเสียงไปยังภูมิภาคอื่นแล้ว ยังได้ขยายขอบเขตจากระบบเสียงไปสู่ภาษาในระดับคำอีกด้วย

³ ในข้อเสนอโครงการวิจัยได้ระบุว่าขยายขอบเขตการวิจัยถึงระดับคำและสัมพันธ์สาร ในระดับคำได้คัดเลือกหมวดคำ 2 หมวดคือคำเรียกญาติ (kinship terms) และคำการณลักษณะ (aspects) เมื่อเก็บข้อมูลการณลักษณะของภาษาไทดำ พบว่าการณลักษณะของภาษาไทดำไม่ได้แตกต่างจากภาษาไทยมากนัก และไม่พบการแปรตามภูมิภาค จึงไม่สามารถที่จะนำเสนอการณลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทดำได้อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงไม่ได้ดำเนินการวิจัยต่อไป และได้พัฒนาบทความวิจัยในลักษณะ preliminary survey เพื่อตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติ (TCI-1) ดังต่อไปนี้ Wichaya Bovonwivat and Somsong Burusphat. 2018. Aspectual implication of directional verbs in Black Tai. *Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts* 18.2 (May-August).

ในระดับสัมพันธ์สารได้คัดเลือกสัมพันธ์สารเรื่องเล่า (narrative discourse) ซึ่งเป็นตำนานของชาวไทดำเรื่อง “ความโตเมือง” เป็นกรณีศึกษา เมื่อได้เก็บข้อมูล พบว่าไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่า “ความโตเมือง” ฉบับใดเป็นสำนวนของไทดำเวียดนาม ไทดำลาว และไทดำไทย ทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบสำนวนต่าง ๆ ของ “ความโตเมือง” ที่มีการแปรตามภูมิภาค ซึ่งเป็นประเด็นหลักของโครงการวิจัยนี้ จึงไม่ได้มีการวิจัย

(3) ทางด้านวัฒนธรรมได้คัดเลือกดนตรีไทดำเพื่อเปรียบเทียบอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทดำที่สอดแทรกอยู่ในดนตรีว่ามีการแปรไปตามภูมิภาคดังเช่นภาษาหรือไม่⁴

โครงการวิจัยนี้มีโครงการวิจัยย่อย 5 โครงการ ได้แก่

- (1) การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (2) การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (3) คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (4) ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (5) ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 ศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่คัดเลือกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชิงเปรียบเทียบ

1.2.2 ศึกษาการแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ที่คัดเลือกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โครงการวิจัยย่อย 5 โครงการมีวัตถุประสงค์ที่แยกย่อยออกไปอีกดังที่จะนำเสนอในบทที่ 4, 5, 6, 7

สัมพันธ์สารเรื่องนี้ต่อไป อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลเบื้องต้นที่เก็บรวบรวมได้ ได้นำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์โครงสร้างเชิงสำนวนโวหาร (rhetorical structure) และโครงสร้างเรื่องเล่า (narrative structure) ของ “ความโตเมือง” และเขียนเป็นบทความตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ (Scopus) ดังต่อไปนี้

Somsong Burusphat. 2016. A discourse analysis of the Tai Dam chronicle. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society* (JSEALS) 9 (2016): 30-47.

⁴ ในข้อเสนอโครงการวิจัยได้ระบุว่าในการศึกษาด้านวัฒนธรรมจะใช้เครื่องดนตรีแคนและผ้าซิ่นตาหมี่เป็นกรณีศึกษา เมื่อเก็บข้อมูลพบว่าควรขยายประเด็นให้กว้างขึ้นจากเครื่องดนตรีแคนเป็นดนตรีไทดำในภาพรวม โดยมุ่งศึกษาพลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรีไทดำในการวิจัยด้านวัฒนธรรม อาจารย์เชวมนัส ประภักดิ์ ไม่สามารถดำเนินการวิจัยต่อไปได้ เนื่องจากต้องทำหน้าที่ผู้บริหารในหน่วยงานที่สังกัด ส่วนการศึกษาด้านผ้าซิ่นตาหมี่ในประเด็น “มรดกทางวัฒนธรรมร่วมของชาวไทดำในภูมิภาคอาเซียน” อาจารย์พิสุทธิลักษณ์ บุญโต ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบหลักในหัวข้อวิจัยนี้ไม่สามารถดำเนินการวิจัยต่อไปได้ เนื่องจากต้องทำหน้าที่ผู้บริหารในหน่วยงานที่สังกัด จึงได้ยุติการวิจัยเรื่องนี้

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

- 1.3.1 ศึกษาการแปรของภาษาตามภูมิภาคเชิงเปรียบเทียบ ทางด้านเสียง และคำเรียกญาติพื้นฐาน
- 1.3.2 ศึกษาการแปรของวัฒนธรรมตามภูมิภาคเชิงเปรียบเทียบ ทางด้านดนตรี
- 1.3.3 พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศเมียนมาร์
- 1.3.4 ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษาประกอบด้วย ภาษาไทดำและภาษาไทวนเป็นหลัก รวมทั้งภาษาอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ประโยชน์ทางวิชาการ

- (1) ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการแปรทางภาษาและวัฒนธรรมตามภูมิภาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทวน รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในมิติของภาษาศาสตร์และมานุษยวิทยาวัฒนธรรม
- (2) วิธีการศึกษา (methodology) ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการแปรภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในประเทศอื่น ๆ ต่อไป อันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งความรู้เป็นภาพรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ในอนาคต
- (3) ได้ตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยในวารสารวิชาการ และหนังสือรายงานการวิจัย

1.4.2 ประโยชน์ทางสังคม

- (1) ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการแปรภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทวน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากมีประชากรอาศัยอยู่ใน 3 ประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศเวียดนาม และประเทศลาว
- (2) ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนนโยบายทางภาษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนด้านภาษาและการอนุรักษ์ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้
- (3) ผลงานวิจัยช่วยกระตุ้นให้คนไทดำตระหนักที่จะอนุรักษ์ภาษาและธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทดำของตนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในบริบทของประชาคมอาเซียน
- (4) ส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาคุณค่าทางภาษาและศิลปวัฒนธรรม เพื่อธำรงอัตลักษณ์ที่หลากหลายของชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันจะนำไปสู่ความเคารพในความต่างและสิทธิความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงสามารถแสดงตัวตนของตนเองได้อย่างสมเกียรติและมีความภาคภูมิใจ

(5) ทำให้ประชากรหลักของประเทศมีความเข้าใจในความมีตัวตนของผู้คนที่มีความแตกต่างกันในสังคมและมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ส่งผลถึงการอยู่ร่วมกันที่ยั่งยืนทางความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรม

(6) บริบทของประชาคมอาเซียนซึ่งมีความเสรีในการติดต่อสื่อสาร การไปมาหาสู่ ผลการศึกษาจึงนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในภาษาและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ สร้างเครือข่ายทางภาษาและวัฒนธรรม การเป็นกัลยาณมิตรทางภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงการร่วมกันสร้างสรรค์ ทำให้ชาติพันธุ์ของประชาคมอาเซียนเกิดจิตสำนึกร่วมของความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน

1.5 กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ

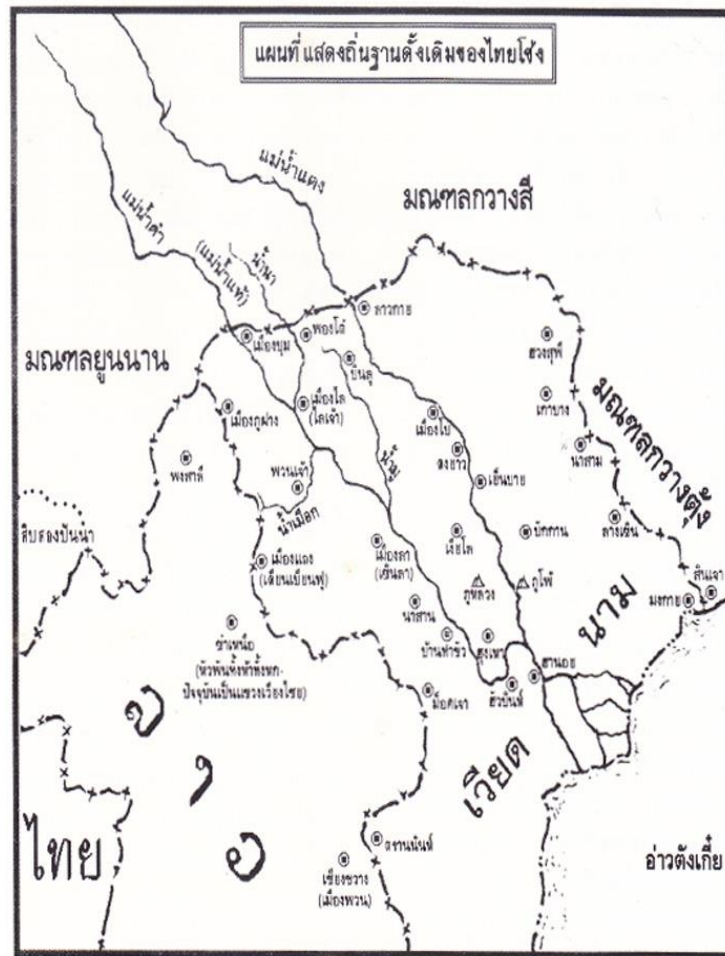
ไทดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เนื่องจากมีประชากรอาศัยอยู่ในหลายประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม คนไทดำบางส่วนถูกกวาดต้อนจากประเทศเวียดนามมาอยู่ในประเทศไทย บางส่วนถูกกวาดต้อนจากประเทศลาวมาประเทศไทย ความจริงข้อนี้อาจมีผลกระทบต่อภาษาไทยในแง่การสัมผัสภาษา

กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในประเทศใดก็ตาม จะมีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจนและมีความปรารถนาอันแรงกล้าในอันที่จะสืบสานภาษาและวัฒนธรรมของตนให้อยู่ได้นานที่สุด

ชาวไทดำพูดภาษาไทยซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได เป็นภาษาถิ่นตระกูลไท ในกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Li, 1977)

ม. ศรีบุษรา (2530) กล่าวถึงถิ่นฐานเดิมของชาวไทดำว่าอยู่ที่ประเทศจีนตอนกลางซึ่งเป็นถิ่นฐานเดิมของชนเผ่าไท ต่อมาคนไทได้อพยพลงมาทางใต้ ชาวไทดำได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งที่บริเวณแม่น้ำอูซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลบรรจบกับแม่น้ำโขงที่หลวงพระบางในแคว้นสิบสองจุไทยซึ่งมีเมืองแฉ่งหรือปัจจุบันคือเมืองเดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนาม เป็นเมืองหลวงและเป็นหัวเมืองฝ่ายเหนือ เมืองแฉ่งอยู่ตอนเหนือของราชอาณาจักรลาว มีอาณาเขตติดต่อกับจีนทางตอนใต้ และตอนเหนือของประเทศเวียดนาม นอกจากเมืองแฉ่ง ชาวไทดำยังอาศัยอยู่ที่เมืองควาย เมืองดุง เมืองม่วย เมืองลา เมืองมวก เมืองวาด เมืองซาง ดังแสดงในภาพที่ 1 เมื่อรวมเมืองที่ผู้ไทชาวอาศัยอยู่อีก 4 เมือง จึงเรียกว่า “เมืองสิบสองผู้ไท” หรือ “สิบสองเจ้าไท” ต่อมาเป็น “สิบสองจุไทย”⁵

⁵ อ่านเพิ่มเติมความเป็นมาของแคว้นสิบสองจุไทยได้ในหนังสือ ประวัติศาสตร์สิบสองจุไทย (ภักทิยา ยิมเรวัต, 2544)

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวไทดำ (ม. ศรีบุษรา, 2530: 12)

ชาวไทดำในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนามมีประวัติการโยกย้ายถิ่นฐานดังต่อไปนี้⁶

(1) ไทดำในประเทศเวียดนาม

ดังที่กล่าวข้างต้น แต่เดิมกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำอาศัยอยู่รวมกันกับคนไทกลุ่มอื่น ๆ ในอาณาจักรน่านเจ้าหรืออาณาจักรไทหนองแส ซึ่งเป็นอาณาจักรของคนไทที่มีความเจริญและเข้มแข็งมากในมณฑลยูนนาน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศจีน ต่อมาเมื่ออาณาจักรน่านเจ้าล่มสลายเนื่องจากพ่ายแพ้การรุกรานของกองทัพมองโกลและอาณาจักรน่านเจ้าได้ถูกผนวกเข้ากับประเทศจีน คนไทในอาณาจักรน่านเจ้าบางกลุ่มจึงอพยพหลบหนีลงมาทางทิศใต้และได้พยายามสถาปนาอาณาจักรของตนเองขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำเป็นคนไทกลุ่มหนึ่งที่ได้อพยพจากอาณาจักรน่านเจ้าเข้ามาในดินแดนเวียดนาม แล้วมาตั้งถิ่นฐานเป็นครั้งแรกอยู่ที่ดินแดน

⁶ ข้อมูลการย้ายถิ่นฐานของชาวไทดำได้มาจากเอกสารที่อ้างอิงและการสัมภาษณ์เชิง ลึกในระหว่างปี พ.ศ. 2558-2559 ในรายงานการวิจัยฉบับนี้ได้นำบางส่วนของ การสัมภาษณ์มานำเสนอพอสังเขป อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในหนังสือ ถ้อยสำเนียงไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (โสภิตา ถาวร และสมทรง บุรุษพัฒน์, 2561)

สิบสองจุไทยบริเวณเมืองล่อซึ่งปัจจุบันเวียดนามเรียกชื่อว่า เหงียะโล (Nghĩa Lộ) ในเขตจังหวัดเอียนบาย (Yên Bái) เนื่องจากเมืองล่อมีภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ เป็นทุ่งราบกว้างใหญ่และมีแม่น้ำไหลผ่านเหมาะแก่การเพาะปลูก หลังจากนั้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 11-13 เป็นช่วงที่ชาวไทดำได้กระจัดกระจายกันออกไปตั้งถิ่นฐานในเมืองต่าง ๆ เพื่อขยายดินแดนบ้านเมืองให้กว้างขวางออกไป ได้แก่ เมืองลา (Son La) เมืองม่วย (Thuận Châu) เมืองควาย (Tuần Giáo) เมืองมวก (Mai Sơn) เมืองวาด (Yên Châu) และได้เดินทางเข้าไปในลาวถึงจำหนือ เมืองสิง เมืองซอง ห้วยน้ำอู หลวงน้ำทา แล้วจึงกลับเข้ามาเมืองแก่ง (ปัจจุบันคืออำเภอเดียนเบียนฟู จังหวัดไลเจิว) และได้ตั้งเมืองแก่งเป็นเมืองหลวงของไทดำ (Siang Bacthi, 2000: 15-16)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 หลังจากสงครามกับฝรั่งเศสและอเมริกา และเปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” ยังมีไทดำอยู่บริเวณจังหวัดทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งเป็นที่อยู่ดั้งเดิมของไทดำคือ เมืองล่อ เมืองเตียน เมืองเติ๊ก เมืองลาย เมืองวาด เมืองมวก เมืองลา เมืองม่วย เมืองแก่ง เมืองไล เมืองมุน เมืองควาย โดยกระจายกันตั้งบ้านเรือนในเขตจังหวัดต่าง ๆ ทั้งหมด 7 จังหวัด คือ เห่งอาน ทานท์ฮวา ฮวาบินห์ เซินลา ไลเจิว ลาวกาย และเอียนบาย จังหวัดที่มีคนไทดำอยู่มากที่สุดคือ เซินลาและไลเจิว ส่วนทางภาคใต้มีไทดำอาศัยอยู่เช่นกันโดยเป็นไทดำที่อพยพไปเมื่อเมืองแก่งแตกใน พ.ศ. 2497 (ม. ศรีบุษรา, 2530: 57) จนถึงปัจจุบันมีไทดำเกือบสองล้านคน

(2) ไทดำในประเทศลาว

ไทดำในประเทศลาวอพยพจากประเทศเวียดนาม 2 เส้นทาง

เส้นทางที่ 1 จากเมืองแก่ง เมื่อเมืองแก่งแตกในช่วงสงครามฮ่อในปี พ.ศ. 2497 ชาวไทดำกลุ่มนี้ไปอาศัยอยู่ตามแขวงต่าง ๆ ดังนี้

แขวงพงสาลี

ชาวไทดำส่วนหนึ่งอพยพไปที่เมืองขวา เมืองใหม่ แขวงพงสาลี เนื่องจากเดินทางไปหาที่ทำกินง่าย แต่เนื่องจากเมืองขวา เมืองใหม่ มีพื้นที่เป็นป่า จึงย้ายมาหางานทำที่บ้านหนองบัว เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เพราะมีสภาพเป็นเมือง ชาวไทดำที่เมืองสิงส่วนหนึ่งอพยพมาจากเมืองหลวงน้ำทา

แขวงเชียงขวาง

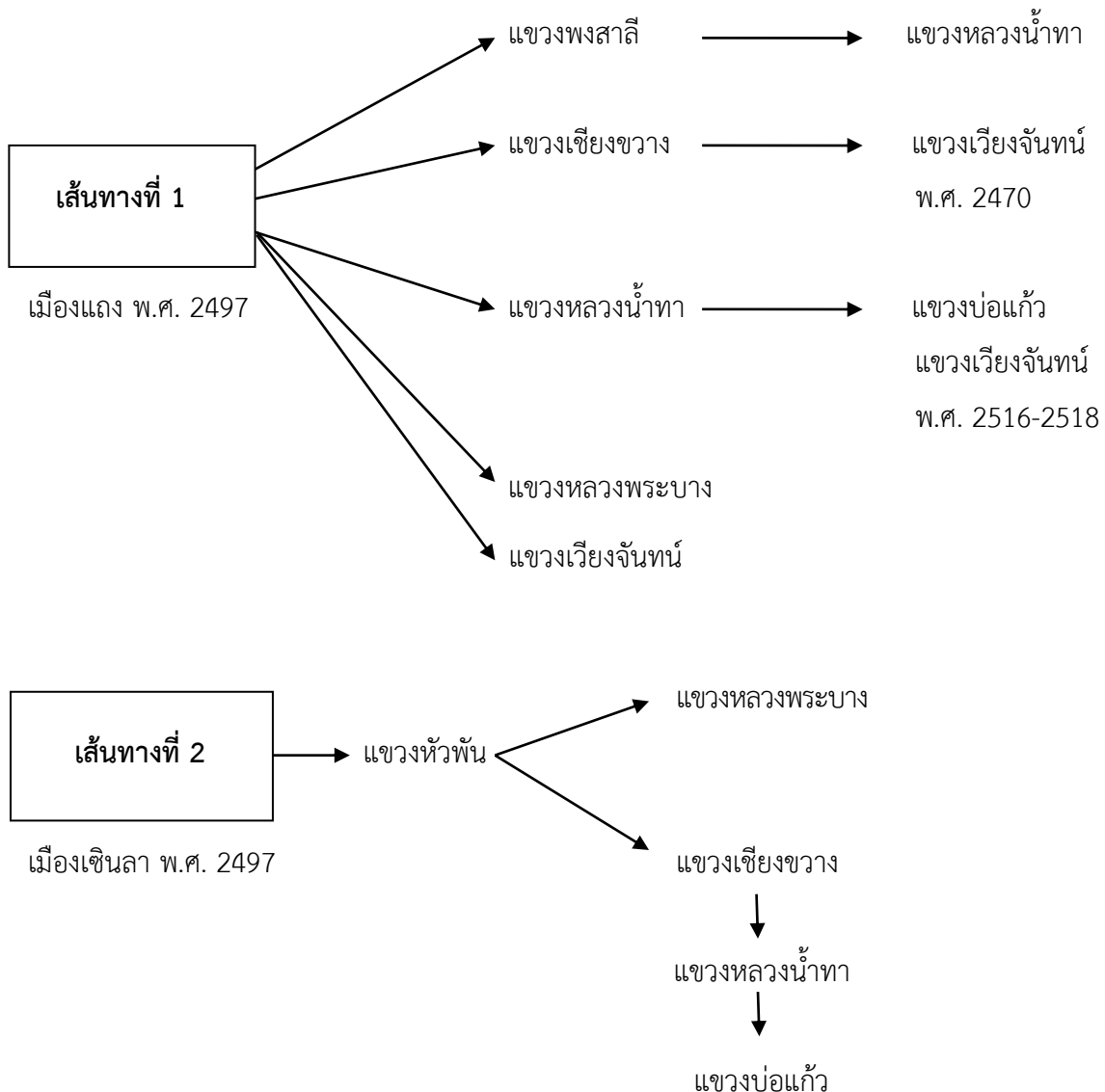
ที่แขวงเชียงขวางไทดำส่วนหนึ่งอยู่มาแต่เดิมที่เมืองคำ (ทุ่งเชียงคำ) ประมาณ 200 - 300 ปี และอีกส่วนหนึ่งอพยพมาจากเมืองคูน แขวงเชียงขวาง เมื่อครั้งศึกฮ่อเผาบ้านเมือง ในปี พ.ศ. 2470 ชาวไทดำบางส่วนย้ายออกจากเชียงขวางเพื่อหาที่ทำกินและหนีอิทธิพลของฝรั่งเศสลงมาทางใต้ และสร้างบ้านเรือนอยู่ที่บ้านน้ำกุ่ม (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นบ้านแสนเจริญ) เมืองชนะคาม แขวงเวียงจันทน์

แขวงหลวงน้ำทา

ในอดีตบริเวณเมืองหลวงน้ำทานี้เป็นเมืองของไทดำที่อยู่ในเขตของอาณาจักรสิบสองจุไท เพราะย้ายถิ่นเพื่อหาที่ทำกินใหม่ เมื่อเมืองแกงแตกไทดำในสิบสองจุไทได้อพยพเข้ามาอยู่เพิ่มเติม ชาวไทดำเป็นจำนวนมากหนีภัยสงครามโศกิมิตรกับฝรั่งเศสมาอาศัยอยู่ที่แขวงหลวงน้ำทา ในช่วง พ.ศ. 2516 - 2518 ลาวฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวากำลังรบกัน ชาวไทดำจำนวนหนึ่งจึงอพยพหนีเข้าไปอาศัยที่แขวงบ่อแก้วและเวียงจันทน์

นอกจากแขวงพงสาลี แขวงเชียงขวาง แขวงหลวงน้ำทา ชาวไทดำยังอพยพจากเมืองแกงไปอาศัยอยู่ที่แขวงหลวงพระบางและแขวงเวียงจันทน์อีกด้วย

เส้นทางที่ 2 จากจังหวัดเขินลา (เมืองม่วย เมืองสาง เมืองมุน เมืองตันด์ ฯลฯ) หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2497 ชาวไทดำกลุ่มหนึ่งได้อพยพไปที่บ้านโนนทอง บ้านสบสาน ฯลฯ เมืองเชียงค้อ แขวงหัวพัน ซึ่งมีชาวไทดำที่อพยพเข้ามาอยู่ก่อนประมาณ 200 - 300 ปี เนื่องจากเมืองเชียงค้อเป็นส่วนหนึ่งในสิบสองจุไทบริเวณที่ลาวและเวียดนามได้ขีดเส้นแบ่งเขตแดนประเทศกัน ไทดำอีกส่วนหนึ่งอพยพผ่านไปทางหลวงพระบาง หรือลงมาแขวงเชียงขวาง และต่อไปยังแขวงหลวงน้ำทา ที่บ้านน้ำแ้ง บ้านบุ่ง ต่อมาในช่วงมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ชาวไทดำส่วนหนึ่งอพยพหนีภัยการสู้รบออกจากบ้านน้ำแ้ง เมืองหลวงน้ำทาไปอยู่ที่แขวงบ่อแก้ว ที่เมืองห้วยทราย (เมืองหลวง) เมืองผาอุดม เมืองปากทา เมืองตันผึ่ง เมืองเมิง (บ้านน้ำเก็กเก่า บ้านน้ำเก็กใหม่ บ้านนาคำ บ้านนาถ บ้านดอนเงิน บ้านสีเมืองงามกลาง บ้านน้ำแ้ง) เพื่อเตรียมอพยพไปประเทศที่สาม เมื่อสงครามสงบไม่สามารถไปประเทศที่สามได้ บางส่วนจึงกลับไปที่บ้านน้ำแ้ง หลวงน้ำทาเหมือนเดิม แต่มีบางส่วนตกค้างที่แขวงบ่อแก้วจึงตั้งชื่อบ้านว่า บ้านน้ำแ้ง เหมือนบ้านเดิมที่หลวงน้ำทา นอกจากนั้นก็มีไทดำแทรกอยู่ในหมู่บ้านต่าง ๆ อีกจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะในเขตเมืองตันผึ่ง (โกมล บุญสูงเพชร, 2557) การอพยพของชาวไทดำ 2 เส้นทางนี้แสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงการย้ายถิ่นฐานของชาวไทยดำจากถิ่นฐานเดิมที่เมืองแกลงและจังหวัดเชียงลา

ในปัจจุบันมีไทดำอยู่ทุกแขวงทางภาคเหนือตั้งแต่แขวงเวียงจันทน์ขึ้นไป มีจำนวน 10 แขวง กับหนึ่งเขตการปกครอง ได้แก่ เขตปกครองนครเวียงจันทน์ แขวงเวียงจันทน์ แขวงหลวงพระบาง แขวงอุดมไชย แขวงบ่อแก้ว แขวงพงสาลี แขวงหัวพัน แขวงเชียงขวาง แขวงไชยะบุรี แขวงบริคันไชย และแขวงหลวงน้ำทา เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นได้เคลื่อนย้ายไปยังแขวงอื่น ๆ ของลาวด้วย

(3) ไทดำในประเทศไทย

กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยอพยพมาประเทศไทยหลายครั้งด้วยเหตุผลทางการเมือง ครั้งแรกในราวปี พ.ศ. 2321 - 2323 สมัยกรุงธนบุรี เป็นกลุ่มไทดำจากเมืองม่วย เมืองทัน จังหวัดเซินลา ประเทศเวียดนาม ราชอาณาจักรสยามยกทัพไปตีและยึดกรุงเวียงจันทน์ได้ สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกแม่ทัพสยามให้กองทัพหลวงพระบางไปตีเอาเมืองของไทดำซึ่งตั้งอยู่ริมเขตแดนเวียดนามเหนือ แล้วกวาดต้อนไทดำจากเมืองทันต์ เมืองม่วยสู่กรุงเวียงจันทน์ และข้ามแม่น้ำโขงมาที่จังหวัดหนองคาย ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลหนองปร่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี เพราะมีป่าและภูเขาซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศใกล้เคียงกับดินแดนสิบสองจุไท⁷ (สิริ พิงเดช, 2519)

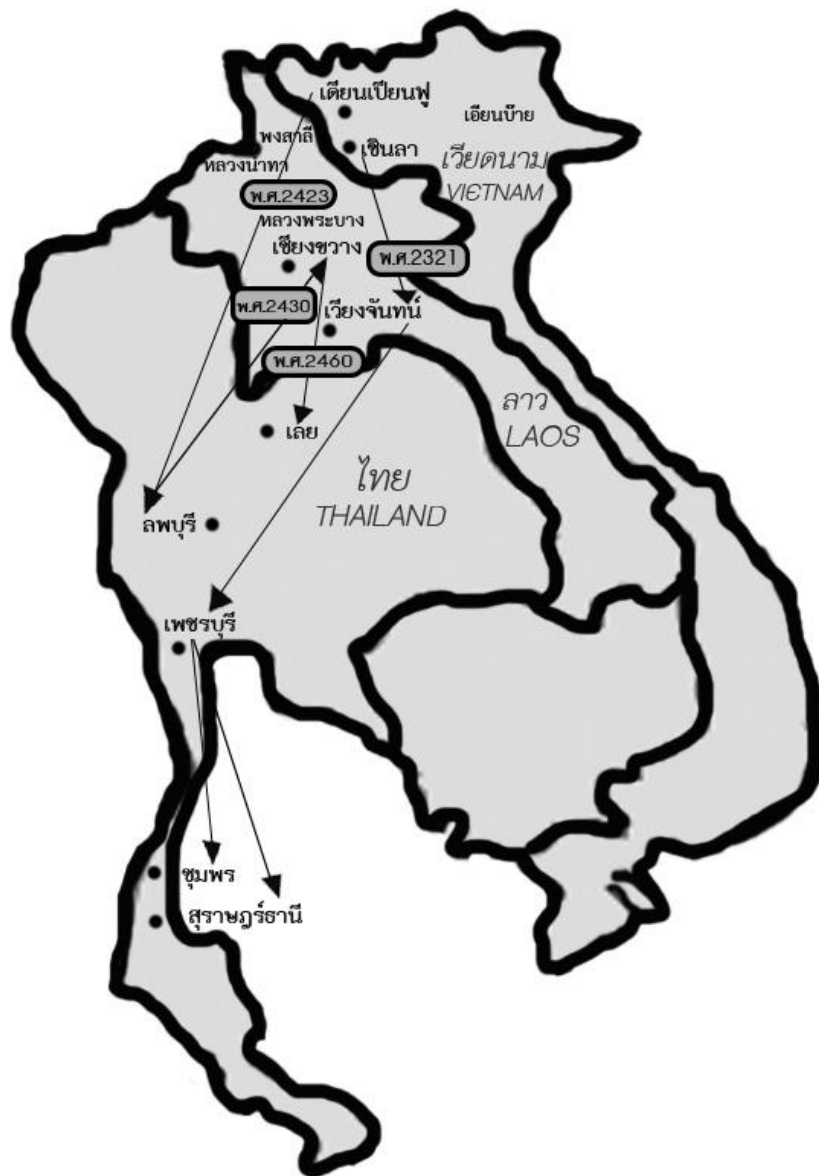
หลังจากนั้นชาวไทดำที่เพชรบุรีก็ได้กระจายออกไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณใกล้เคียงเพื่อหาที่ทำกินใหม่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย 15 จังหวัด ได้แก่ เพชรบุรี สมุทรสาคร ราชบุรี กาญจนบุรี กำแพงเพชร นครปฐม สุพรรณบุรี สุโขทัย นครสวรรค์ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี พิจิตร พิษณุโลก และเลย ไทดำที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเหล่านี้ ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรีเป็นเวลา 3-4ชั่วอายุคน (ประมาณกว่า 200 ปี) เมื่ออพยพมาประเทศไทยครั้งแรก ชาวสยามเรียกไทดำกลุ่มนี้ว่า “ลาวโซ่ง”⁸ ต่อมา ชาวไทดำเป็นที่รู้จักกันในนามที่หลากหลาย เช่น “ไทยโซ่ง ไทยทรงดำ ไทดำ” เป็นต้น (สมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ, 2554)

นอกจากชาวไทดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ยังมีชาวไทดำอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย ชาวไทดำกลุ่มนี้อพยพเข้ามาในประเทศไทยหลายครั้งเช่นกัน เพชรตะบอง ไพศุนย์ (2553) ได้กล่าวว่าชาวไทดำที่บ้านนาป่าหนาดอพยพจากเมืองแถงในแคว้นสิบสองจุไท ประเทศเวียดนามช่วงที่เกิดสงครามฮ่อ เข้ามาประเทศไทยครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2423 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ผ่านทางเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว และตั้งรกรากอยู่ที่ทุ่งสนามแจง จังหวัดลพบุรีเป็นเวลา 8 ปี เมื่อเหตุการณ์สงบใน พ.ศ. 2430 รัชกาลที่ 5 ทรงอนุญาตให้ไทดำเดินทางกลับดินแดนของตนที่สิบสองจุไทไปกับฝรั่งเศสได้ตามความสมัครใจ โดยข้ามแม่น้ำโขงที่อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ไปที่เวียงจันทน์ ประเทศลาว เมื่อมาถึงที่ลาวก็รู้ว่าถูกฝรั่งเศสหลอกเพราะไม่ได้พากลุ่มไทดำนี้ไปส่งให้ถึงเมืองแถงในสิบสองจุไท ไทดำจึงพากันอพยพต่อไปจนถึงเมืองเชียงขวาง (เมืองคูน) ใกล้กับดินแดนสิบสองจุไท แต่ไม่สามารถอยู่ได้เพราะบ้านเมืองได้ถูกพวกฮ่อเผาหมดและย้ายไปที่ใหม่ที่ทุ่งเชียงคำ กลุ่มไทดำบางคนตามหาญาติเจอก็อยู่ที่ทุ่งเชียงคำ คนที่ไม่เจอก็อพยพหนีฝรั่งเศสลงมาตั้งบ้านเรือนบริเวณเมืองเพื่อง แขวงเวียงจันทน์ ในประเทศลาว แต่ก็ยังถูก

⁷ อ่านเพิ่มเติมการย้ายถิ่นฐานของชาวไทดำมาสู่จังหวัดเพชรบุรีได้ในหนังสือ “ไทดำ” เมืองแถง “ทรงดำ” ถิ่นสยาม: จากหนองแสถึงหนองปร่ง (บุญยงค์ เกศเทศ, 2554)

⁸ “โซ่ง” เป็นหน่วยการปกครองอย่างหนึ่ง โดยมีเชียงอยู่ในสุด รอบนอกออกมาเป็นเวียง และรอบนอกสุดเป็น “โซ่ง” ซึ่งประกอบด้วยหมู่บ้านประมาณ 5-10 หมู่บ้าน เวียงจะแบ่งออกเป็น 4 โซ่ง ดังนั้น “โซ่ง” จึงเป็นคำที่เรียกชาวไทดำที่อยู่นอกเวียงหรือนอกกำแพงเมือง (สมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ, 2554) นอกจากนี้ในเอกสารอ้างอิงหลายแห่ง ยังมีการแปลความหมายของ “โซ่ง” ว่า “ทางแกง” อีกด้วย

ฝรั่งเศสตามรบกวนอยู่ ไทดำกลุ่มนี้จึงข้ามแม่น้ำโขงมายังประเทศไทยเป็นครั้งที่ 2 และได้ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มอิสระอยู่ที่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2460 ชาวไทดำกลุ่มนี้เข้ามาประเทศไทยคนละเส้นทางกับชาวไทดำที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี ภาพที่ 3 แสดงการย้ายถิ่นฐานของชาวไทดำจากเมืองแกงและเมืองเซินลามาประเทศไทย

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงถิ่นฐานและเส้นทางการอพยพย้ายถิ่นของชาวไทดำจากประเทศเวียดนามมาสู่ประเทศไทย (ดัดแปลงจากบทความของโสภิตา ถาวรและสมทรง บุรุษพัฒน์, 2559: 105)

1.6 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน

ไทยวน หรือ ไตยวน (Tai Yuan) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานทางตอนเหนือของประเทศไทย ที่เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา ในอดีต คนล้านนามีหลากหลายชาติพันธุ์ แต่กลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือ “ไทยวน”

ไทยวน หรือ ไตยวน (Tai Yuan) มีคำเรียกตนเองหลายอย่าง เช่น ยวน โยน ลาวยวน ไทยล้านนา โยนก หรือชาวเมืองเชียงแสน และในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าล้านนาจะกลายมาเป็นพลเมืองของประเทศไทยที่อยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทยแล้วก็ตาม แต่ก็มักเรียกตนเองว่า “คนเมือง” ซึ่งเป็นคำเรียกที่เกิดขึ้นในภายหลัง ในยุคที่ต้องการฟื้นฟูประชากรล้านนาหลังสงคราม โดยการกวาดต้อนกลุ่มคนจากที่ต่าง ๆ เข้ามายังเมืองของตน

ชาวไทยวนอาศัยอยู่ในดินแดนล้านนามาเป็นเวลานาน หรือกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งมีประวัติความเป็นมายาวนาน เช่นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (สมเด็จพระเอกาทศรถราชานุภาพ, 2514) ที่ทรงยกทัพไปตีล้านนาในปี พ.ศ. 2204 ได้เมืองลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงแสน และได้กวาดต้อนมาจำนวนหนึ่งเป็นต้น นอกจากนี้ตามตำนานสิงหนวัติกล่าวว่า สิงหนวัติกุมารโอรสของท้าวเทวกาล ซึ่งปกครองบ้านเมืองอยู่ทางญวนนาน ได้นำผู้คนมาตั้งบ้านเรือนอยู่ลุ่มน้ำโขงตอนใต้ ซึ่งก็คือ เชียงราย เชียงแสน ในปัจจุบัน และตั้งชื่อเมืองว่า โยนกนคร หรือ โยนกนาคนคร คนทั่วไปเรียกเมืองโยนกนี้ว่า โยนก ยูน ยวน ไทยวน หรือ คนยวน จากนั้นก็มีกษัตริย์ครองเมืองโยนกนี้ต่อกันมา ประชากรไทยวนก็แพร่หลายออกไปในล้านนาไทย ต่อมา พ.ศ. 2101 พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่าได้นำทัพมาตีเมืองเหนือ และปกครองเมืองเหนือเป็นเวลานานถึง 200 ปี ครั้นปีพ.ศ. 2347 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งรัตนโกสินทร์ พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงเทพหริรักษ์ และพระยายมราช พร้อมด้วยกองทัพลาว ยกทัพไปตีเมืองเชียงแสน ซึ่งในขณะนั้นตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า เมื่อทัพไทยสามารถตีเมืองเชียงแสนได้แล้ว จึงให้รื้อกำแพงเมือง รื้อบ้านเมือง และรวบรวมผู้คนชาวเชียงแสนโดยได้แบ่งเป็น 5 ส่วน

ชาวเมืองเชียงแสนทั้ง 5 ส่วนที่ถูกเกณฑ์ออกจากเมืองมานั้น ส่วนที่ 1 ให้ไปอยู่เชียงใหม่ ส่วนที่ 2 ไปอยู่ลำปาง ส่วนที่ 3 ไปอยู่น่าน ส่วนที่ 4 ให้ไปอยู่เวียงจันทน์ และส่วนที่ 5 คือกลุ่มที่เดินทางมาพร้อมกับกองทัพเมืองหลวงลงมายังกรุงเทพฯ ในขณะที่ผ่านมาถึงเมืองสระบุรีส่วนหนึ่งขอพักอาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่ลุ่มแม่น้ำป่าสักปัจจุบันคือพื้นที่อำเภอเสาไห้ ส่วนที่เหลือเดินทางมาพักที่กรุงเทพฯ และได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองราชบุรีริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองห่างจากตัวเมืองไปทิศตะวันออก ประมาณ 2 กิโลเมตร ปัจจุบันเรียกว่าบ้านไร่หนิ

Tanawatpotichat (2012) กล่าวไว้ว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้น ตัวเมืองสระบุรีอยู่ที่ท้องที่อำเภอเสาไห้ และกลุ่มคนยวนที่มาอยู่ที่สระบุรีก็ได้นำมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ท้องที่อำเภอเสาไห้ โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำป่าสักทั้งสองฝั่ง ตั้งแต่ตะวันออกของที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเสาไห้ขึ้นมาโดยปลูกบ้าน

รวมอยู่เป็นกลุ่ม เพื่อสะดวกในการช่วยเหลือกันและการตั้งบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำก็เพื่อสะดวกในการใช้น้ำสัญจร หลังบ้านออกไปก็จะเป็นทุ่งนา เมื่อคนไทยวนมีประชากรมากขึ้นก็จะอพยพไปตั้งบ้านเรือน ห่างจากริมฝั่งแม่น้ำป่าสักออกไป เช่น ในท้องที่อำเภอเมืองสระบุรี อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ปัจจุบันจังหวัดสระบุรีมี 13 อำเภอ จะไม่มีคนวนในอำเภอหนองโดนและอำเภอดอนพุท นอกนั้นมีคนวน มากมาย รวมกระทั้งอพยพไปอยู่ในต่างจังหวัดด้วย เช่น อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เป็นต้น

สำหรับกลุ่มคนไทยวนที่ถูกเกณฑ์ไปตั้งบ้านเรือนที่ราชบุรี จากเว็บไซต์จิตปาถะภณท์สถานบ้านคูบัว (<http://www.jipathaphan.com/index>.) กล่าวว่า คนไทยวน ส่วนที่ 5 (ที่เหลืจากไปตั้งถิ่นฐานที่เสาไห้) ได้เดินทางมาพำนักชั่วคราวที่กรุงเทพฯ ระยะหนึ่ง บริเวณบางขุนพรหมจากนั้นได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เคลื่อนย้ายมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ราชบุรี บ้านไร่นาที่ ริมฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง ออกไปจากตัวเมืองราชบุรีทางทิศตะวันออกเป็นแห่งแรก ในการตั้งบ้านเรือนของชาวเมืองเชียงแสน ต่อมาครัวเรือนมากขึ้น จึงขยายไปตั้งบ้านเรือนหาแหล่งทำกินอีกหลายพื้นที่ในจังหวัดราชบุรี เช่น คูบัว ดอนตะโก ห้วยไผ่ ดอนแร่ หินกอง ห้วยปลาตุก หนองโพ บางกะโต หนองปลาหมอ รามบัว นาขุนแสน ทุ่งหลวง หนองนกระเรียน ที่นครปฐม เช่น บ้านทัพหลวง กาญจนบุรี เช่น บ้านรางสาละ บ้านแปดหลัง ไทรโยค พุมุต พุเตย ฯลฯ

ภาษาไทยวน เป็นภาษาซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได เป็นภาษากลุ่มไท ในกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Li, 1977) มีชื่อเรียกอื่น ๆ คือ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาล้านนา หรือภาษาคำเมือง

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) กล่าวว่า ภาษาไทยวน หรือ ภาษาไทยถิ่นเหนือ หรือ ภาษาล้านนา หรือ คำเมือง หรือกำเมือง หรือชื่ออย่างเป็นทางการว่า ภาษาถิ่นภาคพายัพ เป็นภาษากลุ่มของชาวไทยวนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งเป็นอาณาจักรล้านนาเดิม ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา และยังมีการพูดและการผสมภาษากันในบางพื้นที่ของจังหวัดตาก สุโขทัย และเพชรบูรณ์ ปัจจุบันกลุ่มคนไทยวนได้กระจัดกระจายและมีถิ่นที่อยู่ในจังหวัดสระบุรี จังหวัดราชบุรี และอำเภอของจังหวัดอื่นที่ใกล้เคียงกับราชบุรีอีกด้วย

ภาษาถิ่นภาคพายัพมีชื่อเรียกหลายชื่อ โดยภาษาจากตระกูลภาษาไทต่าง ๆ มีชื่อเรียกซึ่งคล้ายคลึงหรือไม่เหมือนกัน โดยภาษาถิ่นพายัพมักเรียกว่า "คำเมือง" (คำเมือง) หรืออีกชื่อหนึ่งว่า "ภาษาล้านนา" นอกจากนี้ จิตร ภูมิศักดิ์ (2556) ได้เรียกชื่อว่า "ภาษาถิ่นพายัพ", "ภาษาไทยถิ่นเหนือ" หรือเรียกสั้น ๆ ว่า "ภาษาเหนือ" หรือ "ภาษาวน" ในอดีตเรียกว่า "ลาวเฉียง" หรือ "คำเฉียง"

ราชบัณฑิตยสถาน ได้แบ่งภาษาคำเมืองออกเป็นสำเนียงล้านนาตะวันตก (ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน) และสำเนียงล้านนาตะวันออก (ในจังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน) ซึ่งจะมี ความแตกต่างกันบ้าง

ปัจจุบันพบว่า ภาษาไทยวน ภาษาไตยวน (Tai Yuan) ภาษาล้านนา (Lanna) หรือภาษาไทยถิ่นเหนือ (Northern Thai Dialect) เป็นภาษาที่สำคัญภาษาหนึ่งของประเทศไทย เนื่องด้วยมีประชากรพูดภาษานี้เกือบ 6 ล้านคนในภาคเหนือของประเทศไทย (Lewis, M. Paul, 2009) ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยาแพร่ น่าน ลำปาง แม่ฮ่องสอน (กรรณิการ์ วิมลเกษม, 2549) และบางอำเภอในจังหวัดอื่น ๆ อีก 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก สุโขทัย อุตรดิตถ์ (ยุวเรศ วุทธิธพล, 2547) สระบุรี (เสนห์ ชาวขมิ้น, 2531) ราชบุรี นครปฐม กาญจนบุรี (สงวน โชติสุขรัตน์, 2512 และ สมทรง และคณะ, 2554) ลพบุรี (Wilaiwan Wichienrot Khanittanan, 1973) และนครราชสีมา (อรัญญ์ เจือจันอัด, 2530)

นอกจากภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งมีผู้พูดภาษาไทยวนเป็นประชากรหลักแล้ว ชาวไทยวนยังอาศัยอยู่ในประเทศอื่น ๆ ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีก ดังเช่นพบในประเทศลาว มีประชากรที่เป็นชาวไทยวนหลายพันคน (Lewis, M. Paul, 2009) อาศัยอยู่ตามแขวงต่าง ๆ ได้แก่ แขวงไชยบุรีที่เมืองเชียงฮอน แขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงพระบางที่เมืองเชียงเงิน และแขวงหลวงน้ำทาที่หมู่บ้านเวียงใต้และหมู่บ้านเวียงเหนือ แต่สำหรับแขวงหลวงน้ำทาเมื่อศึกษาาระบบวรรณยุกต์แล้ว พบว่า วรรณยุกต์คล้ายไทลื้อจึงไม่นำมารวมในงานวิจัยนี้⁹ และในประเทศเมียนมาร์ มีประชากรที่พูดภาษาไทยวนอยู่ประมาณ 20,000 กว่าคน อาศัยอยู่ที่เมืองเมียวดี ชุมชนไทยวนส่วนใหญ่พบที่บ้านห้วยสามมี 700 หลังคาเรือน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559)

1.7 โครงร่างของหนังสือรายงานวิจัย

หนังสือรายงานวิจัยนำเสนอผลงานวิจัยเรื่อง “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในภาพรวมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการที่ระบุไว้ในหัวข้อ 1.2 โดยจำแนกเป็นประเด็นทางภาษาศาสตร์และประเด็นทางวัฒนธรรม ทางด้านภาษาศาสตร์ เสนอผลงานวิจัยการเปรียบเทียบภาษาไทดำในระดับเสียงและคำเรียกญาติพื้นฐานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งเปรียบเทียบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่มีการแปรตามภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ ทางด้านวัฒนธรรม เสนอผลงานวิจัยการเปรียบเทียบดนตรีไทดำในบริบทของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

⁹ อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่บทความต่อไปนี้

สมทรง บุรุษพัฒน์ สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และยุทธพร นาคสุข. 2559. การจำแนกภาษาจะลอมตามแนวทางภาษาศาสตร์. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม* 35.2: 35-56. (มหาวิทยาลัยมหิดล)

ในการศึกษาภาษาไทยวนนั้น ได้มีการศึกษาคำศัพท์เพิ่มเติมจากข้อเสนอโครงการวิจัย โดยมี อาจารย์ ดร. ยุทธพร นาคสุข เป็นผู้รับผิดชอบหลัก และดำเนินการวิจัยถึงปี พ.ศ. 2560 แต่เนื่องจาก อาจารย์ ดร. ยุทธพร นาคสุข ต้องทำหน้าที่บริหารในหน่วยงานที่สังกัด จึงยุติการศึกษาคำศัพท์ไทยวน และเขียนบทความวิจัยในลักษณะ preliminary survey ซึ่งได้รับการตอบรับให้ตีพิมพ์แล้ว คือ

ยุทธพร นาคสุข และสมทรง บุรุษพัฒน์. การศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยวนที่พูดในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า. *วารสารมนุษยศาสตร์* (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

การนำเสนอประเด็นทางภาษาศาสตร์และประเด็นทางวัฒนธรรมจำแนกเป็นบทต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 3 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 4 การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทยคำ

บทที่ 5 คำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาไทยคำและภาษาไทยอื่น ๆ

บทที่ 6 ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บทที่ 7 ไทยคำ : พลวัตวัฒนธรรมกับการอ้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

บทที่ 8 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

บทที่ 2

ระเบียบวิธีการวิจัย

โครงการวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีขั้นตอนของการวิจัย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเอกสารและพื้นที่ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ขั้นตอนที่ 4 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ขั้นตอนที่ 5 การเก็บข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ ดังที่จะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การสำรวจเอกสารและพื้นที่ในการวิจัย

โครงการวิจัยย่อยทั้ง 5 โครงการได้ดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 เป็นแนวเดียวกัน กล่าวคือรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ และสังเคราะห์งานเหล่านี้ รวมทั้งศึกษาสำรวจพื้นที่ในการวิจัยที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวนอาศัยอยู่

การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (documentary research) คณะผู้วิจัยได้ค้นคว้างานเอกสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ระบบเสียงของภาษาไทดำ วรรณยุกต์ของภาษาไทดำและไทยวน คำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาไทดำและภาษาไทอื่น ๆ การธำรงอัตลักษณ์ บทบาทและการใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือต่อต้านทางการเมือง รวมถึงแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นการรอบคิดในการวิจัย โดยได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อันได้แก่ งานวิจัย เอกสารทางวิชาการ เอกสารวิชาการท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังได้ค้นคว้าเอกสารชั้นต้นที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ บทเพลง การแสดง รูปภาพ วีดีโอ เทปบันทึกเสียงที่ถูกผลิตขึ้นในชุมชน หรือมีการบริโภคโดยชาวไทดำในพื้นที่วิจัยเพื่อนำมาเป็นหลักฐานและข้อมูลสนับสนุนในการวิเคราะห์อีกด้วย

2.2 การคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย

ในขั้นตอนที่ 2 โครงการวิจัยย่อยทุกโครงการใช้ข้อมูลพื้นที่ที่สำรวจในขั้นตอนที่ 1 เพื่อกำหนดพื้นที่ในการวิจัย ซึ่งพิจารณาทั้งจากถิ่นที่เป็นเส้นทางอพยพหลักทางประวัติศาสตร์และถิ่นที่มีผู้พูดภาษาไทดำอยู่อย่างหนาแน่น เช่น ถิ่นไทดำที่แขวงหลวงน้ำทา เป็นต้น โครงการวิจัยย่อย 4 โครงการซึ่งศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทดำได้คัดเลือกพื้นที่ในการวิจัยในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม และโครงการวิจัยย่อยอีก 1 โครงการที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนได้คัดเลือกพื้นที่ในการวิจัยในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ โครงการย่อยแต่ละโครงการได้คัดเลือกพื้นที่ในการวิจัยเหมือนและแตกต่างกันดังต่อไปนี้

(1) โครงการวิจัยย่อยที่ 1: การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทยคำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประเทศไทย: พื้นที่ในภาคใต้ ประกอบด้วยหมู่บ้าน 4 หมู่บ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ บ้านนาสาร ตำบลนาสาร อำเภอบ้านนาสาร บ้านไทรงาม ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน บ้านสี่แยกสามัคคี บ้านทุ่งทอง ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา และหมู่บ้าน 1 หมู่บ้าน ในจังหวัดชุมพร คือ บ้านดอนรวบ ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง ซึ่งหมู่บ้านทั้ง 5 หมู่บ้านเป็นบริเวณที่ไม่เคยมีการศึกษาภาษาไทยคำมาก่อน พื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยซึ่งได้มีการศึกษาระบบเสียงภาษาไทยคำมากกว่า 37 ปีแล้ว (ชาคริต อนันทรวัน, 2521) และมีการศึกษาเฉพาะการแปรของเสียงพยัญชนะและสระ (โสภิตา ถาวร, 2556)

ประเทศลาว: บ้านน้ำแ้ง บ้านปุง และบ้านธงไชยใต้ แขวงหลวงน้ำทา

ประเทศเวียดนาม: ชุมชนไทดำ 5 ชุมชนในเมืองเซินลา (Son La) และ 2 ชุมชนในเมืองเบียนฟู (Điện Biên Phủ) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เมืองเซินลา: เพียง ขว่าย (Phiêng Khoài) เมืองเยียน เจิว (Yên Châu)

บ้าน แม่ (Bán Mé), xã Chiềng Con

Bản Giảng (Sang) Lắc, phường Quyết Thắng

บ้าน ฮุม (Bán Hùm), xã Chiềng Xôm

และบ้าน โตง (Bản Tông), xã Chiềng Xôm

เมืองเบียนฟู: บ้าน หนอง ญ่าย (Bản Noong Nhai) บ้าน เต็น (Bản Ten)

เมือง แทญู/ แถง (xã Thanh Xương)

บ้าน ฮิม ลัม 1 (Bản Him lam1)

(2) โครงการวิจัยย่อยที่ 2: การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ภาษาไทยคำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประเทศไทย: บ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโตน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีเป็นตัวแทนภาษาไทยคำในกลุ่มตะวันตก เนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าเป็นถิ่นไทดำในจังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากที่สุด อีกทั้งถิ่นดังกล่าวนี้ยังไม่เคยศึกษามาก่อนด้วย และวิเคราะห์ภาษาไทยคำในกลุ่มตะวันออกเฉียง (บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย) ในเวลาปัจจุบันใหม่อีกครั้ง

ประเทศลาว: 9 ถิ่น ได้แก่

- 1) แขวงเชียงขวาง (Xiangkhoang) (บ้านเชียงเกี้ยว บ้านม่วงไซย เมืองคูน (Muong Khoun))
- 2) แขวงห้วยพัน (Houaphan) (บ้านโพนทอง บ้านสบสาน เมืองเชียงค้อ (Xiangkho))
- 3) แขวงพงสาลี (Phongsali) (บ้านนาคำ เมืองใหม่ (Muong Mai))
- 4) แขวงหลวงน้ำทา (Luang Nam Tha) (บ้านหนองบัว เมืองสิง (Muong Sing), บ้านน้ำแฉ่น บ้านปง บ้านธงไชยใต้ เมืองหลวงน้ำทา (Muong Luang Nam Tha)) ซึ่งเป็นคนละพื้นที่กับในงานของ L-Thongkum (2002b)

ประเทศเวียดนาม: 19 ถิ่น ได้แก่

- 1) จังหวัดเยินบาย (Yen Bai) (บ้านกานา เมืองหล่อ (Muong Lo))
- 2) จังหวัดเดียนเบียนฟู (Dien Bien Phu) (บ้านกอมี่ บ้านแทงซอน บ้านหนองถั่ว บ้านเต็น บ้านฮิมลัม1 เมืองแทง/ แถง (Thanh)) ซึ่งเป็นคนละพื้นที่กับในงานของ L-Tongkum (2002b)
- 3) จังหวัดเซินลา (Son La) (บ้านน้ำตา เมืองม่วย (Muong Muay), บ้านเบา บ้านเปียง บ้านชานฮง บ้านก่องน้อย บ้านซางลัก บ้านตง บ้านซ่าง บ้านพี บ้านมี บ้านฮุ่ม เมืองเซินลา (Muong Son La), บ้านเพียงคอย บ้านแทนหลวง เมืองเยินเจิว (Yên châu) ซึ่งเป็นคนละพื้นที่กับในงานของ L-Thongkum (2002b)

(3) โครงการวิจัยย่อยที่ 3: คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประเทศไทย: ไทดำ 5 ชุมชน

- 1) ชุมชนไทดำที่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี 2 ชุมชน ได้แก่ บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม และบ้านไผ่หู่ช้าง ตำบลไผ่หู่ช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
- 2) ชุมชนไทดำที่อพยพมาจากจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐม 1 ชุม คือ บ้านหนองเนิน ตำบลหัวถนน อำเภอนาทม จังหวัดนครสวรรค์
- 3) ชุมชนไทดำที่อพยพมาจากเมืองเดียนเบียนฟู (Dien Bien Phu) ประเทศเวียดนาม และเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว 1 ชุมชน คือ บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
- 4) ชุมชนไทดำที่อพยพมาจากเมืองเซินลา (Son La) ประเทศเวียดนาม และเมืองเวียงจันทน์ ประเทศลาว 1 ชุมชน คือ บ้านทับคาง ตำบลทับคาง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ประเทศลาว: ชุมชนไทดำที่อพยพมาจากเมืองเดียนเบียนฟู (Dien Bien Phu) ประเทศเวียดนาม 2 ชุมชน ได้แก่ แขวงบ่อแก้ว ประกอบด้วย 5 เมือง คือ เมืองห้วยทราย เมืองต้นผึ้ง เมืองเมิง เมืองผาอุดม และเมืองปากทา และแขวงหลวงน้ำทาประกอบด้วย 5 เมือง คือ เมืองลอง เมืองนาแล เมืองน้ำทา เมืองสิง และเมืองเวียงพูคา

ประเทศเวียดนาม: ชุมชนไทดำต้นกำเนิด 2 ชุมชน ได้แก่ เมืองเซินลา (Son La) จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ เฟียง ขว่าย (Phiêng Khoài), บ้านแม่ (Bản Mé), บ้านฮุม (Bản Hùm) และเมืองเดียนเบียน (Điện Biên) 3 หมู่บ้าน คือ บ้านฮิม ลัม 1 (Bản Him lam1), บ้านหนองญาติ (Bản Noong Nhai), และบ้านโคง (Bản Tông)

นอกจากภาษาไทดำ โครงการวิจัยย่อยนี้ยังศึกษาภาษาตระกูลไทอื่น ๆ เก็บข้อมูลในประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศเมียนมาร์ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ซึ่งเคยมีผู้ศึกษาไว้แล้ว

(1) โครงการวิจัยย่อยที่ 4: ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประเทศไทย: ระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยวนในประเทศไทยที่นำมาศึกษาในโครงการวิจัยย่อยนี้เป็นผลสังเคราะห์จากงานวิจัยที่ได้มีผู้ศึกษาไว้แล้ว ได้แก่ ภาษาไทยวนถิ่นต่าง ๆ ใน 14 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย แพร่ น่าน ลำปาง เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน ตาก สระบุรี ราชบุรี ลพบุรี นครราชสีมา เพชรบูรณ์ และนครปฐม

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลภาคสนามภาษาไทยวนในประเทศไทยเพิ่มเติมจากผลการสังเคราะห์ในข้างต้น เพื่อให้ข้อมูลเป็นปัจจุบัน โดยเก็บข้อมูลที่มีผู้พูดภาษาไทยวนจำนวน 14 จังหวัด ดังต่อไปนี้

ภาคเหนือตอนบน:	จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปาง จังหวัดอุตรดิตถ์
ภาคเหนือตอนล่าง:	จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร
ภาคกลาง:	จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:	จังหวัดนครราชสีมา

ประเทศลาว:

แขวงไชยะบุรี:	หมู่บ้านปางแป้น หมู่บ้านศรีพรหม และหมู่บ้านธาตุ เมืองเชียงฮอน
แขวงบ่อแก้ว:	หมู่บ้านศรีบุญเรือง เมืองต้นผึ้ง
แขวงหลวงพระบาง:	หมู่บ้านบ้านปากแหวด เมืองเชียงเงิน

ประเทศเมียนมาร์: เมืองเมียวดี หมู่บ้านห้วยसान และหมู่บ้านแม่แปบ

(2) โครงการวิจัยย่อยที่ 5: ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

ประเทศไทย: อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี, อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม, อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก, อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

ประเทศลาว: บ้านน้ำแ้ง บ้านธงชัยใต้ แขวงหลวงน้ำทา

ประเทศเวียดนาม: จังหวัดเซินลา หรือเมืองลา 3 หมู่บ้าน ได้แก่ เฟียง ขว้าย (Phiêng Khoài), บ้าน แม่ (Bản Mé), บ้าน ฮุม (Bản Hùm) และเมืองเดียนเบียน (Điện Biên) 3 หมู่บ้าน คือ บ้าน ฮิม ลัม 1 (Bản Him lam1), บ้าน หนอง ญา (Bản Noong Nhai), และบ้าน โตง (Bản Tông)

2.3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

โครงการวิจัยย่อยที่ 1: การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้ศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของระบบเสียงภาษาไทดำในภาพรวม ในการเก็บข้อมูลที่เป็นพยัญชนะและสระภาษาไทดำใช้รายการคำศัพท์โดยคัดเลือกคำศัพท์ที่มีการแปรตามภูมิภาคสำหรับศึกษาการแปรของพยัญชนะจำนวน 80 คำ และสระจำนวน 54 คำ (ดูภาคผนวก ก.) จากรายการคลังศัพท์ *Old Tai Dam (Black Tai) Lexicon* ซึ่งจัดทำโดย L-Thongkum (2002a) และจัดทำภาพประกอบสำหรับคำแต่ละคำ

ในการศึกษาวรรณยุกต์ภาษาไทดำของโครงการวิจัยย่อยที่ 1 คณะผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เหมือนกับโครงการย่อยที่ 2 และโครงการย่อยที่ 4 ซึ่งศึกษาเฉพาะวรรณยุกต์ของภาษาไทดำและไทยวนตามลำดับ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นรายการคำซึ่งดัดแปลงมาจากรายการทดสอบเสียงวรรณยุกต์โดยอาศัยหลักการทดสอบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบันของ Gedney (1972) ที่ได้กล่าวถึงวิธีที่จะช่วยในการหาเสียงวรรณยุกต์ได้โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับวรรณยุกต์ดั้งเดิมและความสัมพันธ์ที่มีกับเสียงพยัญชนะต้น วรรณยุกต์ดั้งเดิม คือ *A *B *C เกิดกับพยางค์เป็น ส่วนวรรณยุกต์ *D เกิดเฉพาะพยางค์ตาย โดยทั่วไปคำไทเดิมมีเสียงวรรณยุกต์ A ไม่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับ คำไทเดิมมีเสียงวรรณยุกต์ B ใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์เอกกำกับ คำไทเดิมมีเสียงวรรณยุกต์ C ใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์โทกำกับ วรรณยุกต์ดั้งเดิมนี้อาจสัมพันธ์กับลักษณะทางสัทศาสตร์ของพยัญชนะต้น นอกจากนั้นวรรณยุกต์ดั้งเดิม *D ยังแยกเสียงโดยอิทธิพลของความสั้นยาวของเสียงสระที่มีต่อวรรณยุกต์จะทำให้เกิดวรรณยุกต์ *DS คือวรรณยุกต์ที่เกิดกับพยางค์ตายเสียงสั้น และวรรณยุกต์ *DL คือ วรรณยุกต์ที่เกิดกับพยางค์ตายเสียงยาว พยัญชนะต้นดั้งเดิมของภาษาไทตามลักษณะทางสัทศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการแตกตัวของระบบวรรณยุกต์ดั้งเดิมออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ คือ กลุ่มที่ 1 เสียงไม่ก้อง [s] [hm] [ph] กลุ่มที่ 2 เสียงไม่ก้องที่เป็นพยัญชนะกักไม่พ่นลม เช่น [p] [t] [k] กลุ่มที่ 3 เสียงไม่ก้องที่เป็นเสียงหยุดคอดหอย และเสียงอื่น ๆ ที่มีลักษณะนี้ร่วมอยู่ด้วย เช่น [ʔ] [ʔb] [d] กลุ่มที่ 4

เสียงก้องทุกเสียง เช่น [b] [m] [z] คณะผู้วิจัยได้ดัดแปลงคำบางคำเพื่อให้ใช้ภาพประกอบในการเก็บข้อมูลได้สะดวกและเหมาะสม โดยคำที่คัดเลือกสำหรับใช้ในการเก็บข้อมูลมีจำนวน 80 คำ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายการคำศัพท์ทดสอบระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทย

วรรณยุกต์ดั้งเดิม พยัญชนะต้น ดั้งเดิม	พยางค์เป็น			พยางค์ตาย	
	*A ไม่มีรูปวรรณยุกต์ กำกับ	*B รูปวรรณยุกต์ ไม่เอก	*C รูปวรรณยุกต์ ไม่โท	*DL พยางค์ตาย สระยาว	*DS พยางค์ตาย สระสั้น
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 1 เสียงเสียดแทรกไม่ก้อง	1 หุ ขา หาง ผม	5 ไข่ ผ่า ข่า ถั่ว	9 ข้าว เสื่อ ถ้วย หม้อ	13 ขวด หมาก สาก สอก	17 หมัด ผัก ผัก หมัก
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 2 เสียงหยุดไม่พ่นลมไม่ก้อง	2 ปู ตา ตีน กา	6 ป่า ไก่ เต่า ปี่	10 ก้าน กุ้ง ก้าง ตู้	14 ปอด ปีก ปาก ปลวก	18 กบ ดับ เป็ด ตก
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 3 เสียงหยุดที่นำด้วยการกัก ที่เส้นเสียง	3 บัว แดง ดาว ใบ	7 บ่า อ่าง โอง อ่าน	11 บึ้ง อ้อย ด้าย บ้าน	15 แดด ตาบ ดอก (กระ)ตูก	19 เบ็ด ดิบ ออก เด็ก
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 4 เสียงก้อง	4 มือ ควาย นา งู	8 นั่ง น่อง ไร่ เลื่อย	12 น้ำ ลิ่น ม้า ไม้	16 ราก ลูก เลือด เชือก	20 นก มด เล็บ ลับ

โครงการย่อยที่ 3 ใช้เครื่องมือวิจัยดังต่อไปนี้ในการเก็บข้อมูลคำเรียกญาติพื้นฐาน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.)

- 1) รายการคำแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติจำนวน 48 คำ
- 2) แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติประกอบการสอบถามข้อมูลเพื่อไม่ให้ผู้บอกภาษาเกิดความสับสน เนื่องจากรายการคำมีจำนวนมาก
- 3) กรอบประโยค (sentence frame) “เขาเป็น.....ของฉัน” ให้ผู้บอกภาษาเติมรายการคำเรียกญาติลงไปเพื่อไม่ให้ผู้บอกภาษาสับสนระหว่างคำที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับตัวผู้พูด (reference terms) กับคำเรียกขาน (address terms)

โครงการย่อยที่ 5 ใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ระดับลึกประเด็นทางวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยต่า ซึ่งจำแนกออกเป็นแนวสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บข้อมูลจากชาวไทยต่า 5 กลุ่ม ได้แก่

- 1) แนวสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้สืบเชื้อสายไทยต่า
- 2) แนวสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้สืบสานและผู้นำทางด้านศิลปวัฒนธรรมไทยต่า
- 3) แนวสัมภาษณ์ระดับลึก หัวหน้าและผู้ควบคุมคณะแคนวงประยุกต์ไทยต่า

4) แนวสัณฐานณ์ระดับลึก นักดนตรี หมอผี หมอแคน หมอขับ

5) แนวสัณฐานณ์ระดับลึก ผู้ผลิตและสร้างสรรค์ผลงานเพลงในวัฒนธรรมไทดำ

(ดูภาคผนวก ก.)

2.4 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษาทางด้านภาษาได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษาไว้ดังนี้

1) ไม่จำกัดเพศ การศึกษา และอาชีพ

2) ต้องเป็นผู้ที่เกิดและเติบโตในชุมชนที่เก็บข้อมูล โดยไม่เคยมีการโยกย้ายถิ่นฐานมาก่อน หรืออาจโยกย้ายถิ่นฐานมาก่อนได้ แต่ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 10 ปี

3) พูดภาษาแม่ไทดำ/ไทยวนในชีวิตประจำวัน

4) ผู้บอกภาษาทุกคนจะต้องมีอวัยวะในการออกเสียงอยู่ในสภาพครบถ้วนสมบูรณ์ ออกเสียงได้ชัดเจน และมีความเต็มใจที่จะสละเวลาให้ความร่วมมือ

ในเรื่องของอายุ โครงการวิจัยย่อยแต่ละโครงการจะแตกต่างกันดังนี้

โครงการย่อยที่ 1 จำแนกผู้บอกภาษาออกเป็น 3 รุ่น คือ รุ่นสูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) รุ่นกลางคน (35-45 ปี) และรุ่นหนุ่มสาว (18-25 ปี) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทดำที่กำลังดำเนินอยู่ของผู้บอกภาษา 3 รุ่น เก็บข้อมูลจากชุมชนไทดำภาคใต้ ชุมชนไทดำจังหวัดเลย ชุมชนไทดำประเทศลาว และชุมชนไทดำประเทศเวียดนาม พื้นที่ละ 15 คนจำแนกเป็นรุ่นละ 5 คน รวมผู้บอกภาษาทั้งสิ้น 60 คน

โครงการย่อยที่ 2 คัดเลือกผู้บอกภาษาอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในประเทศเวียดนาม ประเทศลาว และในประเทศไทย ประเทศละ 20 คน รวมผู้บอกภาษาทั้งหมดจำนวน 60 คน

โครงการย่อยที่ 3 คัดเลือกผู้บอกภาษาอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป และต้องมีใช้บุคคลที่เป็นกำพร้า หรือไม่มีครอบครัว เพราะหากผู้บอกภาษาอยู่ตัวคนเดียวไม่มีญาติพี่น้อง ผู้บอกภาษาอาจจะรู้จักคำเรียกญาติไม่มากพอ รวมผู้บอกภาษาทั้งหมดจำนวน 48 คน

โครงการย่อยที่ 4 คัดเลือกผู้บอกภาษาไทยวนที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป การกำหนดจำนวนผู้บอกภาษาในประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ ตามขนาดของชุมชน โดยเก็บจากผู้บอกภาษาที่แขวงไซยะบุรี จำนวน 10 คน แขวงบ่อแก้ว จำนวน 6 คน แขวงหลวงพระบาง จำนวน 6 คนและเมืองเมียวดีจำนวน 4 คน รวมจำนวนผู้บอกภาษาทั้งสิ้น 26 คน ส่วนผู้บอกภาษาในประเทศไทยเก็บข้อมูลจังหวัดละ 3 คน ยกเว้นจังหวัดเชียงใหม่ที่เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา 6 คน เนื่องจากภาษาไทยวนในจังหวัดเชียงใหม่จำแนกออกเป็นภาษาถิ่น

ย้อยเชียงใหม่ตอนเหนือและภาษาถิ่นย้อยเชียงใหม่ตอนใต้ (สุริรา ภูมิเจริญ, 2538) ในงานวิจัยนี้จึงเลือกเก็บอำเภอมืองและอำเภอสาร์ก เป็นตัวแทนของเชียงใหม่ตอนเหนือ จำนวน 3 คน และอำเภอแม่แจ่ม ซึ่งเป็นตัวแทนของเชียงใหม่ตอนใต้ จำนวน 3 คน จังหวัดเชียงรายเก็บผู้บอกภาษาจำนวน 6 คน เนื่องจากเก็บผู้บอกภาษาที่อำเภอเชียงแสนซึ่งเป็นที่ตั้งของอาณาจักรไทยวนดั้งเดิมและอำเภอมือง ซึ่งเป็นบริเวณรอบนอกเมืองเชียงแสนเดิม อำเภอละ 3 คน จังหวัดน่านเก็บผู้บอกภาษาจำนวน 6 คน เนื่องจากตามประวัติศาสตร์ชาวไทยวนที่เมืองเชียงแสนที่ถูกทหารและถูกนำไปตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดน่านในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทำให้มีกลุ่มชนชาวไทยวนที่จังหวัดน่าน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่อยู่ที่จังหวัดน่านดั้งเดิม และกลุ่มที่อพยพมาจากเชียงแสน และจังหวัดอุดรดิตถ์ที่เก็บผู้บอกภาษาจำนวน 9 คน เนื่องจากการสำรวจขั้นต้นพบว่ามีความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์ของแต่ละอำเภอที่มีชาวไทยวนอาศัยอยู่ คือ อำเภอลับแล อำเภอดรอนและอำเภอท่าปลา โดยมีผู้บอกภาษาอำเภอละ 3 คน รวม 9 คน ดังนั้นจำนวนผู้บอกภาษาชาวไทยวนในประเทศไทยรวม 57 คน สรุปรวมจำนวนผู้บอกภาษาในงานวิจัยนี้จำนวนทั้งสิ้น 83 คน

โครงการย่อยที่ 5 ศึกษาการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทดำผ่านดนตรีท่ามกลางสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากสมาชิกชาวไทดำที่มีความหลากหลายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการครบถ้วน คณะผู้วิจัยจึงแบ่งเกณฑ์การคัดเลือกคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การแบ่งเกณฑ์ตามช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูล และการแบ่งเกณฑ์ตามความคุณสมบัติเฉพาะด้านดนตรีของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1) การแบ่งเกณฑ์ตามช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากงานวิจัยขึ้นนี้ต้องการข้อมูลด้านพลวัตและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นหลัก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากบุคคลที่มีช่วงอายุและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรีของตนที่มีความหลากหลาย ผู้วิจัยจึงแบ่งเกณฑ์ของผู้ให้ข้อมูลตามช่วงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1) **ผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชาวบ้าน อายุ 60 ปีขึ้นไป** จำนวน 1 - 2 คนต่อชุมชน สืบเชื้อสายไทดำแต่กำเนิด สามารถเล่าประสบการณ์ของตนเกี่ยวกับวิถีชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

1.2) **ผู้สืบเชื้อสายไทดำแต่กำเนิดอายุระหว่าง 30 - 59 ปี** จำนวน 1 - 2 คนต่อชุมชน มีประสบการณ์เฉพาะ เป็นผู้สืบสานหรือเป็นผู้นำทางด้านศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ สามารถเป็นตัวแทนของชาวไทดำที่จะให้ข้อมูลด้านโลกทัศน์ สามารถให้ความหมายวัฒนธรรมดนตรีที่ตนมีประสบการณ์ร่วม ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมดนตรีตลอดระยะเวลาที่มีความทรงจำร่วมตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน

1.3) วิทยุผู้สืบเชื้อสายไทดำแต่กำเนิด อายุ 20 - 29 ปี จำนวน 1 - 2 คนต่อชุมชน เป็นผู้ที่ มีประสบการณ์ร่วมต่อวัฒนธรรมดนตรีของชุมชนหรือวัฒนธรรมดนตรีอื่น ๆ ที่ตนบริโภคในชีวิตประจำวัน สามารถให้ข้อมูลด้านโลกทัศน์ของวิทยุไทดำที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีของตนได้เป็นอย่างดี ตลอดจนแนวคิดที่จะพัฒนาหรือต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนของตนเองในฐานะเยาวชนชาติพันธุ์ไทดำรุ่นใหม่

2) การแบ่งเกณฑ์ตามคุณสมบัติเฉพาะด้านดนตรี

การแบ่งเกณฑ์ตามความคุณสมบัติเฉพาะของผู้ให้ข้อมูล โดยข้อมูลในส่วนนี้จะเป็นส่วนสำคัญสำหรับงานวิจัย เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลจะต้องเป็นตัวแทนของชาวไทดำในฐานะผู้มีองค์ความรู้เฉพาะทาง เป็นผู้ผลิตผลงานดนตรี และเป็นต้นสายของการกำหนดทิศทางให้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันได้แก่วัฒนธรรมดนตรีของตนสามารถสืบทอดและเกิดการยอมรับต่อ ๆ ไป ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกผู้มีคุณสมบัติเฉพาะและมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรี ได้แก่

2.1) นักดนตรี หมอปี หมอขับ จำนวน 3 - 5 คนต่อชุมชน

2.2) หัวหน้าคณะแคนวงประยุกต์ไทดำ จำนวน 1 - 3 คนต่อชุมชน

2.3) ผู้ผลิตและสร้างสรรค์ผลงานเพลงในวัฒนธรรมไทดำ จำนวน 1 - 3 คนต่อชุมชน

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความหลากหลายและรอบด้านของข้อมูลด้านโลกทัศน์ แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ดัดแปลงดนตรี แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีไทดำเพื่อเป็นที่ยอมรับภาคของชาวไทดำและเกิดการสืบทอดและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ชุมชนละ 1 - 5 คนเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล และสามารถให้ข้อมูลด้านทัศนคติต่อผลงานดนตรีที่ตนเองบริโภค เพื่อเห็นแนวโน้มของความร่วมมือในการวิพากษ์วิจารณ์และมีส่วนในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาเพื่อให้วัฒนธรรมดนตรีเป็นตัวแทนของอัตลักษณ์ตนเองสืบต่อไป

2.5 การเก็บข้อมูล

โครงการวิจัยย่อยทุกโครงการเก็บข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยใช้แบบสำรวจประวัติของผู้บอกภาษาเพื่อสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษา และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) และสนทนากลุ่ม (focus group) ในการสอบถามข้อมูลผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจะถามผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นภาษาไทยหรือภาษาไทดำในประเทศไทย ภาษาลาวหรือภาษาไทดำใน

ประเทศลาว และภาษาไทยดำในประเทศเวียดนาม นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังเก็บรวบรวมตัวอย่างของภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว อีกด้วย หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการสังเกตแล้ว จึงนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้เข้าสู่กระบวนการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้เกิดความถูกต้องและมีคุณภาพ ตรงตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

โครงการวิจัยย่อยแต่ละโครงการมีแนวทางการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกันบ้างดังในรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไป

โครงการย่อยที่ 1 เก็บข้อมูลในส่วนที่เป็นพยานและสระโดยการใช้เครื่องมือในการวิจัยดังที่กล่าวในหัวข้อ 2.3 ส่วนที่เป็นวรรณยุกต์ โครงการย่อยที่ 1, 2, 4 ใช้รายการคำเพื่อทดสอบเสียงวรรณยุกต์ดังในตารางที่ 1 คณะผู้วิจัยจดบันทึกคำด้วยสัทอักษร และบันทึกการคำด้วยเครื่องอัดเสียง เพื่อนำไปตรวจสอบความถูกต้องของการจดบันทึกด้วยสัทอักษร ในการบันทึกเสียงคำเดี่ยว คณะผู้วิจัยเตรียมรูปภาพขนาด 4 x 6 นิ้ว ที่แสดงคำตามรายการคำสำหรับเก็บข้อมูล จำนวน 80 รูป และในระหว่างเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยยังแสดงท่าทางประกอบตลอดจนสมมติสถานการณ์เพื่อช่วยให้ผู้บอกภาษาเข้าใจความหมายของคำที่ต้องการได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงยี่ห้อ Sony รุ่น ICD-UX543F ก่อนที่จะบันทึกเสียงผู้บอกภาษานั้น คณะผู้วิจัยจะทำการซักซ้อมกับผู้บอกภาษารวมถึงกำหนดให้ผู้บอกภาษาออกเสียงคำทดสอบเสียงวรรณยุกต์คำละ 3 ครั้ง ดังนั้นจำนวนคำเดี่ยวที่บันทึกมีจำนวนทั้งสิ้น 19,920 คำ (83 คน x 80 คำ x 3 ครั้ง) ขณะบันทึกเสียง คณะผู้วิจัยจะจดบันทึกข้อมูลด้วยสัทอักษร (IPA) พร้อมทั้งจดคำอธิบายเพิ่มเติมจากผู้บอกภาษา

นอกจากเก็บข้อมูลภาคสนามซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โครงการวิจัยย่อยที่ 4 ยังเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยวนที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว โดยรวบรวมงานวิจัยที่ศึกษาวิจัยระบบเสียงภาษาไทยวนทั้งระบบและศึกษาวิจัยเฉพาะวรรณยุกต์ไทยวน เพื่อรวบรวมว่ามีใครศึกษาวิจัยระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยวนบ้าง และศึกษาวิจัยพื้นที่ใด ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่ามีผู้ศึกษาระบบเสียงภาษาไทยวนทั้งระบบและศึกษาวิจัยเฉพาะวรรณยุกต์ไทยวนเฉพาะในประเทศไทย และครอบคลุม 14 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงราย แพร่ น่าน ลำปาง เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน ตาก สระบุรี ราชบุรี ลพบุรี นครราชสีมา เพชรบูรณ์ และนครปฐม ขั้นตอนต่อไปคือคัดเลือกผลงานวิจัยใดสามารถนำมาใช้ในวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาจำนวนเสียงวรรณยุกต์ การแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ และสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ได้ เนื่องจากงานวิจัยบางงานมีการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวทั้ง 3 เรื่องเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยก็จะนำผลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบและจัดกลุ่มย่อยต่อไป แต่สำหรับบางงานวิจัยที่มีการศึกษาเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนซึ่งมีผลเพียงแค่จำนวนเสียงวรรณยุกต์และสัทลักษณะ ของเสียงวรรณยุกต์แต่ละเสียง แต่ไม่มีการแยกเสียงรวมเสียง คณะผู้วิจัยจะนำงานวิจัยเหล่านั้นมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแยกเสียงรวมเสียงแล้วจึงจะนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบและจัดกลุ่มย่อยต่อไป

โครงการวิจัยย่อยที่ 3 เก็บข้อมูลคำเรียกญาติพื้นฐานด้วยวิธีสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์แทนตัวญาติของผู้บอกภาษาในแผนภูมิ ให้ผู้บอกภาษาระบุความสัมพันธ์ทางเครือญาติตามกรอบประโยคที่กำหนดให้ เพราะถ้าถามแค่เพียงว่า คุณเรียกคนนี้อะไร คำตอบที่ได้จะเป็นคำเรียกขานซึ่งไม่ตรงกับขอบเขตของการวิจัยที่ศึกษาเฉพาะคำที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับตัวผู้พูดจากประสบการณ์เก็บข้อมูลคำเรียกญาติที่ผ่านมาของผู้วิจัย หากไม่รอบคอบในขั้นตอนนี้ อาจเกิดความเข้าใจผิดในการตอบคำถามของผู้บอกภาษาได้

2) ในการใช้สัญลักษณ์จะเริ่มขึ้นจากสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตัวผู้บอกภาษามากที่สุดก่อนเพื่อไม่ให้ผู้บอกภาษาสับสน

3) นอกจากการสอบถามโดยขึ้นจากแผนภูมิแล้ว ผู้วิจัยยังใช้วิธีถามชื่อญาติพี่น้องของผู้บอกภาษาเพื่อถามความสัมพันธ์ทางเชื้อสายเพิ่มเติมด้วยในกรณีคำเรียกญาติที่มีความซับซ้อน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เช่น ต้องการถามคำว่า “ยายทวด” ผู้วิจัยจะเริ่มถามว่าแม่ของแม่ชื่ออะไร เมื่อผู้บอกภาษาตอบว่าชื่อ “ปาน” ผู้วิจัยก็จะถามต่อว่า “แม่ของปานชื่ออะไร” เมื่อผู้บอกภาษาตอบว่าชื่อ “เวียน” ผู้วิจัยก็จะถามว่า “ยายเวียนเป็นอะไรกับคุณ” ผู้วิจัยพบว่าวิธีนี้ ผู้บอกภาษาสามารถตอบได้อย่างรวดเร็วและไม่สับสน

โครงการวิจัยย่อยที่ 5 ได้ทำการศึกษาภาคสนาม (field work) โดยอาศัยข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมตัวอย่างของภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว ที่มีโอกาสพบเห็นหรือได้ยินในการศึกษาภาคสนามครั้งนี้ด้วย ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมและจัดระบบโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ข้อมูลทางดนตรี และข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อนำไปวิเคราะห์และนำเสนอต่อไป อนึ่ง ในการทำงานภาคสนามในขั้นของการทำความรู้จักกับชุมชนนั้น คณะผู้วิจัยเลือกวิธีการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (snow ball sampling) โดยการสำรวจหาผู้มีประสบการณ์ร่วมหรือปราชญ์ผู้รู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีในชุมชนจากสมาชิกไทดำในชุมชน และมีการอ้างอิงเข้าไปเข้ามาจนพบผู้ที่เป้นศิลปิน นักดนตรี หมอขับ ผู้แต่งเพลง หรือผู้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและสามารถเชื่อถือได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากผู้อ้างอิงตั้งแต่ท่านแรกและผู้อ้างอิงต่อ ๆ มา ถือเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาตรวจสอบหรือประกอบการวิเคราะห์ต่อไป

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

โครงการย่อยที่ 1 มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบพยางค์และสระของภาษาไทยคำต่างถิ่นกันโดยใช้วิธีเปรียบเทียบร่วมสมัย การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของเสียงใช้วิธีการเปรียบเทียบแนวข้ามสมัย โดยยึดงานของ Li (1977) และ L-Thongkum (2002a, b) และ Pittayaporn (2009a, b) เป็นหลัก การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ของระบบเสียงในภาพรวมพิจารณาความแตกต่างของการออกเสียงพยางค์สระ วรรณยุกต์ของผู้บอกภาษา 3 รุ่นว่ามีการแปรและการเปลี่ยนแปลงอย่างไร การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระบบเสียงที่กำลังดำเนินอยู่ของผู้บอกภาษา 3 รุ่น ใช้กรอบความคิดของ Labov (1963) ที่พิจารณาแรงจูงใจทางสังคม (social motivation) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของเสียง (sound change) ตัวแปรทางสังคม (social variables) ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเสียง เช่น อายุ และเพศ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงภาษา (language variation and change) ดังนั้นในงานวิจัยนี้ จึงใช้อายุเป็นตัวแปรทางสังคมเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในประเทศลาวและประเทศเวียดนามมีข้อจำกัดอันเนื่องมาจากการอนุญาตให้เข้าถึงพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถใช้ตัวแปรทางสังคมหลายตัวแปรได้ จึงกำหนดเฉพาะอายุ ไม่รวมเพศของผู้บอกภาษาในการศึกษาครั้งนี้ เพราะไม่สามารถควบคุมจำนวนผู้บอกภาษาให้กลุ่มอายุและเพศมีจำนวนเท่ากันได้

ในการวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ของโครงการย่อยที่ 1, 2, 4 ใช้แนวทางของ Gedney (1972) ซึ่งใช้หลักการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพยางค์ต้นและวรรณยุกต์ดั้งเดิมในการสร้างกล่องทดสอบวรรณยุกต์ในภาษาไทยปัจจุบันขึ้นมา ดังที่กล่าว ในหัวข้อ 2.3 การวิเคราะห์การรวมเสียงและแยกเสียงของวรรณยุกต์เพื่อหาจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ งานวิจัยนี้จะนับรวมเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ตายให้เป็นรูปย่อหน่วยเสียงวรรณยุกต์ (allotone) ของเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์เป็นที่มีสัทลักษณะคล้ายกัน

ในการวิเคราะห์สัทลักษณะของวรรณยุกต์ใช้การฟังและตรวจสอบความถูกต้องของการฟังกับผลที่ได้จากการวิเคราะห์รายการคำเพื่อวิเคราะห์สัทลักษณะของวรรณยุกต์โดยใช้วิธีการทางกลศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางกลศาสตร์ เมื่อได้เสียงที่บันทึกมาเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยจะตัดเสียงแวดล้อมรบกวนออกไปโดยใช้โปรแกรม Audacity เวอร์ชัน 2.1.2 เพื่อให้เหลือข้อมูลที่มีเสียงพูดของผู้บอกภาษาให้ชัดเจนมากที่สุด และนำรายการคำทดสอบที่ได้บันทึกไว้มาตัดคำโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์คลื่นเสียง (Praat) เวอร์ชัน 5.3.56 และใช้ Praat ในการวิเคราะห์หาค่าความถี่มูลฐาน ตลอดจนกำหนดค่าความถี่มูลฐานโดยการปรับค่าระยะเวลาของเสียงวรรณยุกต์ให้เท่ากันทุกคำ (normalization of duration) และวัดค่าความถี่มูลฐานทุกช่วง 10% ตั้งแต่ 0% ไปจนถึง 100% รวมทั้งหมด 11 จุด นอกจากนี้การวัดค่าความถี่มูลฐานเป็นการวัดตั้งแต่จุดเริ่มต้นของเสียงสระ (vowel onset) จนถึงจุดสิ้นสุดของเสียงสระ (vowel offset) จากคำทดสอบจำนวน 80 คำ คำละ 3 ครั้ง จากจำนวนผู้บอกภาษา 83 คน รวมคำทดสอบจำนวนทั้งสิ้น 19,920 คำ (83 คน x 80 คำ x 3 ครั้ง) เมื่อได้ค่าความถี่มูลฐานในแต่ละคำของผู้บอกภาษาครบทุกคนเรียบร้อยแล้ว จากนั้นจึงหา

ค่าความถี่มาตรฐานเฉลี่ยในแต่ละคำของผู้บอกภาษาในแต่ละกลุ่มอายุในโปรแกรม Microsoft Excel 2010 จากนั้นผู้วิจัยจึงนำค่าความถี่มาตรฐานเฉลี่ยดังกล่าวมาคำนวณหาค่าเซมิโทน (Semitone หรือ ST) ในทุกเสียงวรรณยุกต์ โดยแปลงค่าความถี่มาตรฐานจากค่าเฮิรตซ์ (Hz) เป็นค่าเซมิโทน (ST) ซึ่งค่าเซมิโทนเป็นการลดความแตกต่างอันเนื่องมาจากผู้บอกภาษาที่มีความแตกต่างทางเพศ วัย และยังสามารถแสดงการขึ้นลงของเสียงได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยใช้สูตรคำนวณหาค่าเซมิโทน คือ $12 \cdot \log(\text{Hz to be translated} / \text{Hz reference level}) / \log(2)^1$ และเมื่อคำนวณหาค่าเซมิโทนของวรรณยุกต์แต่ละเสียงเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจึงนำค่าที่ได้ไปสร้างกราฟเส้นแสดงสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ โดยแปลงผลข้อมูลให้เป็นกราฟเส้นทำได้โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2010 และปรับเสียงวรรณยุกต์ให้เป็นค่า 5 ระดับเพื่อใช้ในการบรรยายสัญลักษณ์ของเสียงวรรณยุกต์

เนื่องจากโครงการย่อยที่ 4 ใช้ข้อมูลทุติยภูมิในการวิจัยด้วย จึงมีการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ โดยงานวิจัยที่ศึกษาระบบเสียงหรือระบบวรรณยุกต์ที่ผลงานวิจัยนำเสนอเพียงแค่จำนวนเสียงวรรณยุกต์และสัญลักษณ์ของเสียงวรรณยุกต์ แต่ไม่มีการวิเคราะห์การแยกเสียงรวมเสียง คณะผู้วิจัยจะนำผลจากงานวิจัยเหล่านี้มาวิเคราะห์การแยกเสียงรวมเสียงโดยนำคำศัพท์ที่มีเสียงวรรณยุกต์ที่งานวิจัยดังกล่าวได้วิเคราะห์เรียบร้อยแล้ว นำมาแทนค่าลงในกล่องวรรณยุกต์ของ Gedney (1972)

โครงการย่อยที่ 3 มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคณะผู้วิจัยนำคำเรียกญาติทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีองค์ประกอบทางความหมาย (componential analysis) ตามแนวคิดของ Goodenough (1956) Lounsbury (1964) และ Nida (1979) ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นการศึกษาความหมายของคำโดยแยกหน่วยความหมายย่อยของคำแต่ละคำ เพื่อหาความเหมือนและความต่างทางความหมายของคำ เช่น คำว่า พ่อ กับ แม่ มีอรรถลักษณะที่เหมือนกัน คือ [รุ่นอายุ +1] [+สายตรง] แต่มีอรรถลักษณะที่ต่างกัน คือ [+ชาย] และ [-ชาย] ส่วนขั้นตอนในการวิเคราะห์ คณะผู้วิจัยยึดตาม Prasithrathsint (2001) โดยเพิ่มขั้นตอนการสร้างแผนภูมิต้นไม้แสดงระบบคำเรียกญาติ ตามวราภรณ์ ติระ (2545) ในขั้นตอนที่ 3 ดังนี้

- 1) ศึกษาความหมายของคำเรียกญาติที่ได้จากการเก็บข้อมูล โดยวิเคราะห์อรรถลักษณะ
- 2) นำข้อมูลที่ได้มากำหนดหามิติความแตกต่าง (dimensions of contrast) ของคำเรียกญาติทั้งหมด เช่น สายเลือด อายุ เพศ
- 3) สร้างแผนภูมิต้นไม้แสดงระบบคำเรียกญาติ
- 4) ระบอบองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกญาติแต่ละคำโดยใช้อรรถลักษณะ เช่น

¹ ศุภินันท์ จิตวิริยะนทร์. 2555. การปรับค่าความถี่มาตรฐานโดยการแปลงค่าเฮิรตซ์เป็นเซมิโทน : แนวทางในการเสนอผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์. The Journal: Journal of the Faculty of Arts. 8.2: 19-46.

$$\begin{matrix} /lun/ \\ \left(\begin{array}{l} \text{รุ่นอายุ} +1 \\ - \text{สายตรง} \\ + \text{อายุ} \\ + \text{ชาย} \end{array} \right) \end{matrix}$$

5) นำเสนอคำเรียกญาติที่วิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายแล้วในรูปตารางแสดง ความหมายของคำเรียกญาติ

โครงการย่อยที่ 5 มีแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามแล้ว ข้อมูลทั้งหมด จะถูกนำมาจัดระเบียบข้อมูลทั้งทางกายภาพและทางด้านเนื้อหาอย่างเป็นระบบ เพื่อทำการทดสอบกับ สมมติฐานที่ได้จากการรอบความคิดที่คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้น สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบทางดนตรีตาม แนวทางการศึกษาดนตรีวิทยา (musicology) และ การวิเคราะห์และตีความข้อมูลในประเด็นทางมานุษยวิทยา วัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการศึกษาดนตรีวิทยา

คณะผู้วิจัยดำเนินการสืบค้นข้อมูลด้านประวัติและ พัฒนาการของวัฒนธรรมดนตรีเพื่อนำมาเป็น แนวทางการวิเคราะห์ถึงลักษณะเฉพาะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงการแยกองค์ประกอบทางดนตรีอันได้แก่ เครื่องดนตรี วงดนตรี คำร้อง ทำนอง จังหวะ คีตลักษณ์ และ ระบบเสียง โดยอาศัยข้อมูล หลักฐาน และเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์เพื่อให้องค์ประกอบทางดนตรีปรากฏ ให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังต่อไปนี้

เครื่องดนตรี วงดนตรี วิเคราะห์ประเด็นประวัติและ พัฒนาการโดยใช้ข้อมูลเอกสาร หลักฐาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระบบเสียง วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบประเด็นของวัฒนธรรมร่วมและลักษณะเฉพาะทางดนตรี โดยวิธีการแปลงเสียงที่ได้จากตัวอย่างบทเพลงถอดให้เป็นสัญลักษณ์โน้ต (transcription) ด้วยวิธีการโยกย้าย บันไดเสียง (transpose) จากบทเพลงหรือทำนองที่ได้จากเครื่องดนตรีต่างชนิดหรือต่างพื้นที่ที่มีบันไดเสียง (key) ต่างกัน ให้เป็นบันไดเสียง C major โดยให้เสียงเอก (tonic) เป็นเสียงโด (tonic C) เพื่อความสะดวกใน การนำเสนอผลการวิเคราะห์ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของโน้ตสากล

ความถี่เสียงและการเคลื่อนที่ของทำนอง (melodies movement) สำหรับข้อมูลเสียงที่คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมไว้ จะถูกนำมาแปลงเป็นคลื่นเสียงเพื่อให้เห็นการเคลื่อนที่ของทำนองโดยแสดงผลเป็นกราฟแสดงความถี่ของเสียงด้วยโปรแกรม sound Forge เพื่อสะดวกในการเปรียบเทียบลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองจากบทเพลง เครื่องดนตรี รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างการบรรเลงและการขับลำนำ

คำร้อง วิเคราะห์ประเด็นภาษาและโครงสร้างฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ที่ปรากฏในบทขับไทดำ โดยแสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของการถอดคำประพันธ์ไทย

จังหวะ วิเคราะห์ประเด็นลักษณะเฉพาะทางดนตรีผ่านโครงสร้างกระสวนจังหวะ รวมถึงการผสมผสานวัฒนธรรมดนตรี โดยแสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของโน้ตจังหวะสากล

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรีตามแนวทางการศึกษาดนตรีวิทยาเป็นเพียงการแสดงหน่วยเสียงด้วยการนำเสนอให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น คณะผู้วิจัยจึงมีแนวทางการวิเคราะห์ตามโน้ตศัพท์ว่าด้วยโครงสร้างของเสียงดนตรีเกิดจากระบบความคิดที่ล้วนแต่มีความหมายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น รูปแบบขององค์ประกอบทางดนตรีที่ได้วิเคราะห์ไว้จึงต้องอาศัยการตีความหมายทางวัฒนธรรมด้วยแนวคิดด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรมต่อไป

(2) การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการศึกษามานุษยวิทยาวัฒนธรรม

คณะผู้วิจัยจะมุ่งตีความตามแนวทางของการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (critical ethnography) โดยวิธีการบรรยาย เจาะลึก ไขข้อข้องใจเกี่ยวกับวาระซ่อนเร้นเชิงอำนาจ โดยมีกรอบแนวคิดที่ได้นำเสนอไว้เป็นแนวทางในการอธิบายความรู้ใหม่เพื่อปลดปล่อย (emancipator knowledge) เพื่อปรัรรดสังคมให้เป็นธรรม จากนั้นทำการเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลทั้ง 2 ส่วนระหว่างข้อมูลด้านองค์ประกอบทางดนตรีกับข้อมูลการสังเกตและการสัมภาษณ์ในภาคสนามรวมถึงเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ทั้งเอกสารชั้นต้นและเอกสารงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้เปรียบเทียบข้อมูล หากจุดร่วมจุดต่างของลักษณะทางดนตรีของชาวไทดำที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทั้งไทย ลาว และเวียดนาม อีกทั้งยังเทียบเคียงข้อมูลระหว่างพื้นที่เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมกันด้วย ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้งานวิจัยมีความชัดเจนและลุ่มลึก

อนึ่ง เพื่อผลการวิเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ในตอนต้น คณะผู้วิจัยจึงได้ตั้งประเด็นสำหรับการวิเคราะห์ครอบคลุม 3 ประเด็น ได้แก่

- 1) ประเด็นการพิจารณาวัฒนธรรมดนตรีในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม
- 2) ประเด็นการประกอบสร้างและการผสมผสานคุณค่าเชิงสุนทรียะในดนตรี
- 3) ประเด็นดนตรีในฐานะที่เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมเชิงสัญลักษณ์ ระบบความคิดและสภาพสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นดังกล่าว นอกจากจะวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่ได้สร้างขึ้นในตอนต้นแล้ว คณะผู้วิจัยได้พิจารณาความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันระหว่างข้อมูลที่ได้กับสภาพบริบททางสังคมในแต่ละช่วงเวลา

2.7 การนำเสนอผลการวิเคราะห์

โครงการวิจัยย่อยทุกโครงการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของการพรรณนา และนำเสนอโดยใช้ตาราง และ แผนที่ ส่วนการนำเสนอผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์แสดงในรูปแบบของกล่องทดสอบวรรณยุกต์ของ Gedney (1972) และแสดงผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ทางกลศาสตร์ด้วยกราฟแสดงค่าความถี่มูลฐานเสียงวรรณยุกต์

บทที่ 3

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 เป็นการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยการแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมบางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยจำแนกออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ตามโครงการวิจัยย่อยได้ 4 ประเด็นคือ ระบบเสียงภาษาไทดำ (โครงการย่อยที่ 1, 2) คำเรียกญาติพื้นฐานไทดำ (โครงการย่อยที่ 3) วรรณยุกต์ภาษาไทวน (โครงการย่อยที่ 4) และดนตรีไทดำ (โครงการย่อยที่ 5)

3.1 ระบบเสียงภาษาไทดำ

ในการศึกษาการแปรตามภูมิภาคของระบบเสียงภาษาไทดำ ได้มีการสังเคราะห์วรรณกรรมทางด้านระบบเสียงของภาษาไทดำเพื่อประมวลความรู้ทางด้านระบบเสียงของภาษาไทดำ ทำให้เห็นพัฒนาการศึกษาและกรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษาระบบเสียงของภาษาไทดำ ผลการสังเคราะห์ระบบเสียงของภาษาไทดำแบ่งย่อยออกเป็น 2 ประเด็นคือ ประเด็นที่ 1 เป็นระบบเสียงของภาษาไทดำดั้งเดิม และประเด็นที่ 2 เป็นระบบเสียงของภาษาไทดำปัจจุบัน ในบทที่ 3 จะนำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัยทั้งสองส่วนนี้

3.1.1 ระบบเสียงของภาษาไทดำดั้งเดิม

ภาษาไทดำเป็นภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Li, 1960) ในตระกูลภาษาขร้า-ไท (Kra-Dai) (Ostapirat, 2005) L-Thongkum (2002b) ได้สืบสร้างระบบเสียงไทดำดั้งเดิม (The Old Tai Dam phonological system) และคลังศัพท์ (lexicon) รายการคำที่ใช้เก็บข้อมูลมีจำนวน 2,300 รายการ แต่สืบสร้างได้ 1,827 คำ เนื่องจากใช้เฉพาะคำร่วมเชื้อสาย (cognates) ทั้งนี้ในบางถิ่น ผู้พูดภาษาไทดำใช้ศัพท์ต่างกัน ไม่ใช่คำร่วมเชื้อสาย จึงไม่ได้นำมาใช้เป็นข้อมูลในการสืบสร้าง บริเวณที่เก็บข้อมูลคือจังหวัด Son La, Lai Châu, Yên Bái, Lao Cai ประเทศเวียดนามตอนเหนือ บ้านห้วยข้าว (Ban Hua Khua) แขวงหลวงน้ำทา ประเทศลาวตอนเหนือ และ บ้านหนองซอ (Ban Nong So) อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทย การศึกษาวรรณยุกต์ใช้การฟังควบคู่กับการวัดทางกลศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่าไทดำที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวตอนเหนือและประเทศไทยตอนกลางยังคงรักษาภาษาและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจะอพยพจากแหล่งเดิมในแคว้นสิบสองจุไทยมาสองร้อยปีแล้วก็ตาม L-Thongkum (2002b) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าอาจเป็นเพราะชาวไทดำมองภาษาและวัฒนธรรมของตนว่าเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และมีความภาคภูมิใจในประวัติความเป็นมาของตนและอาณาจักรเก่าแก่ซึ่งพวก

เขาหนีจากมาด้วยภัยสงครามและการเมือง เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของศัพท์ที่เกิดขึ้นจากการยืมมาจากภาษาลาวและไทย พบว่าความแตกต่างทางด้านเสียงมีน้อยมาก จากข้อมูลที่รวบรวมได้ L-Thongkum (2002b) ได้แบ่งภาษาไทยคำออกเป็นสองกลุ่มใหญ่โดยใช้เกณฑ์คำศัพท์ ได้แก่ ภาษาไทดำตะวันออกซึ่งพูดในประเทศเวียดนามและไทดำตะวันตกซึ่งพูดในประเทศลาวและประเทศไทย

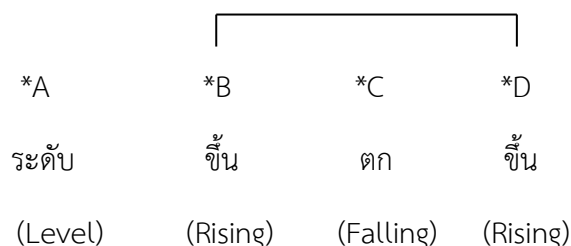
L-Thongkum (2002b) ได้สืบสร้างระบบเสียงภาษาไทดำดั้งเดิมซึ่งประกอบด้วยพยัญชนะต้นเดี่ยวจำนวน 39 เสียง ได้แก่ *p-, *t-, *c-, *k-, *ʔ-, *b-, *d-, *j-, *g-, *ph-, *th-, *kh-, *ʔb-, *ʔd-, *m-, *n-, *ɲ-, *ŋ-, *hm-, *hn-, *hɲ-, *hŋ-, *ʔɲ-, *ʔɳ-, *f-, *s-, *x-, *h-, *v-, *z-, *ɣ-, *ɦ-, *w-, *l-, *j-, *hw-, *hl-, *ʔl-, *ʔj- พยัญชนะต้นควบกล้ำ จำนวน 6 เสียง ได้แก่ *kw-, *gw-, *khw-, *ɣw-, *hɣw-, *ɳw- พยัญชนะท้าย 8 เสียง ได้แก่ *p-, *t-, *k-, *m-, *n-, *ŋ สระสั้น 9 เสียง ได้แก่ *i, *e, *ɛ, *u, *ɤ, *a, *u, *ɔ สระยาว 6 เสียง ได้แก่ *ii, *ɛɛ, *uuu, *aa, *uu, *oo (ปรากฏหน้า *-k เท่านั้น) สระประสมเสียงสั้น 4 เสียง ได้แก่ *io, *uo, *uo, *au สระประสมเสียงยาว 3 เสียง ได้แก่ *iio, *uuuo, *uuoo (ปรากฏหน้า *-k เท่านั้น) และวรรณยุกต์ 4 วรรณยุกต์

L-Thongkum (2002b) กล่าวว่าในภาษาไทดำปัจจุบันได้มีการสูญเสียความต่างอย่างมีนัยสำคัญของความยาวสระ (vowel length) มีเพียงสระ *aa ที่ยังคงอยู่ในทั้งพยางค์ปิดและพยางค์เปิด เสียงระเบิดก้อง *b, *d, *j, *g ได้เปลี่ยนเป็นเสียงระเบิดไม่ก้อง p, t, c, k เสียงก้องนำด้วยเสียงหยุดที่เส้นเสียง *ʔb, *ʔd ได้เปลี่ยนเป็นเสียงระเบิดก้อง b, d เสียงซอนอรั้นต์ (sonorant) ไม่ก้อง *hm, *hn, *hɲ, *hŋ, *hw, *hl เปลี่ยนเป็นเสียงก้อง m, n, ɲ, ŋ, w, l เสียงซอนอรั้นต์นำด้วยเสียงหยุดที่เส้นเสียง *ʔɲ, *ʔɳ, *ʔl, *ʔj เปลี่ยนเป็นเสียงซอนอรั้นต์ก้องหรือเสียงหยุดที่เส้นเสียง ɲ/ʔ, ŋ/ʔ, l/ʔ, j เสียงเสียดแทรกไม่ก้อง *x กลายเป็น s เสียงเสียดแทรกก้อง *v, *z, *ɦ เปลี่ยนเป็นเสียงเสียดแทรกไม่ก้อง f, s, h และ *ɣ เปลี่ยนเป็นเสียง kh พยัญชนะควบกล้ำไทดำดั้งเดิมทุกพยัญชนะรวมทั้งพยัญชนะท้ายยังคงรักษาไว้ในภาษาไทดำปัจจุบัน

วรรณยุกต์ในภาษาไทดำดั้งเดิม (Proto Tai Dam) มีผู้สืบสร้างไว้ตามแนวภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเชิงประวัติ คือ งานวิจัยของ L-Thongkum (2002b) และ Pittayaporn (2009a) งานวิจัยชิ้นแรก L-Thongkum ได้สืบสร้างวรรณยุกต์จากภาษาไทดำปัจจุบัน 10 ถิ่น ประกอบด้วยไทดำในประเทศเวียดนาม 8 ถิ่น (บ้านเฟื่อง เมือง ทาน จังหวัดลาวกาย, บ้านน้ำต บ้านห้วยฮก เมืองกว๋าย จังหวัดลายเจิว, บ้านเดว เมืองหล่อ จังหวัดเถียนบ้าย, บ้านนางเกี้ยว บ้านหลัวะ เมืองม่วย จังหวัดเซินลา, บ้านแม่ เมืองมั่ว จังหวัดเซินลา และบ้านนานอง เมืองลา จังหวัดเซินลา) และอีกสองถิ่นคือไทดำบ้านหัวซัว เมืองน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา ประเทศลาว และภาษาไทดำบ้านหนองซอ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ในประเทศไทย

L-Thongkum (2002b) ได้สืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดำดั้งเดิมไว้ 4 เสียง คือ *A *B *C และ *D โดยวรรณยุกต์ดั้งเดิม *A *B และ *C ปรากฏในพยางค์เป็น ส่วนวรรณยุกต์ *D ปรากฏในพยางค์ตายและจัดให้เป็นวรรณยุกต์ย่อยของวรรณยุกต์ *B ซึ่งมีระดับเสียงสูงต่ำ (pitch) ดังนี้ วรรณยุกต์ *A ในภาษาไทดำดั้งเดิม

สืบสร้างให้เป็นวรรณยุกต์เสียงระดับ วรรณยุกต์ *B เป็นวรรณยุกต์เสียงขึ้น และวรรณยุกต์ *C เป็นวรรณยุกต์เสียงตก ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 วรรณยุกต์ภาษาไทดำดั้งเดิม (L-Thongkum, 2002b)

พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ *A *B *C *D ในภาษาไทดำปัจจุบัน 10 ถิ่น เกิดจากลักษณะของการแยกเสียงวรรณยุกต์ (tone split) ตามเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิม 2 กลุ่ม ได้แก่ พยัญชนะต้นเสียงไม่ก้องและพยัญชนะต้นเสียงก้อง ส่งผลให้ในภาษาไทดำปัจจุบันมีการแยกเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมจาก 3 เสียงเป็น 6 เสียง (*D = *B) แสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ *A *B *C *D ในภาษาไทดำปัจจุบัน 10 ถิ่น

วรรณยุกต์ในภาษาไทดำ ปัจจุบัน พยัญชนะต้น				
	A	B	C	D
1. พยัญชนะเสียงไม่ก้อง *p-, *t-, *k- ฯลฯ	ว.1 ต่ำระดับ (Low level)	ว.3 ต่ำ-ขึ้น (Low rising)	ว.5 ต่ำ-ตก (Low falling (?))	ว.3 ต่ำ-ขึ้น (Low rising)
2. พยัญชนะเสียงก้อง *b-, *d-, *g- ฯลฯ	ว.2 สูงระดับ (High level)	ว.4 กลางระดับ Mid level	ว.6 สูง-ตก (High falling)	ว.4 กลางระดับ Mid level

จากภาพนี้ พัฒนาการของวรรณยุกต์ภาษาไทดำในระยะสุดท้ายเฉพาะวรรณยุกต์ที่ 4 จะไม่ปรากฏสัญลักษณ์ที่เป็นเสียงสูงคือ เสียงสูง-ขึ้น จะกลายมาเป็นเสียงกลางระดับในปัจจุบัน นอกจากนี้ในวรรณยุกต์ที่ 5 เฉพาะไทดำในถิ่นหลวงน้ำทา กับถิ่นเขาย้อยพบว่า วรรณยุกต์มีการบีบเส้นเสียงร่วมด้วยซึ่ง L-Thongkum (2002b) กล่าวว่าอาจจะได้รับอิทธิพลจากวรรณยุกต์ C1 ในภาษากลุ่มลาว

ส่วนงานวิจัยของ Pittayaporn (2009a) ได้สืบสร้างระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยก่อนการแยกเสียง โดยใช้วิธีการสืบสร้างภายใน (Internal reconstruction) กับภาษาไทยถิ่นเขินลา (Son La) ของ Gedney ซึ่งตรงกับการสืบสร้างของ L-Thongkum (2002b) ยกเว้นในงานของ L-Thongkum (2002b) วรรณยุกต์ *C ไม่มีการบีบที่เส้นเสียง (Glottalized falling tone) ดังภาพที่ 5 Pittayaporn (2009a) ได้สืบสร้างวรรณยุกต์ *A *B *C และ *D (*DL กับ *DS เป็นวรรณยุกต์ย่อยของวรรณยุกต์ *B)

*A	*B	*C
วรรณยุกต์ระดับ	วรรณยุกต์ขึ้น	วรรณยุกต์ตก บีบที่เส้นเสียง
(level tone)	(rising tone)	(glottalized falling tone)

ภาพที่ 5 วรรณยุกต์ภาษาไทยดั้งเดิม (Pittayaporn, 2009)

วรรณยุกต์ไทดำดั้งเดิม 4 วรรณยุกต์ *A *B *C *D ได้แยกเสียงออกเป็นสองทาง (binary split) ทำให้เกิด 8 วรรณยุกต์คือ A1-A2, B1-B2, C1-C2, D1-D2 และ D1-D2 ได้รวมเสียงกับ B1-B2 ตามลำดับ จึงเหลือ 6 วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ในภาษาไทยปัจจุบันทุกถิ่นมีจำนวน 6 วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ไทดำดั้งเดิม *DL และ *DS ได้รวมเสียงกับวรรณยุกต์ *B ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยปัจจุบัน (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2009a)

พยัญชนะต้น วรรณยุกต์ในภาษาไทยดั้งเดิม	*A	*B	*C	*DS	*DL
1. พยัญชนะเสียงไม่ก้องพ่นลม (aspirated)	ว.1	ว.3	ว.5	ว.3	
2. พยัญชนะเสียงกักไม่ก้องไม่พ่นลม (unaspirated)	[22]	[45]	[21 ²]		
3. พยัญชนะที่มีเสียงกักที่เส้นเสียง (glottalized)					
4. พยัญชนะเสียงก้อง (voiced)	ว.2	ว.4	ว.6	ว.4	
	[55]	[44]	[31 ²]		

3.1.2 ระบบเสียงภาษาไทยปัจจุบัน

ระบบเสียงของภาษาไทยถิ่นที่มีผู้ศึกษาแล้วประกอบด้วยภาษาไทยถิ่นที่พูดในประเทศเวียดนาม เมืองเขินลา (Gedney, 1964) เมืองเขินลา และเดียนเบียนฟู (Fippinger and Fippinger, 1974) รวมทั้งภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ที่พูดในประเทศไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.2.1 ระบบเสียงภาษาไทยดำในประเทศเวียดนามและประเทศลาว

(1) พยัญชนะ

(1.1) พยัญชนะต้นเดี่ยว

พยัญชนะต้นเดี่ยวมี 19 หน่วยเสียง ดังนี้ /ʔ-, p-, t-, k-, c-, th-, kh-, m-, n-, ŋ-, ɲ-, b-, d-, v-, l-, y-, s-, f-, h-/ เสียง [d-] จะแปรอิสระกับเสียง [l-] เช่น [di¹]~[li¹] ‘ดี’ และ [b-] แปรอิสระกับ [v-] เช่น [bi¹]~[vi¹] ‘หิว’ ขึ้นอยู่กับท้องถิ่น

(1.2) พยัญชนะต้นควบกล้ำ

พยัญชนะต้นควบกล้ำมี 3 หน่วยเสียง ดังนี้ /kw-, khw-, ŋw-/

เสียงพยัญชนะต้น kh- และ khw- ในงานของ Gedney (1964) จะปรากฏเป็นเสียง x- และ xw- ในงานของ Fippinger and Fippinger (1974) Gedney (1964) ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของพยัญชนะต้นว่าเสียงพยัญชนะต้นไทดั้งเดิม *kh-, *x- ได้รวมเสียงเป็นเสียง kh- ในภาษาไทยดำปัจจุบัน และ *y-, *k-, *kl-, *kr-, *g- ได้รวมเสียงกันเป็นเสียง k- ในปัจจุบัน ข้อมูลของ Gedney (1964) ไม่ได้แสดงให้เห็นการเปลี่ยน (shift) จากหน่วยเสียง /kh-/ มาเป็น /x-/ ในภาษาไทยดำในระยะต่อมา ซึ่ง Fippinger and Fippinger (1974) ยืนยันว่าผู้บอกภาษาทุกคนออกเสียง /x-/ ดังนั้นการเปลี่ยนในระยะต่อมาก็คือเปลี่ยนจาก /kh-/ เป็น /x-/

(1.3) พยัญชนะท้าย

พยัญชนะท้ายประกอบด้วย /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ/ ในภาษาไทย พยัญชนะท้าย /-k/ ในพยางค์ที่มีสระเสียงยาวหรือสระประสมจะปฏิภาคกับเสียง /-ʔ/ ในภาษาไทยดำ เช่น ภาษาไทย [piik²] ‘ปึก’ ในภาษาไทยดำจะเป็น [piʔ²]

สระประสมที่ลงท้ายด้วย [u, i, uɪ]¹ จะตีความ (interpret/ resegment) ให้เป็น พยัญชนะท้าย /-w, -y, -ɣ/² เช่น [haw] ‘เรา’ [kuay³] ‘กล้วย’ [bay] ‘ใบ’

¹ ในงานวิจัยบางงานเขียนสระ /uɪ/ ด้วยสัญลักษณ์ /i/

² สัญลักษณ์ ɣ แทนเสียง [u] ในงานวิจัยบางงาน ใช้สัญลักษณ์ /u/ ซึ่งเป็นเสียงเปิดเพดานอ่อน (velar approximant) Pittayaporn (2009b) สืบสร้างสระประสมนี้เป็น /au/

เสียงพยัญชนะไทดำที่มีเสียงย่อยที่แปรอิสระกันมีจำนวนทั้งหมด 5 หน่วยเสียง ได้แก่ /z-, y-, b-, d-, v-/ ซึ่งมีเสียงย่อยดังนี้

/y/	[y] ~ [z]
/d/	[d]/[d̥] ~ [l]
/v/	[v] ~ [b]/[β]

(2) สระ

ภาษาไทดำมีสระเดียว 9 สระ ดังเช่นภาษาไทย ได้แก่ i, e, ε, u, ə, a, u, o, ɔ

ภาษาไทดำไม่มีการเปรียบเทียบของความยาวสระ ยกเว้นสระ /a/ และ /aa/ สระประสมมี 3 สระ ดังเช่นภาษาไทย คือ /ia ua ua/

(3) วรรณยุกต์

Gedney (1964) และ Fippinger and Fippinger (1974) พบว่าภาษาไทดำมี 6 วรรณยุกต์ ในพยางค์เป็น วรรณยุกต์ทั้ง 6 ปรากฏในกล่องวรรณยุกต์ดังในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 วรรณยุกต์ภาษาไทดำในประเทศเวียดนาม

วรรณยุกต์ดั้งเดิม พยัญชนะต้นดั้งเดิม	พยางค์เป็น			พยางค์ตาย	
	*A	*B	*C	*D	
				DL	DS
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 1	1 กลางต่ำระดับ	3 สูงขึ้น	5 ต่ำตก (ขึ้น) บีบเส้นเสียง	3 สูงขึ้น	
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 2					
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 3					
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 4	2 สูงระดับ	4 กลางสูงระดับ	6 กลางสูงตก บีบเส้นเสียง	4 กลางสูงระดับ	

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2556) ศึกษาวรรณยุกต์ไทดำพูดที่เมือง Son La พบว่าสัทลักษณะของ วรรณยุกต์ใกล้เคียงกับที่ Gedney (1964) และ Fippinger and Fippinger (1974) ได้ศึกษาไว้ ต่างกันเพียงเล็กน้อยในวรรณยุกต์ที่ 1 ซึ่งมีสัทลักษณะกลางระดับ วรรณยุกต์ที่ 3 ซึ่งมีสัทลักษณะกลางขึ้น และวรรณยุกต์ที่ 5 ซึ่งมีสัทลักษณะกลางตก บีบที่เส้นเสียง

L-Thongkum (2002b) ได้ศึกษาสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาไทยปัจจุบันในแต่ละ
 ภูมิภาคในประเศเวียดนาม ภาษาไทดำถิ่นบ้านหัวขัว เมืองน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา ประเทศลาว และ
 ภาษาไทดำถิ่นเพชรบุรี แสดงในกล่องวรรณยุกต์ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 กล่องวรรณยุกต์แสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ไทดำปัจจุบันในเวียดนาม ลาว และไทย
 (L-Thongkum, 2002b)

วรรณยุกต์ดั้งเดิม พยัญชนะต้นดั้งเดิม	พยางค์เป็น			พยางค์ตาย	
	*A	*B	*C	*D	
				DL	DS
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 1	1	3	5	3	
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 2	11/22/33	24/25/34/35	21/31		
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 3					
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 4	2 44/55	4 33/44	6 31/32/41/42/43	4	

3.1.2.2 ระบบเสียงภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ประเทศไทย

เมื่อนำระบบเสียงภาษาไทยถิ่นในประเทศเวียดนาม (Gedney, 1964 และ Fippinger and
 Fippinger, 1974) มาเปรียบเทียบกับระบบเสียงภาษาไทยถิ่นในประเทศไทย จะมีความสอดคล้องกันใน
 เรื่องพยัญชนะและสระ ดังต่อไปนี้

(1) พยัญชนะ

(1.1) พยัญชนะต้นเดี่ยว

ระบบเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวในงานวิจัยของชาคริต อนันทราวัน (2521) กาญจนา พันธุ์คำ
 (2523) กันทิมา วัฒนประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2531) Maneewong (1987) อรพันธ์
 อุณารสสวัสดิ์ (2536) และรสริน เสือส่อสิทธิ์ (2535) มีจำนวนตรงกันคือ 19 หน่วยเสียง ได้แก่
 /p-, ph-, b-, t-, th-, k-, kh-, ʔ-, c-, f-, s-, h-, m-, n-, ɲ-, ŋ-, l-, w-, j-/ ในขณะทำงานวิจัย
 ของวิไลลักษณ์ เดชะ (2530) มีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะต้น 20 หน่วยเสียงโดยเพิ่มหน่วยเสียง
 /d-/ และงานของสุพัตรา จิรนนทนภรณ์และคณะ (2546) มีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะต้น 21
 หน่วยเสียง โดยรวมหน่วยเสียง /d-/ และ /ch-/ งานวิจัยของวิไลลักษณ์ เดชะ (2530) พบหน่วย
 เสียง /ch-/ [teh-] ในคำบางคำเช่น [tehut³⁵] ‘จุด’ ซึ่งคาดว่าเป็นเสียงที่ยืมมาจากภาษาไทย

เสียงพยัญชนะในภาษาไทยถิ่น 19 หน่วยเสียงนี้ต่างจากงานของ Gedney ตรงที่ภาษาไทยถิ่น
 เวียดนามมีหน่วยเสียง /d-, v-/ และไม่มีหน่วยเสียง /ph-/ ในงานวิจัยทุกงานพยัญชนะต้น

ดั้งเดิมที่เป็นเสียงก้องจะเปลี่ยนเป็นเสียงไม่ก้องไม่พ่นลมดังเช่นภาษาไทดำถิ่นเวียดนามที่กล่าวข้างต้น

ในงานวิจัยไทดำถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทยพบการแปรของพยัญชนะต้นดังนี้

1. การแปรของเสียง [d-] และ [l-] (ชาคริต อนันทรวัน, 2521; กาญจนา พันธคำ, 2523; Maneewong, 1987; กันทิมา วัฒนะประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2531; รสริน เสือสอสิทธิ์, 2535; และอรพันธ์ อุณากรสวัสดิ์, 2536) เสียง [d-] จัดให้เป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียง /l-/ ซึ่งแปรอิสระกับเสียง [l-] ในทางตรงกันข้าม วิไลลักษณ์ เดชะ (2530) วิเคราะห์ระบบเสียงพยัญชนะต้นให้มีหน่วยเสียง /d-/ ซึ่งประกอบด้วย 2 เสียงย่อยคือ [d-] และ [l-] แปรอิสระกัน

งานวิจัยของ Gedney (1964) มีทั้งหน่วยเสียง /l-/ และ /d-/ Gedney (1964) ได้กล่าวว่าภาษาไทดำมีการเปลี่ยนสลับระหว่าง [d-] และ [l-] ซึ่งแต่ละถิ่นจะมีอัตราการสลับนี้ไม่เหมือนกัน อาจเป็นไปได้ว่าการเปลี่ยนจากเสียง [d-] เป็น [l-] เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง

2. การแปรของเสียง [v-] และ [w-]

กาญจนา พันธคำ (2523) พบว่าในภาษาไทดำถิ่นนครปฐม เสียง [w-] บางครั้งผู้บอกภาษาออกเสียงเป็น [v-] ซึ่งพบเพียงคำเดียวคือ [viaʔ] ‘งาน’ แสดงให้เห็นว่าภาษาไทดำที่ Gedney (1964) และ Fippinger and Fippinger (1974) พบว่ามีเสียง [v-] นั้นได้กลายมาเป็นเสียง [w-] ในภาษาไทดำถิ่นนครปฐมและถิ่นอื่น ๆ เช่นกัน

(1.2) พยัญชนะต้นควบกล้ำ

พยัญชนะต้นควบกล้ำในงานวิจัยทุกงานยกเว้นงานวิจัยของชาคริต อนันทรวัน (2521) และวิไลลักษณ์ เดชะ (2530) จะตรงกับงานของ Gedney (1964) คือ /kw-, khw-, ɲw-/ และต่างจากงานของ Fippinger and Fippinger (1974) ตรงที่มีเสียง /khw-/ แทนเสียง /xw-/

งานวิจัยของชาคริต อนันทรวัน (2521) พบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำเพียง 1 หน่วยเสียงคือ /kw-/ ซึ่งมีเสียง [kw-] แปรอิสระกับเสียง [khw-] และ [k-]

งานวิจัยของวิไลลักษณ์ เดชะ (2530) พบพยัญชนะต้นควบกล้ำ 2 หน่วยเสียงคือ /kw-/ และ /khw-/

(1.3) พยัญชนะท้าย

งานวิจัยของกาญจนา พันธคำ (2523) พบหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย 7 หน่วยเสียงเหมือนกับงานวิจัยของ Gedney (1964) และ Fippinger and Fippinger (1974) คือ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ/ งานวิจัยของชาคริต อนันทรวัน (2521) วิไลลักษณ์ เดชะ (2530) กันทิมา วัฒนะประเสริฐ

และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2531) รสริน เสือส่อสิทธิ (2535) และอรพันธ์ อุณากรสวัสดิ์ (2536) พบว่าหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายมี 9 หน่วยเสียงเนื่องจากวิเคราะห์ให้ u, i เป็น /w, j/ ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างจากกาญจนา พันธุ์คำ (2523) ที่วิเคราะห์ให้เป็นส่วนท้ายของสระประสมสองเสียงและสามเสียง ส่วนสระ uu ไม่ได้ตีความให้เป็นพยัญชนะท้าย /ɣ/ ดังงานของ Gedney (1964) แต่ให้เป็นสระประสม /auw/

(2) สระ

(2.1) สระเดี่ยว

งานวิจัยทั้งหมดพบว่าภาษาไทยคำมีหน่วยเสียงสระเดี่ยวสั้น 9 หน่วยเสียงดังนี้ /i, e, æ, u, ɔ, a, u, o, ɔ/ สระทั้ง 9 หน่วยเสียงมีคู่สระยาวอีก 9 หน่วยเสียง รวมเป็นสระเดี่ยวทั้งหมด 18 หน่วยเสียง

(2.2) สระประสม

จำนวนของหน่วยเสียงสระประสมจะแตกต่างกันตามการตีความเสียงสระ /u, i, uu/ ในตำแหน่งท้ายคำ หากตีความให้เสียงสระเหล่านี้เป็นพยัญชนะท้าย /w, y, ɣ/ ก็จะมีสระประสม 3 เสียง คือ /ia, uua, ua/ (Gedney, 1964; Fippinger, and Fippinger, 1974) แต่หากตีความตรงกันข้ามจะได้สระประสมสองเสียง 15 เสียง และสระประสมสามเสียง 3 เสียง (กาญจนา พันธุ์คำ, 2523) งานวิจัยอื่น ๆ (วิไลลักษณ์ เดชะ, 2530; Maneewong, 1987; กันทิมา วัฒนประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2531; รสริน เสือส่อสิทธิ, 2535; อรพันธ์ อุณากรสวัสดิ์, 2536; และสุพัทธา จิรนนทนาภรณ์และคณะ, 2546) วิเคราะห์ /auw/ ให้เป็นสระประสม จึงมีสระประสม 4 หน่วยเสียง คือ /ia, uua, ua, auw/ หรือ /ia, ia, ua, ai/ ซึ่งสอดคล้องกับสระประสมของภาษาไทยตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Pittayaporn, 2009b) งานวิจัยของชาคริต อนันทราวัน (2521) ต่างจากงานวิจัยที่กล่าวข้างต้นตรงที่พบหน่วยเสียงสระประสม 7 หน่วยเสียง ได้แก่ สระประสมเสียงสั้น 3 หน่วยเสียงคือ /ia, uua, ua/ และสระประสมเสียงยาว 4 หน่วยเสียงคือ /i:a, uu:a, u:a, ɔ:uu/

(3) วรรณยุกต์

งานวิจัยทางด้านวรรณยุกต์ภาษาไทยคำที่มีผู้ศึกษาในประเทศไทยมีทั้งหมด 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม (กาญจนา พันธุ์คำ, 2523; กันทิมา วัฒนประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2531; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2556) สุพรรณบุรี (กันทิมา วัฒนประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2531; อัญชลี บุรณะสิงห์, 2531; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2556) สมุทรสาคร (กันทิมา วัฒนประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2531) เพชรบุรี (อรพันธ์ อุณากรสวัสดิ์, 2536; Maneewong, 1987/2530; สุนทรรัตน์ แสงงาม, 2549; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2556) ราชบุรี (เพ็ญวิภา อยู่เย็น, 2556; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2556) กาญจนบุรี (รสริน เสือส่อสิทธิ, 2535) นครสวรรค์

(วิไลลักษณ์ เดชะ, 2530) พิษณุโลก (สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์และคณะ, 2546) เลย (ชาคริต อนันทรารวัน, 2521; โสภิตา ถาวร, 2556)

งานวิจัยวรรณยุกต์ไทดำทุกถิ่นใช้กล่องวรรณยุกต์ของ Gedney (1972)³ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ การวิเคราะห์วรรณยุกต์มีการฟังเพียงอย่างเดียว (กันทิมา วัฒนะประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2531; อรพันธ์ อุณากรสวัสดิ์, 2536; รสริน เสือส่อสีทธิ, 2535; สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์และคณะ, 2546) และการใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบการวิเคราะห์จากการฟัง เช่น เครื่องมือ Sound Spectograph ซึ่งแสดงแผ่นภาพคลื่นเสียง (ชาคริต อนันทรารวัน, 2521; กาญจนา พันธคำ, 2523; วิไลลักษณ์ เดชะ, 2530) เครื่องมือ Visi-Pitch model 6087 (Maneewong, 1987) ซึ่งแสดงผลระดับเสียงบนจอภาพ และโปรแกรมสำเร็จรูป Praat (สุนทรวัตร แสงงาม, 2549; เพ็ญวิภา อยู่เย็น, 2556; โสภิตา ถาวร, 2556 และ สมทรง บุรุษพัฒน์, 2556)

ผลการสังเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทดำที่พูดในถิ่นต่าง ๆ พบว่าจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์มี 2 แบบ คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ซึ่งพบในท้องถิ่นเดียวคือหมู่บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย (ชาคริต อนันทรารวัน, 2521) ลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์เหมือนกันในทุกถิ่นยกเว้นหมู่บ้านนาป่าหนาดที่แตกต่างเล็กน้อย การแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์เป็นลักษณะดั้งเดิมคือ ABCD 123-4 วรรณยุกต์ D123 จะรวมเสียงเป็นวรรณยุกต์เดียวกับวรรณยุกต์ B123 วรรณยุกต์ D ของไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาดมีความแตกต่างที่ขึ้นอยู่กับความสั้นยาวของสระ กล่าวคือวรรณยุกต์ DL จะมีเสียงสูงขึ้น [45] และวรรณยุกต์ DS จะมีเสียงสูงระดับ [44] วรรณยุกต์ D4 จะรวมเสียงเป็นวรรณยุกต์เดียวกับวรรณยุกต์ B4 ใน ทุกถิ่น ยกเว้นไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด ที่วรรณยุกต์ D [43] รวมเป็นวรรณยุกต์เดียวกับวรรณยุกต์ A4 [453]

จากการสังเคราะห์สัทลักษณะของวรรณยุกต์ไทดำในประเทศไทยทุกถิ่น สรุปสัทลักษณะหลักของวรรณยุกต์ภาษาไทดำที่ภาษาไทดำส่วนใหญ่มีคล้ายกันดังตารางที่ 6

³ ดูรายละเอียดเรื่องกล่องวรรณยุกต์ของ Gedney (1972) ในบทที่ 2

ตารางที่ 6 สัทลักษณะหลักของวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ

วรรณยุกต์ดั้งเดิม พยัญชนะต้นดั้งเดิม	พยางค์เป็น			พยางค์ตาย	
	*A	*B	*C	*D	
				DL	DS
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 1	1 กลางต่ำขึ้น	3 สูงขึ้น	5 ต่ำตก บีบที่เส้นเสียง	3 สูงขึ้น	
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 2					
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 3					
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 4	2 กลางขึ้นตก	4 กลางสูงระดับ	6 กลางสูงตก	4 กลางสูงระดับ	

วรรณยุกต์ C123 ในงานวิจัยส่วนใหญ่มีสัทลักษณะ “ต่ำตก บีบที่เส้นเสียง” งานวิจัยของ วิไลลักษณ์ เดชะ (2530) ซึ่งศึกษาภาษาไทยถิ่นที่ตำบลหัวถนน อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์บรรยาย สัทลักษณะของวรรณยุกต์นี้แตกต่างออกไปว่า “ต่ำระดับ เส้นเสียงปิด” และงานวิจัยของอัญชลี บุรณะสิงห์ (2531) ซึ่งศึกษาภาษาไทยถิ่นที่ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ก็บรรยายสัทลักษณะของ วรรณยุกต์นี้แตกต่างออกไปเช่นกัน คือ “กลางต่ำตก ปิดที่เส้นเสียง”

ระบบวรรณยุกต์ไทยถิ่นบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ที่โสภิตา ถาวร (2556) ศึกษา มีความแตกต่างจากงานวิจัยของชาคริต อนันทรวัน (2521) ในเรื่องจำนวนวรรณยุกต์ที่โสภิตา ถาวรพบว่ามี 6 วรรณยุกต์ดังเช่นภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ และพบความแตกต่างเรื่องสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 1, 2, และ 4 สัทลักษณะของวรรณยุกต์ส่วนใหญ่ในภาษาไทยถิ่นบ้านนาป่าหนาดที่โสภิตา ถาวรศึกษาสอดคล้องกับสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นดั้งเดิมระยะที่ 2 ที่ L-Thongkum (2002b) ได้ศึกษา และวรรณยุกต์ ถิ่นเขินลา ประเทศเวียดนาม (Gedney, 1964; Fippinger and Fippinger, 1974) ได้แก่ วรรณยุกต์ A1 ซึ่งมีสัท ลักษณะต่ำระดับ [22] และวรรณยุกต์ A2 ซึ่งมีสัทลักษณะสูงระดับ [44] ในงานวิจัยของชาคริต อนันทรวัน, 2521) สัทลักษณะของวรรณยุกต์ A1 แตกต่างจากไทยถิ่นอื่น ๆ คือเป็นวรรณยุกต์ต่ำขึ้นตก [241] ส่วน A2 มีสัทลักษณะคล้ายกับสัทลักษณะหลักของวรรณยุกต์ไทยถิ่นที่กล่าวข้างต้นคือสูงขึ้นตก [453]

3.2 คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาตระกูลไทและตระกูลอื่น ๆ

คณะผู้วิจัยได้จำแนกหัวข้อของการสังเคราะห์วรรณกรรมออกเป็น 3 หัวข้อ คือ 1) กลุ่มงานวิจัยที่ กล่าวถึงคำจำกัดความ และแนวคิดที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์คำเรียกญาติ 2) กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวกับคำเรียกญาติ ในภาษาตระกูลไท และ 3) กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวกับคำเรียกญาติในภาษาตระกูลอื่น ๆ

3.2.1 กลุ่มงานวิจัยที่กล่าวถึงคำจำกัดความ และแนวคิดที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์คำเรียกญาติ

นิยพรรณ วรณศิริ (2531) กล่าวว่าระบบเครือญาติไม่ได้จำกัดอยู่ในกลุ่มคนที่มีสายเลือดเดียวกันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสัมพันธ์ทางการแต่งงานด้วย โดยให้ความหมายของระบบเครือญาติว่าเป็นระบบที่จัดเอามนุษย์มาสัมพันธ์กัน จากวงที่แคบสุด (นับจากตัวเรา) ไปถึงวงกว้างเท่าที่พอจะนับได้ วงแคบที่สุดคือวงของครอบครัวและกว้างที่สุดอาจจะถึงเผ่า (tribe) การนับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ส่วนใหญ่มักจะนับในวงแคบมากกว่าวงกว้าง โดยเริ่มนับจากระดับความสัมพันธ์ของบุคคลในครัวเรือนเดียวกันก่อน การนับเครือญาติคือการทำบัญชีบุคคลในสายเลือด เพื่อสืบหาต้นตอและบรรพบุรุษที่แต่ละคนสืบตกทอดมา หลักความสัมพันธ์แบบเครือญาติจึงมี 2 หลักใหญ่ ๆ คือความสัมพันธ์ทางสายโลหิต (consanguinal relations) และความสัมพันธ์ทางการแต่งงาน (affinal relations) อย่างไรก็ตาม การนับญาติสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การนับญาติจากความสัมพันธ์ทางสายเลือด (consanguinal kins) เช่น พ่อ-ลูก การนับญาติจากความสัมพันธ์ทางการแต่งงาน (affinal kins) เช่น พ่อตา-ลูกเขย และการนับญาติโดยการสมมติ (fictional kins) เช่น บุตรบุญธรรม พี่น้องร่วมสาบาน

นิยพรรณ วรณศิริ (2528) อธิบายระบบของศัพท์เครือญาติโดยแบ่งเป็น 2 ระดับใหญ่ ๆ คือ กลุ่มศัพท์ที่ใช้เรียกญาติรุ่นพ่อ และกลุ่มศัพท์ที่ใช้เรียกญาติรุ่นลูก

สำหรับกลุ่มแรก แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

- 1) ระบบแยกศัพท์ตามรุ่นในแนวนอน ระบบนี้ไม่ว่าข้างพ่อหรือข้างแม่จะใช้ศัพท์เดียวกันหมด (พ่อ, พี่ชายพ่อ, พี่ชายแม่ = พ่อ; แม่, พี่สาวแม่, พี่สาวพ่อ = แม่) เป็นที่นิยม 30%
- 2) ระบบแยกญาติสายตั้งออกจากญาติสายข้าง ระบบนี้ศัพท์ของญาติสายตั้งจะแยกต่างหากไม่ปนกับศัพท์ของญาติสายข้าง (พ่อ, ลุง, แม่, ป้า) เป็นที่นิยม 17%
- 3) ระบบแยกกลุ่มข้างพ่อออกจากข้างแม่ คล้าย ๆ ระบบแรก เป็นที่นิยม 44%
- 4) ระบบแยกศัพท์ญาติแต่ละบุคคล ตรงข้ามกับระบบที่ 1 เป็นที่นิยม 9%

ส่วนกลุ่มที่สอง อ้างอิงจาก Murdock (1949) แบ่งระบบเครือญาติเป็น 6 ระบบย่อย ได้แก่

- 1) ระบบฮาวาย เหมือนระบบแยกศัพท์ตามรุ่นในแนวนอน คือญาติรุ่นเดียวกันเพศเดียวกันจะใช้ศัพท์เดียวกัน
- 2) ระบบเอสกีโม เน้นความแตกต่างในสายตั้ง ส่วนแนวนอนไม่แตกต่างกัน คล้ายกับระบบแยกญาติสายตั้งออกจากญาติสายข้าง พบในระบบเครือญาติอเมริกัน

3) ระบบอีโรควา เป็นระบบที่มีการแต่งงานในหมู่ญาติ โดยการแต่งงานในหมู่ญาติที่ลูกพี่ลูกน้องของญาติเพศเดียวกันแต่งงานกัน (parallel cousin) จะใช้ศัพท์เดียวกัน ในขณะที่การแต่งงานในหมู่ญาติคนละเพศ (cross cousin) จะใช้ศัพท์แยกต่างหาก ระบบนี้ปัจจุบันหาได้ยากมาก

4) ระบบโครว พี่น้องข้างพ่อเพศเดียวกันจะเรียกศัพท์เดียวกัน ส่วนญาติข้างแม่เฉพาะเพศเดียวกับแม่จึงจะใช้ศัพท์เดียวกัน

5) ระบบโอมาฮา สวนทางกับระบบโครว คือมีการจำแนกคำเรียกญาติข้างพ่อให้แตกต่างกันออกไปในแต่ละรุ่นอายุ ส่วนญาติข้างแม่เฉพาะฝ่ายชายจะเรียกด้วยศัพท์ที่เหมือนกัน

6) ระบบชูดาน ตรงกับระบบแยกศัพท์ญาติแต่ละบุคคล

จรัลวิไล จรูญโรจน์ (2543) กล่าวว่าระบบเครือญาติเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และเป็นระบบของการรวมกลุ่มทางสังคมที่เป็นพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ ในแต่ละวัฒนธรรมจะมีระบบเครือญาติและคำเรียกญาติที่แตกต่างกันไป ดังนั้น การศึกษาระบบเครือญาติจึงไม่ใช่เพียงการศึกษาความหมายของคำเรียกญาติเท่านั้น แต่ยังทำให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของคนthatพูดภาษานั้น ๆ ได้ดีขึ้นด้วย

สมิทธิ์ สระอุบล (2548) ให้ความหมายของระบบเครือญาติว่าเป็นระบบที่เกิดจากการพิจารณาจากสังคมว่าสถานภาพและบทบาทของบุคคลที่ได้รับ เกี่ยวข้องกันโดยการสืบสายเลือดจากการสมรสหรือการรับบุตรบุญธรรม ระบบเครือญาตินอกจากระบุว่าใครเป็นญาติใครแล้ว ยังกำหนดหรือระบุแบบอันเหมาะสมในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างญาติต่อญาติในลำดับต่างกันด้วย เช่นระหว่างพ่อตากับลูกเขย แม่ผัวกับลูกสะใภ้ อากับหลาน หรือบิดาบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม เป็นต้น ระบบเครือญาตินี้ย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม โดยมีวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เป็นตัวกำหนด จากคำจำกัดความนี้จะเห็นว่ามีกรจำแนกระบบเครือญาติเป็น 3 ประเภทเช่นเดียวกับ นิยพรรณ วรรณศิริ (2531) คือ สายเลือด การแต่งงาน และการสมมติ

นอกจากนี้ ทั้งจรัลวิไล จรูญโรจน์ (2543) และสมิทธิ์ สระอุบล (2548) ต่างก็พูดถึงระบบเครือญาติในแง่ที่มีความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมของผู้ที่พูดภาษานั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ที่มีได้มุ่งศึกษาแต่คำศัพท์เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจระบบความคิดและวัฒนธรรมของชาวไทยและผู้พูดภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ที่สะท้อนผ่านระบบคำเรียกญาติอีกด้วย

สำหรับวิธีการวิเคราะห์คำเรียกญาติในงานวิจัยต่าง ๆ พบว่าส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย ซึ่งเพียรศิริ วงศ์วิภานนท์ (2525) ระบุว่าหลักการเบื้องต้น 2 ประการคือ 1) ความหมายของคำ นำมาแจกเป็นส่วนความหมายย่อยได้ ความหมายย่อยเหล่านี้เรียกว่าอรรถลักษณะ (semantic feature หรือ semantic component) และ 2) แต่ละอรรถลักษณะที่ประกอบขึ้นมาเป็นความหมายของคำ จะมีใช้อรรถลักษณะที่พบในคำคำเดียว เช่น อรรถลักษณะ [+ชาย] สามารถปรากฏได้ในคำว่า ปู่ พ่อ ลุง ในภาษาไทย

ทฤษฎีนี้เป็นวิธีการหนึ่งของการวิเคราะห์ข้อมูลในภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ มีผู้นำเสนอและอธิบายไว้เป็นจำนวนมาก ได้รับการพัฒนาเรื่อยมาตั้งแต่ปี 1930 เช่น Goodenough (1956) Lounsbury (1964) โดยอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, กัณทิมา รักวงษ์วาน, มนสิการ เสงสุวรรณ, สิริวิมล ศุภกรศร (2555) ได้ระบุว่าผลงานของ Nida (1979) และ Katz and Fodor (1963) เป็นผลงานที่เป็นที่รู้จักและอ้างอิงมากที่สุด ซึ่งแนวคิดของวิธีการนี้คือ คำแต่ละคำสามารถแตกออกเป็นหลายองค์ประกอบทางความหมาย (semantic components) หรือ วรรณลักษณะ (semantic features) การวิเคราะห์ด้วยวิธีนี้ จะเริ่มจากการกำหนดมิติแห่งความแตกต่าง (dimensions of contrast) โดยพิจารณาว่าคำที่วิเคราะห์แตกต่างกันในแง่ใดบ้าง หลังจากนั้นจึงกำหนด วรรณลักษณะในแต่ละมิติแห่งความแตกต่าง สำหรับขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบโดยละเอียด Wallace and Atkins (1960) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. บันทึกข้อมูลคำเรียกญาติให้ครบถ้วน โดยชุดคำที่บันทึกอาจเป็นคำที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับตัวผู้พูด (reference terms) หรือคำเรียกขาน (address terms) วิธีการเก็บข้อมูลอาจสร้างกรอบประโยคหรือสถานการณ์ให้ผู้บอกภาษาพูดคำที่ต้องการออกมา

2. ระบุความหมายของคำเรียกญาติเหล่านี้ในรูปสัญลักษณ์แสดงเครือญาติ เช่น Fa (father=พ่อ), FaBr (father's brother=พี่ชาย/น้องชายของพ่อ), DaHuBr (daughter's husband's brother=พี่ชาย/น้องชายสามีของลูกสาว)

3. ระบุมิติความแตกต่าง 2 มิติหรือมากกว่าเพื่อแสดงวรรณลักษณะของคำนั้น ๆ เช่น [G+1, G+2, G+3], [+M, -M]

4. ให้ความหมายของคำเรียกญาติแต่ละคำในรูปสัญลักษณ์แสดงองค์ประกอบทางความหมาย เช่น พ่อ = [G+1, +L, +M]

5. อธิบายความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำเรียกญาติแต่ละคำ และระบบของคำเรียกญาติ

การวิเคราะห์ด้วยวิธีนี้พบในงานวิจัยหลายเรื่อง เช่น “A componential analysis of kinship terms in Thai” (Prasithrathsint, 2001), “A comparative study of the Thai and Zhuang kinship system” (Prasithrathsint, 1996), “คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง การวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์” (วิภัทรินทร์ ประพันธ์ศิริ, 2535), “คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทยและเกาะปีนัง” (ศุภมาส เอ่งฉ้วน, 2537), “คำเรียกญาติในจังหวัดนครศรีธรรมราช” (เยาวลักษณ์ เฉลิมเกียรติ, 2542), “คำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมที่มีเชื้อสายต่างกันในกรุงเทพมหานคร” (วรารักษ์ ติระ, 2545) และ Chinese influence on Bouyei basic kinship terms (Boonsawasd, 2013) สำหรับการวิเคราะห์คำเรียกญาติในประเทศไทยนั้น อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533) เป็นบุคคลแรกที่นำวิธีการทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์มาใช้โดยเลือกการวิเคราะห์

องค์ประกอบมาประยุกต์ใช้เพื่อความชัดเจน เป็นผู้เริ่มการใช้อักษรย่อแสดงคำเรียกญาติ การใช้วรรคสัญลักษณ์ และการใช้ตารางแสดงมิติแห่งความแตกต่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นวิธีที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างคำที่อยู่ในวงศ์คำศัพท์เดียวกันได้อย่างเป็นระบบ และแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายตลอดจนลักษณะบางประการที่คำเหล่านั้นมีร่วมกันได้อย่างชัดเจน

3.2.2 กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวกับคำเรียกญาติในภาษาตระกูลไท

การศึกษาคำเรียกญาติในภาษาตระกูลไท พบว่ามีทั้งงานที่เลือกศึกษาเพียงภาษาใดภาษาหนึ่งโดยพิจารณาการแปรตามภูมิภาค หรือรุ่นอายุที่แตกต่างกัน ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง “Kinship terms of the Black Tai people” (Fippinger, 1971), “ลักษณะสำคัญบางประการในวัฒนธรรมไทยที่แสดงโดยคำเรียกญาติ” (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2533), “คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” (วิภัสรินทร์ ประพันธ์สิริ, 2535), “A componential analysis of kinship terms in Thai” (Prasithrathsint, 2001), “คำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมที่มีเชื้อสายต่างกันในกรุงเทพมหานคร” (วรารณ ติระ, 2545), “Social and Cultural Significance of Kham Muang Anaphora” (Katsura, 2010), “การแปรของคำเรียกญาติและ [au] ในภาษาไทยคำ บ้านสะแกราย อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม ตามอายุและทัศนคติต่อภาษา” (ดำรง นันทผาสุข, 2555) และงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบภาษาตระกูลไทด้วยกันและเปรียบเทียบกับภาษาตระกูลอื่น ๆ เช่น “A comparative study of the Thai and Zhuang kinship system” (Prasithrathsint, 1996), “The kinship terms and the family structure in Post-Proto Zhuang-Dong community compared with Chinese” (He, 1992), “คำเรียกญาติในจังหวัดนครศรีธรรมราช” (เยาวลักษณ์ เณลิเมียรติ, 2542), “การเปรียบเทียบคำเรียกเครือญาติในภาษาไทยและภาษาจีนแต้จิ๋ว” (อมรชัย คหกิจโกศล, 2548), “การเปรียบเทียบระบบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาเมียน (เย้า)” (จตุพร โดมไพรวัลย์, 2555), Chinese influence on Bouyei basic kinship terms (Boonsawasd, 2013), และการศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาเวียดนาม (Nguyen Thi Thuy Chau, 2558)

จากงานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมาพบว่า งานวิจัยที่เลือกศึกษาคำเรียกญาติเพียงภาษาใดภาษาหนึ่ง มีจำนวน 7 เรื่อง โดยศึกษาคำเรียกญาติภาษาไทย 3 เรื่อง ภาษาคำเมือง 2 เรื่อง และภาษาไทยดำ 2 เรื่อง งานวิจัยที่ศึกษาคำเรียกญาติในลักษณะเปรียบเทียบ มีจำนวน 7 เรื่อง โดยแบ่งเป็นงานวิจัยที่เปรียบเทียบ 3 ภาษา (ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษามลายู และภาษาจีน) จำนวน 1 เรื่อง และงานวิจัยที่เปรียบเทียบระหว่าง 2 ภาษา จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ ภาษาไทยกับภาษาเมียน (เย้า) ภาษาไทยกับภาษาจีนแต้จิ๋ว ภาษาไทยกับภาษาจ้วง ภาษาไทยกับภาษาเวียดนาม ภาษาจีนกับภาษาจ้วง และภาษาจีนกับภาษาปู้ยี่ งานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 2 กลุ่ม มีวัตถุประสงค์ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิจัยที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังนี้

3.2.2.1 งานวิจัยที่ศึกษาคำเรียกญาติเพียงภาษาใดภาษาหนึ่ง

ในด้านวัตถุประสงค์การวิจัย Fippinger (1971) ศึกษาคำเรียกญาติของภาษาไทยคำทั้งระบบใน 3 รุ่นอายุ คือรุ่นอายุที่สูงกว่าตัวเอง รุ่นตัวเอง และรุ่นอายุที่ต่ำกว่าตัวเอง อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533) ศึกษาคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งด้านความหมายและลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรม ตลอดจนการใช้คำเรียกญาติเป็นสรพนาม คำเรียกขาน และอุปลักษณะ วิภัสรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ข้อคือ 1) เพื่อวิเคราะห์ความหมายแก่นของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาคำเมืองโดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ 2) เพื่อวิเคราะห์การใช้คำเรียกญาติในแวดวงอื่น ๆ ได้แก่ การใช้เป็นสรพนามและคำเรียกขานในหมู่คนที่เป็ญาติและไม่ใช่ญาติ และการใช้อุปลักษณะ 3) เพื่อสะท้อนลักษณะสำคัญบางประการในวัฒนธรรมล้านนา Prasithrathsint (2001) ศึกษาคำเรียกญาติภาษาไทยมาตรฐานทั้งที่เป็นคำเรียกญาติพื้นฐานและไม่พื้นฐานเพื่อหาลักษณะสำคัญในวัฒนธรรมไทยที่สะท้อนให้เห็นจากความหมายของคำเรียกญาติ วราภรณ์ ติระ (2545) ศึกษาคำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีเชื้อสายมาเลย์ จาม-เขมร และเปอร์เซีย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์คำเรียกญาติพื้นฐานและไม่พื้นฐานของชาวไทยมุสลิมโดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ และ 2) ชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม Katsura (2010) ศึกษาคำเรียกญาติภาษาคำเมืองทั้งญาติที่มีสายเลือดเดียวกัน และญาติจากการแต่งงาน เพื่อหาลักษณะสำคัญทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้พูดภาษาคำเมือง ดำรงค์ นันทผาสุข (2555) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ข้อคือ 1) วิเคราะห์การแปรของคำเรียกญาติตามอายุและทัศนคติต่อภาษาไทยคำ 2) วิเคราะห์การแปรของการออกเสียง [au] ตามอายุและทัศนคติต่อภาษาไทยคำ 3) เปรียบเทียบแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ของคำเรียกญาติกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ของการออกเสียง [au] จากที่กล่าวมา สังเกตได้ว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลัก ๆ คล้ายกัน คือเพื่อวิเคราะห์คำเรียกญาติ และหาลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรม ส่วนที่แตกต่างกันคือ บางงานวิจัยศึกษาเฉพาะคำเรียกญาติพื้นฐาน บางงานวิจัยศึกษาทั้งคำเรียกญาติพื้นฐานและไม่พื้นฐาน และมีเพียงงานวิจัยเดียวที่มีการสำรวจทัศนคติต่อภาษา

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนใหญ่ใช้วิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยนำทฤษฎีการวิเคราะห์องค์ประกอบมาใช้ และนำเสนอข้อมูลในรูปของตารางแสดงมิติแห่งความแตกต่าง

สำหรับผลการวิจัย จะเห็นว่างานวิจัยส่วนใหญ่นำเสนอใน 2 ประเด็นหลักคือการจำแนกมิติความแตกต่างและลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำเรียกญาติ ดังนี้

Fippinger (1971) พบว่าคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยคำมีจำนวน 19 คำ ตามองค์ประกอบทางความหมายเรื่องรุ่นอายุ เพศ อายุ สายเลือด และฝ่ายพ่อหรือแม่ ส่วนคำเรียกญาติไม่พื้นฐานภาษาไทยคำมี 4 คำ แบ่งตามองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบเช่นเดียวกับคำเรียกญาติพื้นฐาน โดยเพิ่มมิติเรื่องเพศของผู้พูดเข้ามาอีก 1 องค์ประกอบ

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533) พบว่าคำเรียกญาติภาษาไทยมีมิติแห่งความแตกต่าง 5 ประการ คือ รุ่นอายุ สายเลือด เพศ อายุ และฝ่ายพ่อหรือแม่ ลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรมไทยมี 2 ประการคือเรื่อง อาวุโสหรือการเน้นความแตกต่างเรื่องอายุ และการเน้นฝ่ายแม่หรือการถือฝ่ายมารดาเป็นสำคัญ

วิภัทรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) พบว่าคำเรียกญาติภาษาคำเมืองจำแนกมิติความแตกต่างได้ 4 – 5 ประการ โดยภาษาเชียงรายและลำปางมีมิติความแตกต่างด้านรุ่นอายุ สายเลือด อายุ และเพศ ส่วนภาษา เชียงใหม่และลำพูนมีการจำแนกมิติฝ่ายพ่อหรือแม่เพิ่มเข้ามา

ส่วนการใช้คำเรียกญาติเป็นสรพนาม คำเรียกขาน และอุปลักษณ พบว่างานวิจัยของ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533) และ วิภัทรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) มีผลคล้ายกันคือ คำเรียกญาติในรุ่นอายุมากกว่า ตัวเองใช้เป็นสรพนามและคำเรียกขานมากกว่ารุ่นอายุที่ต่ำกว่า คำว่า “แม่” ใช้เป็นอุปลักษณมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงการเน้นฝ่ายแม่หรือบทบาทของฝ่ายหญิงมีความสำคัญมากกว่าฝ่ายชาย

Prasithrathsint (2001) พบว่าคำเรียกญาติพื้นฐานและไม่พื้นฐานในภาษาไทยมีการจำแนกมิติ ความแตกต่างไม่เท่ากัน โดยคำเรียกญาติพื้นฐานมีมิติความแตกต่าง 5 ประการคือ รุ่นอายุ สายเลือด เพศ อายุ และฝ่ายพ่อหรือแม่ ในขณะที่คำเรียกญาติไม่พื้นฐานมีมิติความแตกต่าง 8 ประการ ซึ่งเพิ่มขึ้นมาจากคำเรียก ญาติพื้นฐานอีก 3 มิติ คือ เพศของผู้พูด การใช้วิธีการพูดแบบรีนุ และการแต่งงานใหม่

วรภากรณ์ ดิระ (2545) พบว่าคำเรียกญาติพื้นฐานที่ใช้โดยชาวไทยมุสลิมทั้ง 3 เชื้อสายมีมิติแห่ง ความแตกต่างไม่เท่ากัน กล่าวคือ มุสลิมเชื้อสายมาเลย์มี 5 มิติ ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และการให้ เกียรติ มุสลิมเชื้อสายจาม-เขมรมี 6 มิติโดยมีมิติเรื่องฝ่ายพ่อหรือแม่เพิ่มขึ้นมา ส่วนมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซียมี 5 มิติ ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ สำหรับคำเรียกญาติไม่พื้นฐาน ทั้ง 3 เชื้อสายมีมิติ แห่งความแตกต่างจำนวน 8 มิติเท่ากัน ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ ฝ่ายพ่อหรือแม่ เพศของผู้พูด คำรีน หู และการแต่งงานใหม่ คำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมสะท้อนให้เห็นความสำคัญของระบบอาวุโสหรือความ แตกต่างทางอายุ และเน้นฝ่ายพ่อหรือถือเพศชายเป็นสำคัญ สำหรับการรักษาวรรณธรรมดั้งเดิม พบว่ามุสลิม เชื้อสายมาเลย์รักษาไว้ได้มากที่สุด รองลงมาคือมุสลิมเชื้อสายจาม-เขมร และมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซียตามลำดับ

Katsura (2010) พบว่าคำเรียกญาติภาษาคำเมืองมีมิติความแตกต่าง 5 ประการเช่นเดียวกับ ผลการวิจัยของวิภัทรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) คือ รุ่นอายุ เพศ สายเลือด อายุ และฝ่ายพ่อหรือแม่ Katsura (2010) นำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ คำเรียกญาติสายตรง (lineal kinship terms) คำเรียกญาติ สายข้าง (collateral kinship terms) และคำเรียกญาติเกี่ยวดอง (affinal kinship terms) นอกจากนี้ในแต่ละ กลุ่มยังแบ่งย่อยเป็นคำเรียกญาติประเภทคำเดี่ยว และคำประสมอีกด้วย

ดำรงค์ นันทพาสุข (2555) พบว่ารูปแปรของเสียง [au] มี 4 รูป คือ [au, ai, au, ɔ:] โดย [au] เป็นรูปแปรเสียงดั้งเดิมภาษาไทดำ [ai] เป็นรูปแปรเสียงภาษาไทยมาตรฐาน [au] และ [ɔ:] เป็นรูปแปรเสียง

ใหม่ภาษาไทดำ ชาวไทดำยังคงใช้รูปแบบคำเรียกญาติภาษาไทดำมากกว่ารูปแบบคำเรียกญาติภาษาไทยมาตรฐานในทุกช่วงอายุ ส่วนรูปแบบเสียง [au] เสียงดั้งเดิมกำลังจะสูญไปในรุ่นต่ำกว่า 40 ปี โดยใช้รูปแบบเสียงใหม่แทน ยกเว้นช่วงอายุ 15-25 ปี จะใช้รูปแบบเสียงภาษาไทยมาตรฐาน สำหรับชาวไทยดำที่มีทัศนคติบวกต่อภาษาไทดำจะใช้รูปแบบเสียงใหม่ ในขณะที่ชาวไทยดำที่มีทัศนคติลบต่อภาษาไทดำจะใช้รูปแบบเสียงภาษาไทยมาตรฐาน จะเห็นได้ว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสอดคล้องกับโครงการวิจัยนี้เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมุ่งศึกษาการแปรของของคำเรียกญาติเช่นเดียวกัน แต่ต่างกันที่งานของดำรงค์ นันทพาสุข (2555) ศึกษาการแปรของคำเรียกญาติตามอายุและทัศนคติต่อภาษา ขณะที่โครงการวิจัยนี้ศึกษาการแปรของคำเรียกญาติพื้นฐานตามภูมิภาค

3.2.2.2 งานวิจัยที่ศึกษาคำเรียกญาติในลักษณะเปรียบเทียบ

ด้านวัตถุประสงค์การวิจัย พบว่าทุกงานวิจัยมีวัตถุประสงค์หลักเหมือนกันคือ การเปรียบเทียบคำเรียกญาติภาษาหนึ่งกับอีกภาษาหนึ่ง ส่วนวัตถุประสงค์อื่นที่ต่างกันออกไป ได้แก่ การศึกษาการใช้คำเรียกญาติเป็นคำสรรพนามและคำเรียกขาน การศึกษาวัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำเรียกญาติ และอิทธิพลของภาษามาตรฐานที่มีต่อคำเรียกญาติในภาษาถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

Prasithrathsint (1996) ศึกษาเปรียบเทียบภาษาที่อยู่ในตระกูลเดียวกัน แต่ต่างสาขา มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบโครงสร้างของครอบครัวจ้วงและไทยโดยการเปรียบเทียบคำเรียกญาติในภาษาทั้งสอง ภาษาจ้วงที่ใช้ในการวิเคราะห์คือภาษาจ้วง 6 ถิ่นซึ่งพูดที่มณฑลกว่างสี ทางตอนใต้ของประเทศไทย He (1992) มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคำเรียกญาติภาษาจ้วง-ต้ง กับภาษาจีนกลาง เยาวลักษณ์ เฉลิเมียรติ (2542) ศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความหมายแก่นของคำเรียกญาติพื้นฐาน 3 ภาษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษามลายู และภาษาจีน 2) เพื่อศึกษาการใช้คำเรียกญาติเป็นคำสรรพนามและคำเรียกขาน และ 3) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำเรียกญาติ อมรชัย คหกิจโกศล (2548) ศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาจีนแต้จิ๋ว ทั้งคำเรียกญาติพื้นฐานและคำเรียกญาติเกี่ยวดอง จตุพร โคมไพรวัลย์ (2555) ศึกษาเปรียบเทียบระบบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาเมียน (เย้า) ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาเมียน การใช้คำเรียกญาติเป็นคำเรียกขาน และวัฒนธรรมที่สะท้อนจากระบบคำเรียกญาติ Boonsawasd (2013) ศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาจีนกลางและภาษาบูยี่ซึ่งพูดในมณฑลไกวเจา ประเทศจีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาษาจีนที่มีต่อคำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาบูยี่ Nguyen Thi Thuy Chau (2558) ศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาเวียดนาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปคำลักษณะการใช้และความหมายแฝงของคำเรียกญาติ

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยนำทฤษฎีการวิเคราะห์องค์ประกอบมาใช้ และนำเสนอข้อมูลในรูปของตารางแสดงมิติแห่งความแตกต่าง เช่นเดียวกับงานวิจัยในกลุ่มที่ 1

สำหรับผลการวิจัย Prasithrathsint (1996) พบว่าภาษาถิ่นจ้วงส่วนใหญ่ไม่แตกต่างจากภาษาไทยทางด้านมิติแห่งการเปรียบเทียบที่ใช้ในการแยกคำศัพท์เรียกญาติ ซึ่งแสดงนัยยะว่าจ้วงและไทยมีมุมมองที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและญาติพี่น้องคล้ายกัน นับได้ว่าเป็นโลกทัศน์ที่เหมือนกันของคนไท ในส่วนที่จ้วงแตกต่างจากไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านฝ่ายพ่อ เป็นผลอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษามาเป็นระยะเวลานานกับจีน

He (1992) พบว่าทั้ง 2 ภาษามีความแตกต่างกันมาก โดยภาษาจีนกลางมีการแยกการสืบเชื้อสายทางตรง/ทางอ้อม (direct/indirect) ฝ่ายพ่อหรือแม่ (paternal/maternal) การเรียกต่อหน้า/ลับหลัง (face-to-face/un-face-to-face) และญาติทางสายโลหิต/ญาติเกี่ยวดอง (consanguineal /unconsanguineal) ที่ละเอียดชัดเจนมากกว่าภาษาจ้วง-ต้ง ในบทความนี้ไม่ได้ระบุว่าใช้วิธีการใดในการวิเคราะห์ เพียงแค่ยกคำศัพท์มาเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างเท่านั้น

เยาวลักษณ์ เถลิ้มเกียรติ (2542) พบว่าคำเรียกญาติในภาษามลายูมีจำนวนมากที่สุดถึง 196 คำ รองลงมาคือคำเรียกญาติในภาษาไทยถิ่นใต้มีจำนวน 194 คำ และคำเรียกญาติในภาษาจีนมีจำนวน 160 คำ สำหรับมิติความแตกต่าง คำเรียกญาติในภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาจีนมี 5 มิติเท่ากัน คือ รุ่นอายุ อายุ ฝ่ายพ่อหรือแม่ เพศ และสายเลือด ส่วนคำเรียกญาติในภาษามลายูมีเพียง 4 มิติ คือ รุ่นอายุ อายุ เพศ และสายเลือด ในด้านการใช้คำเรียกญาติเป็นคำสรรพนามและคำเรียกขาน พบว่าทั้งสามภาษาใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุที่สูงกว่าตัวเองมากกว่ารุ่นอายุที่ต่ำกว่าตัวเอง แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญแก่ระบบอาวุโส นอกจากนี้ยังพบว่าคำเรียกญาติในภาษาจีนให้ความสำคัญกับฝ่ายชายหรือฝ่ายพ่อมากกว่า แสดงให้เห็นลักษณะสังคมที่มีเพศชายเป็นใหญ่

อมรชัย คหกิจโกศล (2548) พบว่าคำเรียกญาติในภาษาจีนแต่จ้วงมีการแยกเพศชัดเจนมากกว่าในภาษาไทย มีความสัมพันธ์กับการนับญาติโดยแบ่งฝ่ายว่าเป็นสายใน (ลูกชาย) หรือสายนอก (ลูกสาว) และให้ความสำคัญเฉพาะญาติที่ตนสืบเชื้อสายในแนวดิ่งมากกว่าญาติที่มีความสัมพันธ์ในแนวระนาบ ขณะที่ภาษาไทยมีคำเรียกญาติที่ไม่แบ่งเพศ ใช้ได้ทั้งชายและหญิง และมีการแยกญาติฝ่ายต่าง ๆ ในรุ่นอายุพ่อแม่ขึ้นไปเท่านั้น นอกจากนี้ คำเรียกญาติในภาษาไทยยังแบ่งความสัมพันธ์ทั้งในแนวดิ่งและแนวระนาบมากกว่าในภาษาจีนแต่จ้วงอีกด้วย

จตุพร โคมไพรวลัย (2555) พบว่าภาษาไทยมีคำเรียกญาติ 48 คำ มีมิติความแตกต่าง 9 มิติ ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด ฝ่ายพ่อหรือแม่ เพศ อายุ การแต่งงาน การแต่งงานใหม่ ฝ่ายสามี/ภรรยา และคำร่ำนุ ส่วนภาษาเมี่ยนมีคำเรียกญาติ 68 คำ มีมิติความแตกต่าง 11 มิติ ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด ฝ่ายพ่อหรือแม่ เพศ อายุ

การแต่งงาน การแต่งงานใหม่ เพศของผู้พูด ฝ่ายสามี/ภรรยา ญาติเกี่ยวดอง และฝ่ายชาย/หญิง ในด้านคำเรียกขาน คำเรียกญาติทั้งสองภาษาสามารถใช้เป็นสรพนามเรียกขานได้ทั้งในหมู่ญาติและไม่ใช่วญาติ แต่ในกรณีที่ไม่วญาติ ภาษาไทยนิยมใช้คำเรียกญาติฝ่ายแม่มากกว่า ขณะที่ภาษาเมียนมาร์นิยมใช้คำเรียกญาติฝ่ายพ่อ สำหรับวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นจากคำเรียกญาติ ในภาษาไทยมี 4 ประการ คือ การให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส การนับญาติทั้งสองฝ่ายแต่เน้นฝ่ายแม่ การเน้นญาติที่สัมพันธ์กันทางสายเลือด และการให้ความสำคัญกับความสุภาพ ส่วนในภาษาเมียนมาร์ก็มี 4 ประการเช่นกัน คือ การให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส การแยกความแตกต่างระหว่างเพศชายและหญิง การนับญาติทั้งสองฝ่ายแต่เน้นฝ่ายพ่อ และการให้ความสำคัญกับเครือญาติและการแต่งงาน

Boonsawasd (2013) พบว่ามีคำเรียกญาติเพียง 3 คำที่ยืมมาจากภาษาจีน ถึงแม้จะมีการสัมผัสภาษามาเป็นเวลานาน ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเป็นเพราะระบบคำเรียกญาติในภาษาพม่าไม่ซับซ้อนเท่าภาษาจีน ดังนั้น จึงมีคำไม่เพียงพอก็จะเรียกญาติ ทำให้ต้องยืมคำศัพท์มาจากภาษาจีน

Nguyen Thi Thuy Chau (2558) พบว่าจำนวนคำเรียกญาติในภาษาเวียดนามมีมากกว่าภาษาไทย แต่จากการสังเกต ผู้วิจัยพบว่า คำเรียกญาติทั้งสองภาษาที่ Nguyen Thi Thuy Chau นำมาเปรียบเทียบไม่สัมพันธ์กัน จึงส่งผลให้จำนวนคำต่างกันค่อนข้างมาก กล่าวคือในภาษาเวียดนามนำคำเรียกญาติไม่พื้นฐาน เช่น น้ำขี้ สามี สะใภ้ มานับรวมด้วย แต่ในภาษาไทยซึ่งได้ข้อมูลมาจาก อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533) เป็นคำเรียกญาติพื้นฐานเท่านั้น สำหรับความแตกต่างที่เห็นได้ชัดคือจำนวนรุ่นอายุ ในภาษาเวียดนามมีการแบ่งรุ่นอายุมากถึง 10 รุ่น ขณะที่ภาษาไทยแบ่งได้ 8 รุ่น นอกจากนี้ ในงานวิจัยยังระบุว่า ภาษาไทยใช้เกณฑ์อายุเป็นเกณฑ์หลักในการแบ่งคำเรียกญาติ แต่ภาษาเวียดนาม นอกจากใช้เกณฑ์อายุแล้ว ยังใช้เกณฑ์รุ่นอายุด้วย เช่น การเรียกพี่และน้องที่มีสายเลือดเดียวกันในภาษาไทย พี่ต้องอายุมากกว่า และน้องต้องอายุน้อยกว่า รวมถึงกลุ่มญาติที่เป็นลูกพี่ลูกน้องด้วย แต่ในภาษาเวียดนามใช้เกณฑ์อายุสำหรับพี่น้องแท้ ๆ ที่มีสายเลือดเดียวกันเท่านั้น แต่ถ้าเป็นลูกพี่ลูกน้อง จะใช้เกณฑ์รุ่นอายุในการเรียก เช่น ลูกของลุงต้องเรียกพี่ ลูกของน้าต้องเรียกน้อง

จากงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่ายังไม่มีมีการเปรียบเทียบคำเรียกญาติภาษาตระกูลไทในภาพกว้างเพียงพอ ส่วนใหญ่เป็นการเปรียบเทียบ 2 - 3 ภาษา และเป็นการเปรียบเทียบกับภาษาตระกูลอื่น ส่วนการศึกษาการแปรของคำเรียกญาติภาษาไทยดำก็ศึกษาในพื้นที่จังหวัดหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น การศึกษารุ่นนี้ซึ่งเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเทศลาว และประเทศเวียดนาม จะทำให้เห็นการแปรของคำเรียกญาติภาษาไทดำ และภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ได้ชัดเจนขึ้น

3.2.3 กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวกับคำเรียกญาติในภาษาตระกูลอื่น ๆ

Smith (1989) ศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติของภาษา 3 ตระกูล ที่พูดในประเทศเวียดนาม จำนวน 17 ภาษา ได้แก่

(1) ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก: ภาษาเวียดนาม (Vietnamese) ภาษาบรู (Bru) ภาษาปะโก๋ (Pacoh) ภาษาจัว (Cua) ภาษาฮาลัง (Halang) ภาษาฮะเร (Hre) ภาษาเจห์ (Jeh) ภาษาเรงาว (Rengao) ภาษาเซดัง (Sedang) ภาษาบาฮ์นาร์ (Bahnar) ภาษาชะราว (Chrau)

(2) ตระกูลภาษาออสโตรนีเซียน: ภาษาละเต (Rade) ภาษาชะรู (Chru) ภาษาจามตะวันตก (Western Cham) ภาษาจามตะวันออก (Eastern Cham)

(3) ตระกูลภาษาไท: ไทดำ (Tai Dam) ไทนุง (Tai Nung)

Smith นำเสนอการเปรียบเทียบโดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มแรก เปรียบเทียบการจำแนกในรุ่นอายุที่สูงกว่าตัวเอง 2 รุ่นและ 3 รุ่น (grand-, great-) กลุ่มที่สอง เปรียบเทียบการจำแนกในรุ่นอายุที่สูงกว่าตัวเอง 1 รุ่น (parent-parent's sibling, child-nephew-niece) กลุ่มที่สาม เปรียบเทียบการจำแนกในรุ่นอายุตัวเอง (ego-sibling-cousin) กลุ่มที่สี่ เปรียบเทียบคำเรียกญาติเกี่ยวข้องในรุ่นอายุต่าง ๆ งานวิจัยดังกล่าวเป็นเพียงการเสนอรายการคำเรียกญาติในภาษาต่าง ๆ เท่านั้น ไม่ได้สรุปผลที่เกี่ยวข้องกับระบบเครือญาติหรือวัฒนธรรมใด ๆ

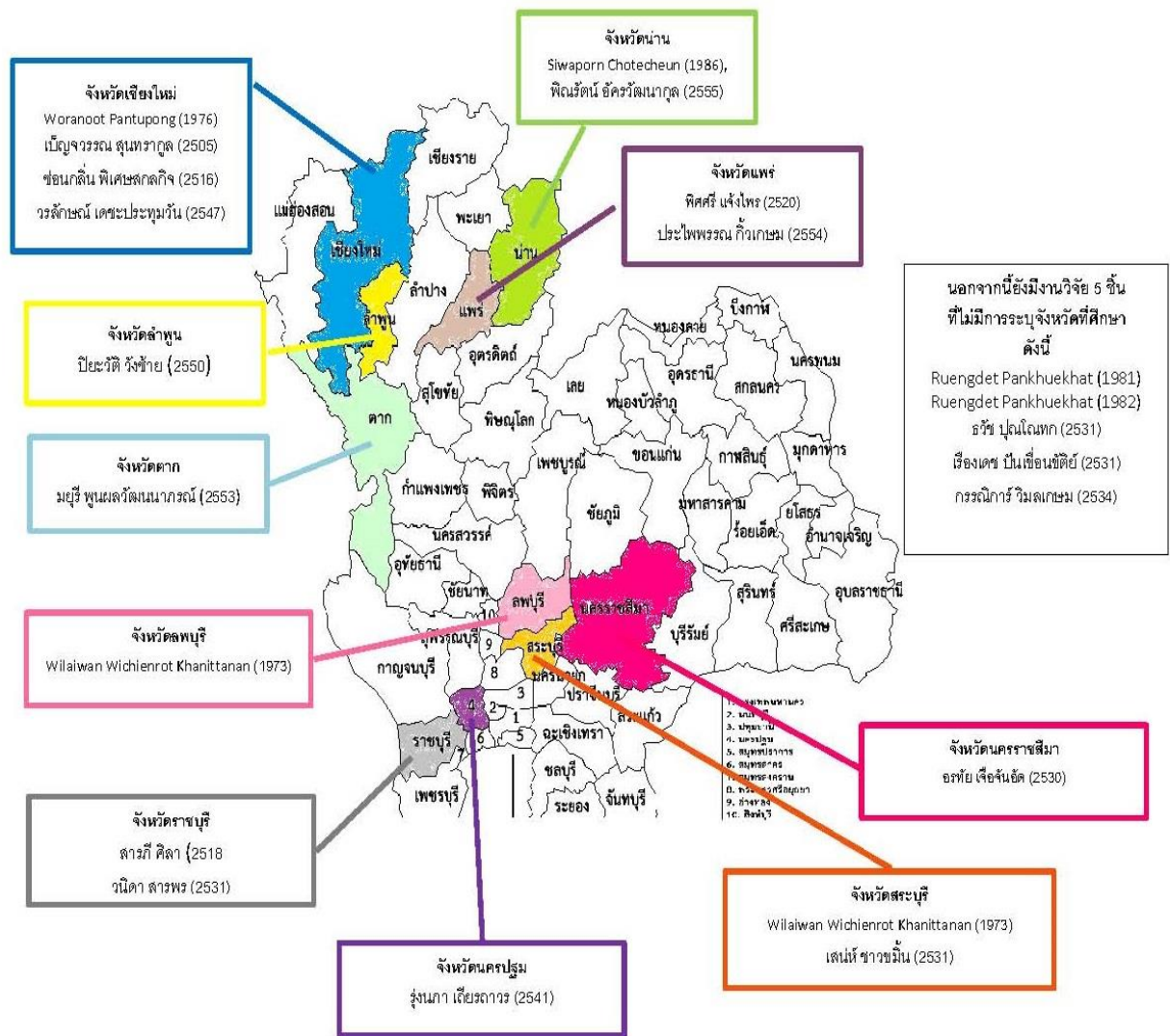
ศุภมาส เอ่งฉ้วน (2537) ศึกษาคำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทยและเกาะปีนัง มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำเรียกญาติพื้นฐานและที่สัมพันธ์โดยการแต่งงานในภาษาจีนฮกเกี้ยนโดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ และชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญในวัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยนที่สะท้อนจากความหมายของคำเรียกญาติ โดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาเพศชายอายุ 35-60 ปี ในชุมชนจีนฮกเกี้ยนจังหวัดกระบี่ ตรัง พังงา ภูเก็ต และเกาะปีนัง ประเทศมาเลเซีย ผลการศึกษาพบว่า มิติความแตกต่างของคำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนมี 6 มิติคือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ ฝ่ายพ่อหรือแม่ เพศ และการแต่งงาน จากการเปรียบเทียบทั้ง 5 พื้นที่พบว่ามีความคล้ายคลึงและความต่าง จำแนกได้เป็นคู่ ๆ ดังนี้ (1) จังหวัดตรังและพังงามีระบบคำเรียกญาติพื้นฐานและที่สัมพันธ์โดยการแต่งงานคล้ายคลึงกัน (2) จังหวัดภูเก็ตและเกาะปีนังมีระบบคำเรียกญาติพื้นฐานคล้ายคลึงกัน แต่คำเรียกญาติที่สัมพันธ์โดยการแต่งงานต่างกัน (3) จังหวัดกระบี่และภูเก็ตมีระบบคำเรียกญาติที่สัมพันธ์โดยการแต่งงานคล้ายคลึงกันแต่คำเรียกญาติพื้นฐานต่างกัน (4) คำเรียกญาติพื้นฐานในจังหวัดกระบี่และคำเรียกญาติที่สัมพันธ์โดยการแต่งงานในเกาะปีนังไม่คล้ายคลึงกับถิ่นใดเลย ทางด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำเรียกญาติ ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสและเน้นฝ่ายพ่อหรืออื้อเพศชายเป็นสำคัญ ทั้งสองลักษณะนี้ในเกาะปีนังยังรักษาไว้ไม่เปลี่ยนแปลงแม้จะมีการสัมผัสกับภาษามลายูก็ตาม ส่วนใน 4 พื้นที่ของประเทศไทย การเน้นฝ่ายพ่อหรือเพศชายลดความสำคัญลงและมีแนวโน้มไม่เน้นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในอนาคต

จรัญวิไล จรุงโรจน์ (2543) ศึกษาวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นโดยระบบคำเรียกญาติภาษาอินดี โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อวิเคราะห์ความแก่นของคำเรียกญาติในภาษาอินดี ทั้งคำเรียกญาติพื้นฐานและคำเรียกญาติที่สัมพันธ์โดยการแต่งงาน (2) เพื่อวิเคราะห์การนำคำเรียกญาติไปใช้เป็นคำเรียกขาน และ (3) เพื่อสรุปลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นจากระบบคำเรียกญาติในภาษาอินดี เก็บข้อมูลจากตำราเรียนภาษาและพจนานุกรมอินดี และเก็บจากผู้บอกภาษาจำนวน 5 คนที่อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี ผลการศึกษาพบว่าภาษาอินดีมีคำเรียกญาติ 46 คำ โดยจำแนกมิติความแตกต่างได้ 8 มิติ ได้แก่ รุ่นอายุ เพศ สายเลือด ฝ่ายพ่อหรือแม่ อายุ เพศ ฝ่ายคู่สมรส และการสมรส ในการเรียกขานคนที่รู้จักนิยมใช้คำเรียกญาติฝ่ายพ่อซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเน้นฝ่ายพ่อและเพศชาย สอดคล้องกับหลักฐานทางวัฒนธรรมในสังคมผู้พูดภาษาอินดีที่เพศชายมีบทบาทสำคัญมากกว่าเพศหญิงอย่างชัดเจน

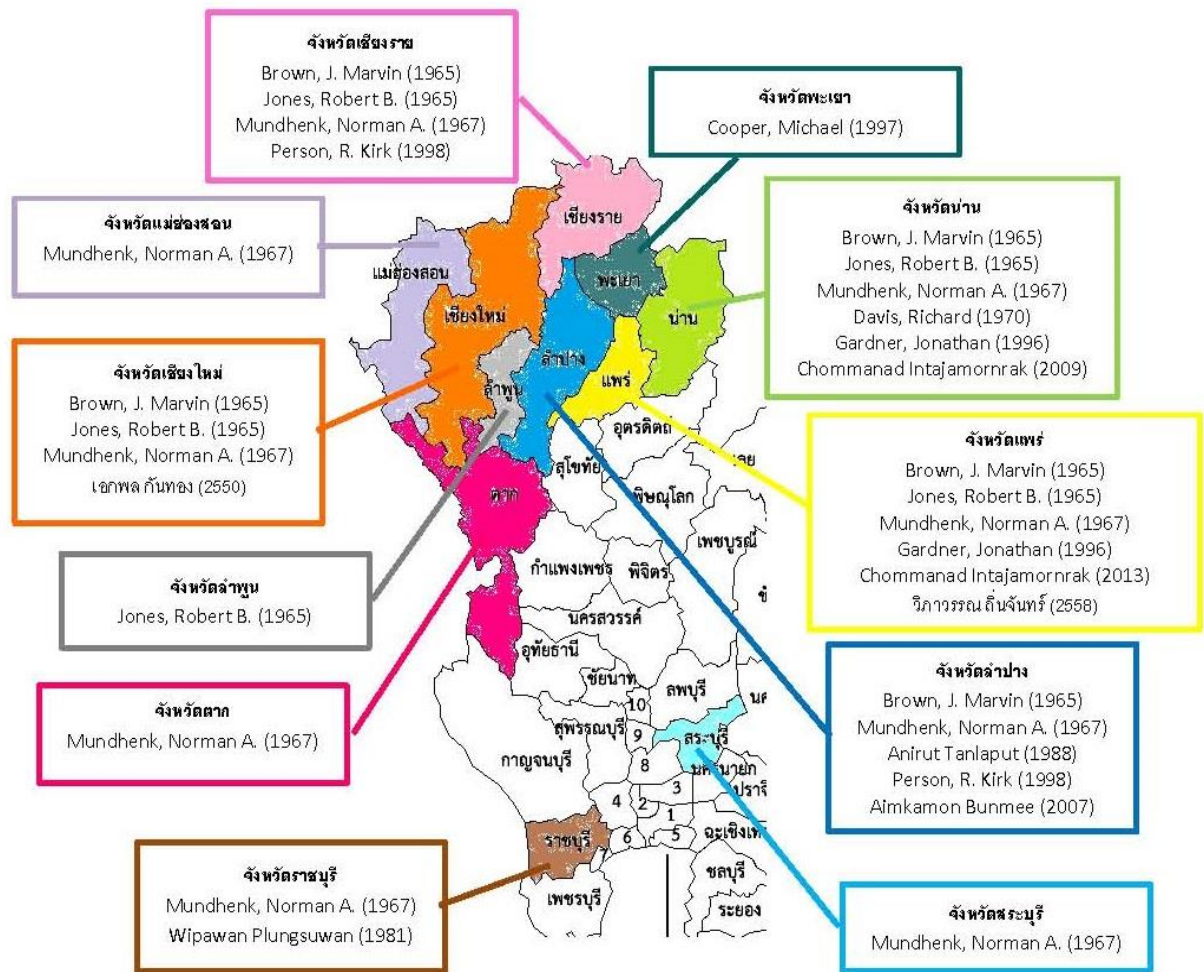
ศศิธร นวเลิศปรีชา (2552) ศึกษา ระบบคำเรียกญาติภาษาส่วย (กูย-กวย) ของผู้พูดที่มีอายุต่างกัน ในจังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การแปรของคำเรียกญาติในแต่ละช่วงอายุ โดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปและ 25 ปีลงมา ผลการศึกษาพบว่าคำเรียกญาติภาษาส่วยมีที่มาจาก 6 แหล่ง ได้แก่ ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาเขมรมาตรฐาน ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ ภาษาส่วย และเป็นคำประสมระหว่างภาษาส่วยและภาษาไทยมาตรฐานจำนวน 7 คำ มีมิติแห่งความแตกต่าง 5 มิติทั้งสองช่วงอายุ ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ ฝ่ายพ่อหรือแม่ และเพศ ผู้บอกภาษาที่อายุ 40 ปีขึ้นไปใช้คำเรียกญาติทั้งหมด 46 คำ ในขณะที่ผู้บอกภาษาที่อายุต่ำกว่า 25 ปีลงมา ใช้คำเรียกญาติเพียง 39 คำ โดยมีคำที่มาจากภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น ทำให้อัตราการใช้ภาษาเขมรมาตรฐานลดลง

3.3 วรรณยุกต์ภาษาไทยวน

จากการศึกษาผลงานที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียงภาษาไทยวนในประเทศไทยพบว่ามี การศึกษาระบบเสียงภาษาไทยวนที่พูดในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทยจำนวน 14 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย แพร่ น่าน ลำปาง เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน ตาก สระบุรี ราชบุรี ลพบุรี นครราชสีมา เพชรบูรณ์ และนครปฐม งานวิจัยเหล่านี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มงานวิจัยที่มีการศึกษาระบบเสียงไทยวนทั้งระบบ คือ หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ มีจำนวนทั้งหมด 21 ผลงาน ครอบคลุม 10 จังหวัด ดังภาพที่ 6 และกลุ่มงานวิจัยที่มีการศึกษาเฉพาะวรรณยุกต์ภาษาไทยวน มีจำนวนทั้งหมด 14 ผลงาน ครอบคลุม 10 จังหวัด ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 6 งานวิจัยที่ศึกษาระบบเสียงภาษาไทยวนในประเทศไทย

ภาพที่ 7 งานวิจัยที่ศึกษาวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาการแปรเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยวน ดังนั้นในการสังเคราะห์งานนี้จะขอกล่าวเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้อง 3 ประเด็น คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวน งานวิจัยที่ศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น (Dialect Geography) และแผนที่ภาษา ดังนี้

3.3.1 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวน

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยทางด้านวรรณยุกต์ภาษาไทยวน พบว่าหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนสามารถสังเคราะห์ได้ 2 ประเด็น คือ รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงและจำนวนวรรณยุกต์ที่พบในภาษาไทยวน และสัทลักษณะของภาษาไทยวน ดังนี้

(1) รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงและจำนวนวรรณยุกต์ที่พบในภาษาไทยวน

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่ศึกษาระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวน เราสามารถนำเกณฑ์รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในงานวิจัยส่วนใหญ่พบว่าวรรณยุกต์ช่อง A มีการแยกเสียงเป็นแบบสองทาง คือ 12-34 ส่วนวรรณยุกต์ช่อง B C DL และ DS มีการแยกเสียงเป็นสองทางคือ 123-4 นอกจากนี้เสียงวรรณยุกต์ในช่อง B และ DL มักเป็นเสียงวรรณยุกต์เดียวกันเสมอ ดังนั้นรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงที่พบส่วนใหญ่จะทำให้เกิดหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ดังในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวน

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.5	ว.3	ว.1 / ว.2 /
2					ว.3 / ว.5 / ว.6
3	ว.2				
4		ว.4	ว.6	ว.4	ว.2 / ว.3 / ว.4 / ว.5

นอกจากรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ที่พบในงานวิจัยส่วนใหญ่ ดังในตารางที่ 7 แล้ว ยังพบว่า วรรณยุกต์ช่อง DS123 และวรรณยุกต์ช่อง DS4 สามารถมีเสียงวรรณยุกต์ตรงกับวรรณยุกต์ช่องอื่น ๆ ได้หลากหลายดังนี้ คือ

DS123 = A12 (เบ็ญจวรรณ สุนทรากุล, 2505; อรทัย เจือจันอัด, 2530; Anirut Tanlaput, 1988; รุ่งนภา เกียรธาว, 2541; วรลักษณ์ เดชะประทุมวัน, 2547; กรรณิการ์ วัฒนเกษม, 2549; Aimkamon Bunmee, 2007; มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์, 2553)

DS123 = A34 (Brown J. Marvin, 1965; Jones Robert B., 1965; Davis Richard, 1970; เสน่ห์ ชาวขมิ้น, 2531; Aimkarmon Bunmee, 2007; Chommanad Intajamornrak, 2013)

DS123 = B123 และ DL123 (Anirut Tanlaput, 1988)

DS123 = C123 (พิศศรี แจ้งไพร, 2520; ประไพพรรณ ก้าวเกษม, 2554)

DS123 = C4 (Wilaiwan Wichienrot Khanittanan, 1973; Siwaporn Chotecheun, 1986)

วรรณยุกต์ช่อง DS4 สามารถมีเสียงวรรณยุกต์ตรงกับวรรณยุกต์ช่องอื่น ๆ คือ C123, A34 B123 และ B4 ดังนี้

DS4 = C123 (Jones Robert B., 1965; Davis Richard, 1970; Wilaiwan Wichienrot Khanittanan, 1973; Siwaporn Chotecheun, 1986; Anirut Tanlaput, 1988; Aimkamon Bunmee, 2007; Chommanad Intajamornrak, 2013)

DS4 = A34 (วรลักษณ์ เดชะประทุมวัน, 2547)

DS4 = B123 (ประไพพรรณ ก้าวเกษม, 2554)

DS4 = B4 (มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์, 2553)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่พบว่ามีการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์เป็นที่ทำให้เกิด 4 หน่วยเสียง อันมีสาเหตุจากการรวมเสียงของวรรณยุกต์ช่อง A34 = B123 และ B4 = DL4 = C4 พบในงานวิจัยของ Wipawan Plungsuwan (1981) และวนิดา สารพร (2531) ซึ่งทั้ง 2 งานวิจัยนี้ได้ศึกษาภาษาลาว ยวนและไทยวนในจังหวัดราชบุรี ดังตารางที่ 8 และ 5 หน่วยเสียง พบในงานวิจัยของ Mundhenk Norman A (1967) อรทัย เจือจันอัด (2530) และ Chommanad Intajamornrak (2009) แต่สามารถนำมาวิเคราะห์รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงได้เฉพาะงานวิจัยของอรทัย เจือจันอัด (2530) ที่พบว่าเกิดจากการรวมเสียงของวรรณยุกต์ช่อง B4 = C123 ดังตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 8 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่ทำให้เกิดวรรณยุกต์จำนวน 4 หน่วยเสียง พบที่จังหวัดราชบุรี จากงานวิจัยของ Wipawan Plungsuwan (1981) และวนิดา สารพร (2531)

A	B	C	DL	DS	A	B	C	DL	DS	A	B	C	DL	DS
1	2	4	2	4	1	2	4	2	1	1	2	4	2	1
1	2	4	2	4	1	2	4	2	1	1	2	4	2	1
2	2	4	2	4	2	2	4	2	1	2	2	4	2	1
2	3	3	3	4	2	3	3	3	1	2	3	3	3	4
กลุ่มย่อยที่ 1-1					กลุ่มย่อยที่ 1-2					กลุ่มย่อยที่ 2				
อำเภอปากท่อ					อำเภอบ้านโป่ง					อำเภอเมือง และ อำเภอโพธาราม				

ตารางที่ 9 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยที่ทำให้เกิดวรรณยุกต์จำนวน 5 หน่วยเสียง จากงานวิจัยเรื่อง ระบบวรรณยุกต์ภาษาล้านวนที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้กล่องวรรณยุกต์ ดัดแปลงจาก อรทัย (2530)

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 ต่ำ-ขึ้น [15]	ว.3 กลางระดับ [33]	ว.4 สูง-ตก [41]	ว.3 กลางระดับ [33]	ว.1 กลาง-ขึ้น [35]
2					
3	ว.2 กลาง-ตก [31]	ว.4 สูง-ตก [41]	ว.5 สูง-ขึ้น [45]	ว.4 สูง-ตก [41]	ว.5 สูง-ระดับ [55]
4					

(2) สัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมด้านวรรณยุกต์ภาษาไทยข้างต้น พบว่าสัทลักษณะสัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาไทยที่พบส่วนใหญ่เราจะเรียกว่า “สัทลักษณะหลัก” และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่พบในงานบางส่วนจะเรียกว่า “สัทลักษณะแปร” ดังในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 สัทลักษณะหลักและสัทลักษณะแปรของวรรณยุกต์ภาษาไทยวน
(อ้างอิง สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และ สมทรง บุรุษพัฒน์, 2560)

วรรณยุกต์	สัทลักษณะหลัก	สัทลักษณะแปร
วรรณยุกต์ที่ 1 A12	ต่ำ-ขึ้น และกลางต่ำ-ขึ้น	ต่ำ-ตก-ขึ้น และ กลาง-ตก-ขึ้น (Anirut Tanlaput, 1988; และปิยะวัฒน์ วังซ้าย, 2550) กลาง-ระดับ (Ruengdet Pankhuekhat, 1982; และเรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์, 2531)
วรรณยุกต์ที่ 2 A34	กลาง-ขึ้น กลางสูง-ขึ้น และสูง-ขึ้น	กลาง-ระดับ และกลางสูง-ระดับ (เบญจวรรณ สุนทรากุล, 2505; จรูญ บุญพันธ์และคณะ, 2524; Anirut Tanlaput, 1988; วรลักษณ์ เดชะประทุมวัน, 2547; กรรณิการ์ วัฒนเกษม, 2549; Wilaiwan Wichienrot Khanittanan, 1973; ปิยะวัติ วังซ้าย, 2550; มยุรี พูนผล วัฒนาภรณ์, 2553) กลาง-ตก (อรัญญ์ เจือจันอัด, 2530; รุ่งนภา เกียรธาวร, 2541) ต่ำ-ขึ้น-ตก (Aimkamon Bunmee, 2007) ต่ำ-ระดับ (Ruengdet Pankhuekhat, 1982 และเรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์, 2531)
วรรณยุกต์ที่ 3 B123 และ DL123	กลาง-ระดับ กลางค่อนข้างต่ำ-ระดับ และต่ำ-ระดับ	กลาง-ตก และต่ำ-ตก (จรูญ บุญพันธ์และคณะ, 2524; อรัญญ์ เจือจันอัด, 2530; Aimkamon Bunmee, 2007; วรลักษณ์ เดชะประทุมวัน, 2547; กรรณิการ์ วัฒนเกษม, 2549; Cooper, Michael 1997; รุ่งนภา เกียรธาวร, 2541; และ ปิยะวัติ วังซ้าย, 2550) ขึ้น-ตก (Ruengdet Pankhuekhat, 1982 และเรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์, 2531)
วรรณยุกต์ที่ 4 B4 และ DL4	สูง-ตก กลาง-ตก ต่ำ-ตก และ กลาง-ขึ้น-ตก	กลาง-ตกและมีเสียงกักที่เส้นเสียง กลาง-ขึ้น-ตกและมีเสียงกักที่เส้นเสียง กลางสูง-ขึ้น-ตกและมีเสียงกักที่เส้นเสียง และ สูง-ตกและมีเสียงกักที่เส้นเสียง (Siwaporn Chotecheun, 1986; Anirut Tanlaput, 1988; Aimkamon Bunmee, 2007) สูง-ระดับ (Ruengdet Pankhuekhat, 1982; และเรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์, 2531) สูง-ขึ้น-ตก (มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์, 2553)
วรรณยุกต์ที่ 5 C123	กลาง-ระดับ กลางสูง-ระดับ และสูง-ระดับ	กลาง-ระดับและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง และกลางสูง-ระดับและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง (Brown J. Marvin, 1965; Siwaporn Chotecheun, 1986; Anirut Tanlaput, 1988; และ Aimkamon Bunmee, 2007) สูง-ตก (เบญจวรรณ สุนทรากุล, 2505) สูง-ตกและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง (จรูญ บุญพันธ์และคณะ, 2524; วรลักษณ์ เดชะประทุมวัน, 2547; กรรณิการ์ วัฒนเกษม, 2549) ตก-ขึ้น (Ruengdet Pankhuekhat, 1982; และเรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์, 2531) กลาง-ขึ้น-ตก (มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์, 2553)

วรรณยุกต์	สัญลักษณ์หลัก	สัญลักษณ์แปร
วรรณยุกต์ที่ 6 C4	สูง-ตก และ สูง-ขึ้น-ตก	กลาง-ขึ้น และสูง-ขึ้น (อรรถย จือจันอัด, 2530; วรลักษณ์ เดชะประทุมวัน, 2547) กลางสูง-ขึ้นและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง สูง-ระดับและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง (Brown J. Marvin, 1965; Anirut Tamlaput, 1988; Wilaiwan Wichienrot Khanittanan, 1973) กลางสูง-ตกและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง กลาง-ขึ้น-ตกและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง กลางสูง-ขึ้น-ตกและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง (Siwaporn Chotecheun, 1986; Anirut Tanlaput, 1988; Aimkamon Bunmee, 2007) สูง-ตก (Ruengdet Pankhuekhat, 1982; และเรื่องเดช ปันเขื่อนขันธ์, 2531) สูงระดับ (มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์, 2553)

3.3.2 งานวิจัยที่ศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น (Dialect Geography)

งานวิจัยที่ศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น (Dialect Geography) ที่ทำการศึกษาในประเทศไทย สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 งานวิจัยที่ศึกษาความแตกต่างของภาษาถิ่นและแสดงความแตกต่างนี้ลงในแผนที่ที่เรียกว่าแผนที่ภาษาศาสตร์ (linguistic maps) แต่เนื่องจากงานวิจัยเล่มนี้มุ่งศึกษาเฉพาะความแตกต่างของวรรณยุกต์ในภาษาไทยวน จึงกำหนดขอบเขตการทบทวนวรรณกรรมเพียงงานวิจัยทางด้านภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ (tone geography) พบว่างานวิจัยที่ศึกษาภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนปัจจุบันมี 3 งานวิจัยคือ งานวิจัยในพื้นที่จังหวัดลำปางของ Anirut Tanlaput (1988) Aimkamon Bunmee (2007) และจังหวัดแพร่ของวิภาวรรณ ถิ่นจันทร์ (2558) ดังนี้

(1) งานวิจัยของ Anirut Tanlaput (1988) ซึ่งศึกษาเรื่อง *Tonal Variation of Lampang Kham Muang* งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแตกต่างของระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาคำเมืองจังหวัดลำปาง เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นเกณฑ์ในการทำแผนที่ภาษาศาสตร์ของภาษาคำเมืองลำปาง โดยผู้วิจัยกำหนดจุดเก็บข้อมูลใน 12 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอของจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยคัดเลือกตำบลที่เป็นชนบทห่างไกลจากบริเวณที่พูดภาษาถิ่นอื่น ๆ เพราะผู้บอกภาษาจะใช้ภาษาคำเมืองดั้งเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงมากเหมือนบริเวณในเมือง ผู้บอกภาษาอายุมากกว่า 30 ปี เพราะยังคงพูดภาษาคำเมืองดั้งเดิมอยู่ หากอายุต่ำกว่านี้ อาจได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกลาง และหากอายุมากกว่านี้อาจมีเสียงไม่ชัดเจน การศึกษาของผู้บอกภาษาไม่เกินประมาณปีที่ 4 เพราะจะได้ไม่มีอิทธิพลของภาษาไทย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่เป็นคำพยางค์เดียวจากผู้บอกภาษา 13 คน โดยแบ่งเป็นอำเภอละ 1 คน ผู้วิจัยใช้รายการคำสำหรับทดสอบวรรณยุกต์ส่วนใหญ่ของ Gedney (1972) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การฟัง ผลการวิจัยพบว่าภาษาคำเมืองลำปางมีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง และสามารถจัดกลุ่มภาษาคำเมืองลำปางออกเป็นภาษาถิ่นย่อย 2 กลุ่มจากเกณฑ์รูปแบบวรรณยุกต์ที่ปรากฏ คือรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 2 กลุ่มย่อยเป็น A12-34 BCD123-4 และ B123-4 =

DL123-4 และทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันที่ภาษาถิ่นย่อยกลุ่มที่ 1 พบว่า A2 = DS123 และ C123 = DS4 ในขณะที่ภาษาถิ่นย่อยกลุ่มที่ 2 พบว่า B123-4 = DL123-4 = DS123 และ C4 = DS4 ภาษาถิ่นย่อยกลุ่มที่ 1 ได้แก่ อำเภอวังเหนือ อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว อำเภอห้างฉัตร อำเภอเมือง อำเภอแม่เกาะ อำเภอเสริมงาม อำเภอเกาะคา อำเภอแม่ทะและ อำเภอสบปราบ และอำเภอเถิน ภาษาถิ่นย่อยกลุ่มที่ 2 ได้แก่ อำเภอแม่พริก นอกจากนี้งานวิจัยนี้ได้นำเสนอเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยลงในแผนที่เพื่อแสดงให้เห็นว่าแต่ละอำเภอจำนวน 13 อำเภอในจังหวัดลำปาง มีการออกเสียงวรรณยุกต์อย่างไร

(2) งานวิจัยของ Aimkamon Bunmee (2005) ซึ่งศึกษาเรื่อง *Dialect geography of Khammueang Lampang: A Tonal study* งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแตกต่างของระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาคำเมืองลำปางและเปรียบเทียบกับงานที่ผ่านมา เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นเกณฑ์ในการทำแผนที่ภาษาศาสตร์ของภาษาคำเมืองลำปาง โดยผู้วิจัยกำหนดจุดเก็บข้อมูลใน 13 อำเภอ อำเภอละ 1 ตำบล ผู้วิจัยคัดเลือกตำบลที่เป็นชนบทห่างไกลจากบริเวณที่พูดภาษาถิ่นอื่น ๆ เพราะผู้บอกภาษาจะใช้ภาษาคำเมืองดั้งเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงมากเหมือนบริเวณในเมือง ผู้บอกภาษาเป็นเพศหญิง เพราะเพศชายมักจะไปทำงานนอกท้องถิ่นและสื่อสารติดต่อกับคนอื่น ๆ มากกว่าผู้หญิง จึงอาจได้รับอิทธิพลจากภาษาถิ่นอื่น นอกจากนี้ผู้บอกภาษาเพศหญิงยังสามารถติดต่อพบปะได้ง่ายกว่า อายุผู้บอกภาษาอยู่ในระหว่าง 60-80 ปี เพราะยังคงพูดภาษาคำเมืองดั้งเดิมอยู่ หากอายุต่ำกว่านี้ อาจได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกลาง และหากอายุมากกว่านี้อาจมีเสียงไม่ชัดเจน การศึกษาของผู้บอกภาษาไม่เกินประมาณปีที่ 4 เพราะจะได้ไม่มีอิทธิพลของภาษาไทย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่เป็นคำพยางค์เดียวจากผู้บอกภาษา 39 คน โดยแบ่งเป็นหมู่บ้านละ 3 คน ผู้วิจัยใช้รายการคำสำหรับทดสอบวรรณยุกต์ส่วนใหญ่ของ Gedney (1972) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การฟังและโปรแกรมวิเคราะห์เสียงสำเร็จรูป Cool Edit Pro และ PRAAT 4.2.34 จากนั้นใช้โปรแกรม Microsoft Excel รุ่น 2003 ในการประมวลผล ผลการวิจัยพบว่าภาษาคำเมืองลำปางมีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง และสามารถจัดกลุ่มภาษาคำเมืองลำปางออกเป็นภาษาถิ่นย่อย 2 ภาษาจากเกณฑ์รูปแบบวรรณยุกต์ที่ปรากฏในกล่องวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 ภาษาถิ่นย่อยกลุ่มที่ 1 ได้แก่ อำเภอวังเหนือ อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว อำเภอห้างฉัตร อำเภอเมือง อำเภอแม่เกาะ อำเภอเสริมงาม อำเภอเกาะคา อำเภอแม่ทะและ อำเภอสบปราบ ภาษาถิ่นย่อยกลุ่มที่ 2 ได้แก่ อำเภอเถินและอำเภอแม่พริก การแสดงผลการศึกษาในแผนที่ภาษาศาสตร์ แผนที่ที่ใช้ในงานวิจัยคัดลอกมาจากเว็บไซต์ www.lampang.go.th ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ลายเส้นแบบต่าง ๆ แทนสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ และแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นย่อยคำเมือง 2 ถิ่นตามเกณฑ์สัญลักษณ์ของวรรณยุกต์

(3) งานวิจัยของวิภาวรรณ ถิ่นจันทร์ (2558) ซึ่งศึกษาเรื่อง *การแปรเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดแพร่* งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นเหนือในจังหวัดแพร่และเปรียบเทียบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือของทุกอำเภอในจังหวัดแพร่ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อนำผลที่ได้มาแสดงพื้นที่ที่มีการออกเสียงรูปแบบต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในแผนที่ภาษาศาสตร์ งานวิจัยนี้ผู้วิจัย

ได้ศึกษาภาษา 2 ภาษาที่พบในจังหวัดแพร่ คือ ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทลื้อ โดยผู้วิจัยกำหนดจุดเก็บข้อมูลของภาษาไทยถิ่นเหนือใน 8 อำเภอ คือ ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น ตำบลแม่ยาว อำเภอวังทอง ตำบลแม่คำมี อำเภอหนองม่วงไข่ ตำบลแดนชุมพล อำเภอสอง ตำบลปงป่าห้วย อำเภอเด่นชัย ตำบลแม่ป่าน อำเภอลอง และตำบลแม่พุง อำเภอวังชิ้น โดยผู้วิจัยคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลต้องไม่เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ และต้องไม่ติดกับจุดเก็บข้อมูลอีกอำเภอหนึ่ง เพราะผู้บอกภาษาจะใช้ภาษาคำเมืองดั้งเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงมากเหมือนบริเวณในเมืองหรือบริเวณใกล้เคียง ผู้บอกภาษาเป็นเพศหญิง เพราะเพศชายมักจะไปทำงานนอกท้องถิ่นและสื่อสารติดต่อกับคนอื่น ๆ มากกว่าผู้หญิง จึงอาจได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่น นอกจากนี้ผู้บอกภาษาเพศหญิงยังสามารถติดต่อบปะยายกว่า อายุผู้บอกภาษาอายุไม่ต่ำกว่า 50 ปี ที่มีการศึกษาไม่เกินภาคบังคับ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเฉพาะผู้บอกภาษาไทยถิ่นเหนือจำนวน 16 คน โดยเก็บข้อมูลจุดเก็บละ 2 คน ผู้วิจัยใช้รายการคำสำหรับทดสอบวรรณยุกต์ที่ดัดแปลงจากกล่องวรรณยุกต์ Gedney (1972) และจากงานวิจัยของ Kanita Chaimano (2009) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การฟังและโปรแกรมวิเคราะห์เสียงสำเร็จรูป PRAAT และปรับค่าความถี่มูลฐานโดยแปลงค่าเฮิร์ตซ์ (Hz) เป็นค่าเซมิโตน (ST) ซึ่งค่าเซมิโตนเป็นการลดความแตกต่างอันเนื่องมาจากผู้พูดที่ต่างเพศ ต่างวัย จากนั้นใช้โปรแกรม Microsoft Excel รุ่น 2003 ในการประมวลผล ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทยถิ่นเหนือในจังหวัดแพร่ พบว่าระบบวรรณยุกต์ต้นแบบมีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง และระบบวรรณยุกต์แปรมีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง จากเกณฑ์รูปแบบวรรณยุกต์ที่ปรากฏ คือ ระบบวรรณยุกต์ต้นแบบ มีรูปแบบวรรณยุกต์เป็น A12-34 และ BCD123-4 แต่แตกต่างจากระบบวรรณยุกต์แปรที่วรรณยุกต์ช่อง B และ DL เป็น 1234 หรือไม่แยกเสียง โดยระบบวรรณยุกต์ต้นแบบพบในทุกจุดเก็บ ยกเว้นระบบวรรณยุกต์แปรที่พบเฉพาะผู้บอกภาษาอำเภอวังชิ้นเพียงหนึ่งคน

3.3.3 แผนที่ภาษา

ในหัวข้อแผนที่ภาษานี้จะกล่าวถึง 3 ประเด็น คือ การสร้างแผนที่ การลงสัญลักษณ์ และการคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล ดังนี้

(1) การสร้างแผนที่

แผนที่ที่นิยมใช้ในการทำแผนที่ภาษาในช่วงแรก⁴ คือการใช้แผนที่ของกรมแผนที่ทหาร และแผนที่ของงานแผนที่ กองวิชาการสถิติสำนักงานสถิติแห่งชาติ แต่ปัจจุบันเนื่องจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นทำให้งานวิจัยช่วงหลังจะมีการใช้แผนที่จากเว็บไซต์ต่าง ๆ มาปรับใช้ในการจัดทำแผนที่ภาษาศาสตร์ โดยแผนที่ส่วนใหญ่จะแสดงด้วยตัวเลขหรือสัญลักษณ์แสดงจุดเก็บข้อมูลที่สร้างขึ้น นอกจากนี้ปัจจุบันยังมีพัฒนาการเรื่องของโปรแกรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้มีการจัดทำแผนที่ภาษาด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographical Information System: GIS)

⁴ สมทรง บุรุษพัฒน์. 2543. *ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่น*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอกพิมพ์ไท.

(2) การลงสัญลักษณ์

การลงสัญลักษณ์เพื่อแสดงการแปรของภาษามีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้คือ

(2.1) แสดงด้วยสัญลักษณ์รูปทรงเรขาคณิต เช่น ○ □ ▽ ◇ เป็นต้น

(2.2) แสดงด้วยการแรเงาหรือใช้เส้นแบบต่าง ๆ เช่น

(2.3) แสดงด้วยเส้นสมมติแบ่งภาษา (isoglosses) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ชนิดตามลักษณะของภาษา (linguistic feature) ที่เส้นสมมตินั้นแสดง คือ

- ก. เส้นสมมติแบ่งศัพท์ (lexical isoglosses) ใช้แบ่งเขตที่มีการใช้ศัพท์ที่ต่างกันเรียกสิ่งเดียวกัน
- ข. เส้นสมมติแบ่งเสียง (pronunciation isoglosses) ใช้แบ่งเขตที่มีการออกเสียงคำคำเดียวกันแตกต่างกัน
- ค. เส้นสมมติแบ่งระบบเสียง (phonological isoglosses) ใช้แบ่งเขตที่มีการใช้ระบบเสียงต่างกัน
- ง. เส้นสมมติแบ่งไวยากรณ์ (morphological isoglosses) ใช้แบ่งเขตของการใช้หน่วยคำหรือประโยค
- จ. เส้นสมมติแบ่งความหมาย (semantic isoglosses) ใช้แบ่งเขตที่ใช้คำเดียวกันด้วยความหมายต่างกัน

จากการสร้างแผนที่และการลงสัญลักษณ์นั้นเป็นสิ่งที่ดำเนินคู่กันทั้งสองอย่างสำหรับงานแผนที่ภาษาดังงานของ ชีระพันธ์ ล.ทองคำ และเจอรี่ เกนีย์ (2520) เรื่อง *คู่มือแผนที่ภาษาในประเทศไทย* ที่ใช้แผนที่การแบ่งเขตบริหาร 2517 เป็นแผนที่มูลฐานและปรับต้นร่างเล็กน้อย เจ้าหน้าที่กรมแผนที่เป็นผู้แก้ไขต้นร่างและพิมพ์การลงแผนที่ใช้เลขตรรชนีกำกับชื่อภาษาลงในแผนที่ การลงตัวเลขตรรชนีแสดงชื่อภาษาถือเอาอำเภอเป็นเกณฑ์งานวิจัยนี้นับได้ว่าเป็นต้นแบบการจัดทำแผนที่ภาษาที่ทำให้เกิดผลงานการศึกษาภาษาท้องถิ่นต่าง ๆ ในระยะเวลาต่อมาเนื่องจากเป็นงานวิจัยในช่วงแรกที่มีการนำเสนอโดยใช้แผนที่ นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างงานวิจัยของ ชีระพันธ์ ล.ทองคำ (2521) ซึ่งศึกษาเสียงและระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี 16 อำเภอ งานวิจัยนี้ได้มีการนำระบบวรรณยุกต์มาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งเขตภาษาย่อยและทำแผนที่แสดงการแบ่งเขตภาษาย่อยของจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเมื่อการพัฒนาการของงานวิจัยในช่วงหลังจะมีการใช้แผนที่จากเว็บไซต์ต่าง ๆ ดังเช่นงานวิจัยของ Aimkamon Bunmee (2005) ซึ่งศึกษาเรื่อง *Dialect geography of Khammueang Lampang: A Tonal study* งานวิจัยนี้แสดงผลการศึกษาในแผนที่ภาษาศาสตร์ โดยแผนที่ที่ใช้ในงานวิจัยของ Aimkamon นั้น คัดลอกมาจากเว็บไซต์ www.lampang.go.th และการจัดทำแผนที่ภาษาด้วยระบบ

สารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographical Information System: GIS) ดังงานของ ศิริวิไล อีระโรจนารัตน์ (2551ก) งานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) และงานของสมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ (2554) ในบทความเรื่อง “การใช้เทคนิคทางภูมิศาสตร์ในการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น” ของศิริวิไล อีระโรจนารัตน์ (2551ก) ได้เสนอ เทคนิคทางภูมิศาสตร์ 3 ประเภท ได้แก่ ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) การรับรู้จากระยะไกล (Remote Sensing: RS) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographical Information System: GIS) ซึ่งได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้กับงานภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเตรียมการ ก่อนการออกภาคสนาม การออกภาคสนาม การจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ การใช้ช่วย ประกอบการวิเคราะห์ภาษา และการจัดทำแผนที่ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ ประโยชน์ดังกล่าวแสดงให้เห็น ทางเลือกหนึ่งในการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นสำหรับประเทศไทยในอนาคต

รายงานการวิจัยเรื่อง *แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย* ของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และ คณะ (2547) ได้ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ในการแสดงผลข้อมูลเกี่ยวกับบริเวณที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัย อยู่ในประเทศไทยจำนวนประมาณเจ็ดหมื่นหมู่บ้าน โดยใช้ภาษาพูดเป็นเกณฑ์ รวมจำนวนประมาณ 60 กลุ่ม ชาติพันธุ์ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และจัดทำแผนที่แสดงการกระจายตัวของ ทุกกลุ่มภาษาจำแนกตามพื้นที่ในระดับจังหวัด ภาคและภาพรวมของทั้งประเทศพร้อมคู่มืออธิบายลักษณะ ภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์โดยสังเขป นอกจากนี้ยังได้ทำซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการสอบ ค้นข้อมูล โดยแสดงในลักษณะของแผนที่แสดงการกระจายตัวของหมู่บ้านที่พูดภาษาต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ สูงสุดในการใช้ข้อมูลและเป็นแหล่งสำหรับค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มวัฒนธรรมสำหรับผู้ออก ปฏิบัติงานในพื้นที่

รายงานการวิจัยเรื่อง *การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่ม ชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย* ของสมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ (2554) ได้มีการจัดทำแผนที่ ภาษาแสดงบริเวณที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในจังหวัด 7 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดนครปฐม กาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และสุพรรณบุรี ด้วยระบบสารสนเทศ ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Information System) เช่นกัน งานวิจัยนี้มีข้อแตกต่างจากงานของ สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2547) ตรงที่ข้อมูลที่แสดงมีรายละเอียดเพิ่มเติม และเก็บข้อมูลจาก 3 แหล่ง ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม และข้อมูลจากแบบสำรวจทางไปรษณีย์ซึ่งใช้วิธีส่งแบบ สำรวจไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 630 ชุด นอกจากนี้งานวิจัยได้แสดงเฉพาะบริเวณที่กลุ่มชาติพันธุ์ อาศัยอยู่เท่านั้น ไม่ได้สำรวจจำนวนประชากรดังเช่นงานของ สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2547) ข้อมูลที่เก็บ รวบรวมได้จากแหล่งข้อมูล 3 แหล่งดังกล่าวได้นำมาวิเคราะห์ว่าเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างแท้จริงหรือไม่ โดยใช้ยึดหลักเกณฑ์ที่ว่าชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จะต้องเป็นชุมชนที่มีการตั้งรกรากอยู่ในบริเวณนั้นเป็นระยะเวลา กว่า 100 ปี ข้อมูลที่ได้นำมาสร้างแผนที่ด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ การสร้างแผนที่ที่มีการสอบค้นพิกัด

และกำหนดพิกัดบนแผนที่โดยใช้ข้อมูลของกลุ่มบริหารและพัฒนาแผนที่สถิติ สำนักนโยบายและวิชาการสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ และประมวลผลแผนที่การกระจายของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มใน 7 จังหวัดที่ศึกษาจากข้อมูลชื่อหมู่บ้านและเลขที่พิกัด กลุ่มชาติพันธุ์ที่สำรวจพบมี 9 กลุ่ม ได้แก่ กะเหรี่ยง มอญ ไทยโซ่ง ไทยยวน ไทยพวน ลาวเวียง ลาวครั่ง ลาวใต้ และละว้า

นอกจากผลงานที่จัดทำแผนที่ภาษาด้วยการใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังมีผลงานที่จัดทำแผนที่ภาษาศาสตร์ด้วยการใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ แต่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาคำศัพท์ (ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์และกัลยา ดิงศภัทัย, 2553) จึงขอกล่าวเพียงสังเขปดังนี้คือ บทความเรื่อง “การพัฒนาฐานข้อมูลภูมิศาสตร์ด้านคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์” (ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์, 2551ข) ได้นำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มาใช้ในการแสดงผลการวิเคราะห์เรื่องการแปรของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่น งานวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์ไทยถิ่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์และสร้างแผนที่แสดงการกระจายของคำศัพท์จากข้อมูลคำศัพท์จำนวน 7 หน่วยย่อยจากฐานข้อมูลภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่น และเพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องของเส้นแบ่งเขตภาษาของภูมิภาคทางภาษาถิ่นในประเทศไทย จากแผนที่แสดงการกระจายของคำศัพท์ นอกจากการแสดงผลการกระจายของคำศัพท์ลงในแผนที่ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์แล้ว ยังมีการนำเสนอวิธีการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการศึกษาการแบ่งเขตของภาษาถิ่น (dialect boundary) (Sirivilai Teerarojanarat and Kalaya Tingsabadh, 2011a) โดยมีการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการสร้างแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่น (ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์, 2552; 2553) รวมทั้งใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาถิ่นในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (Sirivilai Teerarojanarat and Kalaya Tingsabadh, 2011b)

(3) การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล

การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล จากงานวิจัยของ เกศมณี เทพวัลย์ (2526) ได้กำหนดวิธีการเก็บจุดเก็บข้อมูลไว้ 3 วิธี คือ

(3.1) การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลวิธีที่ 1 เป็นวิธีการคัดเลือกเพื่อต้องการแสดงลักษณะการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ระหว่างอำเภอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถึงอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร เพื่อให้เห็นลักษณะภาพกว้าง ๆ โดยใช้แผนที่ซึ่งจัดทำขึ้นโดยกรมแผนที่ทหาร ด้วยมาตราส่วน 1:250,000 บริเวณตั้งแต่อำเภอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถึงอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร โดยตีช่องตารางบนแผนที่ของบริเวณดังกล่าวรวมทั้งสิ้น 12 ตาราง และทำการลากเส้นทแยงมุมตัดกันในแต่ละช่องตาราง ณ จุดตัดของเส้นทแยงมุมใช้รัศมี 1 นิ้ว สร้างวงกลม และจะต้องเลือกบ้านที่ปรากฏอยู่ภายในเขตที่สร้างขึ้นนั้นวงเขตละ 1 หมู่บ้านให้ใกล้บริเวณจุดตัดให้มากที่สุด

(3.2) การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลวิธีที่ 2 เป็นวิธีการคัดเลือกเพื่อต้องการได้ข้อมูลในบริเวณอำเภอที่คาดว่าจะพบแนวแบ่งเขตภาษา โดยใช้แผนที่ซึ่งจัดทำขึ้นโดยกรมแผนที่ทหาร เลือกบริเวณเฉพาะอำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน และอำเภอสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แล้วแบ่งตารางที่ปรากฏในแผนที่ออกเป็นตารางละ 9 ช่องเท่า ๆ กัน เพื่อต้องการเก็บข้อมูลในพื้นที่ของบริเวณดังกล่าวอย่างละเอียดมากขึ้น ซึ่งวิธีนี้จะเป็นการเพิ่มความถี่ของการเก็บข้อมูล โดยกำหนดให้ระยะห่างระหว่างจุดเก็บข้อมูลแต่ละจุดลดลงกว่าวิธีที่ 1 หลังจากนั้นจึงลากเส้นทแยงมุมตัดกันในแต่ละช่องตารางย่อย และจะคัดเลือกบ้านที่ปรากฏในแต่ละช่องย่อย ๆ นั้นให้ใกล้บริเวณจุดตัดของเส้นทแยงมุมของช่องให้มากที่สุดช่องละ 1 บ้าน

(3.3) การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลวิธีที่ 3 เป็นวิธีการคัดเลือกเพื่อต้องการได้ข้อมูลที่สำคัญที่สุดสำหรับการวิจัย คือข้อมูลที่สามารถนำมากำหนดแนวแบ่งเขตภาษาโดยใช้วรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ได้อย่างชัดเจน โดยอาศัยผลการสำรวจเบื้องต้น ซึ่งพบว่าจุดใดเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่สุดสำหรับการกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาโดยใช้วรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ เช่นในงานวิจัยของเกษมณี เทพวัลย์ (2526) ได้พบว่าตำบลทับสะแกและตำบลเขาล้าน อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นจุดที่สำคัญที่สุดสำหรับการกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้วรรณยุกต์ เพราะ 2 ตำบลนี้เป็นบริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นทั้ง 2 ถิ่น คือใช้ภาษาไทยวนถิ่นกลางในบางบริเวณและใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในบางบริเวณ ดังนั้นในงานวิจัยของเกษมณีจึงต้องเลือกจุดเก็บทั้ง 2 ตำบลนี้อย่างละเอียดกว่าบริเวณอื่น

3.4 ดนตรีภาษาไทดำ

การทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกระบวนทัศน์ในการอธิบายการอ้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี เริ่มจากกระบวนทัศน์ของการนิยามอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และแนวทางการศึกษาแนวคิดว่าด้วยการอ้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ภายใต้บริบทพลวัตวัฒนธรรม แนวทางการศึกษาการอ้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี การอธิบายองค์ประกอบทางดนตรีในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรือเป็นพฤติกรรมเชิงสัญลักษณ์ของมนุษย์ การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพลวัตวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของดนตรีชาติพันธุ์ และองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวและการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมของชาวไทดำ รวมถึงองค์ความรู้ทางดนตรีต่าง ๆ ที่มีผู้ศึกษาไว้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.4.1 แนวทางการศึกษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ในการสร้างกรอบความคิดสำหรับอธิบายอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวไทยดำในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเริ่มต้นจากการมองหาจุดยืนในการอธิบายอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรือความเป็นชาติพันธุ์ เนื่องจาก “อัตลักษณ์” เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันในแวดวงวิชาการมานุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์กันอย่างต่อเนื่อง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) อัตลักษณ์มิใช่คุณสมบัติหรือลักษณะเฉพาะที่คนแต่ละกลุ่มจะมีอยู่อย่างตายตัว แต่กระบวนการนิยามความเป็นชาติพันธุ์จะเกิดจากการเปรียบเทียบหาความแตกต่างของกลุ่มตนกับกลุ่มอื่น อีกทั้งพื้นที่ในการนิยามอัตลักษณ์ยังเป็นพื้นที่ของการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ มีการปะทะประสานผ่านระบบสัญลักษณ์เพื่อช่วงชิงความหมายความเป็นตัวเองและการยอมรับหรือปฏิเสธความเป็นอื่นด้วย (อภิญาเพื่องฟูสกุล, 2546) อัตลักษณ์เป็นเรื่องของคุณสมบัติทางวัฒนธรรม (cultural attribute) ที่มนุษย์เลือกที่จะแสดงออกเพื่อแสดงความเป็นสมาชิกในสังคมเดียวกัน และเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับคนต่างวัฒนธรรมผ่านเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เข้ามามีผลกระทบอยู่เสมอ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2549)

แม้ว่าอัตลักษณ์จะเป็นเรื่องของการประกอบสร้างนิยามความหมายของกลุ่มชนที่มารวมตัวกันถือเอาวัฒนธรรมในแบบเดียวกัน ซึ่งทำให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มจะมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการทางสังคมร่วมกัน ทำให้มีประสบการณ์และจิตสำนึกทางชาติพันธุ์และแสดงออกเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในสังคมอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นการพัฒนาการของจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ที่เป็น “จิตวิสัย” พัฒนาและแสดงออกเป็น “วัตถุวิสัย” มากขึ้น ดังนั้นแต่ละกลุ่มจึงเรียนรู้ที่จะสร้างบรรทัดฐานภายในสังคมตนเอง โดยมีสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ถูกใช้เป็น “ตัวชี้” ถึงความเป็นพวกเดียวกันหรือคนละพวก (ไฮโรวิทซ์ อังโน ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547)

คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่า องค์ประกอบทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นพฤติกรรมเชิงสัญลักษณ์ ที่ชาวไทยดำได้เรียนรู้และแสดงออกอย่างเป็นวัตถุวิสัย อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความหมายทางวัฒนธรรมและสำนึกทางชาติพันธุ์ของตนเอง เมื่อบริบททางวัฒนธรรมเต็มไปด้วยการช่วงชิงความหมายของการเป็นกลุ่มชนที่เปี่ยมไปด้วยคุณค่าของความเป็นมนุษย์และเบียดขับให้ “คนอื่น” กลายเป็นกลุ่มชนชายขอบ หรือพยายามกลืนกลายให้กลายเป็นคนกลุ่มเดียวกัน ดนตรีชาติพันธุ์จึงทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการธำรงอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้ได้

3.4.2 การธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรีภายใต้บริบทพลวัตวัฒนธรรม

ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนผ่านไปอย่างเป็นพลวัต จึงเกิดกระบวนการต่าง ๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์สร้างยุทธวิธีในการธำรงอัตลักษณ์ของตนเองภายใต้บริบทดังกล่าวขึ้นมาอย่างหลากหลาย การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์มักใช้เพื่ธำรงอัตลักษณ์ของตนเองให้คล้อยตามไปกับบริบทสังคมรอบข้าง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้สังคมและประมวลทุนทางวัฒนธรรมของตนจนสามารถเลือกที่

จะใช้หรือสละวัฒนธรรมบางอย่างของตนไปรวมไปถึงการประดิษฐ์วัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความหมายใหม่ ทั้งนี้ การยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาปรับใช้นั้นก็ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้

ดนตรีถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้เป็นเครื่องยืนยันตัวเองอยู่บนพื้นที่ทาง วัฒนธรรม ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่ความเป็นสากลมักจะครอบงำและทำให้วัฒนธรรมย่อยถูกกลืนกลาย ดนตรีจึงเป็นตัวแทนในการปะทะระหว่างวัฒนธรรมกระแสหลักและวัฒนธรรมย่อยผ่านการเรียกร้องสิทธิใน ด้านต่าง ๆ หรือแม้แต่การยืนยันตัวเองว่าเป็นเจ้าของในพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตน จากการทบทวนการศึกษา ดนตรีกับการเมืองในศตวรรษที่ 20 ของอชิป จิตตฤกษ์ (2552) พบว่า ในสังคมรัฐเผด็จการนั้น รัฐมีอำนาจ เบ็ดเสร็จที่จะควบคุมดนตรีไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทางของอุดมการณ์รัฐอย่างเข้มงวด เนื่องจากเสียงของดนตรี เป็นอันตรายต่อรัฐและอาจนำไปสู่การปฏิวัติได้ แต่รัฐก็ไม่สามารถควบคุมดนตรีได้ตลอดเวลา จึงเกิด “เพลงใต้ดิน” ที่เป็นดนตรีที่เล่นเมื่อพ้นหูพ้นตารัฐ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 70 นักวัฒนธรรมศึกษาจากสำนักเบอร์มิงแฮมเริ่มให้ความสนใจวัฒนธรรมดนตรีในฐานะการต่อต้านทางการเมืองในรัฐเสรีนิยม เนื้อหาของดนตรีในยุคนี้จะแฝงอุดมการณ์ ต่อต้านอำนาจรัฐทั้งสิ้นแต่แสดงออกด้วยรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น ดนตรีในวัฒนธรรมย่อยอย่าง พังก์ ร็อก เป็นต้น ในยุคนี้เองก็เริ่มเกิดกระแสการศึกษาการเมืองอัตลักษณ์โดยมองว่านอกจากจะเน้นวัฒนธรรมที่เป็น บริบทดนตรีแล้วควรหันมาวิเคราะห์ตัวดนตรีด้วย เพราะการเมืองนั้นได้ถูกวางลงไปในตัวดนตรีด้วย กรณี ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับของคานิยมการบริโภคเพลงแจ๊สในสังคมอเมริกาซึ่งไม่มีโครงสร้างทางดนตรีโดย อาศัยการด้น (improvise) ซึ่งถูกเปรียบเทียบกับดนตรีคลาสสิกที่มีโครงสร้างและเป็นระบบระเบียบ ดนตรีแจ๊สจึง ถูกตีความว่าเป็นสิ่งชั่วร้ายเป็นอบายมุขที่มอมเมาเยาวชนอเมริกันและเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดสถิติการก่อ อาชญากรรมที่สูงของประเทศอเมริกา ซึ่งทำให้เห็นการปะทะกันระหว่างดนตรีในสังคมกระแสหลักกับดนตรี ของชนกลุ่มน้อยในบริบทสังคมแบบรัฐเสรีนิยม

นอกจากนี้ Bill Evans (อ้างใน วีระ สมบูรณ์, 2550) ได้เสนอถึงปัจจัยส่งผลกระทบต่อการสร้างอัตลักษณ์ ของศิลปินในการสร้างสรรค์ดนตรีจนพัฒนาไปสู่อัตลักษณ์ในระดับกลุ่มคืออำนาจทุนนิยมที่จะละลายทุกสิ่งทุก อย่างให้เหมือนกันหมดเพื่อตอบสนองทางธุรกิจ ดังนั้นลักษณะเฉพาะทางดนตรีหรือสไตล์การบรรเลงของ ศิลปินที่ควรมีความเป็นอิสระนั้นจึงมักจะถูกกลืนกลายไปโดยอำนาจดนตรีกระแสหลักที่ถูกผลิตขึ้นจากสังคม ทุนนิยม

ยุทธวิธีในการปรับตัวเพื่อธำรงวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้เกิดการสืบทอดต่อไปภายใต้ เงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่องิณีชีวิต สำหรับงานศึกษาในประเทศไทยพบว่า งานของ พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ (2550) ที่ ศึกษาเรื่อง ปาดก๊อง ตัวตนและการปรับตัวของวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านล้านนา ทำให้เห็นว่า ภายใต้บริบท สังคมสมัยใหม่นั้น มีการปรับตัวของดนตรีพื้นบ้านโดยการผสมผสานกับเครื่องดนตรีสากล และมีการนำเครื่อง ดนตรีสากลและพื้นเมืองมาทำพิธีไหว้ครูเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างของเก่ากับของใหม่ ซึ่ง เป็นการสร้างตัวตนในรูปแบบใหม่บนพื้นฐานความเป็นพื้นบ้านล้านนาบนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อต่อยอดความเป็น

พื้นบ้านล้านนาให้มีความเข้มแข็งในสังคมสมัยใหม่ การนำเอาทำนองเพลงดั้งเดิมมาปรับปรุงเนื้อหาโดยการเล่าถึงประวัติความเป็นมาของกลุ่มหรือใส่เนื้อหาเกี่ยวกับความรักความสามัคคีภายในกลุ่ม นอกจากนี้การเชื่อมโยงวัฒนธรรมชาติพันธุ์กับวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่เป็นกระแสนิยมด้วยการนำเอาทำนองเพลงเช่น ป็อบ ร็อค เรกเก้ มาผสมผสานแต่ยังคงเนื้อหาไว้เช่นเดิม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้ในการสร้างจิตสำนึกร่วม และเป็นการแสดงความงามบนความแตกต่างทางวัฒนธรรมต่อสังคมภายนอกผ่านดนตรี อย่างไรก็ตามในการนำเสนอตัวตนให้สังคมได้รับรู้ผ่านดนตรีนั้น จำเป็นจะต้องมีการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมโดยการใช้พื้นที่สาธารณะและกิจกรรมทางดนตรีซึ่งมีการเชื่อมโยงกับบุคคลภายนอก เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อเป็นสื่อในการนำเสนอวัฒนธรรมดนตรีให้สังคมภายนอกได้รับรู้ได้ (วาทีตต์ ดุริยอังกูร, 2551; กฤตยา โนนานนท์, 2552)

การนำทุนทางวัฒนธรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์มีอยู่มาผสมผสานกับวัฒนธรรมดนตรีสมัยนิยมกระแสหลักนั้นก็เป็นอีกกลวิธีที่กลุ่มชาติพันธุ์จะให้เพื่อการประกอบสร้างตัวตนและสามารถแสดงอัตลักษณ์ของตนเองออกมาได้ ดังตัวอย่างงานของพัฒนา กิตติอาษา (2553) ที่ได้ศึกษาดนตรีสมัยนิยมแนวอีสานในแง่ของการประกอบสร้างตัวตนทางวัฒนธรรมและการสื่อแสดงออกอัตลักษณ์คนอีสานพลัดถิ่น เขาได้ให้แง่คิดในประเด็นการก่อตัวและขยายวัฒนธรรมดนตรีสมัยนิยมในอีสานว่า ดนตรีอีสานนั้นมีพื้นฐานคือวัฒนธรรมสมัยนิยม (popular culture) อยู่แล้ว เริ่มต้นจากการเป็นหมอลำในการอ่านหนังสืองานศพและการเทศน์ของพระสงฆ์ พัฒนามาเป็นลำพื้นลำกลอน จากนั้นก็ได้ผสมผสานแนวดนตรีแบบไทยภาคกลาง (ลูกทุ่ง, ลิเก) กับดนตรีแนวตะวันตกจนกลายเป็นหมอลำร่วมสมัยต่าง ๆ รวมถึงเพลงลูกทุ่งอีสานด้วย โดยมีปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้ดนตรีสมัยนิยมแนวอีสานได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่งานของสนอง คลังพระศรี (2541) ศึกษาเรื่อง หมอลำซึ่ง : กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำในภาคอีสานกระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำพบว่า เกิดจากปัจจัยหลายด้าน หมอลำซึ่งทางภาคอีสานที่มีลักษณะของการถูกกลืนหายไปกับดนตรีกระแสหลักอยู่มาก และไม่มีแนวโน้มที่จะหลงเหลือความเป็นหมอลำกลอนในแบบดั้งเดิม ซึ่งงานของสนองทำให้เห็นว่าองค์ประกอบทางดนตรีของหมอลำอีสานได้ถูกปรับเปลี่ยนจนอยู่ในสถานะของการกลืนกลายไปกับสังคมกระแสหลัก ซึ่งกระผู้วิจัยมองว่าการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทางดนตรีเช่นนี้จะทำให้ดนตรีอีสานเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมอีสานได้น้อยลง

จากการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนำเอาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ องค์ประกอบทางดนตรีที่พบในดนตรีพื้นบ้านหรือดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยในสังคมกระแสหลัก พบว่ามีกระบวนการที่หลากหลายโดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมดนตรีด้วยการผสมผสานระหว่างลักษณะเฉพาะของความเป็นพื้นบ้านกับลักษณะทางดนตรีที่นำมาจากดนตรีกระแสหลัก ซึ่งอาจมีการต่อยอดความเป็นชาติพันธุ์ในดนตรีที่ถูกผสมผสานขึ้นใหม่ให้เป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นชาติพันธุ์อยู่ต่อไป อย่างไรก็ตามดนตรีชาติพันธุ์ที่ถูกผสมผสานขึ้นเพื่อตอบสนองวัฒนธรรมสมัยนิยมจะต้องมีองค์ประกอบทางดนตรีที่มีลักษณะ

เฉพาะที่ยังสะท้อนถึงจิตวิญญาณหรือกระตุ้นความเป็นชาติพันธุ์ได้ จึงจะสามารถเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ให้คงอยู่ต่อไป

3.4.3 องค์ความรู้วัฒนธรรมดนตรีไทดำและการปรับตัวภายใต้บริบทสังคมสมัยใหม่

กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำเป็นกลุ่มที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการไทยและต่างประเทศ โดยมีแนวโน้มของการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานที่อธิบายองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชาวไทดำในหลายด้าน สำหรับงานศึกษาด้านดนตรีนั้นพบว่า เป็นการศึกษาองค์ความรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมดนตรีกับวิถีชีวิตของชาวไทดำด้านต่าง ๆ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงทำการสังเคราะห์งานวิจัยและการศึกษาองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีที่มีผู้ศึกษาไว้เพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบความคิดในการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทดำในแง่ของการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ต่อไป

ในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงนั้น เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ดังที่ได้กล่าวในตอนต้น ซึ่งชาวไทดำเป็นกลุ่มชนที่ได้รับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและทำให้ต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อลี้ภัยทางการเมือง จนในปัจจุบันได้ตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่นใน 3 ประเทศ ดังที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดเป็นพื้นที่สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ โดยงานของเพชรตะบอง ไพศุณย์ (2553) เป็นตัวอย่างของเงื่อนไขทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พลัดถิ่น โดยพบว่าช่วงปี พ.ศ. 2450 - 2517 ไทดำยังคงมีอิสระในการปกครองดูแลตนเอง การดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของไทดำ ในด้านความเชื่อ ด้านพิธีกรรม ด้านประเพณี ด้านการทอผ้าและการแต่งกาย และด้านบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ยังดำรงอยู่เหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ช่วงปี พ.ศ. 2518 - ปัจจุบัน หรือช่วงสองรัฐชาติ ไทย-ลาว ประเทศไทยและประเทศลาว ได้แบ่งแยกประเทศกันอย่างชัดเจน การดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของไทดำบ้านนาป่าหนาดประเทศไทยเป็นไปตามระบบการปกครองและกฎหมายของไทย ส่วนการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของไทดำบ้านน้ำกุ่ม ประเทศลาว มีการเปลี่ยนแปลงมาก เช่น ในช่วงแรกกิจกรรมทางวัฒนธรรมถูกห้ามปฏิบัติ ต่อมาผ่อนปรนได้บ้าง และต่อมาส่งเสริมให้ไทดำรักษาวัฒนธรรมของตนไม่ให้สูญหาย ทำให้วัฒนธรรมที่ถูกยกเลิกไปฟื้นคืนกลับมาเหมือนเดิมนอกจากนี้ระบบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของชาวไทดำทั้ง 2 ประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2551) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า เส้นทางการโยกย้ายและตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนชาติไทรวมถึงไทดำ ในเวียดนาม ลาว และไทย ยังมีผลทำให้เกิดการสับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือบริบทสังคมที่แตกต่างกันอีกด้วย

สุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ (2540) ศึกษาพลวัตของระบบวัฒนธรรมในรอบสองศตวรรษของชาวไทดำในประเทศไทย รวมถึงระดับของวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงและกลไกของการสร้างจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน โดยการศึกษาวัฒนธรรมที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรม ซึ่งได้เสนอว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไทดำมี 3 ระดับ ระดับแรกที่มีการเปลี่ยนแปลงง่ายที่สุด ได้แก่ การแต่งกายในชีวิตประจำวัน ทรงผมของสตรี และลักษณะทางกายภาพของบ้านเรือน รองลงมาคือ ภาษาพูดและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตส่วนบุคคล

และสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยากที่สุดคือ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายวัฒนธรรม เช่น พิธีเสนเรือนและพิธีศพ ซึ่งไทดำจะมีกลไกในการปลูกฝังอุดมการณ์และจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน อย่างไรก็ตาม งานของ ปานทิพย์ คงยิ้มละมัย (2546) ซึ่งได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในพิธีเสนเรือนในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทย พบว่า แม้ว่าพิธีกรรมเสนเรือนจะได้รับการสืบทอดแต่ก็มีการลดทอนขั้นตอนของพิธีกรรมเพื่อให้เกิดความสอดคล้องในระบบสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นการสนับสนุนแนวคิดที่ว่า ด้วยปัจจัยและเงื่อนไขทางสังคมที่แตกต่างไปจากเดิมนั้นมักจะส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นสิ่งยืนยันได้ว่าชาวไทยไตพยายามปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของตนเพื่อธำรง อัตลักษณ์ของตนสืบไว้เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ

สำหรับการศึกษาองค์ความรู้และการเคลื่อนไหวด้านวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยไตพบว่ามีการศึกษาที่ เกี่ยวข้องกับดนตรีที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชาวไทยไตทั้งในประเทศไทยและประเทศลาว ซึ่งเป็ นการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีทั้งการขับ และการบรรเลงเครื่องดนตรีของชาวไทยไต ดังเช่น งานศึกษาดนตรีใน พิธีกรรมของอัมรินทร์ แร่งเพชร (2545) ศึกษาวงปี่ไม้แมนเป็นวัฒนธรรมดนตรีซึ่งมีบทบาทอยู่ในพิธีเสน ใน อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่าในปัจจุบันมีปัจจัยด้านการพัฒนาจากสังคมกระแสหลักทำให้พิธีเสนเริ่ม ถูกกลืนเลือน ส่งผลให้วงปี่ไม้แมนลดบทบาทตามไปด้วย สำหรับดนตรีในวัฒนธรรมบันเทิงของชาวไทยไตพบว่ การขับไตหรือการขับสายแปง เป็นวัฒนธรรมดนตรีที่ชาวไทยไตสืบทอดต่อมาอย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดย พระมหาอานนท์ เหลือบแล (2551) ได้ศึกษาเรื่อง กวีามขับ การวิเคราะห์วิถีชีวิตไทยทรงดำในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากกวีามขับที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวไทยไต วัฒนธรรมดนตรีของชาว ไทดำเป็นตัวแทนของระบบคิด ความเชื่อ อีกทั้งยังสะท้อนถึงวิถีชีวิตต่าง ๆ อันเป็นสัญลักษณ์บ่งชี้ถึงตัวตนของ ชาวไตดำ

งานศึกษาวัฒนธรรมการขับของชาวไทยไตที่ทำให้เห็นสถานะของวัฒนธรรมดนตรีภายใต้บริบทสังคม สมัยใหม่ ได้แก่ งานของ อัครเดช จารุโสภณ (2551) ได้ศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ทั้งในอดีตและปัจจุบันพบว่า มี การเปลี่ยนแปลงบทบาทของการขับสายแปงจากที่เป็นการขับประกอบในพิธีกรรมมาเป็นแสดงสาธิตใน ประเพณีสงกรานต์ของไทดำตอบสนองวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของไทดำบนเวที วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่รัฐมีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดรูปแบบ นอกจากนี้ยังพบงานศึกษาการขับไตดำของชาวไท ดำในเขตประเทศลาว ได้แก่ งานของ สุนทร วรหาร (2555) ศึกษาคำขับไตดำในประเทศลาว ซึ่งเป็นเพลง พื้นบ้านที่มีลักษณะเฉพาะ มีลีลาการร้องและการใช้ภาษาที่สร้างสรรค์ ทำหน้าที่ให้ความรื่นเริงและใช้ประกอบ พิธีกรรมมีบทบาทหน้าที่ในสังคม งานวิจัยชิ้นนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการค้นคว้าข้อมูลในวัฒนธรรมดนตรี ของชาวไทยไตในประเทศลาว โดยได้รวบรวมเอาบทบาทหน้าที่ของคำขับซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะทำให้เข้าใจ คำขับไตดำได้เป็นอย่างดี และเป็นแนวทางให้คณะผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลที่ลึกซึ้งมากขึ้นต่อไป นอกจากนี้ยังมีงาน ที่ศึกษาองค์ความรู้เครื่องดนตรีแคนของชาวไทยไตที่มีการสืบทอดในประเทศเวียดนามและไทย โดย พงนิญ กงตาล

(2545) ศึกษาเรื่องนาฏการบนลานขวง การฟ้อนแคนของชาวไทยโซ่ง จังหวัดนครปฐม โดยพบว่าลายแคนของไทดำที่จังหวัดนครปฐมมี 3 จังหวะ จากการสำรวจเบื้องต้นนั้นผู้วิจัยพบว่าโครงสร้างทางดนตรีของแคนในพื้นที่ดังกล่าวได้มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างมาก สอดคล้องกับงานของพรพิมล ชันแสง (2541) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงประเพณีอื่นก่อน หรือประเพณีการโยนลูกช่วงของลาวโซ่ง ซึ่งเป็นประเพณีที่มีแคนเป็นเครื่องดนตรีหลักสำหรับการฟ้อนเพื่อเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาว โดยภายหลังเมื่อภาครัฐยกย่องให้เป็นประเพณีท้องถิ่นอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีได้เปลี่ยนชื่อเป็นประเพณีไททรงดำ และมีบทบาทหน้าที่รับใช้สังคมเปลี่ยนไปจากเดิม กลายเป็นกิจกรรมหนึ่งเพื่อการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมจากนโยบายภาครัฐ

ประเด็นของพลวัตวัฒนธรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อการเลือกประยุกต์ใช้วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยดำนั้น สุธี จันทรศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง แคนวงประยุกต์ไทดำ การต่อรองอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี ซึ่งพบว่าชาวไทยดำพยายามใช้ดนตรีในการเคลื่อนไหวอัตลักษณ์ของตนโดยการเลือกสรรองค์ประกอบทางดนตรี ได้แก่การเลือกองค์ประกอบของดนตรีสมัยนิยมจากสังคมกระแสหลักเข้ามาปรับใช้เพื่อให้ดนตรีของตนกลายเป็นดนตรีที่มีความทันสมัย มีคุณค่าเชิงสุนทรีย์ะเทียบเท่ากับดนตรีชนิดอื่น ๆ การตอกย้ำจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทดำผ่านการนำเสนอท่วงทำนองแบบดั้งเดิมอันเป็นที่รับรู้สำหรับคนในวัฒนธรรมทุกวัย จนแคนของชาวไทยดำกลายเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนผัน และเป็นที่นิยมของชาวไทยดำในประเทศไทยรวมถึงคนต่างวัฒนธรรม งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาต่อยอดจากองค์ความรู้ด้านการเคลื่อนไหววัฒนธรรมดนตรีเพื่อการธำรงอัตลักษณ์สำหรับชาวไทยดำในประเทศไทย รวมถึงการพัฒนากรอบความคิดในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในประเทศอื่น ๆ ที่มีบริบทของพลวัตวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

3.5 สรุปการการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมใน 4 ประเด็นคือ ระบบเสียงภาษาไทดำ คำเรียกญาติพื้นฐานไทดำ วรรณยุกต์ภาษาไทดำ และดนตรีไทดำ ทำให้ได้เห็นพัฒนาการของงานวิจัยใน 4 ประเด็น และกรอบความคิดที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งความแตกต่างของงานวิจัยนี้กับงานวิจัยที่ได้สังเคราะห์ใน 4 ประเด็นดังนี้คือ

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับระบบเสียงภาษาไทดำสรุปได้ว่างานวิจัยที่ศึกษาภาษาไทดำที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยไทดำหรือไทยโซ่งในเวลาต่อมาคืองานวิจัยของ Gedney (1964) Fippinger and Fippinger (1974) และ Theraphan L- Thongkum (2002b) งานวิจัยของ Theraphan L- Thongkum (2002b) ได้สืบสร้างระบบเสียงภาษาไทดำดั้งเดิมซึ่งไม่เคยมีผู้ศึกษามาก่อน และมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาการแปรเสียงภาษาไทดำ สามารถนำมาใช้ในการอธิบายวิวัฒนาการของระบบเสียงภาษาไทดำในปัจจุบันได้เป็นอย่างดีโครงการวิจัยนี้เป็นการต่อยอดจากงานวิจัยระบบเสียงภาษาไทดำที่ได้เคยดำเนินการไปแล้ว โดยศึกษาระบบเสียงของภาษาไทดำในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทยที่ไม่เคยมีการศึกษามาก่อน ได้แก่

จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดชุมพร และบ้านห้วยเขาจีน จังหวัดราชบุรี ซึ่งรวมอยู่ในกลุ่มไทดำตะวันตก เปรียบเทียบกับภาษาไทดำตะวันตกที่มีการศึกษามาแล้วในประเทศไทย นอกจากนี้ยังศึกษาเสียงวรรณยุกต์ของ ภาษาไทดำกลุ่มไทดำตะวันออกที่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย เพิ่มเติมจากที่ โสภิตา ถาวร (2556) ได้ศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะและสระ ภาษาไทดำในประเทศไทย เหล่านี้ ในงานวิจัยนี้เรียกว่า “ภาษาไทดำปัจจุบันอพยพ” นอกจากนี้งานวิจัยนี้ได้เปรียบเทียบภาษาไทดำใน ประเทศไทยกับภาษาไทดำที่พูดในแขวงหลวงน้ำทา ประเทศลาว ซึ่งจัดว่าเป็นภาษาไทดำปัจจุบันอพยพเช่นกัน และภาษาไทดำที่พูดในเมืองเซินลา และเดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนามซึ่งในงานวิจัยนี้เรียกว่า “ภาษาไทดำ ปัจจุบันต้นกำเนิด” เพื่อศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทดำตามภูมิภาค อันก่อให้เกิด ความหลากหลายของสำเนียงในดินแดนอุษาคเนย์ ซึ่งจะกล่าวถึงผลการวิจัยในบทที่ 4

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับคำเรียกญาติภาษาตระกูลไทและตระกูลอื่น ๆ พบว่าการศึกษาคำเรียกญาติในภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีน้อยมาก งานส่วนใหญ่วิเคราะห์คำเรียกญาติด้วยวิธีวิเคราะห์ องค์ประกอบ โดยพิจารณามิติความแตกต่างและอรรถลักษณะของคำเรียกญาติ มีวัตถุประสงค์หลักคล้ายกัน 3 ข้อ คือเพื่อวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกญาติ การนำคำเรียกญาติไปใช้เป็นสรพนามคำเรียกขาน และ ลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นจากคำเรียกญาติ งานวิจัยเหล่านี้นับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อ โครงการวิจัยนี้ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์คำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาไทดำและภาษา ตระกูลอื่น ๆ ได้ ผลการวิจัยคำเรียกญาติภาษาตระกูลไทและตระกูลอื่น ๆ จะอภิปรายในบทที่ 5

จากการทบทวนเรื่องเกณฑ์การใช้วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในการจัดกลุ่มย่อยทำให้พบว่า เกณฑ์ในการ ตัดสินวรรณยุกต์ภาษาไทยวนมีการใช้เกณฑ์ที่หลากหลายในการจัดกลุ่มย่อย ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้เป็น การศึกษาเฉพาะเสียงวรรณยุกต์ ลักษณะร่วมที่พบจึงยังไม่มาก ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงแบ่งกลุ่มภาษาไทยวนถิ่นต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มโดยใช้การรวมเสียงแยกเสียงวรรณยุกต์ และสัทลักษณะของวรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ ในเรื่อง เกี่ยวกับระบบเสียงภาษาไทยวนและภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่น ทำให้พบว่างานวิจัยที่มีการศึกษา เกี่ยวกับทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านระบบเสียงภาษาไทยวนยังมีการศึกษาที่ไม่ครอบคลุมพื้นที่ของผู้พูดภาษาไทยวน และภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่น ที่มีการศึกษาด้านนี้ในภาษาไทยวนน้อยมาก ดังนั้นจึงนำมาสู่ การศึกษาภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่มีการศึกษาในพื้นที่ศึกษา 3 ประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศ ลาว และประเทศเมียนมาร์ ที่จะกล่าวในบทที่ 6

จากการทบทวนงานศึกษาด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำนั้น มีผู้ศึกษา วัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมของชาวไทดำ พบว่ามีบทบาทน้อยลง ขาดการสืบทอด โดยมีปัจจัยจาก การเมืองการปกครอง บริบทสังคมกระแสหลักที่อยู่ภายใต้การพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม งานที่ศึกษา วัฒนธรรมดนตรีไทดำส่วนใหญ่ใช้แนวคิดทางด้านมานุษยวิทยาการดนตรีในการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ที่ถูก ดำเนินควบคุมไปกับวิถีชีวิตของชาวไทดำ โครงการวิจัยย่อย “ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์กลุ่ม

ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี” เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างขององค์ประกอบทางดนตรีด้วยมโนทัศน์ของการเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันเป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งงานศึกษาตามแนวทางดังกล่าวยังมีอยู่น้อย นอกจากจะเป็นองค์ความรู้ในมิติของการสร้างสรรค์ดนตรีเพื่อการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ แล้ว ยังทำให้คณะผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า งานวิจัยชิ้นนี้จะให้ประโยชน์ต่อวงวิชาการมานุษยวิทยาการดนตรีในแง่ของแนวทางศึกษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี และเป็นประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม สามารถธำรงอัตลักษณ์ของตนและอยู่ร่วมกันอย่างสันติต่อไป ผลการวิจัยของ “ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ผ่านดนตรี” จะนำเสนอในบทที่ 7

บทที่ 4

การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทยดำ

บทที่ 4 เป็นผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 1 การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทยดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และโครงการวิจัยย่อยที่ 2 การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ภาษาไทยดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทนี้นำเสนอผลการวิจัยการแปรตามภูมิภาคและการเปลี่ยนแปลงของเสียงภาษาไทยดำ ผลการวิจัยตอบโจทย์วัตถุประสงค์ 2 ประการคือ ประการแรกเพื่อศึกษาการแปรเสียงภาษาไทยดำตามภูมิภาคคือประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ประการที่สองเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทยดำจากภาษาไทยดำดั้งเดิมมาเป็นภาษาไทยดำปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทยดำที่กำลังดำเนินอยู่ของผู้บอกภาษา 3 รุ่นคือ รุ่นสูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) รุ่นกลางคน (35-45 ปี) และรุ่นหนุ่มสาว (18-25 ปี) การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทยดำดังกล่าวทำให้เกิดความหลากหลายของสำเนียงไทยดำในดินแดนอุษาคเนย์

กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำอพยพออกจากถิ่นฐานเดิมคือดินแดนแคว้นสิบสองจุไทยซึ่งปัจจุบันคือดินแดนทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม และกระจายตัวอยู่ตามถิ่นต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมเป็นเวลานานมากกว่า 200 ปีมาแล้ว แต่ก็พบว่าคนไทยดำยังคงรักษาภาษาพูดและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างเข้มแข็งซึ่งอาจเป็นเพราะผู้พูดมองเห็นว่าภาษาและวัฒนธรรมเป็นเครื่องชี้ที่สำคัญที่สุดที่แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำของตน อีกทั้งยังคงภูมิใจถึงบรรพบุรุษและอาณาจักรต้นกำเนิดของตน ก่อนที่จะถูกกวาดต้อนอพยพหนีมาด้วยเหตุผลทางสงครามและการเมือง (L-Thongkum, 2002b) จากเหตุผลที่ผู้พูดกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำยังคงใช้ภาษาพูดได้อย่างเข้มแข็งและได้อพยพกระจายไปแต่ละถิ่นนี้เอง จึงน่าสนใจศึกษาว่าภาษาไทยดำที่ใช้พูดอยู่ในประเทศลาวและในประเทศไทย เรียกว่า “ภาษาไทยดำปัจจุบันอพยพ” มีการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงไปจาก “ภาษาไทยดำปัจจุบันต้นกำเนิด” ซึ่งพูดโดยชาวไทดำที่อาศัยอยู่ในบริเวณต้นกำเนิดของชาวไทดำคือประเทศเวียดนามหรือไม่

การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทยดำเป็นการต่อยอดงานวิจัยในอดีตโดยขยายพื้นที่ในการวิจัยข้ามพรมแดนประเทศไทยให้ครอบคลุมอาณาบริเวณภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ยังพิจารณาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของเสียงจากปัจจัยการสัมผัสภาษา (language contact) ที่พบเป็นจำนวนมากจากคำยืมภาษาเวียดนาม ภาษาลาว และภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งจัดเป็นภาษารอบข้างอันเป็นภาษาของชนกลุ่มใหญ่และเป็นภาษาที่ใช้เป็นสื่อการสอนในโรงเรียน ผลจากการวิจัยจะทำให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงจากภาษาไทยดำปัจจุบันต้นกำเนิดที่มีผู้พูดอยู่ที่ประเทศเวียดนามไปสู่ภาษาไทยดำปัจจุบันอพยพที่มีผู้พูดอยู่ในประเทศลาวและประเทศไทย ซึ่งสามารถนำผลทางภาษาศาสตร์ที่ได้มาใช้นับสนุนการจัดกลุ่มภาษาไทยดำถิ่นต่าง ๆ ตามถิ่นฐานและเส้นทางการอพยพย้ายถิ่นด้วย

ในบทที่ 4 จะนำเสนอผลการวิจัยการแปรและการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ของภาษาไทยคำ

4.1 การแปรและการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะของภาษาไทยคำ

การแปรและการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะประกอบด้วยพยัญชนะต้นเดี่ยว พยัญชนะต้นควบกล้ำ และพยัญชนะท้าย ดังต่อไปนี้

(1) พยัญชนะต้นเดี่ยว

ผลการศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะต้นเดี่ยวพบว่าพยัญชนะต้นเดี่ยวจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มดังต่อไปนี้

(1.1) พยัญชนะต้นเดี่ยวจำนวน 13 เสียงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากภาษาไทยคำดั้งเดิมระยะที่ 1 มาเป็นภาษาไทยคำปัจจุบันในทุกถิ่น ได้แก่ *th-, *p-, *t-, *c-, *k-, *ʔ-, *f-, *s-, *h-, *m-, *n-, ŋ-, *w-

(1.2) พยัญชนะต้นเดี่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงจากภาษาไทยคำดั้งเดิมระยะที่ 1 และไม่มีการแปรตามภูมิภาคในภาษาไทยคำทุกถิ่นจำนวน 5 เสียง ได้แก่ *v-, *z-, *ʏ-, *hm-, *hn-

(1.3) พยัญชนะต้นเดี่ยวจำนวน 19 เสียงที่มีการแปรตามภูมิภาคจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยพยัญชนะต้นเดี่ยวที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากภาษาไทยคำดั้งเดิมระยะที่ 1 และมีการแปรตามภูมิภาคในภาษาไทยคำปัจจุบันถิ่นไทย ไทยคำปัจจุบันถิ่นลาว และไทยคำปัจจุบันถิ่นเวียดนาม กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยพยัญชนะต้นเดี่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงจากภาษาไทยคำดั้งเดิมระยะที่ 1 และมีการแปรตามภูมิภาคในภาษาไทยคำปัจจุบันถิ่นไทย ไทยคำปัจจุบันถิ่นลาว และไทยคำปัจจุบันถิ่นเวียดนาม การเปลี่ยนแปลงและการแปรของพยัญชนะเหล่านี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยที่หลากหลาย ทั้งจากปัจจัยภายใน เช่น หลักการใช้ความพยายามน้อยที่สุด และปัจจัยภายนอก เช่น การยืมภาษา การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะในภาษาไทยคำที่ทำให้เกิดรูปแปรก็เช่นกันเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและภายนอกดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 การเปลี่ยนแปลงและรูปแปรของพยัญชนะที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ไทดำ ดั้งเดิม ระยะที่ 1	ไทดำ ดั้งเดิม ระยะที่ 2		ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก				
				สัมผัสภาษา		ปรับเข้า ระบบ	อื่นๆ	
			รูปแปร					
พยัญชนะกัก				ไทย	ลาว	เวียดนาม		
*ph-	*ph-	>	ph-	ph-	ph-	f-		
*kh-	*kh-	>	kh-			x-		
*ʔb-	*ʔb-	>	b-	d-		v-		
*ʔdl/r-	*ʔd-	>	d-~l-~n-	d-	d-			
*b-	*p-	>	p-	ph-	ph-			
*d-	*t-	>	t-	th-	th-			
*j-	*c-	>	c-	ch-	ch-~s-			
*gl/r->j-	*c-	>	c-	kh-	s-		k-	h-
*g-	*k-	>	k-	kh-				
พยัญชนะเสียดแทรก								
*x-	*s-	>	s-	kh-				
*fi-	*h-	>	h-	l-				
พยัญชนะก้องกังวาน								
*ŋ-	*ŋ-	>	ŋ-	j-				
*l-	*l-	>	l-					d-
*j-	*j-	>	j-		ŋ-~ h-	z-		
*ʔj-	*j-	>	j-		ŋ-	z-		
*hw-	*w-	>	w-			v-		b-
*hŋ-	*ŋ-	>	ŋ-	j-		z-		
*hŋ-	*h-	>	h-	ŋ-				
*hl-	*l-	>	l-					d-

พยัญชนะต้นเดี่ยวในภาษาไทดำที่ไม่เปลี่ยนแปลงจากพยัญชนะ ไทดำดั้งเดิมระยะที่ 1 และแปรตามภูมิภาค มีจำนวน 5 เสียง ได้แก่ *ph-, *kh-, *ŋ-, *l-, *j- ส่วนพยัญชนะต้นเดี่ยวอีก 14 เสียงที่นอกเหนือจากพยัญชนะต้นเดี่ยว 5 เสียงเหล่านี้ในตารางที่ 11 มีการเปลี่ยนแปลงจากพยัญชนะไทดำดั้งเดิมระยะที่ 1 อันเนื่องมาจากปัจจัยภายในตัวภาษาเอง พยัญชนะที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและมีการเปลี่ยนแปลงจากพยัญชนะไทดำดั้งเดิมระยะที่ 1 ต่างมีรูปแปรด้วยสาเหตุจากปัจจัยภายนอก ซึ่งส่วนใหญ่คือการสัมผัสภาษากับภาษาไทย ลาว และเวียดนาม

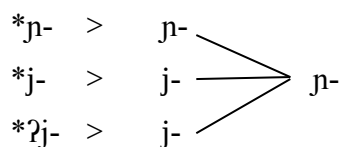
ในประเทศไทย พยัญชนะต้นเดี่ยวดั้งเดิมที่มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวปัจจุบัน และเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทดำมีรูปแปรที่ผู้พูดภาษาไทดำรับเอามาจากภาษาไทย เช่น พยัญชนะกักไม่ก้องไม่พ่นลมซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทดำ ได้แก่ *b->p-, *d->t-, *j->c-, *gl/r->j->c-, *g->k- ปัจจุบันโดยเฉพาะผู้พูดวัยหนุ่มสาวเริ่มใช้พยัญชนะกักไม่ก้องพ่นลม คือ ph-, th-, ch-, kh- ตามลำดับ ดังนั้นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคตคือการออกเสียงพยัญชนะกักไม่พ่นลมเป็นพ่นลม นอกจากพยัญชนะกลุ่มนี้ ยังมีพยัญชนะต้นเดี่ยวดั้งเดิมอื่น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวปัจจุบันซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทดำ ดังตัวอย่างข้างล่างซึ่งมีการปรับพยัญชนะต้นตามภาษาไทย ทำให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้นเดี่ยวตามภาษาไทย

	พยัญชนะต้นไทดำ	พยัญชนะต้นไทย	ความหมาย
*x->s-	saj ³⁴	khaj ³⁴	‘ไข่’
*ɲ->ɲ-	ɲuŋ ⁴⁴	juŋ ⁴⁴	‘ยุ่ง’
*ɦ->h-	ɦu: ⁴⁴	lu: ⁴⁴	‘รู’ (ปรับจาก ru: ⁴⁴)
*hɲ->ɲ-	ɲau ³⁴	jaɯ ³⁴	‘ใหญ่’
*hŋ->h-	hɔŋ ²²	ŋɔŋ ²²	‘หงอน’

ในทำนองเดียวกัน ภาษาไทดำถิ่นลาวย่อมได้รับอิทธิพลของภาษาลาวเช่นกัน ผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาวเริ่มใช้พยัญชนะกักไม่ก้องพ่นลม *b->ph-, *d->th-, *g->kh- ตามภาษาลาว ส่วนพยัญชนะ *j->c- ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ออกเสียง c- แต่มีบางคนออกเสียง s- ตามภาษาลาว นอกจากนี้ผู้บอกภาษายังออกเสียง *j->j- เป็นเสียง ɲ- ตามภาษาลาวดังเช่นไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด นอกจากนี้ ในภาษาไทดำถิ่นลาว ผู้บอกภาษาบางคนยังรับรูปแปร *j->h- มาจากภาษาลาวในคำว่า *het*³³ อีกด้วย (L-Thongkum, 2002a) ในภาษาลาว พยัญชนะต้นดั้งเดิม *j- และ *ʔj- เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเป็นภาษาลาวปัจจุบันยังคงรักษาความแตกต่างนี้ได้ (Li, 1977: 181) ในขณะที่พยัญชนะต้นดั้งเดิม *j- และ *ʔj- ในภาษาไทดำได้รวมเสียงเป็น j- เหมือนกับภาษาไทย ดังนี้

ภาษาลาว	ภาษาไทดำและภาษาไทย
*j- > ɲ-	*j- > j-
*ʔj- > j-	*ʔj- > j-

ดังนั้นการรับพยัญชนะต้น *j- > ɲ- จากภาษาลาวเข้ามาในภาษาไทยดำทั้งถิ่นลาวและถิ่นบ้านนาป่าหนาด (โสภิตา ถาวร, 2556) ทำให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงเสียงว่าพยัญชนะต้นดั้งเดิม *j- จะมีการรวมเสียงกับ *ɲ- แทนการรวมเสียงกับ *ʔj- เหมือนแต่ก่อนดังต่อไปนี้

ในประเทศเวียดนาม พยัญชนะต้นเดียวไทดำบางเสียงมีการเปลี่ยนแปลงด้วยอิทธิพลของภาษาเวียดนาม ดังนี้

ไทดำถิ่นไทย	ไทดำถิ่นลาว	ไทดำถิ่นเวียดนาม
*ph- > ph-	f-	f-
*j- > j-/ɲ-	ɲ-	z-

เนื่องจากผู้พูดภาษาไทดำถิ่นเวียดนามเป็นผู้พูดทวิภาษา คือภาษาไทดำและภาษาเวียดนาม จึงออกเสียง f- แทนเสียง ph- ตามภาษาเวียดนาม เพราะภาษาเวียดนามไม่มีพยัญชนะต้น ph-

ในภาษาเวียดนาม หน่วยเสียงเสียดแทรกก้องเพดานแข็ง /j-/ มีรูปแปร 2 รูปคือ j- ~ z- ภาษาเวียดนามทางตอนเหนือใช้ z- ตอนกลางและใต้ใช้ j- (Cheng, 1991) ดังนั้นชาวไทดำซึ่งอาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนามจึงออกเสียง z- ซึ่งเปลี่ยนแปลงมาจากพยัญชนะต้นดั้งเดิม *j- และ *ʔj- ในคำตัวอย่างดังต่อไปนี้

*j-	>	z-	zaa ³³ ‘ย่า’
*ʔj-	>	z-	zaa ²² ‘ยา’

นอกจากนี้ผู้บอกภาษาบางคนออกเสียง z- ในคำที่มีพยัญชนะต้นดั้งเดิม *hɲ- ซึ่งผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ออกเสียง ɲ- เช่นคำว่า ɲaa³¹ ‘หย้า’ บางคนออกเสียงว่า zaa³¹ ทั้งนี้อาจเกิดความสับสนในเรื่องของเสียงปฏิภาค เพราะนอกจากเสียง z- ที่เปลี่ยนแปลงมาจากพยัญชนะต้นดั้งเดิม *j- และ *ʔj- ชาวไทดำในเวียดนามปัจจุบันยังรับเอาเสียง ɲ- มาจากภาษาลาวอีกด้วย

นอกจากพยัญชนะต้น f- และ z- ที่รับมาจากภาษาเวียดนาม พยัญชนะต้น *ʔb- > v- และ *hw- > v- ก็สันนิษฐานว่าน่าจะรับมาจากภาษาเวียดนามเช่นกัน ทั้งนี้เพราะภาษาเวียดนามมีเสียงเสียดแทรกก้องริมฝีปาก v- รูปแปร v- นี้พบในภาษาไทดำถิ่นลาว และภาษาไทดำถิ่นเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีเช่นกัน (L-Thongkum, 2002a)

ส่วนพยัญชนะต้น *kh- > x- ที่ไม่พบในภาษาไทยถิ่นใดนอกจากไทดำถิ่นเวียดนาม ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าพยัญชนะ x- จะรับมาจากภาษาเวียดนามหรือไม่เพราะในภาษาเวียดนามมีเสียงเสียดแทรกก้องเพดานอ่อน x- ซึ่งเป็นรูปแปรของหน่วยเสียง /kh-/ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ม.ป.) ในบทที่ 2 ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของพยัญชนะต้นไทดำดั้งเดิมว่า *kh- รวมเสียงกับ *x- เป็นเสียง kh- ในภาษาไทยปัจจุบัน (Gedney, 1964) อย่างไรก็ตาม Fippinger and Fippinger (1974) พบว่าผู้บอกภาษาทุกคนออกเสียง x- ดังนั้นระยะต่อมาคือมีการเปลี่ยน (shift) จาก kh- เป็น x- สรุปการเปลี่ยนแปลงเสียงภายในภาษาดังนี้ *x- > kh- > x- ส่วนการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้น *kh- > x- สันนิษฐานว่าน่าจะยืมมาจากภาษาไทขาว ทั้งนี้เพราะคนไทดำและคนไทขาวอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันในลาวเหนือ ทำให้มีการสัมผัสภาษากัน นอกจากไทดำและไทขาว ยังมีไทลื้อที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน ทั้งสามภาษามีการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์แบบเดียวกันคือ

	*A	*B	*C
วรรณยุกต์เลขคี่ (odd-numbered tones)	1	3	5
วรรณยุกต์เลขคู่ (even-numbered tones)	2	4	6

การสัมผัสภาษาที่กล่าวถึงข้างต้นมักจะพบในผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาว การสัมผัสภาษาเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญและส่งผลทำให้เกิดรูปแปรของภาษาและแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงภาษาในอนาคต ปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดรูปแปรขึ้นบ้างประปรายในผู้บอกภาษาบางคน จึงอาจยังไม่เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนดังเช่นการสัมผัสภาษา ปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่พบในงานวิจัยนี้คือ การปรับเข้าระบบเสียงภาษาไทยถิ่น และความสับสนการใช้รูปแปร

การปรับเข้าระบบเสียงภาษาไทยถิ่นพบในพยัญชนะต้นดั้งเดิม *gl/r- > j- > c- ~ kh- ~ k- ชาวไทดำหนุ่มสาวบางคนที่จังหวัดนครปฐม (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2556) และเมืองเชินลา ประเทศเวียดนาม ออกเสียงคำว่า caaŋ⁵⁵ ‘คราง’ และ caan⁴⁴ ‘คลาน’ ด้วยพยัญชนะต้น k- คือ kaan⁵⁵ และ kaan⁴⁴ ตามลำดับ พยัญชนะต้น k- เป็นเสียงที่ปรับจากเสียงพ่นลมคือ kh- ซึ่งรับเอามาจากภาษาไทยและภาษาลาว จากนั้นผู้บอกภาษามาปรับให้เป็นเสียงไม่พ่นลม k- เพื่อให้เข้ากับระบบเสียงของภาษาไทยถิ่นซึ่งอยู่ในกลุ่มสิถิลคือกลุ่มพยัญชนะต้นเสียงไม่ก้องไม่พ่นลม (P-group) (Chamberlain, 1975) กระบวนการปรับให้เข้ากับระบบเสียงภาษาไทยถิ่นสรุปได้ดังนี้

Proto-Tai	OTD1	OTD2	MTD			
*graanA>	*jaanA>	*caanA2>	caan ⁵⁵ >	khaan ⁵⁵ >	kaan ⁵⁵ >	‘คราง’
*glaanA>	*jaanA>	*caanA2>	caan ⁵⁵ >	khaan ⁵⁵ >	kaan ⁵⁵ >	‘คลาน’

OTD1 = Old Tai Dam 1 ไทดำดั้งเดิมระยะที่ 1

OTD2 = Old Tai Dam 2 ไทดำดั้งเดิมระยะที่ 2

MTD = Modern Tai Dam ไทดำปัจจุบัน

ปัจจัยภายนอกอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดรูปแปรคือความสับสนเกี่ยวกับการใช้รูปแปรซึ่งปรากฏในผู้บอกภาษาทุกอายุ ความสับสนเกี่ยวกับการใช้รูปแปรมี 2 กรณีดังนี้

กรณีที่ 1 *ʔd- > d- > l-

พยัญชนะต้นดั้งเดิม *ʔd- มีการเปลี่ยนแปลงเป็น d- และต่อมาเป็น l- เป็นที่น่าสังเกตว่าการเปลี่ยนแปลงมาเป็น l- อาจเกิดขึ้นนานแล้ว ทั้งนี้เพราะมีผู้บอกภาษาวัยสูงอายุกล่าวว่าภาษาไทดำดั้งเดิมไม่มีพยัญชนะ d- (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2556) ในประเทศลาวและเวียดนาม ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ออกเสียง l- แต่ในประเทศไทยส่วนใหญ่ออกเสียง d- อันเนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาไทย นอกจากรูปแปร l- ในจังหวัดสุพรรณบุรีและเพชรบุรี ผู้บอกภาษาบางคนออกเสียง n- โดยเฉพาะคำว่า nom²² ‘นม’ (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2556)

พยัญชนะต้นดั้งเดิม *l- กับพยัญชนะดั้งเดิม *hl- ในภาษาไทดำปัจจุบันรวมเสียงกันเป็น l- ซึ่งผู้บอกภาษาบางคนสับสนกับพยัญชนะต้น *ʔd- > d- ~ l- จึงใช้รูปแปร d- ด้วย เช่น ในตัวอย่างคำต่อไปนี้

*ʔd- >	di: ²² ~ li: ²²	‘ดี’
*l- >	lin ⁴² ~ din ²²	‘ลีน’
*hl- >	lew ²² ~ dew ²²	‘เหลว’

กรณีที่ 2 *ʔb- > b-~d-~v-

พยัญชนะต้นดั้งเดิม *ʔb- ได้เปลี่ยนเป็น b- ในภาษาไทดำปัจจุบัน และมีรูปแปรที่เกิดจากการสัมผัสภาษาอีก 2 รูปคือ d- และ v- ในภาษาไทดำถิ่นไทยผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ออกเสียง *ʔb- > b- มีผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาวบางคนได้รับเอาเสียงภาษาไทยคือ d- มาใช้ เช่น คำว่า buən²² ‘เดือน’ ออกเสียงเป็น duən²² ตามภาษาไทย ในขณะที่ไทดำถิ่นลาวไม่พบรูปแปรนี้

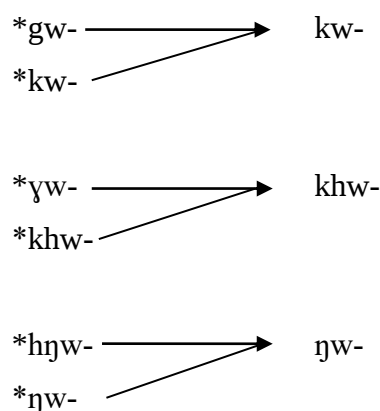
พบแต่รูปแปร **b-** ในภาษาไทดำถิ่นเวียดนามพบรูปแปร **v-** (L.-Thongkum, 2002a) ซึ่งคาดว่าอาจรับมาจากภาษาเวียดนาม เพราะไทดำถิ่นอื่นไม่ปรากฏรูปแปร **v-**

พยัญชนะต้นดั้งเดิม ***hw-** เปลี่ยนเป็น **w-** และในภาษาไทดำถิ่นเวียดนาม พบรูปแปร **b-** และ **v-** ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ออกเสียง **b-** และส่วนน้อยออกเสียง **v-** มีผู้บอกภาษา 1 คนออกเสียง **w-** ซึ่งคาดว่ารับมาจากภาษาลาว เช่นคำว่า **waan**²² ‘หวาน’ ในภาษาไทดำถิ่นลาว ผู้บอกภาษาออกเสียง **b-** และ **v-** ในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน ในภาษาไทดำถิ่นไทยที่อำเภอเขาชัยย้อยใช้เสียง **v-** (L.-Thongkum, 2002a) การใช้รูปแปร **b-** อาจสันนิษฐานได้ว่าเกิดความสับสนกับรูปแปร **b- ~ v-** ของพยัญชนะต้นดั้งเดิม ***ʔb-**

นอกจากปัจจัยภายนอกที่กล่าวไปแล้วทั้งหมด ยังมีรูปแปรพยัญชนะต้นบางเสียงที่เกิดกับคำบางคำเท่านั้น เช่น พยัญชนะต้นดั้งเดิม ***gr- > *j- > *c-** ผู้บอกภาษาไทดำทุกถิ่นส่วนใหญ่ออกเสียงรูปแปร **c-** เช่นคำว่า ***jokD > *cokD2 > cok**⁴⁴ ‘ครก’ มีผู้บอกภาษาไทดำถิ่นไทยบางคนออกเสียงพยัญชนะต้นตามภาษาไทยเป็น **khok**⁴⁴ และผู้บอกภาษาไทดำถิ่นเวียดนามบางคนออกเสียงตามภาษาลาวเป็น **sok**⁴⁴ ดังเช่นคำว่า **saaj**³³ ‘ชาย’ ที่มีพยัญชนะต้นดั้งเดิม ***j > *c- > c-** แต่ในคำว่า ***juəA > *cuəA2 > cuə**⁴⁴ ‘เครือ (เถา)’ ผู้บอกภาษาไทดำถิ่นเวียดนามเกือบทั้งหมดออกเสียงเป็น **huə**⁴⁴ มีผู้บอกภาษาเพียง 2 คนออกเสียง **cuə**⁴⁴ ในทางกลับกันผู้บอกภาษาไทดำถิ่นลาวส่วนใหญ่ออกเสียง **cuə**⁴⁴ และมีเพียง 2 คนที่ออกเสียง **huə**⁴⁴

(2) พยัญชนะต้นควบกล้ำ

พยัญชนะต้นควบกล้ำที่ L-Thongkum (2002a) สืบสร้างมีทั้งหมด 6 เสียง คือ ***khw- *kw- *gw- *hɣw- *ɣw- *ɣw-** พยัญชนะต้นควบกล้ำบางเสียงมีการเปลี่ยนแปลงจากเสียงก้องเป็นเสียงไม่ก้อง และจากเสียงไม่ก้องเป็นเสียงก้อง ทำให้เกิดการรวมเสียงกับพยัญชนะควบกล้ำอื่น เหลือพยัญชนะควบกล้ำจำนวน 3 เสียง ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 การรวมเสียงของพยัญชนะต้นควบกล้ำ

พยัญชนะต้นควบกล้ำ 3 เสียงนี้มีรูปแปรที่เป็นพยัญชนะต้นเดี่ยว อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา ในภาษาไทยถิ่นบ้านนาป่าหนาด เห็นแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะควบกล้ำได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ พยัญชนะต้นควบกล้ำทุกเสียงเปลี่ยนเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยว การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการสัมผัสภาษากับภาษาลาว กล่าวคือพยัญชนะต้นควบกล้ำภาษาไทยดั้งเดิมทุกเสียงเมื่อปรากฏหน้าสระ *a *aa จะเปลี่ยนเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยว และสระ *a *aa จะเปลี่ยนเป็นสระ uo เช่น คำว่า *khwaanA1 > khuən²² ‘ขวาน’ เป็นต้น ในภาษาไทยถิ่นไทยอื่น ๆ และไทยถิ่นลาว ยังคงพบพยัญชนะควบกล้ำและพยัญชนะเดี่ยวที่เปลี่ยนแปลงมาจากพยัญชนะควบกล้ำตามภาษาลาว ดังเช่นภาษาไทยถิ่นบ้านนาป่าหนาดเช่นกัน ในภาษาไทยถิ่นเวียงจันทน์ พบทั้งพยัญชนะควบกล้ำและพยัญชนะเดี่ยวที่เปลี่ยนมาจากพยัญชนะควบกล้ำเช่นกัน แต่ส่วนใหญ่จะพบพยัญชนะควบกล้ำ นอกจากนี้ยังพบอิทธิพลของภาษาลาวในภาษาไทยถิ่นเวียงจันทน์ดังเช่นพยัญชนะต้นเดี่ยวที่กล่าวถึงข้างต้น

พยัญชนะควบกล้ำ *hɲw- > ɲw-, *ɲw- > ɲw- และ *ɣw- > khw- มีการใช้ในคำที่จำกัดมาก ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะหายไปในที่สุด

(3) พยัญชนะท้าย

พยัญชนะท้าย 8 เสียง คือ *-p *-t *-k *-m *-n *-ŋ *-w *-j (L-Thongkum, 2002b) ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยกเว้นพยัญชนะ *-k ที่เปลี่ยนเป็น -ʔ เมื่อตามหลังด้วยสระยาวดั้งเดิมระยะที่ 1 ดังนี้

$$*VVk > Vk > Vʔ$$

การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทยดำ ซึ่งผู้บอกภาษาส่วนใหญ่จะออกเสียงตามการเปลี่ยนแปลงนี้ มีผู้บอกภาษาส่วนน้อยในประเทศไทยที่รับเอาเสียงภาษาไทยมาใช้ เช่น ออกเสียง huəʔ⁴⁴ ‘เหวี่ยง’ เป็น huək⁴⁴ เหมือนภาษาไทย ในเวียงจันทน์ ผู้บอกภาษาไทยดำบางคนก็ใช้รูปแบบไทย คือ VV_hk ซึ่งคาดว่าน่าจะรับมาจากภาษาลาว อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะมีรูปแปรที่รับเอามาจากภาษาไทย แต่ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่แขวงหลวงน้ำทา ยังคงใช้รูปแบบเดิม Vʔ กันเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่น่าที่จะมีการเปลี่ยนแปลง

4.2 การแปรและการเปลี่ยนแปลงสระภาษาไทยดำ

สระภาษาไทยดำที่ L-Thongkum, (2002b) สืบสร้างมีทั้งหมด 22 เสียง ได้แก่ สระสั้น 9 เสียงคือ *i *e *ɛ *u *r *a *u *o *ɔ สระยาว 6 เสียงคือ *ii *eɛ *uu *aa *uu *ɔɔ ซึ่งตรงกับสระของภาษาไทยตะวันตกเฉียงใต้เดิม (Pittayaporn, 2009b) สระยาวปรากฏหน้า *-k เท่านั้น สระประสมเสียงสั้น 4 เสียงคือ *io *uə *uo *au สระประสมเสียงยาว 3 เสียง คือ *iio *uuu *uuə ซึ่งปรากฏหน้า *-k เท่านั้น

สระเหล่านี้บางสระเกิดการเปลี่ยนแปลงเองจากปัจจัยภายในในบางพื้นที่และบางสระมีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกอันเนื่องมาจากอิทธิพลจากภาษาไทยและภาษาลาว

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสระทั้งระบบซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในคือ สระยาว *ii *εε *uuu *aa *uu *vv ที่ปรากฏหน้าพยัญชนะท้าย *-k เท่านั้นกลายมาเป็นสระสั้น ทำให้มีหน่วยเสียงสระชุดเดียว เนื่องจากพยัญชนะท้าย *-k เปลี่ยนเป็น *-ʔ ทำให้สระยาวนั้นสั้นลงและรวมเสียงกับสระสั้น จึงไม่มีคู่เปรียบต่างของสระสั้นยาวอีกต่อไป ยกเว้นสระ a และ aa ซึ่งยังคงพบว่ามีคู่เปรียบต่างอยู่ในภาษาไทดำทุกถิ่น¹

ภาษาไทดำถิ่นไทยได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย จึงพบคู่เปรียบต่างระหว่างสระสั้นยาวครบทุกเสียง (โสภิตา ถาวร, 2556) ในงานวิจัยภาษาไทดำถิ่นลาวและเวียดนาม L-Thongkum (2002a) ไม่พบคู่เปรียบต่างของสระสั้นยาว ในงานวิจัยนี้ได้้นำคู่เทียบเสียงสระสั้นยาวจากงานวิจัยของโสภิตา ถาวร (2556) ไปถามผู้บอกภาษาไทดำในลาวและเวียดนาม พบว่าผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ออกเสียงทั้งสระสั้นและสระยาว ผู้บอกภาษาไทดำถิ่นเวียดนามบางคนออกเสียงคำบางคำด้วยสระสั้นเหมือนกัน เช่น *ɲuŋ*⁴⁴ ‘ยุง’ *zuŋ*⁴⁴ ‘(นก) ยุง’ คำบางคำที่มีสระยาวไม่อาจทดสอบได้เนื่องจากผู้บอกภาษาไม่ได้ใช้คำนั้นหรือไม่เข้าใจความหมาย เช่น [mi:t²²] ‘จอมผม’ [ʔe:n²²] ‘เอน’ [ju:t⁴⁵] ‘ยัด’ [lɛ:k³³] ‘เล็ก’

นอกจากการเปลี่ยนแปลงความสั้นยาวของสระ ภาษาไทดำยังมีการเปลี่ยนแปลงภายในของสระเดี่ยว *ε และ *e

ในภาษาไทดำถิ่นเวียดนามบางถิ่น ภาษาไทดำถิ่นลาว และภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด สระ *ε เปลี่ยนแปลงเป็นสระ iə เมื่ออยู่หน้าพยัญชนะท้าย -w ดังนี้

*ε > iə/_w

สระเดี่ยว *ε มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสระ iə เมื่อปรากฏหน้าพยัญชนะท้าย -w

ในภาษาไทดำถิ่นเวียดนาม มีการใช้ทั้งสระเดิม *ε > ε และสระประสม *ε > iə แตกต่างไปตามภูมิภาค ที่เมือง Mua ผู้บอกภาษาใช้สระ *ε > ε ที่เมือง Lo ผู้บอกภาษาใช้สระ *ε > iə ส่วนเมืองอื่น ๆ ได้แก่ Kway, Muay, Nam Ma, La, Thanh ผู้บอกภาษาใช้ทั้ง *ε > ε และ *ε > iə (L-Thongkum, 2002a)

ภาษาไทดำถิ่นไทยใต้และตะวันตก เช่น สุราษฎร์ธานี ชุมพร และจังหวัดเพชรบุรี ใช้สระเดิม *ε > ε ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ภาษาไทดำถิ่นลาว Nam Tha ภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด ใช้สระ *ε > iə

¹ ในทางสัทวิทยา ถ้าไม่มีการเปรียบเทียบระหว่าง /V/ กับ /V:/ จะวิเคราะห์ให้เป็น /V/ ซึ่งอาจออกเสียงเป็น [V], [V-] หรือ [V:] (ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ, การสื่อสารส่วนตัว, 2560)

สระ *e ก็มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสระ ie เฉพาะบางคำ เช่น ไทดำถิ่นเวียตนามเมือง Kway, Muay, Lo, La, Muay, Thanh ใช้คำว่า cau¹¹?ien¹¹ ‘ใจเย็น’ ดังแสดงการเปลี่ยนแปลงของเสียงต่อไปนี้

cauA?jenA > *cauA1*jenA1 > cau¹¹?ien¹¹ ‘ใจเย็น’

ส่วนภาษาไทยถิ่นไทยและลาวได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยและลาวจึงยังใช้ cauA1jenA1 (L-Thongkum, 2002a)

นอกจากการเปลี่ยนแปลงสระจากปัจจัยภายใน สระไทดำยังมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาไทยและภาษาลาวทำให้เกิดรูปแปรของสระในคำจำนวนมากกว่า 1 คำ สระบางสระมีรูปแปรหลายรูปตามสระที่ต่างกันของคำไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

r > u ~ o ~ i					
ไทดำดั้งเดิม ระยะที่ 1	ไทดำดั้งเดิม ระยะที่ 2	ไทดำ	ไทย	ลาว	ความหมาย ภาษาไทย
*phɤŋC	*phɤŋC1	phɤŋ ²¹	phuɤŋ ⁴²	phɤŋ ³¹	‘ผึ้ง’
*ʔɤkD	*ʔɤkD1	ʔɤk ⁴⁵	ʔok ²¹	ʔɤk ³⁵	‘อก’
*nɤC	*nɤC2	nɤ ²¹	ni: ⁴²	ni: ³¹	‘หนี้’

สระ r ในคำว่า phɤŋ³¹ ‘ผึ้ง’ และ ʔɤk⁴⁴ ‘อก’ มีรูปแปรเป็นสระ u และ o ตามลำดับซึ่งรับมาจากภาษาไทย ไม่ได้รับมาจากภาษาลาวเพราะผู้พูดภาษาลาวใช้สระ r เช่นเดียวกับภาษาไทดำ

ส่วนสระ r ในคำ nɤ³¹ พบเฉพาะในภาษาไทดำถิ่นเวียตนาม ในภาษาไทดำถิ่นลาวและถิ่นไทยใช้สระ i ด้วยอิทธิพลของภาษาไทยและภาษาลาว ในภาษาตระกูลไทอื่น ๆ เช่น ภาษา Po-ai ใช้คำว่า nii^{C1} และ ภาษา Nung, Tay, Tho ใช้ ni^{C1} (Li, 1977) ในภาษาเวียตนาม พบว่ามีการใช้คำว่า nɤ /nɤ²²/ ‘หนี้’ (Mark Alves, การสื่อสารส่วนตัว, 2560) ดังนั้นภาษาไทดำอาจยืมคำนี้มาจากภาษาเวียตนาม

เป็นที่น่าสังเกตว่าภาษาไทดำถิ่นไทยและลาวมีรูปแปรของสระหลายรูปซึ่งรับมาจากภาษาไทย ในขณะที่ภาษาไทดำถิ่นเวียตนามมีรูปแปรของสระ *e > ɛ ~ ie เพียงสระเดียว นับได้ว่าภาษาไทดำถิ่นเวียตนามยังคงรักษาสระเดี่ยวดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี

นอกจากสระเดี่ยวยังพบว่าสระสั้นที่ตามด้วย -ʔ (Vʔ) เปลี่ยนเป็นสระยาว ตามด้วย -k (VVk) เนื่องจากอิทธิพลของภาษาไทย อย่างไรก็ตามก็มีผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาวจำนวนน้อยมากที่ออกเสียงตามการเปลี่ยนแปลงนี้ ดังนั้นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงจาก Vʔ > VVk ในอนาคตจึงมีน้อย คาดว่าภาษาไทดำยังคงรักษาเอกลักษณ์ของสระ Vʔ อยู่ต่อไปได้ นอกจาก Vʔ ลักษณะเฉพาะของภาษาไทดำอีกประการหนึ่งคือ

สระ **au** ยังไม่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลง นับได้ว่าภาษาไทยยังคงรักษาสระประสมนี้ซึ่งเป็นสระประสมของภาษาไทยดั้งเดิม (L-Thongkum, 2002b) และภาษาไทยตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Pittayaporn, 2009b)

การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะและสระที่กล่าวไปทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าภาษาไทยทุกถิ่นได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยหรือภาษาลาว ในประเทศเวียดนาม ผู้บอกภาษาไทยต่างกล่าวว่าได้มีการติดต่อระหว่างประชากรของประเทศเวียดนามและประเทศลาว ทำให้ชาวไทดำในประเทศเวียดนามรับเอาเสียงของภาษาลาวมาใช้ อาจเป็นเพราะภาษาไทยดำและภาษาลาวมีความคล้ายกัน มีคำศัพท์เป็นจำนวนมากที่เป็นคำร่วมเชื้อสายกัน อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของภาษาลาวที่มีต่อไทดำถิ่นเวียดนามยังมีน้อยกว่าภาษาไทยที่มีต่อไทดำถิ่นไทย การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะและสระจากการสัมผัสภาษาส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกลุ่มผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาว ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นในคนจำนวนน้อย การเปลี่ยนแปลงจึงอยู่ในระดับเสียง ยังไม่มีผลกระทบต่อระบบเสียงของภาษาไทยดำ

4.3 การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ภาษาไทดำ

วรรณยุกต์ในภาษาไทยดำทุกถิ่นมีการแยกเสียงของวรรณยุกต์ระหว่างพยัญชนะ 3 กลุ่มแรก (ABCD123) และพยัญชนะกลุ่มที่ 4 (ABCD4) ด้วยเงื่อนไขลักษณะก้องและไม่ก้องของพยัญชนะต้น ทำให้มีจำนวนวรรณยุกต์ 6 วรรณยุกต์ ส่วนสัทลักษณะหลักที่ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ออกเสียงมีความเหมือนและแตกต่างกันดังแสดงในภาพที่ 9

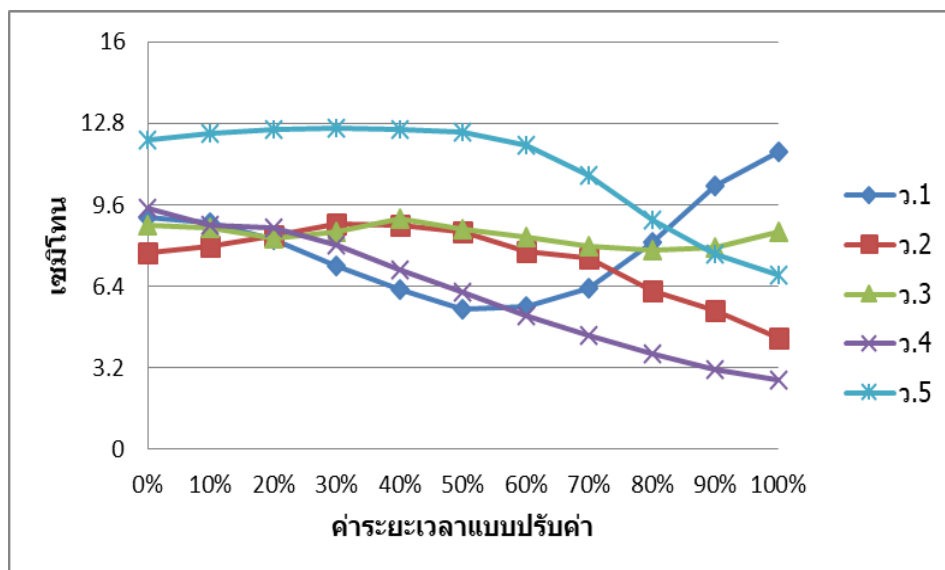
ไทดำถิ่นใต้					ไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด				
	*A	*B	*C	*D		*A	*B	*C	*D
1					1				
2	213	215	31 [?]	25	2	242	35	31 [?]	35
3					3				
4	243	33	32	33	4	44	33	43	33
ไทดำถิ่นลาว					ไทดำถิ่นเวียดนาม				
	*A	*B	*C	*D		*A	*B	*C	*D
1					1				
2	22	35	31 [?]	35	2	22	34	31 [?]	34
3					3				
4	44	33	43	33	4	44	33	43 [?]	33

ภาพที่ 9 การแยกเสียงของวรรณยุกต์เป็นสองทางและสัญลักษณ์หลักของวรรณยุกต์ในภาษาไทดำทุกถิ่น

สัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ทั้ง 6 วรรณยุกต์ในภาพที่ 9 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทดำถิ่นลาวมีสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ทั้ง 6 วรรณยุกต์คล้ายกับสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ภาษาไทดำถิ่นเวียดนาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pittayaporn (2009a) และ L-Thongkum (2002b) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าภาษาไทดำถิ่นลาวและไทดำถิ่นเวียดนามยังคงดำรงสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์เดิมไว้ได้

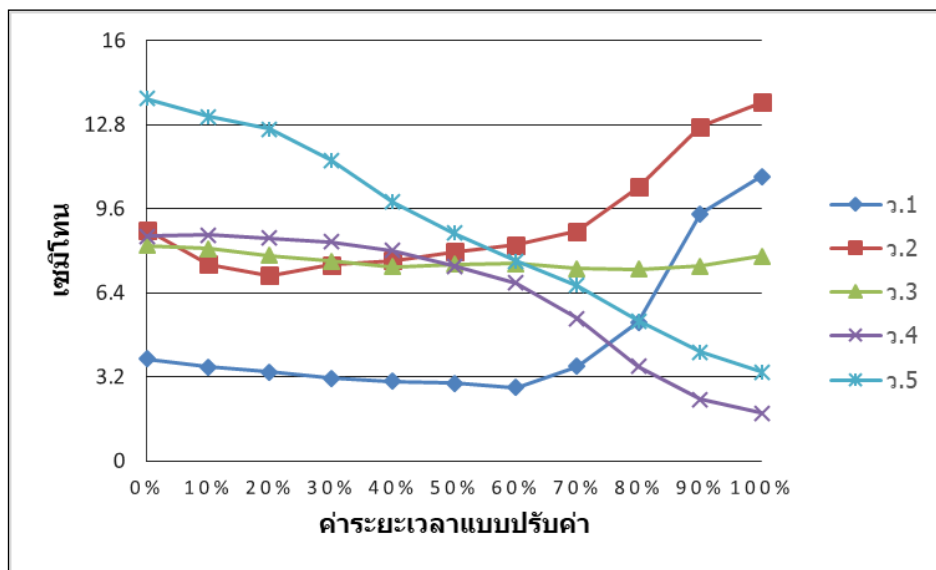
ภาษาไทดำถิ่นไทยมีการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ในช่อง A ซึ่งสันนิษฐานว่าเกิดจากการสัมผัสภาษาสมทรง บุรุษพัฒน์ (2556) ตั้งข้อสังเกตว่าในภาษาไทดำที่พูดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย สัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ที่ 1 (A123) และวรรณยุกต์ที่ 2 (A4) แตกต่างจากสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ในภาษาไทดำถิ่นเวียดนามเพราะเกิดจากอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งวรรณยุกต์ A123 เป็นวรรณยุกต์ขึ้น หรืออาจเป็นเพราะอิทธิพลจากภาษาลาวถิ่นใต้ถิ่นหนึ่ง ผู้บอกภาษาลาวถิ่นหลวงน้ำทาเพศหญิงอายุ 40 ปี ก็ออกเสียงสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ A1 เป็นเสียงขึ้น และ A234 เป็นเสียงตกเช่นกันดังในภาพที่ 10 นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลวรรณยุกต์ภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์จากผู้บอกภาษาเพศหญิงอายุ 44 ปี พบว่าวรรณยุกต์ A123 เป็นวรรณยุกต์เสียงขึ้นดังในภาพที่ 11

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 [324]	ว.3 [33]	ว.5 [42]	ว.4 [31]	ว.1 [324]
2					
3					
4	ว.2 [32]				ว.3 [33]

ภาพที่ 10 สัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาลาวถิ่นหลวงน้ำทา

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 [24]	ว.3 [33]	ว.5 [52/52 [?]]	ว.4 [31/31 [?]]	ว.1 [24]
2					
3	ว.2 [35]				
4					ว.3 [33]

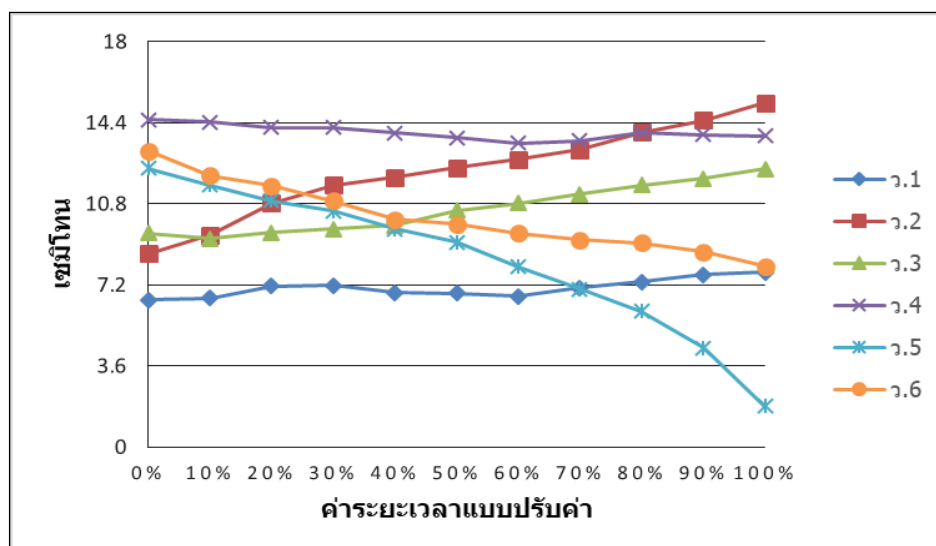

หมายเหตุ: วรรณยุกต์ในช่อง C ผู้บอกภาษาออกเสียงบีบที่เส้นเสียง [31[?]] เป็นบางคำเท่านั้น

ภาพที่ 11 สัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์

ผู้วิจัยได้มีโอกาสเก็บข้อมูลภาษาไทดำเพิ่มเติมจากผู้บอกภาษาอายุ 82 ปีซึ่งเกิดที่เมืองเซินลา ประเทศเวียดนาม ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านสงเปือยใต้ แขวงเวียงจันทน์ พบว่าสัญลักษณ์วรรณยุกต์ A123 และ A4 ของภาษาลาวเวียงจันทน์มีอิทธิพลต่อสัญลักษณ์วรรณยุกต์ของภาษาไทดำในช่องวรรณยุกต์เดียวกัน ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ที่กำลังดำเนินอยู่ กล่าวคือวรรณยุกต์ A123 มีสัญลักษณ์เป็นเสียงกลางต่ำระดับ [22] แต่ในบางคำซึ่งมีวรรณยุกต์ A1 เช่น ‘หาง’ และ A2 เช่น ‘ตา’ ผู้บอกภาษาจะออกเสียงกลางต่ำขึ้น [23] และวรรณยุกต์ A4 ออกเสียงกลางขึ้น [35] ด้วยอิทธิพลของภาษาลาวเวียงจันทน์ ดังแสดงในภาพที่ 12

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.5	ว.3	
2	[22]	[34]	[41 [?]]	[34]	
3					
4	ว.2	ว.4	ว.6	ว.4	
	[35]	[44]	[43 [?]]	[44]	

ภาพที่ 12 สัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ภาษาไทดำถิ่นลาวเวียงจันทน์

ภาษาไทยถิ่นใต้มีสัทลักษณะวรรณยุกต์ที่คล้ายกับภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยเนื่องจากเคยเป็นภาษาไทยถิ่นเดียวกัน โดยที่ชาวไทดำถิ่นใต้ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี สุพรรณบุรี และนครปฐม นอกจากนี้ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2556) ยังพบการเปลี่ยนแปลงของสัทลักษณะวรรณยุกต์ที่ 2 (A4) ที่เป็นเสียงขึ้นตก [243/254] กลายเป็นเสียงขึ้น [24/34] เนื่องจากผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาวส่วนใหญ่ออกเสียงขึ้นตกเป็นเสียงขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงภายในภาษาเพื่อทำให้การออกเสียงง่ายขึ้น พินรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) ก็พบปัจจัยภายในที่อาจเกี่ยวข้องกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวที่ศึกษาเช่นกัน คือ การออกเสียงวรรณยุกต์ให้ง่ายขึ้น เช่น การออกเสียงวรรณยุกต์ที่มีสัทลักษณะเป็นเสียงขึ้นตก ให้เป็นวรรณยุกต์เสียงขึ้น เป็นต้น ซึ่งตรงกับการเปลี่ยนแปลงของสัทลักษณะวรรณยุกต์ที่ 2 (A4) ในภาษาไทยดำ

คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นใต้จากผู้บอกภาษาเพศหญิงอายุ 72 ปี ดังแสดงในภาพที่ 13 เพื่อดูอิทธิพลของภาษาไทยถิ่นใต้ที่มีต่อวรรณยุกต์ช่อง A ในภาษาไทยดำถิ่นใต้ ผลการศึกษาพบว่าในช่องวรรณยุกต์ A ภาษาไทยถิ่นใต้มีการแยกเสียงดังนี้

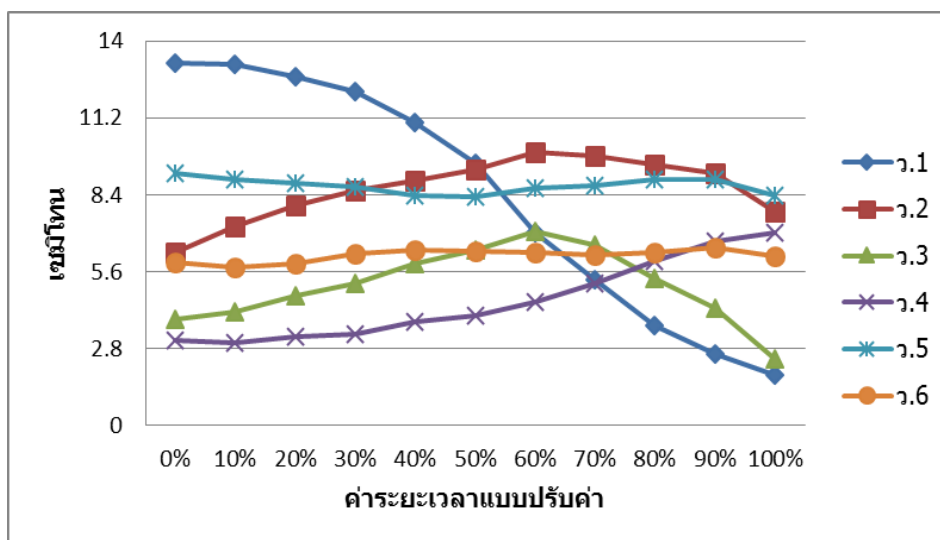
วรรณยุกต์ที่ 1 (A1) มีสัทลักษณะสูงขึ้นตก

วรรณยุกต์ที่ 2 (A2-A3) มีสัทลักษณะกลางขึ้นตก

วรรณยุกต์ที่ 3 (A4) มีสัทลักษณะต่ำขึ้นตก

เมื่อเปรียบเทียบสัทลักษณะในช่องวรรณยุกต์ A ของภาษาไทยถิ่นใต้กับภาษาไทยดำถิ่นใต้พบว่าภาษาไทยดำถิ่นใต้ไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นใต้ เนื่องจากวรรณยุกต์ A123 ภาษาไทยดำถิ่นใต้มีสัทลักษณะเป็นเสียงกลางต่ำขึ้น ส่วนวรรณยุกต์ A4 นั้นมีความคล้ายกันคือเป็นเสียงขึ้นตก ซึ่งคาดว่าเกิดจากการสัมผัสภาษาลาวดังที่จะกล่าวในตอนต่อไป ไม่ใช่อิทธิพลของภาษาไทยถิ่นใต้

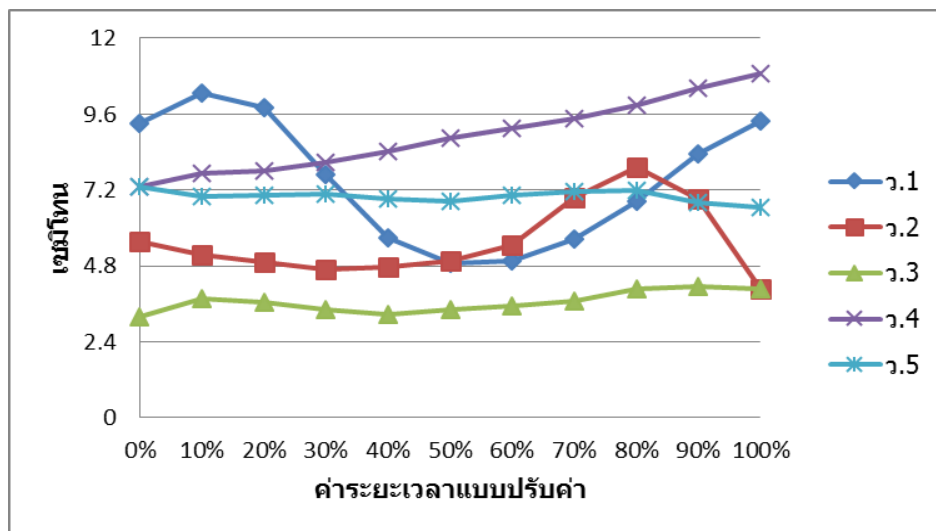
	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 [51]		ว.5 [44]		
2	ว.2 [343]				
3			ว.4 [23]		
4	ว.3 [231]	ว.4 [23]	ว.6 [33]		ว.6 [33]

ภาพที่ 13 สัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นสุราษฎร์ธานี

ภาษาไทยถิ่นบ้านนาพาหนาดก็อาจได้รับอิทธิพลจากภาษาลาวเช่นเดียวกัน วรรณยุกต์ที่ 1 (A123) มีผู้บอกภาษาวัยสูงอายุและวัยกลางคนออกเสียงทั้งที่มีสัทลักษณะต่ำระดับ [22] และสัทลักษณะต่ำขึ้นตก [242] แม้แต่ผู้บอกภาษาคนเดียวกันยังออกเสียงสองแบบขึ้นอยู่กับคำ เช่นคำว่า “ขา” ออกเสียงต่ำระดับ แต่คำว่า “หูก” ออกเสียงเป็นต่ำขึ้นตก แสดงถึงว่าสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 1 กำลังอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลง เกือบสมบูรณ์เนื่องจากผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ออกเสียงต่ำขึ้นตก [242] การเปลี่ยนแปลงของสัทลักษณะ วรรณยุกต์ที่ 1 (A123) จากสัทลักษณะต่ำระดับเป็นต่ำขึ้นตก [242] สันนิษฐานได้ว่าอาจเกิดจากการสัมผัส ภาษากับภาษาลาวถิ่นใดถิ่นหนึ่งเช่นเดียวกัน ในงานวิจัยนี้ได้เก็บข้อมูลวรรณยุกต์จากผู้บอกภาษาลาวถิ่นเลย และลาวหลวงพระบางอายุ 58 ปีเท่ากัน ออกเสียง A1 เป็นเสียงสูงตกขึ้น [534] และเสียงสูงตก [53] ตามลำดับ ดังในภาพที่ 14 และ 15 สัทลักษณะเสียงตกอาจมีอิทธิพลทำให้สัทลักษณะต่ำระดับของวรรณยุกต์ ภาษาไทยถิ่นเปลี่ยนเป็นต่ำขึ้นตก [242] ได้

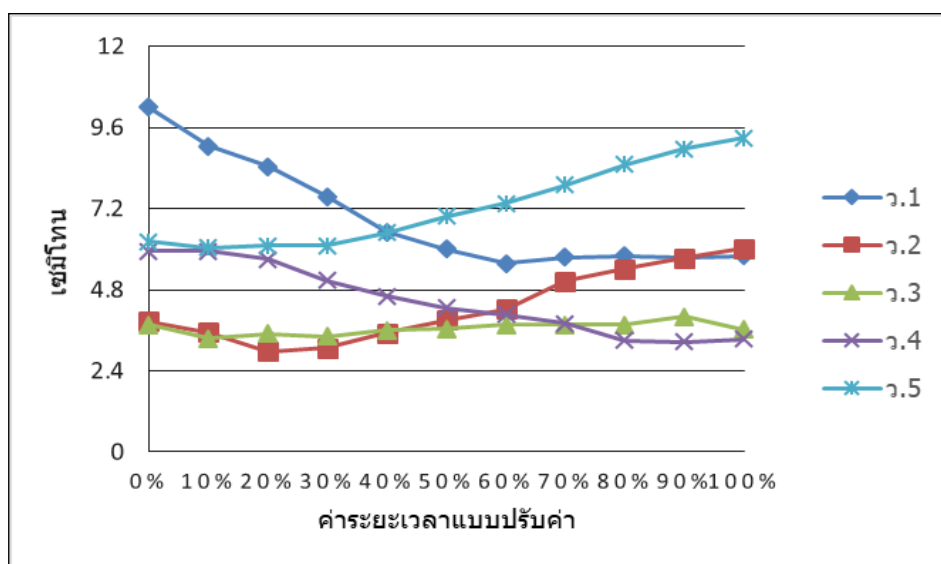
	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 [534]	ว.3 [22]	ว.4 [44/45 ¹]		ว.1 [534]
2	ว.2 [342]		ว.5 [33 ¹]		
3					
4					

หมายเหตุ ลักษณะเด่นของภาษาลาวเหนือคือวรรณยุกต์ C1 และ DL123 มีสัทลักษณะ 44/45¹ ในขณะที่ภาษาลาวกลางและลาวใต้สัทลักษณะของวรรณยุกต์นี้มักจะเป็น 21¹ (ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ, การสื่อสารส่วนตัว, 2560)

ภาพที่ 14 สัทลักษณะวรรณยุกต์ของภาษาลาวถิ่นเลย

	A	B	C	DL	DS
1					
2	ว.1 [53]	ว.3 [22]	ว.5 [34]	ว.4 [32]	ว.5 [34]
3					
4	ว.2 [23]				ว.3 [22]

ภาพที่ 15 สัมพันธภาพของภาษาลาวถิ่นหลวงพระบาง

อิทธิพลของภาษาลาวหลวงพระบางที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ของภาษาไทยคำปัจจุบัน สอดคล้องกับประวัติศาสตร์การย้ายถิ่นฐานของชาวไทยดำ อีระพันธ์ เหลืองทองคำ (สื่อสารส่วนตัว, 2560) ตั้งข้อสังเกตว่าในบริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนามมีอาณาเขตติดต่อกับลาวเหนือด้านตะวันออก ในอดีตคนไทยดำอยู่ทั้งในเขตสิบสองจุไทและแขวงหัวพัน หลวงพระบางเป็นเมืองหลวงมาแต่โบราณ อาจส่งกองทัพไปกวาดต้อนคนไทยดำมาจากสิบสองจุไท (โดยตัวเองและ/หรือโดยคำสั่งของกองทัพสยาม) ประวัติศาสตร์ช่วงกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้นรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 มีความสำคัญมาก เพราะเกี่ยวข้องกับการถูกกวาดต้อนและ/หรืออพยพของกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไทหลายกลุ่มจากลาวเหนือและเวียดนามเหนือ แขวงเวียงจันทน์เป็นเพียงที่พักชั่วคราวของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวต่าง ๆ ที่ถูกกวาดต้อนลงมา

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชาวไทดำถูกกวาดต้อนมาหลายประเทศไทยหลายครั้ง แต่ที่น่าสนใจคือจะกวาดต้อนมาจากที่ใดก็ต้องเอาไปกักกันไว้ที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีก่อน ต่อมาจึงแยกย้ายกันไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ

ในขณะที่ภาษาไทดำถิ่นใต้และถิ่นอื่น ๆ ในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ที่ 1 (A123) และวรรณยุกต์ที่ 2 (A4) ภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาดมีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะวรรณยุกต์ที่ 1 (A123) ส่วนวรรณยุกต์ที่ 2 (A4) ยังคงมีสัทลักษณะสูงระดับดังเช่นไทดำถิ่นเวียงนามและไทดำถิ่นลาว จึงนับได้ว่ามีสัทลักษณะของวรรณยุกต์ใกล้เคียงกับภาษาไทดำถิ่นลาวและเวียงนามมากกว่าไทดำถิ่นไทยอื่น ๆ

การเปลี่ยนแปลงของสัทลักษณะวรรณยุกต์ที่ 1 (A123) และวรรณยุกต์ที่ 2 (A4) ในภาษาไทดำถิ่นใต้และการเปลี่ยนแปลงของสัทลักษณะวรรณยุกต์ที่ 1 (A123) ในภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาดสอดคล้องกับช่วงเวลาของการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวไทดำจากประเทศเวียดนาม (ดูภาพที่ 3 ในบทที่ 1) ชาวไทดำในภูมิภาคตะวันตกและภาคใต้ของประเทศไทยมีบรรพบุรุษที่อพยพมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2321 โดยอพยพจากเมืองเซินลาผ่านมาทางเวียงจันทน์ ดังนั้นจึงได้รับอิทธิพลจากภาษาลาวเวียงจันทน์ และเนื่องจากอพยพมาอยู่ในประเทศไทยมากกว่าสองร้อยปี นานกว่าไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด สัทลักษณะของวรรณยุกต์จึงมีการเปลี่ยนแปลงจากการสัมผัสภาษามากกว่า กล่าวคือวรรณยุกต์ที่ 1 (A123) และวรรณยุกต์ที่ 2 (A4) มีการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาดอพยพจากเมืองเดียนเบียนฟูผ่านเมืองหลวงพระบางมาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2423 เป็นเวลาที่สั้นกว่าไทดำในภูมิภาคตะวันตกถึงร้อยกว่าปี สัทลักษณะของวรรณยุกต์จึงอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงเพียงวรรณยุกต์เดียวคือวรรณยุกต์ที่ 1 (A123) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้สันนิษฐานว่าเกิดจากการสัมผัสภาษากับภาษาลาวถิ่นหลวงพระบางตามเส้นทางอพยพหรือภาษาลาวเลยที่เป็นภาษาของชนกลุ่มใหญ่ในจังหวัดเลย ส่วนไทดำลาวที่แขวงหลวงน้ำทา ยังคงรักษาสัทลักษณะของวรรณยุกต์ทุกวรรณยุกต์ได้ใกล้เคียงกับภาษาไทดำถิ่นเวียงนาม อาจเป็นเพราะการอพยพย้ายถิ่นฐานช้ากว่าไทดำในประเทศไทยคือใน พ.ศ. 2497

เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของวรรณยุกต์กับการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะและสระ บางเสียงพบว่าภาษาไทดำถิ่นไทยยังคงรักษาเสียงดั้งเดิมเช่น *ph- ในขณะที่ภาษาไทดำถิ่นเวียงนามเปลี่ยนเป็นเสียง f- ตามภาษาเวียดนามที่ไม่มีเสียง ph- ภาษาไทดำถิ่นลาวก็มีการเปลี่ยนแปลง *ph- > f- เช่นกัน แสดงว่าชาวไทดำถิ่นลาวอพยพมายังประเทศลาวหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้แล้วในภาษาไทดำถิ่นเวียงนาม และไทดำถิ่นไทยอพยพมาตอนที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของเสียง *ph- > f- เนื่องจากพบชาวไทดำบางคนที่จังหวัดเพชรบุรี (L.-Thongkum, 2002a) และบ้านนาป่าหนาด (โสภิตา ถาวร, 2556) ออกเสียง f- เฉพาะหน้าสระ [i] ดังที่กล่าวข้างต้น ในทำนองเดียวกันสระ *e ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสระประสม io ในภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาดและถิ่นลาว ในขณะที่ไทดำถิ่นไทยยังคงใช้สระดั้งเดิมคือ *e ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของสระ *e > io คงเกิดขึ้นภายหลังที่ชาวไทดำถิ่นไทยอพยพมาประเทศไทย

ผลการศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทดำใน 3 ประเทศทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทดำในประเทศลาวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับภาษาไทดำในประเทศเวียดนาม ส่วนภาษาไทดำในประเทศไทยที่มีผู้พูดเป็นบรรพบุรุษอพยพมาประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2321 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภูมิภาคตะวันตกมีการเปลี่ยนแปลงเสียงที่แตกต่างออกไป จึงควรจัดอยู่ในอีกกลุ่มหนึ่ง ไทดำที่บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลยมีการเปลี่ยนแปลงเสียงที่คล้ายกับกลุ่มแรก แต่มีการเปลี่ยนแปลงเสียงบางอย่างที่แตกต่างออกไปจากสองกลุ่มแรก จึงอาจกล่าวได้ว่าภาษาไทดำถิ่นนี้มีการเปลี่ยนแปลงเสียงที่กำลังดำเนินอยู่

ลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาไทดำที่กล่าวไปแล้วทั้งหมดไม่สอดคล้องกับลักษณะของภาษากลุ่มลาวซึ่ง Chamberlain (1975) ได้กล่าวไว้ดังนี้คือ

1. วรรณยุกต์ในช่อง B มีการรวมเสียงกันเป็นวรรณยุกต์เดียว
2. วรรณยุกต์ในช่อง B ไม่เหมือนกับวรรณยุกต์ในช่อง DL
3. วรรณยุกต์ในช่อง C1 ไม่เหมือนกับวรรณยุกต์ในช่อง C2
4. วรรณยุกต์ในช่อง C1 เหมือนกับวรรณยุกต์ในช่อง DL123 หรือที่เรียกกันว่าบันไดลาว

ภาษาไทดำมีลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะของภาษากลุ่มลาวดังกล่าว ดังนั้นภาษาไทดำจึงจัดอยู่ในกลุ่มไท ไม่ใช่กลุ่มลาว ในงานวิจัยนี้จึงใช้คำว่า “ไทดำ” ไม่ใช่คำว่า “ลาวโซ่ง ลาวทรงดำ” ซึ่งเป็นคำที่คนนอกกลุ่มเรียก เนื่องจากชาวไทดำ (ยกเว้นไทดำที่บ้านนาป่าหนาด) ได้อพยพมายังประเทศไทยในฐานะเชลยศึกพร้อมกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่พูดภาษากลุ่มลาว เช่น ลาวเวียง ลาวครั่ง และเดินทางจากถิ่นฐานเดิมในประเทศเวียดนาม ผ่านประเทศลาว ทำให้คนไทยเข้าใจว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษากลุ่มเดียวกัน

บทที่ 5

คำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาไทยดำและภาษาไทอื่น ๆ

บทที่ 5 เป็นผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 3 “คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ซึ่งดำเนินการวิจัยต่อยอดจากการศึกษาระบบเสียงไทดำที่นำเสนอในบทที่ 4 ขยายหน่วยของภาษาขึ้นไปเป็นระดับคำ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิจัยตามวัตถุประสงค์หลักของโครงการวิจัย “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” 2 ประการคือ ประการที่ 1 เปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ที่คัดเลือกคือไทดำ กับภาษาตระกูลอื่น ๆ และภาษามาตรฐานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ประการที่ 2 ศึกษาการแปรตามภูมิภาคของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม

ในตอนต่อไป จะเสนอผลการวิจัยคำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาไทยดำและภาษาไทอื่น ๆ ใน 4 ประเด็น คือ คำเรียกญาติ การแปรของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำในประเทศไทย ลาว และเวียดนาม การเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำในประเทศไทย ลาว และเวียดนาม และประเด็นสุดท้าย การเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ และภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว เวียดนาม

5.1 คำเรียกญาติ

คำเรียกญาติ เป็นคำที่ผูกพันกับเรามาตั้งแต่เกิด กำหนดขึ้นแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม ช่วยจัดลำดับขั้นความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวว่ามีความใกล้ชิดกับเรามากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังใช้บ่งบอกสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของคนที่เราเรียกได้อีกด้วย

ในยุคปัจจุบันที่โลกไร้พรมแดน กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ไปมาหาสู่กันได้สะดวก หากเราสามารถเข้าใจวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งได้ก็นับเป็นเรื่องที่ดี เพราะจะช่วยกระชับความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น คำเรียกญาติถือเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่เราควรใช้ให้ถูกต้อง เพราะนอกจากจะใช้แสดงความสัมพันธ์ทางเชื้อสายตามปกติแล้ว ในบางสังคมยังใช้แสดงความใกล้ชิดสนิทสนมได้ด้วย เช่น ในสังคมไทยมีการใช้คำเรียกญาติกับผู้ที่ไม่ได้เป็นญาติกันได้ โดยเรียกบิดามารดาของเพื่อนว่า “พ่อ” “แม่” เรียกเพื่อนของพี่ว่า “พี่” เรียกเพื่อนร่วมงานว่า “พี่” “น้อง” เรียกบริกรตามร้านอาหารว่า “น้อง” เรียกคนขายอาหารที่อายุมากกว่าว่า “ลุง” เรียกแม่บ้านทำความสะอาดว่า “ป้า” ตลอดจนคนอื่น ๆ ในอีกหลาย ๆ สถานการณ์ ซึ่ง

นับว่าเป็นการขยายคำเรียกญาติ ไปสู่บุคคลสถานภาพต่าง ๆ ในสังคม ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความสนิทสนม ลดช่องว่าง และความห่างเหินกับคนที่เรากำลังคุยด้วย และบางครั้งอาจใช้เพื่อผลประโยชน์ในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้ (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ และคณะ, 2540: 210-212)

การศึกษาคำเรียกญาติ ไม่เพียงแต่จะช่วยให้เราทราบความหมายของคำเรียกญาติในแต่ละภาษาและใช้คำศัพท์ได้ถูกต้องเท่านั้น แต่ยังช่วยเติมเต็มการศึกษาระบบเครือญาติให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งนิยพรณ วรณศิริ (2531: 196-197) ได้กล่าวถึงระบบเครือญาติว่าเป็น “ระบบที่จัดเอามนุษย์มาสัมพันธ์กัน เครือญาติเป็นสภาพของความสัมพันธ์กันของบุคคลจากวงที่แคบสุด (นับจากตัวเรา) ไปถึงวงกว้างเท่าที่พอจะนับได้ วงแคบที่สุดคือ วงของครอบครัวและกว้างที่สุดอาจจะถึงเผ่า (tribe) แต่ส่วนใหญ่การนับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มักจะนับในวงแคบมากกว่าวงกว้าง เริ่มนับจากระดับความสัมพันธ์ของบุคคลในครัวเรือนเดียวกันก่อน การนับเครือญาติที่จริงก็คือการทำให้บุคคลในสายเลือด เพื่อสืบหาต้นตอและบรรพบุรุษที่แต่ละคนสืบตกทอดมาเท่านั้นเอง” หลักของความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มี 2 หลักใหญ่ ๆ คือ ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต (consanguinal relations) และความสัมพันธ์ทางการแต่งงาน (affinal relations) การจัดหมวดหมู่ศัพท์เครือญาติแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือพวกสืบสายเลือดโดยตรง เช่น พ่อ แม่ ลูกชาย ลูกสาว ในภาษาไทย กับพวกเครือญาติที่แยกสายออกไป เช่น aunt, uncle, niece, nephew, cousin ในภาษาอังกฤษ ส่วนการจัดตามความแตกต่าง จำแนกได้เป็น ความแตกต่างทางรุ่น อายุ ญาติสายตรง-ญาติสายแยก เพศ ตัวผู้พูด-ตัวผู้ถูกพูดด้วย ญาติสายเลือด-ญาติเกี่ยวดอง สถานภาพระหว่างคนอยู่และคนตาย คนโสดและคนแต่งงาน ความรู้เรื่องระบบเครือญาติที่ได้จากการศึกษาคำเรียกญาตินี้ จะช่วยให้เราสามารถอธิบายลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้ เช่น เป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสหรือความแตกต่างทางอายุหรือไม่ มีการถือฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่เป็นสำคัญ มีความเท่าเทียมทางเพศหรือไม่ เป็นต้น

สำหรับการศึกษาคำเรียกญาติในภาษาตระกูลไทซึ่งเป็นภาษาตระกูลใหญ่ที่พูดกันแถบเอเชียอาคเนย์ แม้จะมีผู้ศึกษาจำนวนมากทั้งในแง่ระบบเสียง คำ และความหมาย แต่ส่วนใหญ่เลือกศึกษาเพียงภาษาใดภาษาหนึ่งโดยพิจารณาการแปรตามภูมิภาค หรือรุ่นอายุที่แตกต่างกัน เช่น Fippinger (1971) ศึกษาคำเรียกญาติภาษาไทยดำในประเทศเวียดนาม วิภัสรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) ศึกษาคำเรียกญาติภาษาคำเมืองในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน และลำปาง Prasithrathsint (2001) ศึกษาคำเรียกญาติภาษาไทยมาตรฐานทั้งที่เป็นคำเรียกญาติพื้นฐานและไม่พื้นฐาน ดำรงค์ นันทผาสุข (2555) ศึกษาการแปรของคำเรียกญาติภาษาไทยดำ บ้านสะแกราย อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

ในกรณีที่เปรียบเทียบคำเรียกญาติระหว่างภาษา ส่วนใหญ่จะเปรียบเทียบเพียง 2-3 ภาษาทั้งที่อยู่ในตระกูลภาษาเดียวกัน และต่างตระกูลภาษา เช่น Prasithrathsint (1996) ศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติภาษาจ้วง 6 ถิ่นกับคำเรียกญาติภาษาไทยมาตรฐาน Boonsawasd (2013) ศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติภาษาปุยกับภาษาจีนกลาง จตุพร โคมไพรวัลย์ (2555) ศึกษาเปรียบเทียบระบบคำเรียกญาติในภาษาไทยและ

ภาษาเมี่ยน (เย้า) อมรชัย คหกิจโกศล (2548) ศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาจีนแต้จิ๋ว
เยาวลักษณ์ เฉลิมเกียรติ (2542) ศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษามลายู และภาษาจีนที่
พูดในจังหวัดนครศรีธรรมราช Nguyen Thi Thuy Chau (2558) ศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติในภาษาไทย
และภาษาเวียดนาม เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้ออกไปสู่ประเด็นที่กว้างขึ้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำเรียกญาติ
ภาษาไทยซึ่งเป็นการศึกษาภาษาในระดับคำ โดยพิจารณาการแปรในภูมิภาคที่กว้างออกไปในเขตพื้นที่
ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบในมุมมองที่กว้างขึ้น โดยมีคำถามใน
การวิจัย 2 ข้อ คือ 1) คำเรียกญาติซึ่งเป็นศัพท์พื้นฐานที่ทุกภาษามี จะได้รับอิทธิพลจากภาษาใหญ่ (majority
language) หรือไม่ มากน้อยเพียงใด และ 2) คำเรียกญาติภาษาไทยในภูมิภาคต่าง ๆ มีการแปรเฉพาะเสียง
และคำศัพท์ หรือแปรในด้านมิติความแตกต่างด้วย นอกจากนี้ ยังได้เปรียบเทียบคำเรียกญาติภาษาไทยกับ
ภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ด้วย โดยเลือกภาษาตระกูลไท 2 กลุ่มมาเปรียบเทียบ ได้แก่ กลุ่มเหนือ และกลุ่ม
ตะวันตกเฉียงใต้ เพื่อหาลักษณะที่มีร่วมกันของคำเรียกญาติในภาษาตระกูลไท

การศึกษาการแปรและการเปรียบเทียบคำเรียกญาติพื้นฐานดังกล่าว จะทำให้สามารถอธิบายระบบ
คำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ได้ชัดเจนมากขึ้น ทั้งในแง่ของการได้รับอิทธิพลจากภาษา
มาตรฐานในภูมิภาคต่าง ๆ และลักษณะที่มีร่วมกันของคำเรียกญาติในภาษาตระกูลไท นอกจากนี้ยังช่วยให้
เข้าใจระบบความคิดและวัฒนธรรมของชาวไทยและผู้พูดภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ที่สะท้อนผ่านระบบคำเรียกญาติ
ได้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาคำเรียกญาติในภาษาตระกูลอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะคำเรียกญาติพื้นฐานตามแนวคิดของ Palakornkul (1972) ที่ได้สรุปลักษณะ
ของคำเรียกญาติพื้นฐานไว้ดังนี้คือ

1) ไม่ใช่คำผสมหรือวลี ส่วนใหญ่จะมี 1 หน่วยคำ เช่น พ่อ แม่ น้อง ฯลฯ คำว่าพี่ชาย พี่สาว พี่ผู้ชาย
น้องผู้หญิง น้องผู้ชาย ฯลฯ จึงไม่นับเป็นคำเรียกญาติพื้นฐาน

2) ไม่ใช่คำที่แสดงความสัมพันธ์โดยการแต่งงาน (affinal relations) แต่เป็นคำที่แสดงความสัมพันธ์
ทางสายโลหิต (consanguinal relations) ดังนั้นคำว่าสามี ภรรยา น้องสะใภ้ น้องเขย น้องสะใภ้ พ่อสามี ฯลฯ
จึงไม่จัดว่าเป็นคำเรียกญาติพื้นฐาน (อ้างถึงในอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2533) คณะผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอ
ผลการวิจัยเป็น 3 หัวข้อ คือ 1) การแปรของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยใน ประเทศไทย ลาว และเวียดนาม
2) การเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยใน ประเทศไทย ลาว และเวียดนาม
3) การเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ และภาษา
มาตรฐานในประเทศไทย ลาว เวียดนาม ดังนี้

5.2 การแปรของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในประเทศไทย ลาว และเวียดนาม

จากการวิเคราะห์คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำที่เก็บจากผู้บอกภาษาในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่าคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำทั้ง 3 ประเทศ มีการจำแนกมิติความแตกต่าง 5 ประการเหมือนกัน คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ แต่หากเทียบในแต่ละรุ่นอายุ จะมีการจำแนกทั้งเหมือนและต่างกัน เช่น ภาษาไทดำที่พูดในจังหวัดนครปฐม ประเทศไทย กับภาษาไทดำที่พูดในเมืองเซินลา (Son La) ประเทศเวียดนาม พบว่ารุ่นตัวเอง (รุ่นอายุ 0) ภาษาไทดำที่พูดในจังหวัดนครปฐม ไม่มีการจำแนกเพศในญาติสายข้างที่อายุมากกว่าตัวเอง ในขณะที่ภาษาไทดำที่พูดในเมืองเซินลา มีการจำแนกเพศ ส่วนรุ่นอายุที่อาวุโสระดับต่ำลงมา 1 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ -1) ทั้งภาษาไทดำที่พูดในจังหวัดนครปฐม และภาษาไทดำที่พูดในเมืองเซินลา มีลักษณะเหมือนกันคือไม่มีการจำแนกเพศ

คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยเริ่มจากการแสดงความหมายของคำเรียกญาติ การกำหนดหา มิติความแตกต่าง (dimensions of contrast) ของคำเรียกญาติ แผนภูมิต้นไม้แสดงระบบคำเรียกญาติ องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกญาติ และนำเสนอคำเรียกญาติในตารางแสดงความหมายของคำเรียกญาติ

5.2.1 คำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในประเทศไทย

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในประเทศไทยที่เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาชาวไทดำใน 4 จังหวัด คือ เพชรบุรี เลย นครปฐม และนครสวรรค์ มีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดนครสวรรค์มีจำนวน 17 คำเท่ากัน ส่วน จังหวัดเลยและจังหวัดนครปฐมมีจำนวน 18 และ 16 คำตามลำดับ คำที่เหมือนกันและมีความหมายเท่ากันทั้ง 4 จังหวัด มีจำนวน 8 คำ ได้แก่ ?â:i.t^hâu “Mo Fa”, ?e:m.t^hâu “Mo Mo”, ?â:i “Fa”, ?e:m “Mo”, nŋ “Br (y), Si (y)”, lù? “So, Da”, lă:n “So So, So Da, Da So, Da Da, Br (o) So, Br (o) Da, Br (y) So, Br (y) Da, Si (o) So, Si (o) Da, Si (y) So, Si (y) Da”, lě:n “So So So, So So Da, So Da So, So Da Da, Da So So, Da So Da, Da Da So, Da Da Da”

ในด้านมิติความแตกต่าง พบว่าคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำที่พูดในจังหวัดเพชรบุรี เลย นครปฐม และนครสวรรค์ มีมิติความแตกต่าง 5 ประการเหมือนกัน คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ ดังนี้

1) รุ่นอายุ จำแนกเป็น 7 รุ่นอายุ คือ

รุ่นตัวเอง (รุ่นอายุ 0)

รุ่นอายุที่อาวุโสระดับสูงขึ้นไป 1 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ +1)

รุ่นอายุที่อาวุโสระดับสูงขึ้นไป 2 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ +2)

รุ่นอายุที่อาวุโสระดับสูงขึ้นไป 3 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ +3)

รุ่นอายุที่อาวุโสระดับต่ำลงมา 1 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ -1)

รุ่นอายุที่อาวุโสระดับต่ำลงมา 2 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ -2)

รุ่นอายุที่อาวุโสระดับต่ำลงมา 3 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ -3)

2) สายเลือด จำแนกเป็น +สายตรง หมายถึง ญาติสายตรงหรือญาติที่มีการสืบเชื้อสายโดยตรง และ -สายตรง หมายถึง ญาติสายข้าง หรือการมีบิดามารดาร่วมกัน เช่น ?â:i “Fa” (+สายตรง) กับ lun ?â:i.lun “Fa Br (o), Mo Br (o)” (-สายตรง)

3) อายุ จำแนกเป็น +อายุ หมายถึง อายุมากกว่า และ -อายุ หมายถึงอายุน้อยกว่า โดยการนำอายุของญาติคนหนึ่งไปเปรียบเทียบกับญาติอีกคนหนึ่ง เช่น lun ?â:i.lun “Fa Br (o), Mo Br (o)” (+อายุ) กับ ?a:u “Fa Br (y)” (-อายุ)

4) เพศ จำแนกเป็น +ชาย หมายถึง เพศชาย และ -ชาย หมายถึง เพศหญิง เช่น lun ?â:i.lun “Fa Br (o), Mo Br (o)” (+ชาย) กับ pâ: ?e:m.pâ: “Fa Si (o), Mo Si (o)” (-ชาย)

5) ฝ่ายพ่อหรือแม่ จำแนกเป็น +ฝ่ายพ่อ หมายถึง ญาติฝ่ายพ่อ และ -ฝ่ายพ่อ หมายถึง ญาติฝ่ายแม่ เช่น ?ù: ?â:i.?ù: “Fa Fa” (+ฝ่ายพ่อ) กับ ?â:i.t^hâu “Mo Fa” (-ฝ่ายพ่อ)

ในรุ่นอายุ +3 คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยคำจังหวัดเพชรบุรี นครปฐม และนครสวรรค์ใช้คำว่า h^ó? เหมือนกัน ในขณะที่ภาษาไทยคำจังหวัดเลย ใช้คำว่า m^ə:n นอกจากนี้ ภาษาไทดำในจังหวัดเพชรบุรีและนครปฐมยังสามารถใช้คำว่า cu^uo แทน h^ó? ได้อีกด้วย

ในรุ่นอายุ +2 ญาติฝ่ายแม่ใช้เหมือนกันทั้ง 4 จังหวัด ส่วนญาติฝ่ายพ่อ ในจังหวัดเพชรบุรี นครปฐม และนครสวรรค์ใช้เหมือนกัน คือ ?â:i.?ù: “ปู่”, ?e:m.?ù: “ย่า”, ?â:i.t^hâu “ตา” และ ?e:m.t^hâu “ยาย” ส่วนในจังหวัดเลย ปู่และย่า ใช้คำว่า ?ù: และ ?ù: โดยตัดคำว่า ?â:i และ ?e:m ออกไป

ในรุ่นอายุ +1 ญาติสายตรง ใช้เหมือนกันทั้ง 4 จังหวัด คือเพศชายใช้คำว่า ?â:i “พ่อ” และเพศหญิงใช้คำว่า ?e:m “แม่” ส่วนญาติสายข้างที่อายุน้อยกว่าพ่อหรือแม่ ในจังหวัดเพชรบุรี นครปฐม และนครสวรรค์ใช้เหมือนกันทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ คือเพศชายใช้คำว่า lun “ลุง” และเพศหญิงใช้คำว่า pâ: “ป้า” ในขณะที่ภาษาไทยคำจังหวัดเลย ลุงและป้า ใช้คำว่า ?â:i.lun กับ ?e:m.pâ: โดยเติมคำว่า ?â:i และ ?e:m เข้าไป

ส่วนญาติฝ่ายพ่อ หากเป็นเพศชายที่อายุน้อยกว่าพ่อ ภาษาไทดำจังหวัดเลยและนครสวรรค์ใช้เหมือนกัน คือ ?a:u ในขณะที่ภาษาไทยคำจังหวัดเพชรบุรีใช้คำว่า ?â:i.lâ: และจังหวัดนครปฐมใช้คำว่า ?a: หากเป็นเพศหญิงที่อายุน้อยกว่าพ่อ ภาษาไทดำจังหวัดนครปฐมและนครสวรรค์ใช้คำเดียวกัน คือ ?a: ในขณะที่ภาษาไทยคำจังหวัดเพชรบุรีใช้คำว่า ?i: ?a: และจังหวัดเลยใช้คำว่า lu^o

สำหรับญาติฝ่ายแม่ที่มีอายุน้อยกว่าแม่ ภาษาไทดำจังหวัดเลย นครปฐม และนครสวรรค์ใช้คำเดียวกัน คือ **nâ:** ทั้งเพศชายและหญิง ในขณะที่จังหวัดเพชรบุรี หากเป็นเพศชายใช้คำว่า **?â:i.lâ:** หากเป็นเพศหญิงใช้คำว่า **?i:.nâ:**

ในรุ่นอายุ 0 ญาติสายข้างที่อายุน้อยกว่าใช้คำเดียวกันทั้ง 4 จังหวัด คือ **nôŋ** โดยไม่มีการจำแนกเพศ ส่วนญาติสายข้างที่อายุมากกว่า ในจังหวัดเพชรบุรี นครปฐม และนครสวรรค์ ไม่มีการจำแนกเพศเช่นกัน โดย ภาษาไทดำจังหวัดเพชรบุรีและนครสวรรค์ใช้คำว่า **?ô:i** ในขณะที่ภาษาไทดำจังหวัดนครปฐมใช้คำว่า **pi:.?uô:i** สำหรับภาษาไทดำในจังหวัดเลย ญาติสายข้างเพศชายที่อายุมากกว่าเรียกว่า **bà.k'h'o:** อายุน้อยกว่าเรียกว่า **?i:.?ô:i**

ในรุ่นอายุ -1 ญาติสายตรง ใช้คำว่า **lù?** และญาติสายข้างใช้คำว่า **lă:n** เหมือนกันทั้ง 4 จังหวัด

ในรุ่นอายุ -2 ใช้คำว่า **lă:n** เหมือนกันทั้ง 4 จังหวัด

ในรุ่นอายุ -3 ใช้คำว่า **lě:n** เหมือนกันทั้ง 4 จังหวัด

5.2.2 คำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในประเทศลาว

สำหรับคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในประเทศลาว ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ออกภาษาชาวไทดำที่อาศัยในแขวงบ่อแก้ว และแขวงหลวงน้ำทา ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ มีพรมแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์และประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้ง 2 แขวงมีลักษณะภูมิประเทศเป็นทิวเขาสลับซับซ้อน โดยแขวงบ่อแก้วประกอบด้วย 5 เมือง คือ เมืองห้วยทราย เมืองต้นฝิ่ง เมืองเมิงเมืองผาอุดม และเมืองปากทา ส่วนแขวงหลวงน้ำทาประกอบด้วย 5 เมือง คือ เมืองลอง เมืองนาแล เมืองน้ำทา เมืองสิง และเมืองเวียงพูกา (อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ และสมทรง บุรุษพัฒน์, 2560) ผลการวิเคราะห์คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในแขวงบ่อแก้ว และแขวงหลวงน้ำทา มีดังนี้

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในแขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงน้ำทามีจำนวน 18 คำเท่ากัน คำที่เหมือนกันและมีความหมายเท่ากันทั้ง 2 แขวง มีจำนวน 11 คำ ได้แก่ **?â:i.t^hâu** “Mo Fa”, **?e:m.t^hâu** “Mo Mo”, **?â:i** “Fa”, **?e:m** “Mo”, **?a:u** “Fa Br (y)”, **nâ:** “Mo Br (y), Mo Si (y)”, **pi:.?â:i** “Br (o)”, **pi:.?uô:i** “Si (o)”, **nôŋ** “Br (y), Si (y)”, **lă:n** “So So, So Da, Da So, Da Da, Br (o) So, Br (o) Da, Br (y) So, Br (y) Da, Si (o) So, Si (o) Da, Si (y) So, Si (y) Da”, **lě:n** “So So So, So So Da, So Da So, So Da Da, Da So So, Da So Da, Da Da So, Da Da Da”

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำที่พูดในแขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงน้ำทา มีการจำแนกมิติความแตกต่าง 5 ประการเหมือนกับภาษาไทดำในประเทศไทย คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่

ในรุ่นอายุ +3 คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยคำแขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงน้ำทา ใช้คำว่า mǝ:n เหมือนกัน โดยภาษาไทยคำในแขวงหลวงน้ำทาสามารถใช้คำว่า hǝ? แทน mǝ:n ได้

ในรุ่นอายุ +2 ญาติฝ่ายแม่ใช้เหมือนกันทั้ง 2 แขวง คือเพศชายใช้คำว่า ?â:i.tʰâu และเพศหญิงใช้คำว่า ?e:m.tʰâu ส่วนญาติฝ่ายพ่อ ในแขวงบ่อแก้ว เพศชายใช้คำว่า ?â:i.pù: เพศหญิงใช้คำว่า ?e:m.yâ: ส่วนแขวงหลวงน้ำทา เพศชายใช้คำว่า pù: โดยตัดคำว่า ?â:i ออกไป และเพศหญิงใช้คำว่า ?û:

ในรุ่นอายุ +1 ญาติสายตรง ใช้เหมือนกันทั้ง 2 แขวง คือเพศชายใช้คำว่า ?â:i และเพศหญิงใช้คำว่า ?e:m ส่วนญาติสายข้างฝ่ายพ่อที่อายุมากกว่าพ่อ และญาติสายข้างฝ่ายแม่ที่อายุมากกว่าแม่ ในแขวงบ่อแก้ว เพศชายใช้คำว่า ?â:i.luŋ เพศหญิงใช้คำว่า ?e:m.pâ: ในขณะที่ภาษาไทยคำแขวงหลวงน้ำทา เพศชายใช้คำว่า luŋ เพศหญิงใช้คำว่า pâ: โดยตัดคำว่า ?â:i และ ?e:m ออกไป

ส่วนญาติสายข้างฝ่ายพ่อที่อายุน้อยกว่าพ่อ หากเป็นเพศชาย ทั้ง 2 แขวงใช้คำเดียวกัน คือ ?a:u แต่ถ้าเป็นเพศหญิง แขวงบ่อแก้วใช้คำว่า mǝ:.?a: แขวงหลวงน้ำทาใช้คำว่า ?a:

สำหรับญาติสายข้างฝ่ายแม่ที่อายุน้อยกว่าแม่ ภาษาไทดำแขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงน้ำทาใช้คำว่า nǝ: เหมือนกันโดยไม่มีการจำแนกเพศ

ในรุ่นอายุ 0 ทั้งแขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงน้ำทาใช้เหมือนกันทุกคำ คือ pi:.?â:i หมายถึงญาติสายข้างเพศชายที่อายุมากกว่าตัวเอง pi:.?ûoi หมายถึงญาติสายข้างเพศหญิงที่อายุมากกว่าตัวเอง และ nǝŋ หมายถึงญาติสายข้างทั้งเพศหญิงและเพศชายที่อายุน้อยกว่าตัวเอง

ในรุ่นอายุ -1 ญาติสายตรง ทั้ง 2 แขวงใช้คำว่า lù? เหมือนกัน แต่ที่แขวงหลวงน้ำทามีคำว่า lù:k ด้วย ส่วนญาติสายข้างใช้คำว่า lǎ:n เหมือนกันทั้งแขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงน้ำทา

ในรุ่นอายุ -2 ใช้คำว่า lǎ:n เหมือนกันทั้งแขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงน้ำทา

ในรุ่นอายุ -3 ใช้คำว่า lǝ:n เหมือนกันทั้งแขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงน้ำทา

5.2.3 คำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยคำในประเทศเวียดนาม

สำหรับคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยคำในประเทศเวียดนาม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาชาวไทดำที่อาศัยในเมืองเซินลา (Son La) จำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ เฟียง ขว่าย (Phiêng Khoài), บ้าน แม่ (Bản Mé), บ้าน ฮุม (Bản Hùm) และเมืองเดียนเบียน (Điện Biên) 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้าน ฮิม ลาน 1 (Bản Him lam1), บ้าน นอง ญ่าย (Bản Noong Nhai), และบ้าน โตง (Bản Tông) ผลการวิเคราะห์คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยคำในเมืองเซินลาและเมืองเดียนเบียนฟู มีดังนี้

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยคำในเมืองเซินลาและเมืองเดียนเบียนฟูมีจำนวน 18 คำเท่ากัน และมีเพียง 2 คำ ที่ต่างกัน คือคำที่ใช้เรียก “พ่อของแม่” และ “แม่ของแม่”

เมืองเซินลา	เมืองเดียนเบียนฟู	ความหมาย
ʔâi.ta:	ʔâi.t ^h âu	“Mo Fa”
ʔe:m.nai	ʔe:m.t ^h âu	“Mo Mo”

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยคำที่พูดในเมืองเซินลาและเมืองเดียนเบียนฟู มีการจำแนกมิติความแตกต่าง 5 ประการ เหมือนกับภาษาไทยในประเทศไทยและประเทศลาว คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่

ในรุ่นอายุ +3 คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยคำเมืองเซินลาและเมืองเดียนเบียนฟู ใช้คำว่า hɔʔ เหมือนกัน โดยภาษาไทยคำเมืองเซินลามีอีกรูปแปรหนึ่ง คือ hɔ:k

ในรุ่นอายุ +2 ญาติฝ่ายพ่อใช้เหมือนกันทั้งเมืองเซินลาและเมืองเดียนเบียนฟู คือเพศชายใช้คำว่า ʔâi.pù: และเพศหญิงใช้คำว่า ʔe:m.za: หรือ ʔe:m.ʔû: ส่วนญาติฝ่ายแม่ ในเมืองเซินลา เพศชายใช้คำว่า ʔâi.ta: เพศหญิงใช้คำว่า ʔe:m.nai ส่วนเมืองเดียนเบียนฟู เพศชายใช้คำว่า ʔâi.t^hâu เพศหญิงใช้คำว่า ʔe:m.t^hâu

ในรุ่นอายุ +1 ที่เมืองเซินลาและเมืองเดียนเบียนฟูไม่แตกต่างกัน คือ ʔâi หมายถึงญาติสายตรงเพศชาย ʔe:m หมายถึงญาติสายตรงเพศหญิง luŋ หรือ ʔâi.luŋ หมายถึงญาติสายข้างเพศชายที่มีอายุมากกว่าพ่อหรือแม่ pâ: หรือ ʔe:m.pâ: หมายถึงญาติสายข้างเพศหญิงที่มีอายุมากกว่าพ่อหรือแม่ ʔa:u หมายถึงญาติสายข้างเพศชายฝ่ายพ่อที่มีอายุน้อยกว่าพ่อ ʔa: หมายถึงญาติสายข้างเพศหญิงฝ่ายพ่อที่มีอายุน้อยกว่าพ่อ และ nâ: หมายถึงญาติสายข้างทั้งเพศหญิงและเพศชายที่มีอายุน้อยกว่าพ่อหรือแม่

ในรุ่นอายุ 0 ทั้งเมืองเซินลาและเมืองเดียนเบียนฟูใช้เหมือนกันทุกคำ คือ pi:.ʔâi หมายถึงญาติสายข้างเพศชายที่อายุมากกว่าตัวเอง pi:.ʔûwi หมายถึงญาติสายข้างเพศหญิงที่อายุมากกว่าตัวเอง และ nɔŋ หมายถึงญาติสายข้างทั้งเพศหญิงและเพศชายที่อายุน้อยกว่าตัวเอง

ในรุ่นอายุ -1 ญาติสายตรง ใช้คำว่า lùʔ และญาติสายข้างใช้คำว่า lă:n เหมือนกันทั้งเมืองเซินลาและเมืองเดียนเบียนฟู

ในรุ่นอายุ -2 ใช้คำว่า lă:n เหมือนกันทั้งเมืองเซินลาและเมืองเดียนเบียนฟู

ในรุ่นอายุ -3 ใช้คำว่า lě:n เหมือนกันทั้งเมืองเซินลาและเมืองเดียนเบียนฟู

5.3 การเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในประเทศไทย ลาว และเวียดนาม

ในรุ่นอายุ +3 ทุกพื้นที่ไม่มีการจำแนกด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ โดยภาษาไทดำในประเทศไทยใช้คำว่า hǎʔ, cǎw หรือ mǎ:n ในประเทศลาวใช้คำว่า hǎʔ หรือ mǎ:n ในขณะที่ประเทศเวียดนามใช้คำว่า hǎʔ หรือ hǎ:k

จะเห็นว่าคำที่มีร่วมกันทั้ง 3 ประเทศคือคำว่า hǎʔ ซึ่ง สมทรง บุรุษพัฒน์ (2556) อธิบายว่า เสียง -ʔ ที่ปรากฏในตำแหน่งท้ายของคำนั้น เปลี่ยนมาจากพยัญชนะท้ายไทดำดั้งเดิม °k และปฏิภาคกับพยัญชนะท้าย -k ในพยางค์ที่มีสระเสียงยาวหรือสระประสมในภาษาไทย (ดูหัวข้อ 4.1 (3) พยัญชนะท้าย) แสดงให้เห็นว่า คำว่า hǎʔ เป็นรูปแปรอีกรูปหนึ่งของคำว่า hǎ:k ซึ่งเป็นคำไทดำดั้งเดิมในประเทศเวียดนาม และยังปรากฏให้เห็นอยู่ในเมืองเซินลา

อย่างไรก็ตาม ในการใช้คำเหล่านี้จะเรียกเป็นคำเดียวโดด ๆ ไม่ได้ ต้องนำคำที่มีความหมายว่า ปู่ ย่า ตา หรือยายมาเติมในตำแหน่งหน้าคำเรียกญาติดังกล่าวด้วย เช่น ʔâ:i.tʰâu.hǎʔ (Mo Fa Fa, Mo Mo Fa) และ ʔe:m.tʰâu.hǎʔ (Mo Fa Mo, Mo Mo Mo)

ในรุ่นอายุ +2 ทุกพื้นที่มีการจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ และเพศอย่างชัดเจน แต่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ในด้านคำศัพท์ โดยญาติฝ่ายแม่ มีเพียงภาษาไทดำที่เมืองเซินลาที่ใช้คำศัพท์ต่างจากพื้นที่อื่น คือเพศชายใช้คำว่า ʔâ:i.ta: เพศหญิงใช้คำว่า ʔe:m.na:i ส่วนญาติเพศชายฝ่ายพ่อ ในประเทศลาวและเวียดนามใช้คำว่า pũ: เหมือนกัน ในขณะที่ประเทศไทยใช้คำว่า ʔũ: ซึ่งคาดว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเสียงจาก /p/ → /ʔ/ ส่วนญาติเพศหญิงฝ่ายพ่อ ทั้ง 3 ประเทศใช้คำว่า ʔũ: เหมือนกัน แต่ที่ประเทศลาวและเวียดนามจะมีคำว่า yâ: และ za: ด้วย

ในรุ่นอายุ +1 ญาติสายตรงทุกพื้นที่ใช้ศัพท์คำเดียวกัน คือ ʔâ:i หมายถึงพ่อ และ ʔe:m หมายถึง แม่ ส่วนญาติสายข้าง มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านอายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ โดยญาติที่มีอายุน้อยกว่าพ่อ/แม่ ทุกพื้นที่ใช้คำว่า lun และ pâ: เหมือนกัน ส่วนญาติที่มีอายุน้อยกว่าพ่อ/แม่ ในประเทศลาวและเวียดนามมีการใช้คำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติเหมือนกัน คือน้องชายพ่อเรียกว่า ʔa:u น้องสาวพ่อเรียกว่า ʔa: และน้องชายหรือน้องสาวพ่อเรียกว่า nâ: ในขณะที่ภาษาไทดำในประเทศไทยมีการแปรที่ต่างไปคือ จังหวัดเพชรบูรณ์ น้องชายพ่อกับน้องชายแม่ใช้คำเดียวกันคือ ʔâ:i.lâ: ส่วนจังหวัดเลย นครปฐม และนครสวรรค์จำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ นอกจากนี้ยังพบว่าภาษาไทดำจังหวัดนครปฐม น้องของพ่อทั้งเพศหญิงและชายใช้คำเดียวกันคือคำว่า ʔa:

ในรุ่นอายุ 0 ผู้ที่มีอายุน้อยกว่าตัวเอง ภาษาไทดำในประเทศลาวและเวียดนามมีลักษณะเหมือนกัน คือมีการจำแนกเพศและใช้คำว่า pi:ʔâ:i กับ pi:ʔwǎi เหมือนกัน ส่วนภาษาไทดำในประเทศไทย มีเพียงจังหวัด

เลขที่จำแนกเพศโดยใช้คำว่า bǎ.kʰo: หมายถึงพี่ชาย และ ?i:.?ǝ:i หมายถึงพี่สาว ส่วนผู้ที่มีอายุน้อยกว่าตัวเอง ทุกพื้นที่ไม่มีการจำแนกเพศ และใช้ศัพท์คำเดียวกันคือคำว่า nŋ

ในรุ่นอายุ -1 ทุกพื้นที่ ไม่มีการจำแนกอายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ ส่วนด้านคำศัพท์ ทุกพื้นที่ใช้คำว่า lù? และ lǎ:n เหมือนกัน มีเพียงเมืองหลวงน้ำทาที่ใช้คำว่า lû:k แทน lù? ได้

ในรุ่นอายุ -2 และ -3 ทุกพื้นที่ ไม่มีการจำแนกด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่

อย่างไรก็ตาม สำหรับคำว่า lù?, lǎ:n และ lǎ:n ซึ่งไม่มีการจำแนกเพศในทุกพื้นที่นั้น หากผู้พูดต้องการระบุเพศก็สามารถทำได้โดยเติมคำว่า cai เพื่อบ่งบอกเพศชาย และคำว่า yin เพื่อบ่งบอกเพศหญิงในตำแหน่งท้ายของคำ เช่น lù.cai, lǎ:n.cai, lǎ:n.yin เป็นต้น

5.4 การเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ และภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว เวียดนาม

เนื่องจากภาษาตระกูลไทมีผู้พูดจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วไปในแถบเอเชียอาคเนย์ ผู้วิจัยจึงนำคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำมาเปรียบเทียบกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ด้วย เพื่ออธิบายลักษณะที่มีร่วมกันของคำเรียกญาติในภาษาตระกูลไทให้ชัดเจนขึ้น ในการเปรียบเทียบ ผู้วิจัยเลือกภาษาไทดำที่พูดในประเทศเวียดนาม เนื่องจากเป็นถิ่นกำเนิดของภาษาไทดำ ส่วนภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเพียง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเหนือ และกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ โดยกลุ่มเหนือ มี 2 ภาษาคือ ภาษาจ้วงเหนือ และภาษาบูยิ ส่วนกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ มี 5 ภาษาคือ ไทแดง ไทลื้อ ไทยวน ไทกะลอม และไทใหญ่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังนำคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำที่พูดในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนามมาเปรียบเทียบกับภาษาไทย ลาว และเวียดนาม ซึ่งเป็นภาษามาตรฐานในแต่ละประเทศด้วย เพื่อดูว่าคำเรียกญาติซึ่งเป็นศัพท์พื้นฐานที่ทุกภาษามี จะได้รับอิทธิพลจากภาษาใหญ่ (majority language) หรือไม่

5.4.1 คำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาตระกูลไท

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยแดง ตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 มีทั้งหมด 18 คำ ได้แก่ hó:k, pù:, ?ǎ:u, ?o:ŋ, nai, ?ǎ:i, ?ǎ:, po.lǝ:ŋ, mɛ.pǎ:, ?ǎ:u, kûa, nǎ:, pi: ?ǎ:i, pi: ?ǎ:oi, nŋ, lû:k, lǎ:n และ lǎ:n

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทลื้อ ตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 มีทั้งหมด 17 คำ ได้แก่ mǎ:n, pù:, yǎ:, tʰǎu, pǝ:, mǎ:, po.lǝ:ŋ, mɛ.lǝ:ŋ, ?ǎ:u, ?ǎ:, nǎ:, ?ǎ:i, ?ǎ:oi, nŋ, lû:k, lǎ:n และ lǎ:n

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยวน ตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 มีทั้งหมด 14 คำ ได้แก่
ʔûi.mòn, pò:ʔûi, mē:ʔûi, pò:, mē:, luŋ, pā:, nā:, ʔā:i, pī.sǎ:u, nōŋ, lū:k, lǎ:n และ lē:n

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทกะลอม ตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 มีทั้งหมด 16 คำ ได้แก่
mǎ:n, pʰw̃:tʰāu, mē:tʰāu, pʰw̃:, mē:, luŋ, pā:, ʔǎ:u, ʔa:, nā:, ʔā:i, ʔūw̃i, nōŋ, lū:k, lǎ:n และ lē:n

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทใหญ่ ตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 มีทั้งหมด 16 คำ ได้แก่
mòn, pù:, nā:i, pʰw̃:, mē:, luŋ, pā:, ʔǎ:u, ʔa:, nā:, pī:ʔā:i, pī:na:ŋ, nōŋ, lū:k, lǎ:n และ lē:n

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาจ้วงเหนือ ตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 มีทั้งหมด 19 คำ ได้แก่
mǎ:ŋ, kǒŋ, yà:, tǎ:, tá:i, pò:, mē:, lùŋ, pā:, ʔǎ:u, kǒ:, nā:, pei, cé, nu:ŋ, luk.θa:i, luk.ʔbuík,
lǎ:n และ lân

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาปูยี ตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 มีทั้งหมด 21 คำ ได้แก่
tʰǎi.tɕé:, páu, ya:, tǎ:, tá:i, pò:, mē:, pò:lā:u, pò:lùŋ, pā:, ʔǎ:u, kúa, nā:, pī:, sē:, nūoŋ,
nūoŋ.māi.ʔbuík, luk.sǎ:i, luk.ʔbuík, lǎ:n และ lân

ทุกภาษามีการจำแนกมิติความแตกต่าง 5 ประการ คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ ยกเว้นภาษาไทยวนที่จำแนกเพียง 4 มิติ คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ และเพศ

5.4.2 คำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทย ลาว เวียดนาม

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทย (Prasithrathsint, 2001) ตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 มีทั้งหมด 16 คำ ได้แก่
tʰūt, pùu, yāa, taa, yaay, pʰw̃, mǎæ, luŋ, pāa, aa, náa, pʰi, nówŋ, lūuk, lǎan และ lēn

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาลาว ตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 มีทั้งหมด 18 คำ ได้แก่
tʰūt, pʰw̃:pù:, mē:ŋā:, pʰw̃:tʰāu, mē:tʰāu, pʰw̃:, mē:, luŋ, pā:, ʔǎ:u, ʔa:, nā:, ʔā:i, ʔūw̃i, nōŋ,
lū:k, lǎ:n และ lē:n

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาเวียดนาม ตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 มีทั้งหมด 16 คำ ได้แก่
kù, oŋ, bà, bó, mề, bák, cú, ko, kừu, zì, ɛŋ, cị, em, kón, cáu และ cát

ทั้งภาษาไทย ลาว และเวียดนามมีการจำแนกมิติความแตกต่าง 5 ประการเหมือนกัน คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่

5.4.3 การเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยดำกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ

ในรุ่นอายุ +3 คำเรียกญาติทั้ง 8 ภาษาไม่มีการจำแนกด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ โดยภาษาไทยดำและไทแดงใช้คำว่า hɔʔ, hɔ:k ภาษาไทลื้อ ไทยวน ไทกะลอม ไทใหญ่ ใช้คำว่า mɔn, mɔ:n ภาษาจ้วงเหนือใช้คำว่า má:ŋ ในขณะที่ภาษาปูยีใช้คำว่า tʰai.tɕé: ซึ่ง Boonsawasd (2013) อธิบายว่าเป็นคำยืมจากภาษาจีน

ในรุ่นอายุ +2 คำเรียกญาติทั้ง 8 ภาษามีการจำแนกเพศชัดเจน ยกเว้นภาษาไทลื้อที่ “พ่อของแม่” และ “แม่ของแม่” ใช้คำว่า tʰau เหมือนกัน แต่หากต้องการระบุเพศสามารถเติมคำว่า sai ‘ชาย’ และ yɪŋ ‘หญิง’ ตรงท้ายคำได้ ส่วนการจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีการจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ ได้แก่ ภาษาไทดำ ไทแดง ไทลื้อ จ้วงเหนือ และปูยี กับกลุ่มที่ไม่มีการจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ ได้แก่ ภาษาไทยวน ไทกะลอม และไทใหญ่

ในรุ่นอายุ +1 ในญาติสายตรง ภาษาไทดำและไทแดงใช้ศัพท์คล้ายกัน คือ ʔâ:i ‘พ่อ’ และ ʔe:m / ʔê: ‘แม่’ ในขณะที่ภาษาอื่นใช้คำว่า pɔ: / pʰɔ: / po: ‘พ่อ’ และ mɛ: / mɛ̀: / me: ‘แม่’ ส่วนญาติสายข้าง มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านอายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ โดยภาษาไทยวน ไทกะลอม ไทใหญ่ และจ้วงเหนือเรียกพี่ชายของทั้งพ่อและแม่ว่า luŋ ส่วนภาษาไทแดงและไทลื้อเรียกว่า po.lɔ:ŋ ในขณะที่ภาษาปูยีมีการจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ คือ พี่ชายของพ่อเรียกว่า po:lâ:u ส่วนพี่ชายของแม่เรียกว่า po:lùŋ สำหรับพี่สาวของพ่อและแม่ทุกภาษาใช้คำว่า pâ: เหมือนกัน โดยไม่มีการจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ ยกเว้นภาษาไทลื้อที่ใช้คำว่า me.lɔ:ŋ ส่วนน้องของพ่อและแม่ พบว่าทุกภาษามีการจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ และจำแนกเพศเฉพาะน้องของพ่อ ยกเว้นภาษาไทยวนที่ใช้คำว่า nâ: คำเดียวเรียกน้องของพ่อและแม่ นอกจากนี้ยังพบว่าคำเรียก ‘น้องสาวของพ่อ’ ในภาษาไทแดงคล้ายกับในภาษาปูยีอีกด้วย

ในรุ่นอายุ 0 ภาษาตระกูลไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ เรียกพี่ชายว่า pi:ʔâ:i หรือ ʔâ:i ในขณะที่กลุ่มเหนือใช้คำว่า pei และ pî: ส่วนคำเรียกพี่สาว ภาษาไทดำ ไทแดง ไทลื้อ และไทกะลอม ใช้คำว่า pi:ʔûoi หรือ ʔûoi ภาษาไทยวนใช้คำว่า pî:să:u และภาษาไทใหญ่ใช้คำว่า pi:na:ŋ สำหรับผู้ที่มีอายุน้อยกว่าตัวเองทุกภาษาไม่มีการจำแนกเพศ และใช้ศัพท์คำเดียวกันคือคำว่า nɔŋ ยกเว้นภาษาปูยีที่มีการแยกเพศ คือน้องชาย ใช้คำว่า nɔŋ และ น้องสาว ใช้คำว่า nɔŋ.mâi.ʔbuík

ในรุ่นอายุ -1 กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ ไม่มีการจำแนกอายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ ทั้งญาติสายตรงและสายข้าง โดยใช้คำว่า lû:k และ lă:n เหมือนกัน ยกเว้นภาษาไทดำที่ใช้คำว่า lù: สำหรับกลุ่มเหนือ มีการจำแนกเพศในญาติสายตรง คือ ลูกชาย ภาษาจ้วงเหนือใช้คำว่า luk.θai: ภาษาปูยีใช้คำว่า luk.să:i ส่วนลูกสาว ภาษาจ้วงเหนือและปูยีใช้คำว่า luk.ʔbuík เหมือนกัน เช่นเดียวกับญาติสายข้างที่ใช้คำว่า lă:n ทั้งสองภาษา

ในรุ่นอายุ -2 ทุกภาษา ไม่มีการจำแนกด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่

ในรุ่นอายุ -3 ทุกภาษา ไม่มีการจำแนกด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ ในด้านคำศัพท์ คำเรียกญาติในรุ่นอายุ -3 ภาษาตระกูลไท กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ ใช้คำว่า lă:n เหมือนกัน ส่วนกลุ่มเหนือ ใช้คำว่า lân ทั้งสองภาษา

5.4.4 การเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยคำกับภาษามาตรฐาน ในประเทศไทย ลาว เวียดนาม

5.4.4.1 ภาษาไทดำในประเทศไทยกับภาษาไทย

ในรุ่นอายุ +3 คำเรียกญาติภาษาไทดำทั้ง 4 พื้นที่ และภาษาไทย ไม่มีการจำแนกด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ ในด้านคำศัพท์พบว่าแตกต่างกันอย่างชัดเจน

ในรุ่นอายุ +2 คำเรียกญาติภาษาไทดำทั้ง 4 พื้นที่ที่มีการจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ และเพศอย่างชัดเจนเช่นเดียวกับภาษาไทย แต่แตกต่างกันในด้านคำศัพท์ คำเรียกญาติทั้ง 4 คำ มีเพียงคำเรียก ‘พ่อของพ่อ’ คำเดียวที่ภาษาไทดำคล้ายกับภาษาไทย คือภาษาไทดำใช้คำว่า ?ù: หรือ ?à:i. ?ù: ภาษาไทยใช้คำว่า pù: ซึ่งคำว่า ?ù: นี้คาดว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเสียงจาก /p/ → /ʔ/ เพราะภาษาไทดำในลาวและเวียดนามก็ใช้คำว่า pù: เช่นกัน

ในรุ่นอายุ +1 ในญาติสายตรง ภาษาไทดำทั้ง 4 พื้นที่ใช้ศัพท์คำเดียวกัน คือ ?à:i ‘พ่อ’ และ ?e:m ‘แม่’ ต่างจากภาษาไทยที่ใช้คำว่า p^hǎw และ mǎe ส่วนญาติสายข้างที่มีอายุมากกว่าพ่อ/แม่ ทั้งภาษาไทดำและภาษาไทยมีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศและใช้คำศัพท์คล้ายกัน คือ luŋ ‘พี่ชายของพ่อ/แม่’ และ pà: ‘พี่สาวของพ่อ/แม่’ ส่วนญาติสายข้างที่มีอายุน้อยกว่าพ่อ ภาษาไทดำทุกพื้นที่ยกเว้นนครปฐม มีการจำแนกมิติความแตกต่างทั้งด้านฝ่ายพ่อหรือแม่ และเพศ ในขณะที่ภาษาไทยจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่เพียงอย่างเดียว

ในรุ่นอายุ 0 ญาติที่มีอายุมากกว่าตัวเอง ภาษาไทดำและภาษาไทยมีระบบคล้ายกัน คือไม่มีการจำแนกเพศ โดยภาษาไทดำใช้คำว่า ?à:i / ?ù:oi ส่วนภาษาไทยใช้คำว่า p^hǎi ยกเว้นภาษาไทดำในพื้นที่จังหวัดเลยที่จำแนกเพศโดยใช้คำว่า bà.k^ho: ‘พี่ชาย’ และ ?i: ?à:i ‘พี่สาว’ สำหรับญาติที่มีอายุน้อยกว่าตัวเอง ทั้งภาษาไทดำและภาษาไทยไม่มีการจำแนกเพศ และใช้ศัพท์คล้ายกันคือคำว่า nǒŋ ซึ่งต่างกันเพียงเสียงวรรณยุกต์เท่านั้น

ในรุ่นอายุ -1 ทั้งสองภาษา ไม่มีการจำแนกอายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ แต่คำศัพท์ที่ใช้เรียกญาติสายตรงต่างกันเล็กน้อย คือภาษาไทดำทั้ง 4 พื้นที่ใช้คำว่า lù? ภาษาไทยใช้คำว่า lǎ:k ส่วนญาติสายข้าง ทั้งสองภาษาใช้คำ lă:n เหมือนกัน

ในรุ่นอายุ -2 ทั้งสองภาษาไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ และใช้ศัพท์คำเดียวกันคือ lă:n ‘ลูกของลูก’

ในรุ่นอายุ -3 ทั้งสองภาษาไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ และใช้ศัพท์คำเดียวกันคือ lě:n ‘ลูกของลูกของลูก’

5.4.4.2 ภาษาไทดำในประเทศลาวกับภาษาลาว

ในรุ่นอายุ +3 คำเรียกญาติภาษาไทดำในประเทศลาวทั้ง 2 พื้นที่ และภาษาลาว ไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ แต่คำศัพท์ที่ใช้เรียกแตกต่างกัน คือภาษาไทดำใช้คำว่า hóʔ/mw̃:n ส่วนภาษาลาวใช้คำว่า tʰùt

ในรุ่นอายุ +2 ทั้งภาษาไทดำและภาษาลาวมีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านฝ่ายพ่อหรือแม่ และเพศเหมือนกัน แต่แตกต่างกันเล็กน้อยในด้านคำศัพท์ และภาษาไทดำในพื้นที่บ่อแก้วมีความใกล้เคียงกับภาษาลาวมากที่สุด ระบบการสร้างคำเรียกญาติในภาษาไทดำและภาษาลาวมีลักษณะคล้ายกัน คือนำคำที่มีความหมายว่า ‘พ่อ/แม่’ มาประกอบในหน่วยคำ

ในรุ่นอายุ +1 ในญาติสายตรง ทั้งภาษาไทดำและภาษาลาวมีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศเหมือนกัน แต่ต่างกันที่คำศัพท์ คือภาษาไทดำใช้คำว่า ʔâ:i ‘พ่อ’ และ ʔe:m ‘แม่’ ภาษาลาวใช้คำว่า pʰi: ‘พ่อ’ และ mē: ‘แม่’ สำหรับญาติสายข้าง มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านอายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ โดยญาติที่มีอายุมากกว่าพ่อ/แม่ ทั้งภาษาไทดำและภาษาลาวใช้คำว่า luŋ และ pā: เหมือนกัน เช่นเดียวกับญาติที่มีอายุน้อยกว่าพ่อ/แม่ ซึ่งมีระบบคำเรียกญาติเหมือนกัน และคำศัพท์ใกล้เคียงกันทั้งสองภาษา คือน้องของพ่อมีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศ ในขณะที่น้องของแม่ทั้งเพศหญิงและเพศชายใช้ศัพท์คำเดียวกัน

ในรุ่นอายุ 0 ทั้งภาษาไทดำและภาษาลาวมีระบบคำเรียกญาติ และคำศัพท์ที่คล้ายกันในรุ่นตัวเอง คือ ญาติที่มีอายุมากกว่าตัวเองมีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศ ส่วนญาติที่มีอายุน้อยกว่าตัวเอง ทั้งเพศหญิงและเพศชายใช้ศัพท์คำเดียวกันคือ nōŋ

คำเรียก พี่ชาย และ พี่สาว ภาษาไทดำและภาษาลาวต่างกันที่ภาษาไทดำมีการเติมหน่วยคำ pi: ‘พี่’ ข้างหน้าคำว่า ʔâ:i และ ʔuoi ในขณะที่ภาษาลาวไม่มีการเติมหน่วยคำดังกล่าว

ในรุ่นอายุ -1 ทั้งภาษาไทดำและภาษาลาวไม่มีการจำแนกอายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ แต่คำศัพท์ที่ใช้เรียกญาติสายตรงต่างกันเล็กน้อย คือภาษาไทดำใช้คำว่า lùʔ ภาษาลาวใช้คำว่า lû:k อย่างไรก็ตามพบว่าภาษาไทดำในพื้นที่หลวงน้ำทามีการใช้คำว่า lû:k เช่นเดียวกับภาษาลาว ส่วนญาติสายข้าง ทั้งสองภาษาใช้คำว่า lă:n เหมือนกัน

ในรุ่นอายุ -2 ทั้งภาษาไทดำและภาษาลาว ไม่มีการจำแนกด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ และใช้ศัพท์คำเดียวกันคือ lă:n ‘ลูกของลูก’

ในรุ่นอายุ -3 ทั้งสองภาษาไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ และใช้ศัพท์คำเดียวกันคือ lă:m ‘ลูกของลูกของลูก’

5.4.4.3 ภาษาไทดำในประเทศเวียดนามกับภาษาเวียดนาม

ในรุ่นอายุ +3 คำเรียกญาติภาษาไทดำในประเทศเวียดนามทั้ง 2 พื้นที่ และภาษาเวียดนาม ไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ แต่คำศัพท์ที่ใช้เรียกแตกต่างกัน คือ ภาษาไทดำใช้คำว่า hóʔ/ hó:k ส่วนภาษาเวียดนามใช้คำว่า kù

ในรุ่นอายุ +2 ระบบคำเรียกญาติภาษาไทดำและภาษาเวียดนามมีการจำแนกมิติความแตกต่างที่ต่างกัน คือ ภาษาไทดำจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ และเพศ ในขณะที่ภาษาเวียดนามจำแนกเพศเพียงอย่างเดียว และคำศัพท์ก็แตกต่างกันอย่างชัดเจน

ในรุ่นอายุ +1 ในญาติสายตรง ทั้งภาษาไทดำและภาษาเวียดนามมีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศเหมือนกัน แต่ต่างกันที่คำศัพท์ คือ ภาษาไทดำใช้คำว่า ?â:i ‘พ่อ’ และ ?e:m ‘แม่’ ภาษาเวียดนามใช้คำว่า bô ‘พ่อ’ และ mẹ ‘แม่’ สำหรับญาติสายข้าง ญาติที่มีอายุมากกว่าพ่อ/แม่ ภาษาเวียดนามใช้คำว่า bāk คำเดียว ในขณะที่ภาษาไทดำจำแนกเพศเป็นคำว่า luŋ และ pâ: ส่วนญาติที่มีอายุน้อยกว่าพ่อ/แม่ ภาษาเวียดนามจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศทั้งน้องของพ่อและน้องของแม่ ในขณะที่ภาษาไทดำจำแนกเพศเฉพาะน้องของพ่อเท่านั้น หากเป็นน้องของแม่ทั้งเพศหญิงและเพศชายใช้ศัพท์คำเดียวกัน

ในรุ่นอายุ 0 ทั้งภาษาไทดำและภาษาเวียดนามมีระบบคำเรียกญาติที่คล้ายกันในระดับตัวเอง แต่ต่างกันในด้านคำศัพท์ คือ ญาติที่มีอายุมากกว่าตัวเองมีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศ ส่วนญาติที่มีอายุน้อยกว่าตัวเอง ทั้งเพศหญิงและเพศชายใช้ศัพท์คำเดียวกันคือ ภาษาไทดำใช้คำว่า nɔŋ ส่วนภาษาเวียดนามใช้คำว่า em

ในรุ่นอายุ -1 ในรุ่นอายุ -1 ทั้งภาษาไทดำและภาษาเวียดนามมีระบบคำเรียกญาติคล้ายกันคือไม่มีการจำแนกอายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ แต่แตกต่างกันในด้านคำศัพท์

ในรุ่นอายุ -2 ทั้งภาษาไทดำและภาษาเวียดนามในรุ่นอายุ -2 มีระบบคำเรียกญาติคล้ายกันคือไม่มีการจำแนกด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ แต่แตกต่างกันในด้านคำศัพท์

ในรุ่นอายุ -3 ทั้งสองภาษามีระบบคำเรียกญาติคล้ายกันคือไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ แต่แตกต่างกันในด้านคำศัพท์

จากการเปรียบเทียบคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติภาษาไทดำกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ และภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว เวียดนาม คณะผู้วิจัยพบว่าภาษาตระกูลไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้มีคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติที่ใกล้เคียงกันมาก แตกต่างเพียงแค่สระและวรรณยุกต์ ซึ่งเป็นลักษณะปกติ

ของภาษาที่อยู่ต่างพื้นที่กัน ส่วนภาษาตระกูลไทกลุ่มเหนือจะมีคำศัพท์ที่แตกต่างออกไปค่อนข้างมาก บางคำเป็นคำยืมจากภาษาจีน แต่ในด้านการจำแนกมิติความแตกต่างในแต่ละรุ่นอายุ พบว่ายังมีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาตระกูลไทมากกว่า สำหรับอิทธิพลจากภาษามาตรฐาน คณะผู้วิจัยพบว่าภาษาไทยยังคงศัพท์ดั้งเดิมของตนไว้ได้ โดยเห็นได้ชัดจากการเปรียบเทียบภาษาไทยคำในเวียดนามกับภาษาเวียดนามซึ่งเป็นภาษาคนละตระกูล จะเห็นว่าคำศัพท์แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

บทที่ 6

ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ไทยวน

ดังที่กล่าวในบทที่ 1 โครงการวิจัย “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ได้คัดเลือกกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวนเป็นกรณีศึกษา ในบทที่ 4 และบทที่ 5 ได้กล่าวถึงระบบเสียงของภาษาไทดำ และคำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาไทดำตามลำดับ ในบทที่ 6 จะได้กล่าวถึงระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยวน ซึ่งเป็นผลการวิจัยจากโครงการวิจัยย่อยที่ 3 “ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การที่โครงการวิจัยย่อยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวน เนื่องจากในการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 3 พบว่ายังไม่มีการศึกษาาระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยวนในภาพรวมทั้งประเทศไทย รวมทั้งประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีชาวไทยวนอาศัยอยู่ ได้แก่ ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ ดังนั้นโครงการวิจัยย่อยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 2 ประการซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” คือ ประการที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยวนที่พูดในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ ประการที่ 2 เพื่อศึกษาการแปรตามภูมิภาคของระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ รวมทั้งแบ่งภาษาไทยวนถิ่นต่าง และจัดทำแผนที่ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ของภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในตอนต่อไปจะกล่าวถึงผลการวิจัยระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวน ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 2 ประเด็นคือ ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวน และ การแบ่งกลุ่มภาษาไทยวนถิ่นต่าง ๆ ดังนี้

6.1 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวน

ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่จะกล่าวถึงนี้จะนำเสนอระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนใน 3 ประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ โดยจะกล่าวถึงประเด็นย่อย 3 ประเด็น คือ 1. รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงและจำนวนวรรณยุกต์ที่พบในภาษาไทยวน 2. สัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่พบในภาษาไทยวน และ 3. รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงจำนวนวรรณยุกต์และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่พบในภาษาไทยวนภาพรวมจากงานวิจัยนี้และจากการทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

6.1.1 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์

ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยในประเทศไทยนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาชาวไทยวนจำนวน 14 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิจิตร จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี และจังหวัดนครราชสีมา ส่วนระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศลาวเป็นการศึกษาโดยเก็บข้อมูลจำนวน 3 แขวง คือ แขวงบ่อแก้ว แขวงไชยบุรี และแขวงหลวงพระบาง และระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศเมียนมาร์ ศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากเมืองเมียวดี รวมทั้งหมด 18 จุด ศึกษาวิเคราะห์หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนโดยใช้เกณฑ์รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ และสัญลักษณ์ ดังนี้

6.1.1.1 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงและจำนวนวรรณยุกต์ที่พบในภาษาไทยวน

จากผลการวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ พบว่ารูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ที่พบของภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ มีรูปแบบการแยกเสียงของวรรณยุกต์ดั้งเดิมในช่องวรรณยุกต์ A อันเนื่องมาจากอิทธิพลของการบีบเส้นเสียง (glottalization) ของพยัญชนะต้นดั้งเดิม ส่วนการแยกเสียงของวรรณยุกต์ดั้งเดิมในช่องวรรณยุกต์ B C DL และ DS อันเนื่องจากการสั่นของเส้นเสียง (voicing) ของพยัญชนะต้นดั้งเดิม ดังนี้

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในช่อง A ของระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ ที่มีการแยกเสียงด้วยอิทธิพลของการบีบเส้นเสียง (Glottalization) ของพยัญชนะต้นดั้งเดิม ทำให้การแยกเสียงของวรรณยุกต์ในช่อง A คือ A12-34 ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 12 ดังนี้

ตารางที่ 12 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในช่อง A ของระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์

	A
1	ว.1
2	
3	ว.2
4	

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในช่อง B C DL และ DS ของระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ พบว่าส่วนใหญ่มีความเหมือนกัน คือ มีการแยกเสียงแบบสองทางอันเนื่องจากการสั้นของเส้นเสียงของพยัญชนะต้นดั้งเดิม ดังตารางที่ 13 ยกเว้น (1) วรรณยุกต์ช่อง B และ DL ที่พบที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ประเทศไทย และแขวงไซยะบุรี ประเทศลาว ที่ไม่มีการแยกเสียง ดังตารางที่ 14 (2) วรรณยุกต์ช่อง B4 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง C4 และ DL4 ($B4 = C4 = DL4$) พบที่จังหวัดตราดบุรี ดังตารางที่ 15 และ (3) วรรณยุกต์ช่อง DL4 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง DS4 ($DL4=DS4$) พบที่แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาวดังตารางที่ 16

ตารางที่ 13 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงส่วนใหญ่ของวรรณยุกต์ในช่อง B C DL และ DS

	B	C	DL	DS
1				
2	ว.3	ว.5	ว.3	ว.1 / ว.2
3				
4	ว.4	ว.6	ว.4	ว.5 / ว.6

↑ ↑
B = DL

ตารางที่ 14 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงที่วรรณยุกต์ช่อง B และ DL ไม่มีการแยกเสียง

	B	C	DL	DS
1				
2	ว.3	ว.4	ว.3	ว.1 / ว.2
3				
4		ว.5		ว.4

↑ ↑
B = DL

ตารางที่ 15 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงที่วรรณยุกต์ช่อง B4 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง C4 และ DL4

	B	C	DL	DS
1				
2	ว.2	ว.4	ว.2	ว.1
3				
4	ว.3			ว.4

↑ ↑
B = DL

ตารางที่ 16 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงที่วรรณยุกต์ช่อง DL4 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง DS4 ($DL4=DS4$)

	B	C	DL	DS
1				
2	ว.3	ว.5	ว.3	ว.1
3				
4	ว.4	ว.6	ว.4	

↑ ↑
B = DL

นอกจากรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงที่พบในวรรณยุกต์ช่อง A B C DL และ DS ดังที่ได้กล่าวไปแล้วทุกกลุ่มของผู้บอกภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ ยังพบว่าอีกว่า

(1) วรรณยุกต์ช่อง B มีวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง DL ($B=DL$) โดยพบว่าวรรณยุกต์ B123 มีวรรณยุกต์เดียวกันกับ DL123 และวรรณยุกต์ B4 มีวรรณยุกต์เดียวกันกับ DL4 พบในทุกพื้นที่ศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานที่ศึกษาและทบทวนวรรณกรรม เพราะเป็นลักษณะเฉพาะดั้งเดิมของภาษาไทยวน

(2) วรรณยุกต์ช่อง DS123 สามารถมีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ในช่องอื่น ๆ ได้ 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 DS123 = A12 พบที่จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดลำปาง จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี เมืองเมียวดี ประเทศเมียนมาร์ แขวงบ่อแก้ว และแขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว

แบบที่ 2 DS123 = A34 พบที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว

(3) วรรณยุกต์ช่อง DS4 สามารถมีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ในช่องอื่น ๆ ได้ 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 DS4 = C123 พบที่จังหวัดเชียงราย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครราชสีมา เมืองเมียวดี ประเทศเมียนมาร์ แขวงไชยะบุรี และแขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว

แบบที่ 2 DS4 = C4 พบที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิจิตร จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี และจังหวัดนครปฐม

(4) วรรณยุกต์ช่อง A34 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ในช่อง B123 และ DL123 ($A34 = B123 = DL123$) พบที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดราชบุรี

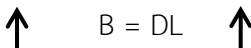
ดังนั้นจากการสรุประบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่ได้ศึกษาจากผู้บอกภาษาทั้ง 14 จังหวัดในประเทศไทย 3 แขวงในประเทศลาวและ 1 เมืองในประเทศเมียนมาร์ข้างต้น เมื่อนำรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ที่พบทุกพื้นที่ศึกษาในทุกช่องวรรณยุกต์ คือ วรรณยุกต์ช่อง A B C DL และ DS พบว่า

(1) ระบบวรรณยุกต์หลัก มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนแบบ A12-34 B123-4 C123-4 DL123-4 และ DS123-4 ทำให้พบว่ามีเสียงวรรณยุกต์จำนวน 6 หน่วยเสียง และยังเป็นรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ที่พบมากที่สุด คือจำนวน 60 คนจากผู้บอกภาษาจำนวน 83 คน โดยพบจากผู้บอกภาษาอำเภอเมืองและอำเภอสาร์ภี จังหวัด

เชียงใหม่ (เชียงใหม่เหนือ) 3 คน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ใต้) 1 คน อำเภอเมืองและอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย 6 คน จังหวัดกำแพงเพชร 3 คน จังหวัดสุโขทัย 3 คน จังหวัดพิจิตร 3 คน อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี 3 คน จังหวัดน่าน 6 คน จังหวัดลำปาง 3 คน จังหวัดแพร่ 3 คน จังหวัดสระบุรี 3 คน จังหวัดลพบุรี 3 คน จังหวัดนครปฐม 3 คน จังหวัดนครราชสีมา 3 คน แขวงไชยบุรี ประเทศลาว 4 คน แขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว 6 คน และเมืองเมียวดี ประเทศเมียนมาร์ 4 คน ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ที่พบมากที่สุดของระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.5	ว.3	ว.1 / ว.2
2					
3	ว.2	ว.4	ว.6	ว.4	ว.5 / ว.6
4					

(2) ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 1 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนแบบ A12-34 B123-4 C123-4 DL123-4 และ DS123-4 ทำให้พบว่ามีเสียงวรรณยุกต์จำนวน 6 หน่วยเสียง แต่วรรณยุกต์ช่อง DL4 และ DS4 มีการรวมเสียงเป็นวรรณยุกต์เดียวกัน พบเฉพาะผู้บอกภาษาที่แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาวจำนวน 6 คน ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 1 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบ เฉพาะที่แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว โดยวรรณยุกต์ช่อง DL4 และ DS4 มีการรวมเสียงเป็น วรรณยุกต์เดียวกัน

	A	B	C	DL	DS	
1	๖.1	๖.3	๖.5	๖.3	๖.1	
2						
3	๖.2	๖.4	๖.6	๖.4		
4						

</

(3) ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 2 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ ภาษาไทยวนแบบ A12-34 B123-4 C123-4 DL123-4 และ DS123-4 แต่เสียงวรรณยุกต์ช่อง A34 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง B123 และ DL123 ทำให้พบว่ามีเสียง วรรณยุกต์จำนวน 5 หน่วยเสียง พบเฉพาะผู้บอกภาษาที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) 2 คน และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 3 คน ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 2 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบ เฉพาะที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยวรรณยุกต์ช่อง A34 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง B123 และ DL123

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.2	ว.4	ว.2	ว.1
2					
3	ว.2	ว.3	ว.5	ว.3	ว.4 / ว. 5
4					

↑ B = DL ↑

(4) ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 3 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยแบบวรรณยุกต์ช่อง A C และ DS มีการแยกเสียงแบบสองทาง โดยวรรณยุกต์ช่อง A มีรูปแบบการแยกเสียงโดยอิทธิพลของการบีบเส้นเสียงของพยัญชนะต้นดั้งเดิม และวรรณยุกต์ช่อง C และ DS มีรูปแบบการแยกเสียงอันเนื่องจากการสั่นของเส้นเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิม ยกเว้นวรรณยุกต์ช่อง B และ DL ที่ไม่มีการแยกเสียง ทำให้พบว่ามีเสียงวรรณยุกต์จำนวน 5 หน่วยเสียง พบเฉพาะผู้บอกภาษาที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ 3 คน และแขวงไซยะบุรี ประเทศลาว 6 คน ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 3 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยพบที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ประเทศไทย และแขวงไซยะบุรี ประเทศลาว โดยวรรณยุกต์ช่อง B และ DL ไม่มีการแยกเสียง

	A	B	C	DL	DS		
1	ว.1	ว.3	ว.4	ว.3	ว.1 /ว.2		
2							
3	ว.2		ว.5		ว.4		
4							

B = DL

(5) ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 4 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยแบบ A12-34 B123-4 C123-4 DL123-4 และ DS123-4 แต่มีการรวมเสียงกันของเสียงวรรณยุกต์ช่อง $A34 = B123 = DL123$ และเสียงวรรณยุกต์ช่อง $B4 = C4 = DL4$ ทำให้จำนวนเสียงวรรณยุกต์ลดลงเหลือเพียง 4 วรรณยุกต์พบเฉพาะผู้บอกภาษาที่จังหวัดราชบุรี จำนวน 3 คน ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 4 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบ เฉพาะ จังหวัดราชบุรี โดยมีการรวมเสียงกันของเสียงวรรณยุกต์ช่อง A34 = B123 = DL123 และเสียงวรรณยุกต์ช่อง B4 = C4 = DL4

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.2	ว.4	ว.2	ว.1
2					
3	ว.2				
4		ว.3			ว.4

↑ B = DL ↑

ดังนั้นรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ สามารถนำเสนอผลในภาพรวม ได้ดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 แสดงรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์	ลักษณะเด่นที่พบ	จำนวนเสียงวรรณยุกต์ที่พบ	พื้นที่ที่พบ
A12-34 BCD123-4	B = DL	6 หน่วยเสียง	ส่วนใหญ่ของทุกพื้นที่ คือ อำเภอเมืองและอำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่เหนือ) อำเภอเมืองและอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิจิตร อำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิตถ์ จังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครราชสีมา แขวงไชยบุรี แขวงหลวงพระบาง ประเทศลาวและเมืองเมียวดี ประเทศเมียนมาร์

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์	ลักษณะเด่นที่พบ	จำนวนเสียงวรรณยุกต์ที่พบ	พื้นที่ที่พบ
	B = DL B4 = DL4 = DS4		แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว
A12-34 BCD123-4	A34 = B123 = DL123 และ B = DL	5 หน่วยเสียง	อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) และ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ประเทศไทย
A12-34 B และ DL1234 C และ DS123-4	ไม่ปรากฏการแยกเสียง ในช่อง B และ DL และ B = DL		อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ประเทศไทย และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว
	A34 = B123 = DL123 B4 = C4 =DL4 และ B = DL	4 หน่วยเสียง	จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย

6.1.2 ภาพรวมสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่พบในภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์

ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนใน 3 ประเทศ ผลการศึกษาภาพรวมของสัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบส่วนใหญ่ ในงานการศึกษานี้จะเรียกว่า “สัทลักษณะหลัก” ซึ่งได้จากการนำเอาตัวเลขกำกับสัทลักษณะแต่ละเสียงวรรณยุกต์ของผู้บอกภาษาแต่ละคนที่มีความถี่ในการปรากฏมากที่สุดมาเป็นตัวแทนที่เรียกว่า “สัทลักษณะหลัก” แทนวรรณยุกต์นั้น ๆ สัทลักษณะหลักของวรรณยุกต์ภาษาไทยวน ที่ปรากฏในระบบวรรณยุกต์หลัก ที่พบเสียงวรรณยุกต์ทั้งสิ้น 6 หน่วยเสียง แบ่งเป็นวรรณยุกต์ระดับ (level tone) 2 หน่วยเสียง คือ วรรณยุกต์ช่อง B123 และ DL123 และวรรณยุกต์ช่อง C123 และ DS4 วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ (contour tone) 4 หน่วยเสียง คือ วรรณยุกต์ช่อง A12 และ DS123 วรรณยุกต์ช่อง

A34 วรรณยุกต์ช่อง B4 และ DL4 และวรรณยุกต์ช่อง C4 สัทลักษณะหลักของเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 6 หน่วยเสียงสามารถแสดงให้เห็นได้ดังตารางที่ 22 และภาพที่ 16 พร้อมคำอธิบายได้ดังต่อไปนี้

วรรณยุกต์ช่อง A12 ปรากฏในคำเป็น สัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงกลางต่ำขึ้น (low-mid rising) [23] [24] และ [25]

วรรณยุกต์ช่อง A34 ปรากฏในคำเป็น สัทลักษณะเป็นเสียงกลางขึ้น (mid rising) [35]

วรรณยุกต์ช่อง B123 และ DL123 ปรากฏทั้งในคำเป็นและคำตายสระเสียงยาว สัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงกลางต่ำระดับ (low-mid level) [22]

วรรณยุกต์ช่อง B4 และ DL4 ปรากฏทั้งในคำเป็นและคำตายสระเสียงยาว สัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงกลางตก (mid falling) [31] และ [32]

วรรณยุกต์ C123 ปรากฏในคำเป็น มีสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงกลางสูงระดับและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง (glottalized high-mid level) [44?]

วรรณยุกต์ C4 ปรากฏในคำเป็น สัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงกลางสูงตกและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง (glottalized high-mid falling) [42?] และ [43?]

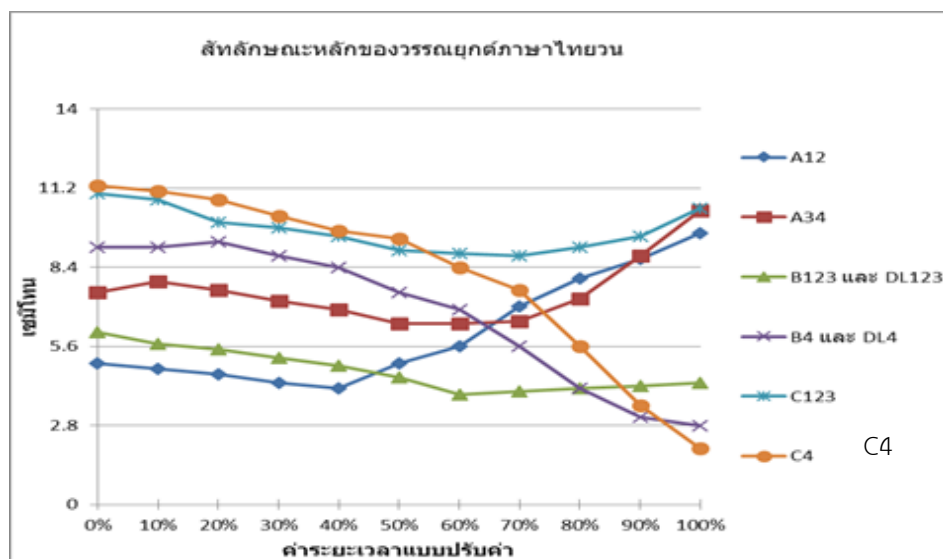
วรรณยุกต์ DS123 ปรากฏในคำตายสระเสียงสั้น ประกอบด้วยเสียงย่อย 2 หน่วยเสียงย่อย คือวรรณยุกต์ DS123 มีวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ A12 สัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงกลางต่ำขึ้น [23] [24] และ [25] และวรรณยุกต์ DS123 มีวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ A34 สัทลักษณะเป็นเสียงกลางขึ้น [35]

วรรณยุกต์ DS4 ประกอบด้วย 2 หน่วยเสียงย่อย ปรากฏในคำตายสระเสียงสั้น พบว่าวรรณยุกต์ DS4 มีวรรณยุกต์เดียวกันกับวรรณยุกต์ C123 คือมีสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงกลางสูงระดับ [44] และวรรณยุกต์ DS4 มีวรรณยุกต์คล้ายกันกับวรรณยุกต์ C4 คือมีสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงกลางสูงตกเช่นกัน แต่ไม่มีการจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง [42] และ [43]

ตารางที่ 23 สัทลักษณะหลักของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์

	A	B	C	DL	DS
1	กลางต่ำขึ้น	กลางต่ำระดับ (Low-Mid Level)	กลางสูงระดับ และจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottalized High-Mid Level)	กลางต่ำระดับ (Low-Mid Level)	กลางต่ำขึ้น / กลางขึ้น
2	(Low-Mid Rising)				
3	กลางขึ้น	กลางตก (Mid Falling)	กลางสูงตก และจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottalized High-Mid Falling)	กลางตก (Mid Falling)	กลางสูงระดับ / กลางสูงตก
4					

↑ B = DL ↑

ภาพที่ 16 กราฟแสดงสัทลักษณะหลักของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์¹

¹ กราฟแสดงสัทลักษณะหลักของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ ได้ผลจากการหาค่าเฉลี่ยของสัทลักษณะของวรรณยุกต์ผู้บอกภาษาที่เป็นสัทลักษณะหลัก

จากการได้มาซึ่ง “สัทลักษณะหลัก” ที่ได้กล่าวไปแล้ว ผลการศึกษายังพบตัวเลขกำกับสัทลักษณะแต่ละเสียงวรรณยุกต์ของผู้บอกภาษาแต่ละคนที่มีการปรากฏแต่พบรองลงมาจากสัทลักษณะหลัก หรือพบน้อยในงานวิจัยนี้จะเรียกว่า “สัทลักษณะแปร” แทนวรรณยุกต์นั้น ๆ สัทลักษณะแปรของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่ปรากฏในเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 6 หน่วยเสียง และนอกจากนี้สำหรับวรรณยุกต์ช่อง DS123 และ DS4 ยังมีสัทลักษณะแปรเหมือนกับวรรณยุกต์ช่อง A และ C ตามลำดับ และนำเสนอสรุปเป็นตารางแสดงสัทลักษณะหลัก สัทลักษณะแปรและบริเวณที่พบภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 แสดงภาพรวมสัทลักษณะหลัก สัทลักษณะแปรและบริเวณที่พบภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์

วรรณยุกต์	สัทลักษณะหลัก	สัทลักษณะแปร		บริเวณที่พบ
วรรณยุกต์ ช่อง A12	กลางต่ำขึ้น [23/24/25]	ต่ำขึ้น	[14]	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายและจังหวัดลพบุรี
		กลางต่ำตกขึ้น	[213]	อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จังหวัดแพร่
			[214]	จังหวัดราชบุรี แคว้นบ่อแก้ว
			[215]	และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว
		กลางตกขึ้น	[325]	อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดนครราชสีมา
		กลางขึ้น	[35]	จังหวัดนครปฐม แขวงหลวงพระบาง ประเทศ ลาว
วรรณยุกต์ ช่อง A34	กลางขึ้น [35]	กลางตก	[32]	จังหวัดเชียงใหม่
		กลางระดับ	[33]	อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จังหวัด นครราชสีมา แคว้นบ่อแก้ว ประเทศลาว
		กลางต่ำระดับ	[22]	จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดลำปาง จังหวัดลพบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี ประเทศเมียนมาร์
		กลางต่ำขึ้น	[23]	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
		กลางต่ำขึ้นตก	[232]	จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัย จังหวัด พิจิตร จังหวัดสระบุรี แขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว

วรรณยุกต์	สัญลักษณ์หลัก	สัญลักษณ์แปร		บริเวณที่พบ
วรรณยุกต์ ช่อง B123 และ L123	กลางต่ำระดับ [22]	กลางระดับ	[33]	จังหวัดพิจิตร จังหวัดลพบุรี
		กลางตก	[31] [32]	จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดอุดรดิตถ์ จังหวัดลำปาง จังหวัดนครราชสีมา ประเทศเมียนมาร์ แขวง บ่อแก้ว และแขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว
		กลางต่ำตก	[21]	จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดอุดรดิตถ์ จังหวัด ลำปาง แขวงบ่อแก้ว และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว
วรรณยุกต์ ช่อง B4 และ DL4	กลางตก [31/32]	กลางสูงตก	[41] [42]	อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จังหวัด กำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร จังหวัดลำปาง จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครราชสีมา แขวงบ่อแก้ว และแขวงหลวงพระบาง ประเทศ ลาวและเมืองเมียวดี ประเทศเมียนมาร์
		กลางต่ำตก	[21]	จังหวัดอุดรดิตถ์ จังหวัดน่าน แขวงไชยะบุรี ประเทศลาว
วรรณยุกต์ ช่อง C123	กลางสูงระดับ และจบด้วย เสียงกักที่เส้น เสียง [44?]	กลางระดับและ จบด้วยเสียงกักที่ เส้นเสียง	[33?]	จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัด สุโขทัย จังหวัดอุดรดิตถ์ จังหวัดน่าน จังหวัด ลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดราชบุรี ประเทศ เมียนมาร์
		กลางสูงตกและ จบด้วยเสียงกักที่ เส้นเสียง	[41?] [43?]	แขวงหลวงบ่อแก้ว ประเทศลาว
วรรณยุกต์ ช่อง C4	กลางสูงตก และจบด้วย เสียงกักที่เส้น	กลางตกและจบ ด้วยเสียงกักที่ เส้นเสียง	[31?] [32?]	จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่
		กลางขึ้นและจบ	[34?]	จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัด

วรรณยุกต์	สัญลักษณ์หลัก	สัญลักษณ์แปร		บริเวณที่พบ
	เสียง [42?/43?]	ด้วยเสียงกักที่ เส้นเสียง	[35?]	ลำปาง จังหวัดนครราชสีมา แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว
		กลางขึ้นตกและ จบด้วยเสียงกักที่ เส้นเสียง	[343?] [354?]	จังหวัดเชียงราย ประเทศเมียนมาร์
		กลางสูงขึ้นตก และจบด้วยเสียง กักที่เส้นเสียง	[453?] [454?]	จังหวัดเชียงราย แขวงหลวงพระบาง ประเทศ ลาว

วรรณยุกต์	สัญลักษณ์หลัก			สัญลักษณ์แปร		บริเวณที่พบ
วรรณยุกต์ ช่อง DS123	วรรณยุกต์ ช่อง A	วรรณยุกต์ ช่อง A12	กลางต่ำขึ้น [23/24/25]	ต่ำขึ้น	[14]	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายและ จังหวัดลพบุรี
				กลางต่ำ ตกขึ้น	[213] [214] [215]	อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จังหวัดแพร่ จังหวัดตราขบุรี แขวงบ่อ แก้ว และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว
				กลาง ตกขึ้น	[325]	อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง จังหวัด แพร่ จังหวัดนครราชสีมา
				กลาง ขึ้น	[35]	จังหวัดนครปฐม แขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว
		วรรณยุกต์ ช่อง A34	กลางขึ้น [35]	กลาง ตก	[32]	จังหวัดเชียงใหม่
				กลาง ระดับ	[33]	อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จังหวัดนครราชสีมา แขวงบ่อแก้ว

วรรณยุกต์	สัญลักษณ์หลัก			สัญลักษณ์แปร		บริเวณที่พบ
						ประเทศลาว
				กลางต่ำ ระดับ	[22]	จังหวัดอุดรดิตถ์ จังหวัดลำปาง จังหวัดลพบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี ประเทศเมียนมาร์
				กลางต่ำ ขึ้น	[23]	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
				กลางต่ำ ขึ้นตก	[232]	จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิจิตร จังหวัดสระบุรี แขวง หลวงพระบาง ประเทศลาว

วรรณยุกต์	สัญลักษณ์หลัก			สัญลักษณ์แปร		บริเวณที่พบ
วรรณยุกต์ ช่อง DS4	วรรณยุกต์ ช่อง C	วรรณยุกต์ ช่อง C123	กลางสูง ระดับ [44]	กลาง ระดับ	[33]	จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุดรดิตถ์ จังหวัด น่าน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัด ราชบุรี ประเทศเมียนมาร์
				กลางสูง ตก	[41] [43]	แขวงหลวงบ่อแก้ว ประเทศลาว
				กลางตก	[31] [32]	จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่
		วรรณยุกต์ ช่อง C4	กลางสูง ตก [42/43]	กลางขึ้น	[34] [35]	จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปาง จังหวัดนครราชสีมา แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว
				กลางขึ้น ตก	[343] [354]	จังหวัดเชียงราย ประเทศเมียนมาร์

วรรณยุกต์	สัทลักษณะหลัก			สัทลักษณะแปร		บริเวณที่พบ
				กลาง สูงขึ้น ตก	[453] [454]	จังหวัดเชียงราย แขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว

6.1.3 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียง จำนวนวรรณยุกต์และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่พบในภาษาไทยวนภาพรวมจากงานวิจัยนี้และการทบทวนวรรณกรรม

ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในภาพรวมเป็นการนำผลการศึกษาจากหัวข้อ 6.1.1 และ 6.1.2 ที่เก็บข้อมูลจากงานวิจัยนี้โดยผู้บอกภาษาชาวไทยวน 14 จังหวัดในประเทศไทย คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปาง จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครราชสีมา 3 แขวงในประเทศลาวคือ แขวงบ่อแก้ว แขวงไชยบุรี และแขวงหลวงพระบาง และ 1 เมืองในประเทศเมียนมาร์ คือ เมืองเมียวดี นำมาวิเคราะห์รวมกับผลการสังเคราะห์ของบทที่ 2 ที่สังเคราะห์จากการศึกษาระบบเสียงภาษาไทยวนที่พูดในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทยจำนวน 13 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย (Brown, J. Marvin, 1965) จังหวัดแพร่ (Brown, J. Marvin, 1965) ประไพพรรณ กัณเกษม, 2554; Chommanad Intajamornrak, 2013; วิภาวรรณ ถิ่นจันทร์, 2558) จังหวัดน่าน (Brown, J. Marvin, 1965 ; Chommanad Intajamornrak, 2009; พินรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2555) จังหวัดลำปาง (Brown, J. Marvin, 1965; Anirut Tanlaput, 1988; Aimkamon Bunmee, 2007) จังหวัดเชียงใหม่ (Brown, J. Marvin, 1965; เบญจวรรณ สุนทรากุล, 2505; จรุณ บุญพันธ์ และคณะ, 2524; วรลักษณ์ เดชะประทุมวัน, 2547; กรรณิการ์ วิมลเกษม, 2549) จังหวัดลำพูน (ปิยะวัติ วังซ้าย, 2550) จังหวัดตาก (มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์, 2553) จังหวัดสระบุรี (เสนห์ ชาวขมิ้น, 2531) จังหวัดราชบุรี (Wipawan Plungsuwan, 1981; วนิดา สารพร, 2531) จังหวัดลพบุรี (Wilaiwan Wichienrot Khanittanan, 1973) จังหวัดนครราชสีมา (อรทัย เจือจันอัด, 2530) จังหวัดพะเยา (Cooper, Michael, 1997) และจังหวัดนครปฐม (รุ่งนภา เกียรติถาวร, 2541) ดังตารางที่ 25 พบว่า มีจำนวนวรรณยุกต์อันเกิดจากการแยกเสียงรวมเสียง คือ 6 หน่วยเสียง 5 หน่วยเสียง 4 หน่วยเสียง และ 8 หน่วยเสียง โดย 8 หน่วยเสียงที่พบคืองานของจรุณ บุญพันธ์และคณะ (2524) ศึกษาที่จังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากการนับจำนวนวรรณยุกต์ที่เกิดจากการแยกเสียงทั้งในพยางค์เป็นและพยางค์ตาย ดังนั้นในการสรุปภาพรวมนี้จึงนำมาวิเคราะห์ใหม่ได้ 6 หน่วยเสียง ดังนั้นสรุปภาพรวมในหัวข้อนี้จึงสรุปว่าการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นภายในภาษาไทยวน ทำให้สามารถพบจำนวนวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง 5 หน่วยเสียง และ 4 หน่วยเสียง โดยมีลักษณะเด่นและบริเวณที่พบดังตารางที่ 26

ตารางที่ 25 แสดงพื้นที่ของผู้บอกภาษาในภาพรวมจากงานวิจัยนี้และจากงานที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว

จังหวัด	ศึกษาจากงาน		พื้นที่ศึกษา	ระบุผู้ศึกษาวิจัย
	วิจัยนี้	ที่มีผู้ศึกษาไว้		
จังหวัด เชียงใหม่	X		อำเภอเมือง อำเภอสารภี อำเภอแม่แจ่ม	
		X	ไม่ระบุ	Brown, J. Marvin (1965)
		X	อำเภอเมือง	เบญจวรรณ สุนทรากุล (2505)
		X	ไม่ระบุ	จรรยา บุญพันธ์และคณะ (2523)
		X	อำเภอหางดง	วรลักษณ์ เดชะปทุมวัน (2547)
		X	ไม่ระบุ	กรรณิการ์ วิมลเกษม (2549)
จังหวัด เชียงราย	X		อำเภอเมือง อำเภอเชียงแสน	
		X	ไม่ระบุ	Brown, J. Marvin (1965)
จังหวัดน่าน	X		อำเภอเมือง	
		X	ไม่ระบุ	Brown, J. Marvin (1965)
		X	อำเภอปัว	Chommanad Intajamornrak (2009)
		X	อำเภอท่าวังผา	พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2555)
จังหวัดแพร่	X		อำเภอวังชิ้น	
		X	ไม่ระบุ	Brown, J. Marvin (1965)
		X	อำเภอร้องกวาง	ประไพพรรณ กวีเกษม (2554)
		X	ทั้ง 8 อำเภอของจังหวัดแพร่	Chommanad Intajamornrak (2013)
จังหวัดลำปาง	X		อำเภอเถิน	
		X	ไม่ระบุ	Brown, J. Marvin (1965)
		X	ทั้ง 13 อำเภอของจังหวัด ลำปาง	Anirut Tanlaput (1988)
		X	ทั้ง 13 อำเภอของ จังหวัดลำปาง	Aimkamon Bunmee (2007)
จังหวัดลำพูน		X	อำเภอป่าซาง	ปิยะวัฒน์ วังซ้าย (2550)

จังหวัด	ศึกษาจากงาน		พื้นที่ศึกษา	ระบุผู้ศึกษาวิจัย
	วิจัยนี้	ที่มีผู้ ศึกษาไว้		
จังหวัดพะเยา		X	อำเภอเมือง	Cooper, Michael (1997)
จังหวัด อุตรดิตถ์	X		อำเภอตรอน อำเภอท่าปลา อำเภอลับแล	
จังหวัดตาก		X	อำเภอแม่สอด	มยุรี พูนผลวัฒนา
จังหวัดสุโขทัย	X		อำเภอศรีสัชนาลัย	
จังหวัด กำแพงเพชร	X		อำเภอเมือง	
จังหวัดพิจิตร	X		อำเภอตะพานหิน	
จังหวัดสระบุรี	X		อำเภอเสาไห้	
		X	อำเภอเสาไห้	เสนห์ ชาวขมิ้น (2531)
จังหวัดลพบุรี	X		อำเภอเมือง	
		X	ไม่ระบุ	Wilaiwan Wichienrot Khanittanan (1973)
จังหวัดราชบุรี	X		อำเภอเมือง	
		X	อำเภอเมือง อำเภอโพธาราม อำเภอปากท่อ และอำเภอ บ้านโป่ง	Wipawan Plungsuwan (1981)
		X	ตำบลดอนแร่ และตำบลคูบัว อำเภอเมือง	วนิดา สารพร (2531)
จังหวัด นครปฐม	X		อำเภอกำแพงแสน	
		X	อำเภอกำแพงแสน	รุ่งนภา เกียรติถาวร (2541)
จังหวัด นครราชสีมา	X		อำเภอสีคิ้ว	
		X	อำเภอสีคิ้ว	อรทัย เจือจันอัด (2530)
แขวงบ่อแก้ว	X		แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว	
แขวงไชยะบุรี	X		แขวงไชยะบุรี ประเทศลาว	
แขวงหลวง พระบาง	X		แขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว	

จังหวัด	ศึกษาจากงาน		พื้นที่ศึกษา	ระบุผู้ศึกษาวิจัย
	วิจัยนี้	ที่มีผู้ ศึกษาไว้		
เมืองเมียวดี	X		เมืองเมียวดี พม่า	

ตารางที่ 26 แสดงรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียง จำนวนวรรณยุกต์โดยมีลักษณะเด่นและบริเวณที่พบของวรรณยุกต์ในภาษาไทยวนภาพรวมจากงานวิจัยนี้และจากการทบทวนวรรณกรรม

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์	ลักษณะเด่นที่พบ	ผลกระทบต่อจำนวนเสียงวรรณยุกต์ที่พบ	พื้นที่ที่พบ	ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวน
A12-34 BCD123-4	B = DL	6 หน่วยเสียง	ส่วนใหญ่ของทุกพื้นที่	ระบบวรรณยุกต์หลัก
A12-34 BCD123-4	B4 = DL4 = DS4 และ B = DL		แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว	ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 1
A12-34 BCD123-4	B123 = DL123 = DS123 และ B = DL		อำเภอสีแม่พริก จังหวัดลำปาง (Arirut Tanlaput : 1988)	ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 6
A12-34 BCD123-4	A34 = B123 = DL123 และ B = DL	5 หน่วยเสียง	อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 2
A12-34 B1234 CD123-4 DL1234 DS123-4	ไม่ปรากฏการแยกเสียง ในช่อง B และ DL และ B = DL		อำเภอบ้านดง จังหวัดอุตรดิตถ์ ประเทศไทย และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว	ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 3
	B4 = C123 = DL4 และ B = DL		อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา (อรัญญ์ เจือจิตต์:2530)	ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 5
A12-34 BCD123-4	A34 = B123 = DL123 B4 = C4 = DL4	4 หน่วยเสียง	อำเภอเมือง และอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย (งานวิจัยนี้; Wipawan Plungsuwan, 1981; วนิดา สารพร, 2531)	ระบบวรรณยุกต์แปรแบบที่ 4

รูปแบบ การแยกเสียง รวมเสียง วรรณยุกต์	ลักษณะเด่นที่พบ	ผลกระทบต่อ จำนวนเสียง วรรณยุกต์ที่พบ	พื้นที่ที่พบ	ระบบวรรณยุกต์ ภาษาไทยวน
	A12 = DS123 C123 = DS4 และ B = DL	4 หน่วยเสียง		
A12-34 BCD123-4	A34 = B123 = DL123 B4 = C4 = DL4 ไม่ปรากฏ การแยกเสียง ในช่อง DS และ B = DL	4 หน่วยเสียง	อำเภอปากท่อ และอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (Wipawan Plungsuwan, 1981; วนิดา สารพร, 2531)	ระบบวรรณยุกต์ แปรแบบที่ 7

6.2 การแบ่งกลุ่มภาษาไทยวนถิ่นต่าง ๆ

การแบ่งกลุ่มภาษาไทยวนถิ่นต่าง ๆ นี้ได้ผลการศึกษาการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทยวนที่เก็บข้อมูลจากงานวิจัยนี้และจากการทบทวนสังเคราะห์วรรณกรรมดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ในข้อ 3.1.3 การแบ่งกลุ่มภาษาไทยวนถิ่นต่าง ๆ ในครั้งนี้เป็นการแบ่งภาษาไทยวนถิ่นต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มโดยใช้การรวมเสียงแยกเสียงวรรณยุกต์ และการใช้สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C เป็นเกณฑ์ ดังนี้

6.2.1 เกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ โดยใช้กล่อวรรณยุกต์แสดงพัฒนาการวรรณยุกต์ เพราะสามารถทำให้เห็นถึงพัฒนาการวรรณยุกต์ของกลุ่มย่อยภาษาไทยวน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกันของภาษาไทยวนดั้งเดิมจากระบบวรรณยุกต์ที่เหมือนกัน พัฒนาการของวรรณยุกต์ที่แยกเสียงตามพยัญชนะต้น 4 กลุ่ม ซึ่งในที่นี้ใช้การแบ่งเสียงพยัญชนะต้นของภาษาไทยดั้งเดิมของ Gedney (1972) คือเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมเป็นพยัญชนะเสียงไม่ก้องพ่นลม เสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมเป็นพยัญชนะเสียงไม่ก้องไม่พ่นลม เสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมเป็นพยัญชนะเสียงไม่ก้องที่เป็นเสียงบีบเส้นเสียง และเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมเป็นพยัญชนะเสียงก้อง สามารถแบ่งภาษาไทยวนถิ่นต่าง ๆ ได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

6.2.1.1 ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 (กลุ่มภาษาไทยวนถิ่นเหนือ) จากการแบ่งภาษาไทยวนถิ่นต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ โดยใช้กล่องวรรณยุกต์ ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 นี้สามารถแบ่งออกเป็นถิ่นย่อยลงไปได้อีก 3 ถิ่น ดังนี้

1) ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 – 1 พบส่วนใหญ่ในปัจจุบันทั้ง 3 ประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ โดยประเทศไทยพบใน 15 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิจิตร จังหวัดแพร่ อำเภอดรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดลำปาง จังหวัดพะเยา จังหวัดลำพูน จังหวัดตาก จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดนครราชสีมา(งานวิจัยนี้) และจังหวัดนครปฐม ประเทศลาวพบ 3 แขวง คือ แขวงไซยะบุรี แขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงพระบาง และ 1 เมือง ในประเทศเมียนมาร์ ได้แก่ เมืองเมียวดี ดังตารางที่ 27

ตารางที่ 27 แสดงกล่องวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 (กลุ่มภาษาไทยวนถิ่นเหนือ) กลุ่มย่อยที่ 1-1

		A	B	C	DL	DS
1	เสียงไม่ก้องพ่นลม	ว.1	ว.3	ว.5	ว.3	ว.1 / ว.2 /ว.5
2	เสียงไม่ก้องไม่พ่นลม					
3	เสียงบีบที่เส้นเสียง	ว.2				
4	เสียงก้อง		ว.4	ว.6	ว.4	ว.3 /ว.5 / ว.6

B = DL

กล่องวรรณยุกต์ดังตารางที่ 27 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1-1 พบส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีวรรณยุกต์ทั้งสิ้น 6 เสียง พัฒนาการของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นได้แก่ การแยกเสียงวรรณยุกต์เป็นสองทาง (binary tonal split) โดยช่องวรรณยุกต์ A แยกเป็นสองเสียงตามพยัญชนะต้นที่มีเสียงบีบที่เส้นเสียง และช่องวรรณยุกต์ B C DL และ DS แยกเป็นสองเสียงตามเสียงก้องของพยัญชนะต้น การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ A12-34 และ BCD123-4

2) ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 – 2 พบที่อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง (Arirut Tanlaput : 1988) ดังตารางที่ 28

ตารางที่ 28 แสดงกล่องวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 (กลุ่มภาษาไทยวนถิ่นเหนือ) กลุ่มย่อยที่ 1 – 2 พบที่อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง (Arirut Tanlaput : 1988)

		A	B	C	DL	DS
1	เสียงไม่ก้องพ่นลม	ว.1	ว.3	ว.5	ว.3	
2	เสียงไม่ก้องไม่พ่นลม					
3	เสียงบีบที่เส้นเสียง	ว.2				
4	เสียงก้อง		ว.4	ว.6	ว.4	ว.6

B = DL

กล่องวรรณยุกต์ดังตารางที่ 27 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยวนกลุ่มที่ 1-2 พบที่อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง (Arirut Tanlaput : 1988) มีวรรณยุกต์ทั้งสิ้น 6 เสียง การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ A12-34 และ BCD123-4 นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงระหว่าง DL123 และ DS123

3) ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 – 3 พบที่อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก (มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์ : 2553) และแขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว(จากงานวิจัยนี้) ดังตารางที่ 29

ตารางที่ 29 แสดงกล่องวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 (กลุ่มภาษาไทยวนถิ่นเหนือ) กลุ่มย่อยที่ 1 – 3 พบที่อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก (มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์ : 2553) และแขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว (จากงานวิจัยนี้)

		A	B	C	DL	DS
1	เสียงไม่ก้องพ่นลม	ว.1	ว.3	ว.5	ว.3	ว.1
2	เสียงไม่ก้องไม่พ่นลม					
3	เสียงบีบที่เส้นเสียง	ว.2	ว.4	ว.6	ว.4	
4	เสียงก้อง					

B = DL

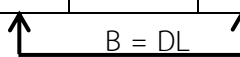
กล่องวรรณยุกต์ดังตารางที่ 28 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 – 3 มีวรรณยุกต์ทั้งสิ้น 6 เสียง การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ A12-34 และ BCD123-4 นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงระหว่าง DL4 และ DS4

6.2.1.2 ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) จากการแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ โดยใช้กล่องวรรณยุกต์ ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 นี้สามารถแบ่งออกเป็นถิ่นย่อยลงไปได้อีก 3 ถิ่น ดังนี้

- 1) ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 – 1 พบที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ดังตารางที่ 30

ตารางที่ 30 แสดงภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) ถิ่นย่อยที่ 2-1 พบที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

		A	B	C	DL	DS
1	เสียงไม่ก้องพ่นลม	ว.1	ว.2	ว.4	ว.2	ว.1
2	เสียงไม่ก้องไม่พ่นลม					
3	เสียงปิบที่เส้นเสียง	ว.2	ว.3	ว.5	ว.3	ว.4 / ว.5
4	เสียงก้อง					

 B = DL

กล่องวรรณยุกต์ดังตารางที่ 29 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2-1 ซึ่งพบที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวรรณยุกต์ทั้งสิ้น 5 เสียง พัฒนาการของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นได้แก่ การแยกเสียงวรรณยุกต์เป็นสองทาง (binary tonal split) โดยช่องวรรณยุกต์ A แยกเป็นสองเสียงตามพยัญชนะต้นที่มีเสียงปิบที่เส้นเสียงและช่องวรรณยุกต์ B C DL และ DS แยกเป็นสองเสียงตามเสียงก้องของพยัญชนะต้น การเปลี่ยนแปลง วรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ A12-34 และ BCD123-4 นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงระหว่าง A34 และ B123 และ DL123

- 2) ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 – 2 พบที่อำเภอเมืองและอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย โดยเป็นการจัดแบ่งกลุ่มย่อยจากการศึกษาจากงานวิจัยนี้ที่เก็บข้อมูลที่ตำบลคูบัว และจากงานที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว คือ งานของ Wipawan Plungsuwan (1981) และวนิดา สารพร (2531) ซึ่งทั้ง 2 งานวิจัยนี้ได้ศึกษาภาษาลาววนและไทยวนในจังหวัดราชบุรี ดังตารางที่ 31

ตารางที่ 31 แสดงภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) ถิ่นย่อยที่ 2-2 พบที่อำเภอเมือง และอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย

		A	B	C	DL	DS
1	เสียงไม่ก้องพ่นลม	ว.1	ว.2	ว.4	ว.2	ว.1
2	เสียงไม่ก้องไม่พ่นลม					
3	เสียงบีบที่เส้นเสียง	ว.2	ว.3	ว.3	ว.3	ว.4
4	เสียงก้อง					

กล่องวรรณยุกต์ดังตารางที่ 30 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) ถิ่นย่อยที่ 2-2 พบที่อำเภอเมืองและอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย (งานวิจัยนี้; Wipawan Plungsuwan, 1981; วนิดา สารพร, 2531) มีวรรณยุกต์ทั้งสิ้น 4 เสียง ซึ่งเป็นการพัฒนาวรรณยุกต์จากภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2-1 คือ การเปลี่ยนแปลงแบบ A12-34 และ BCD123-4 และการรวมเสียงระหว่าง A34 และ B123 และ DL123 (ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2-1) และมีการรวมเสียงเพิ่มเติมระหว่าง B4 และ C4 และ DL4 (ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2-2)

3) ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 – 3 พบที่อำเภอปากท่อและอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย โดยเป็นการจัดแบ่งกลุ่มย่อยจากการศึกษาจากงานที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว คือ งานของ Wipawan Plungsuwan (1981) และวนิดา สารพร (2531) ซึ่งทั้ง 2 งานวิจัยนี้ได้ศึกษาภาษาลาววนและไทยวนในจังหวัดราชบุรี ดังตารางที่ 32

ตารางที่ 32 แสดงภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) ถิ่นย่อยที่ 2-3 พบที่อำเภอปากท่อและอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย

		A	B	C	DL	DS
1	เสียงไม่ก้องพ่นลม	ว.1	ว.2	ว.4	ว.2	ว.1 / ว.4
2	เสียงไม่ก้องไม่พ่นลม					
3	เสียงบีบที่เส้นเสียง	ว.2	ว.3			
4	เสียงก้อง					

B = DL

กล่องวรรณยุกต์ดังตารางที่ 32 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่ม เชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) ถิ่นย่อยที่ 2-2 พบที่อำเภอปากท่อและอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย (Wipawan Plungsuwan, 1981; วนิดา สารพร, 2531) มีวรรณยุกต์ทั้งสิ้น 4 เสียง ซึ่งเป็นการพัฒนาวรรณยุกต์จากภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2-2 คือการเปลี่ยนแปลงแบบ A12-34 และ B C DL 123-4 และการรวมเสียง 2 เสียง คือ เสียงที่ 1 ระหว่าง A34 และ B123 และ DL123 (ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2-1) และเสียงที่ 2 ระหว่าง B4 และ C4 และ DL4 (ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2-2) และสำหรับความแตกต่างของถิ่นย่อยที่ 2-3 คือ ช่องวรรณยุกต์ DS ไม่มีการแยกเสียง ได้ เป็น DS1234

6.2.1.3 ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 3 (กลุ่มภาษาไทยวนท่าปลา-วังชิ้น-ไชยะบุรี) จากการแบ่งกลุ่มย่อยโดยใช้เกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ โดยใช้กล่องวรรณยุกต์ ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 3 พบที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ (วิภาวรรณ ถิ่นจันทร์, 2558) และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาวดังตารางที่ 33

ตารางที่ 33 แสดงภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 3 (กลุ่มภาษาไทยวนท่าปลา-วังชิ้น-ไชยะบุรี) พบที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ (วิภาวรรณ ถิ่นจันทร์: 2558) และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว

		A	B	C	DL	DS	
1	เสียงไม่ก้องพ่นลม	ว.1	ว.3	ว.4	ว.3	ว.1 / ว.2	
2	เสียงไม่ก้องไม่พ่นลม						
3	เสียงบีบที่เส้นเสียง	ว.2		ว.5		ว.4	
4	เสียงก้อง						

B = DL

กล่องวรรณยุกต์ดังตารางที่ 33 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 3 (กลุ่มภาษาไทยวนท่าปลา-วังชิ้น-ไชยะบุรี) พบที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ (วิภาวรรณ ถิ่นจันทร์, 2558) และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาวมีวรรณยุกต์ทั้งสิ้น 5 เสียง ที่เกิดขึ้นจากการแยกเสียงวรรณยุกต์เป็นสองทาง (binary tonal split) โดยช่องวรรณยุกต์ A แยกเป็นสองเสียงตามพยัญชนะต้นที่มีเสียงบีบที่เส้นเสียง วรรณยุกต์ช่อง B และ DL ไม่มีการแยกเสียง และวรรณยุกต์ช่อง C และ DS แยกเป็นสองเสียงตามเสียงก้องของพยัญชนะต้น การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ A12-34, B และ DL1234, C และ DS123-4

6.2.1.4 ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 4 (กลุ่มภาษาไทยวนสี่คิ้ว) จากการแบ่งกลุ่มย่อยโดยใช้เกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ โดยใช้กล่องวรรณยุกต์ ภาษาไทยวนกลุ่มที่ 4 พบอำเภอสี่คิ้ว จังหวัดนครราชสีมา (อรัญญ์ เจือจิตต์, 2530) ดังตารางที่ 34

ตารางที่ 34 แสดงกล่องวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มที่ 4 พบอำเภอสี่คิ้ว จังหวัดนครราชสีมา (อรัญญ์ เจือจิตต์, 2530)

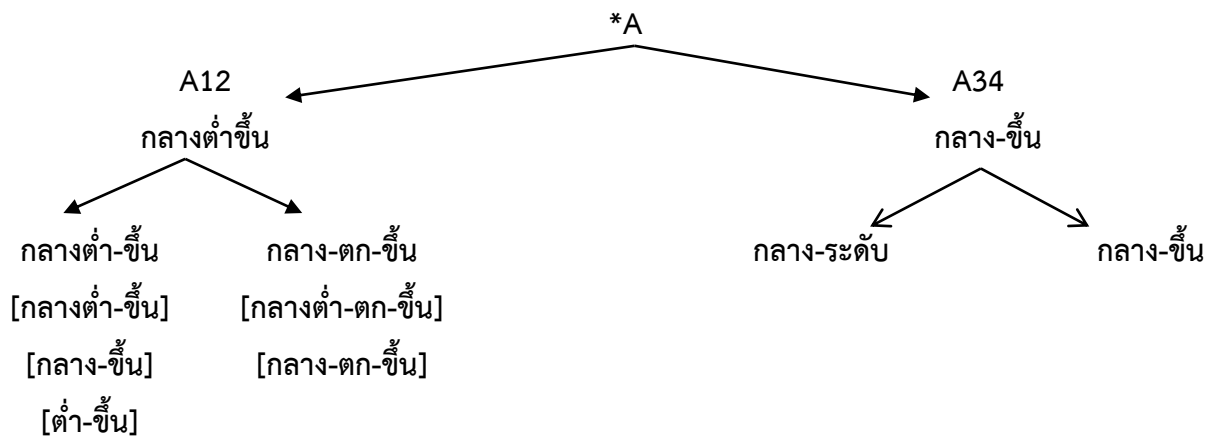
		A	B	C	DL	DS
1	เสียงไม่ก้องพ่นลม	ว.1	ว.3	ว.4	ว.3	ว.1
2	เสียงไม่ก้องไม่พ่นลม					
3	เสียงบีบที่เส้นเสียง	ว.2	ว.4	ว.5	ว.4	ว.5
4	เสียงก้อง					

กล่องวรรณยุกต์ดังตารางที่ 34 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยวนกลุ่มที่ 4 พบอำเภอสี่คิ้ว จังหวัดนครราชสีมา (อรัญญ์ เจือจิตต์, 2530) มีวรรณยุกต์ทั้งสิ้น 5 เสียง พัฒนาการของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนกลุ่มนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นได้แก่ การแยกเสียงวรรณยุกต์เป็นสองทาง (binary tonal split) โดยช่องวรรณยุกต์ A แยกเป็นสองเสียงตามพยางค์ต้นที่มีเสียงบีบที่เส้นเสียง และช่องวรรณยุกต์ B C DL และ DS แยกเป็นสองเสียงตามเสียงก้องของพยางค์ต้น การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ A12-34 และ BCD123-4 นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงระหว่าง B4 และ C123 และ DL4

6.2.2 การใช้สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C เป็นเกณฑ์

การใช้สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C เป็นเกณฑ์ เป็นการจำแนกกลุ่มย่อยภาษาไทยวนโดยจำแนกจากการสัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมช่อง A B และ C ที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะสามารถทำให้เห็นถึงการแบ่งกลุ่มภาษาไทยวนที่มีสำเนียงที่แตกต่างกัน ดังนี้

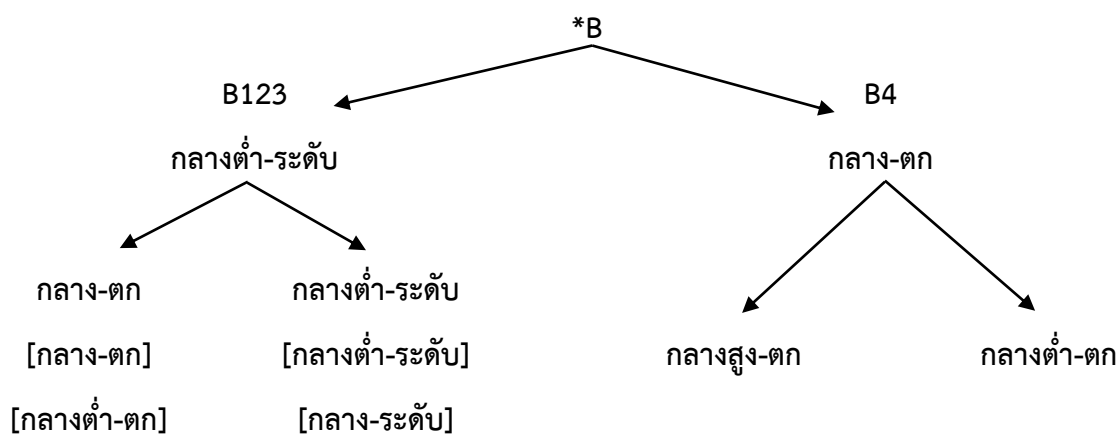
6.2.2.1 การใช้สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A เป็นเกณฑ์ พบว่าทั้งวรรณยุกต์ช่อง A12 และ A34 สามารถจัดภาษาไทยวนได้จากสัญลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละช่องวรรณยุกต์ออกเป็นกลุ่มย่อยละ 2 กลุ่ม คือ วรรณยุกต์ A12 สามารถแบ่งได้เป็น เสียงขึ้น และ เสียงตก-ขึ้น ส่วนวรรณยุกต์ช่อง A34 สามารถแบ่งได้เป็นเสียงระดับ และเสียงขึ้น ดังนี้

เชียงใหม่	อ.เชียงแสน จ.เชียงราย
อ.เมือง จ.เชียงราย	อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์
อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์	อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา
อ.ตรอน และ อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์	ต.โนนเวียง จ.น่าน
กำแพงเพชร	อ.เถิน จ.ลำปาง
สุโขทัย	แพร่ (วิภาวรรณ,2558)
พิจิตร	ลำพูน
จ.อุตรดิตถ์	ราชบุรี
น่าน	สระบุรี
ลำปาง	แขวงบ่อแก้ว
ลพบุรี	แขวงไชยะบุรี
นครปฐม	
อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา	
อ.ร้องกวาง และ อ.วังชิ้น จ.แพร่	
พะเยา	
ตาก	
ราชบุรี (Wipawan, 1981; วนิดา, 2531)	
สระบุรี (เสน่ห์:2531)	
แขวงบ่อแก้ว	
แขวงไชยะบุรี	
แขวงหลวงพระบาง	
เมืองเมียวดี	

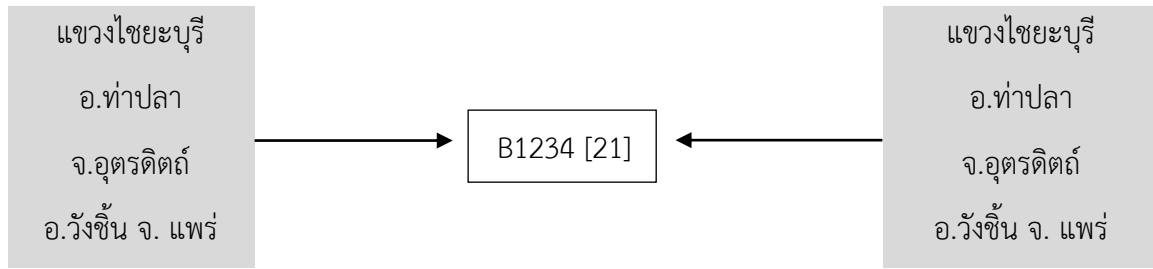
เสียงกลาง-ระดับ	เสียงกลาง-ตก	เสียงต่ำ-ชั้น-ตก	
เชียงใหม่ (ตอนเหนือ)	เชียงใหม่ (ตอนใต้)	กำแพงเพชร	อ.เมือง จ.เชียงราย
อ.เชียงแสน จ.เชียงราย	นครปฐม (รุ่งนภา, 2541)	สุโขทัย	อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์
อ.เถิน และ อ.แม่พริก จ.ลำปาง	อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา (อรทัย, 2530)	อ.เถิน และ อ.แม่พริก จ.ลำปาง (Aimkamon:2007)	ลำปาง
อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์		พิจิตร	อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์
อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์		สระบุรี	น่าน
ลพบุรี		แขวงหลวงพระบาง	แพร่
นครปฐม			พะเยา
อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา			แขวงไชยะบุรี
ตาก			
ลำพูน			
ราชบุรี			
แขวงบ่อแก้ว			
เมืองเมียวดี			

6.2.2.2 การใช้สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง B เป็นเกณฑ์ พบว่าทั้งวรรณยุกต์ช่อง B123 และ B4 สามารถจัดภาษาไทยวนได้จากสัญลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละช่องวรรณยุกต์ คือ วรรณยุกต์ B123 สามารถแบ่งได้เป็น เสียงตก และ เสียงระดับ ส่วนวรรณยุกต์ช่อง B4 มีสัญลักษณ์เป็นเสียงตก โดยมีระดับเสียงที่ต่างกันคือเป็นเสียงกลางสูง-ตก และเสียงกลางต่ำ-ตก ดังนี้

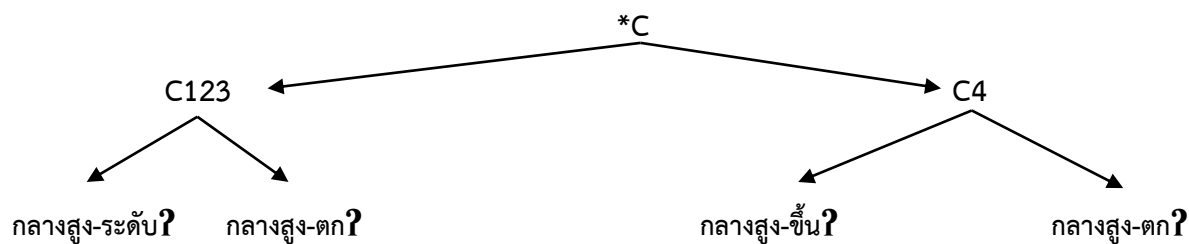

เสียงใหม่ (งานวิจัยนี้และ Brown, 1965)	เสียงใหม่ (เบญจวรรณ:2505, Brown:1965)
เสียงราย (Brown, 1965)	เสียงราย
กำแพงเพชร	สุโขทัย
อ.เถิน จ.ลำปาง	พิจิตร
จ.ลำปาง (Aimkamon, 2007)	อ.ตรอน จ.อุดรดิตถ์
นครปฐม (รุ่งนภา, 2541)	อ.ลับแล จ.อุดรดิตถ์
อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา	น่าน
ลำพูน	จ.ลำปาง (Anirut, 1988; Brown, 1965)
พะเยา	แพร่
แขวงบ่อแก้ว	สระบุรี
แขวงหลวงพระบาง	ลพบุรี
เมืองเมียวดี	นครปฐม
	ราชบุรี
	อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา (อรทัย, 2530)
	ตาก
	แขวงไชยะบุรี

เสียงใหม่	สุโขทัย
เสียงราย	อ.ตรอน จ.อุดรดิตถ์
กำแพงเพชร	อ.ลับแล จ.อุดรดิตถ์
พิจิตร	น่าน
อ.เถิน จ.ลำปาง	จ.ลำปาง (Anirut, 1988; Brown, 1965)
จ.ลำปาง (Aimkamon, 2007)	แพร่
นครปฐม	สระบุรี
ราชบุรี	ลพบุรี
อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา	ราชบุรี (Wipawan, 1981; วนิดา, 2531)
ลำพูน	แขวงไชยะบุรี
พะเยา	เสียงใหม่ (เบญจวรรณ, 2505)
ตาก	เสียงราย (Brown, 1965)
แขวงบ่อแก้ว	นครปฐม (รุ่งนภา, 2541)
แขวงหลวงพระบาง	
เมืองเมียวดี	

6.2.2.3 การใช้สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง C เป็นเกณฑ์ พบว่าทั้งวรรณยุกต์ช่อง C123 และ C4 สามารถจัดภาษาไทยวนได้จากสัญลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละช่องวรรณยุกต์ออกเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่มคือ วรรณยุกต์ C123 สามารถแบ่งได้เป็น เสียงระดับ และ เสียงตก ส่วนวรรณยุกต์ช่อง C4 สามารถแบ่งได้เป็น เสียงขึ้น และ เสียงตก ดังนี้

เชียงใหม่	เชียงใหม่ (เบญจวรรณ:2505, จรรยาและคณะ:2524)
เชียงราย	อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา (อรทัย:2530)
กำแพงเพชร	อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์
อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา	ลำปาง (Brown,1965)
พิจิตร	ลำพูน
อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์	ลพบุรี (Wilaiwan,1973)
อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์	แขวงบ่อแก้ว
น่าน	
ลำปาง	
แพร่	
สระบุรี	
ลพบุรี	
นครปฐม	
ราชบุรี	
สุโขทัย	
พะเยา	
ตาก	
แขวงบ่อแก้ว	
แขวงไชยบุรี	
แขวงหลวงพระบาง	
เมืองเมียวดี	

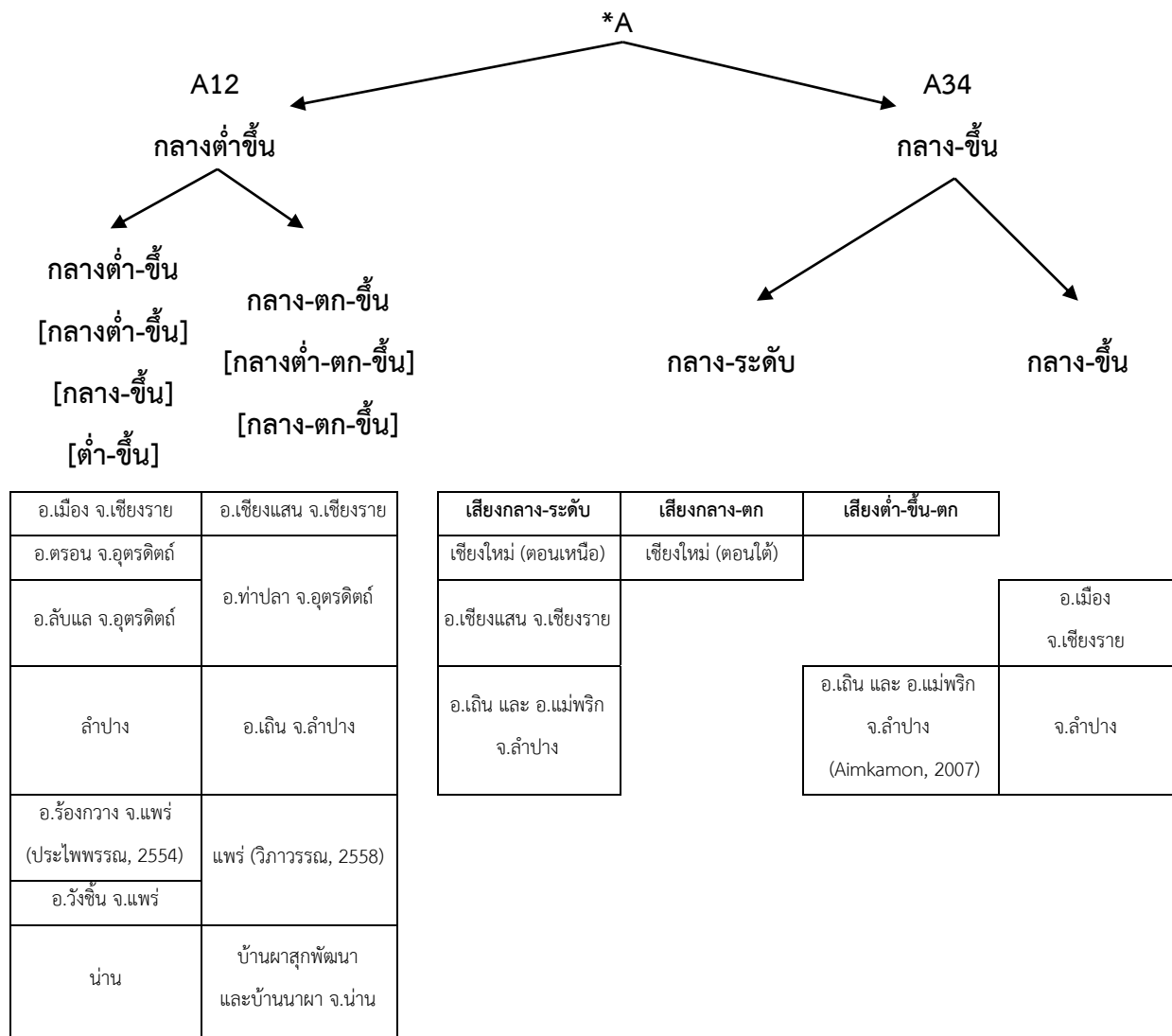
เสียงกลางสูง-ขึ้น?	เสียงกลางสูง-ขึ้น-ตก?	เสียงกลางสูง-ระดับ?	
เชียงใหม่ (ตอนเหนือ)	อ.เมือง จ.เชียงราย	อ.แม่พริก จ. ลำปาง	เชียงใหม่ (ตอนใต้) (งานวิจัยนี้และ Brown,1965)
อ.เถิน จ.ลำปาง	ลำปาง (ยกเว้น อ.แม่พริก) (Anirut: 1988, Aimkamon: 2007)	เชียงใหม่ (เบญจวรรณ,2505)	ลำปาง (งานวิจัยนี้ และ Brown:1965)
กำแพงเพชร	เชียงใหม่ (Brown,1965; กรรณิการ์, 2549; จรรยาและคณะ, 2524)	ลพบุรี (Wilaiwan,1973)	อ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย
อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา	นครปฐม (รุ่งนภา, 2541)	ตาก (มยุรี,2553)	เชียงราย (Brown, 1965)
แขวงบ่อแก้ว	แขวงหลวงพระบาง		สุโขทัย
ลำพูน	เมืองเมียวดี		พิจิตร
			อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์
			อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์
			อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์
			น่าน
			แพร่
			สระบุรี
			ลพบุรี
			นครปฐม
			ราชบุรี
			แขวงไชยบุรี
			พะเยา

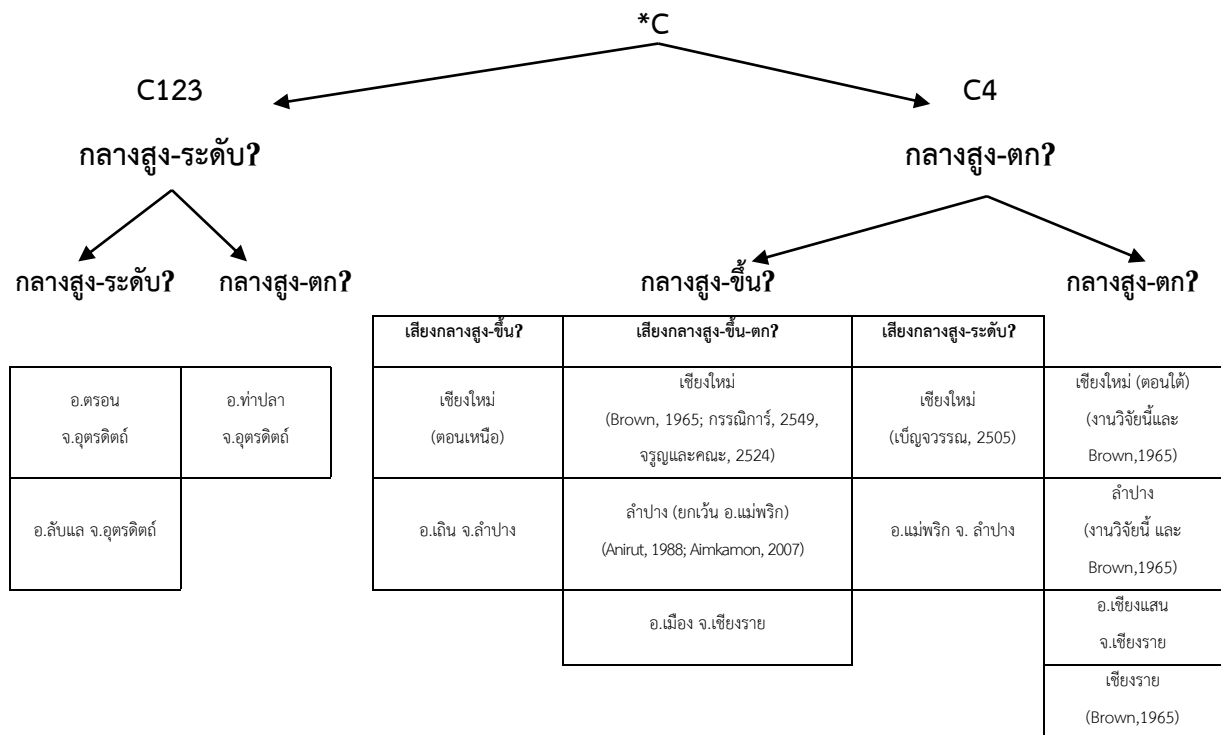
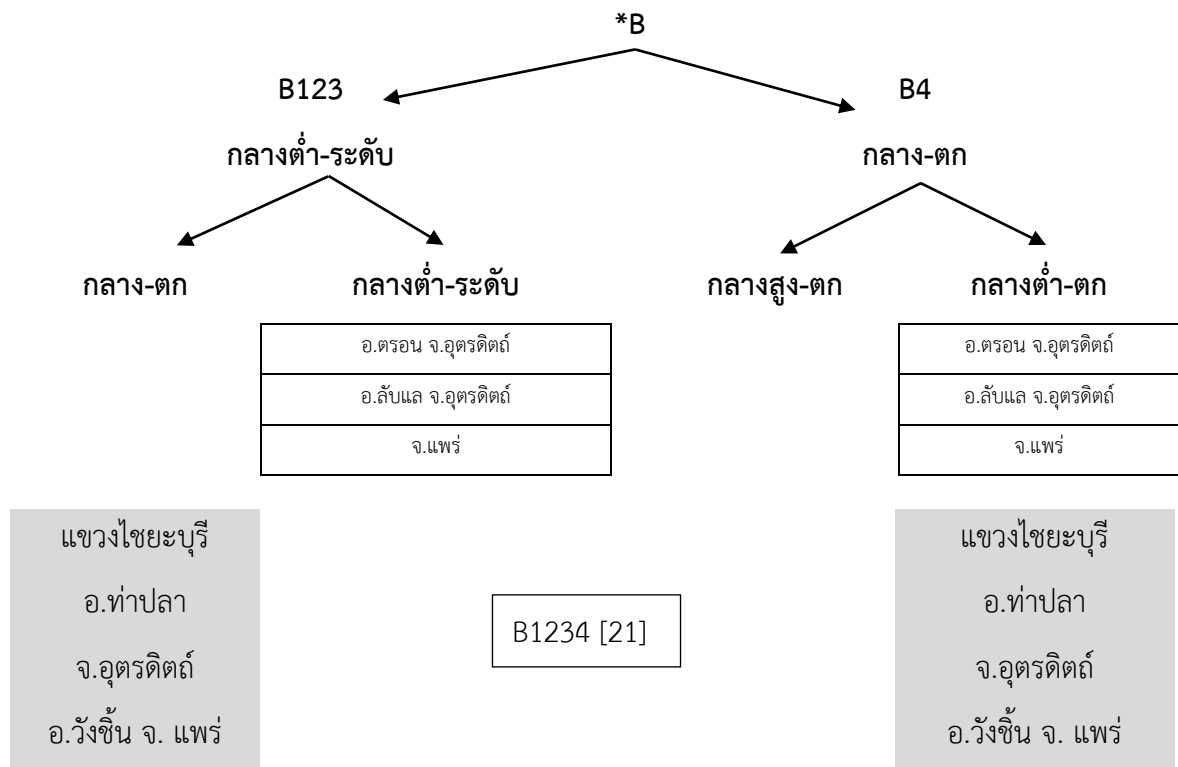
ผลการแบ่งกลุ่มภาษาไทยวนโดยการใช้สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C เป็นเกณฑ์ ที่มีการแยกเสียงเป็น A12-34 B123-4 และ C123-4 นั้น พบว่าในแต่ละช่องวรรณยุกต์สามารถแบ่งได้โดยใช้สัญลักษณ์เสียงวรรณยุกต์ที่พบในแต่ละช่องวรรณยุกต์มาใช้ในการแบ่งบริเวณถิ่นที่พบได้โดย

- 1) วรรณยุกต์ช่อง A12 มีความแตกต่าง 2 เสียง คือ เสียง กลางต่ำ-ขึ้น และ กลาง-ตก-ขึ้น
- 2) วรรณยุกต์ช่อง A34 มีความแตกต่าง 2 เสียง คือ เสียง กลาง-ระดับ และ กลาง-ขึ้น-ตก ซึ่งแบ่งเป็นเสียงย่อยได้ 3 เสียงย่อย คือ เสียงต่ำ-ขึ้น-ตก เสียงกลาง-ตก และเสียงกลาง-ขึ้น
- 3) วรรณยุกต์ช่อง B123 มีความแตกต่าง 2 เสียง คือ เสียง กลาง-ตก และกลางต่ำ-ระดับ
- 4) วรรณยุกต์ช่อง B4 มีความแตกต่าง 2 เสียง คือ เสียง กลางสูง-ตก และ กลางต่ำ-ตก
- 5) วรรณยุกต์ช่อง C123 มีความแตกต่าง 2 เสียง คือ เสียง กลางสูง-ระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย และกลางสูง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย
- 6) วรรณยุกต์ช่อง C4 มีความแตกต่าง 2 เสียง คือ เสียง เสียงกลางสูง-ขึ้น มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย ซึ่งพบว่ามีเสียงย่อย 3 เสียงย่อย คือ เสียงกลางสูง-ระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย เสียงกลางสูง-ขึ้น มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย และเสียงกลางสูง-ขึ้น-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย และเสียง กลางสูง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย

จากการใช้สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ A B และ C เป็นเกณฑ์ ที่มีการแยกเสียงย่อยของวรรณยุกต์ และบริเวณถิ่นที่พบแล้ว ยังพบว่าเราสามารถจับคู่หาความสัมพันธ์ของเสียงและบริเวณที่พบได้ 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 การหาความสัมพันธ์ของเสียงและบริเวณที่พบในแนวนอน เพื่อแบ่งถิ่นย่อยของแต่ละพื้นที่ โดยพบเฉพาะความสัมพันธ์ของเสียงวรรณยุกต์ช่อง A12 กับ A34 B123 กับ B4 และ C123 กับ C4 ดังนี้

จากการหาความสัมพันธ์ของเสียงและบริเวณที่พบในแนวนอน เพื่อแบ่งถิ่นย่อยของแต่ละพื้นที่ ทำให้ทราบได้ว่า

1) ภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่ จากการศึกษานี้มี 2 สำเนียง คือ สำเนียงเชียงใหม่ (ตอนเหนือ) พบบริเวณพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอสารภี และอำเภอหางดง และสำเนียงเชียงใหม่ (ตอนใต้) พบบริเวณอำเภอแม่แจ่ม จากความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์ที่ช่อง A34 และ C4 ที่พบว่าสำเนียงเชียงใหม่ (ตอนเหนือ) มีเสียงกลางระดับ และ เสียงกลางสูง-ขึ้น มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย ตามลำดับ ในขณะที่สำเนียงเชียงใหม่ (ตอนใต้) มีเสียงกลางสูง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย ตามลำดับ นอกจากนี้เรายังพบว่าเสียงวรรณยุกต์ช่อง C4 พบเสียงกลางสูง-ขึ้น-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย ที่พบที่เชียงใหม่ จากงานของ Brown J. Marvin (1965) กรรณิการ์ วัฒนเกษม (2549) และจรรยา บุญพันธ์และคณะ (2524) และเสียงกลางสูง-ระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้ายนั้นเป็นสัญลักษณ์แปรของเสียงในภาษาไทยวนสำเนียงถิ่นเชียงใหม่ (ตอนเหนือ) และสำเนียงเชียงใหม่ (ตอนใต้)

2) ภาษาไทยวนถิ่นอุตรดิตถ์ จากการศึกษานี้มี 2 สำเนียง คือ สำเนียงอุตรดิตถ์ (ฝั่งตะวันตก) พบที่อำเภอตรอน และอำเภอลับแล และสำเนียงอุตรดิตถ์ (ฝั่งตะวันออก) พบที่อำเภอท่าปลา จากความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์ที่ช่อง A12 และ C123 พบเป็นเสียงกลางต่ำ-ขึ้น และเสียงกลางสูง-ระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้ายตามลำดับ สำหรับสำเนียงอุตรดิตถ์ (ฝั่งตะวันตก) และเสียงกลาง-ตก-ขึ้น และเสียงกลางสูง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้ายตามลำดับ สำหรับสำเนียงอุตรดิตถ์ (ฝั่งตะวันออก)

3) ภาษาไทยวนถิ่นเชียงราย จากการศึกษานี้มี 2 สำเนียงคือ สำเนียงอำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย และสำเนียงอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์ที่ช่อง A12 A34 และ C4 พบว่าอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นเสียงกลางต่ำ-ขึ้น เสียงกลาง-ขึ้น และเสียงกลางสูง-ขึ้น-ตกมีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย ตามลำดับ และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่าเป็น เสียงกลาง-ตก-ขึ้น เสียงกลาง-ระดับ และเสียงกลางสูง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย ตามลำดับ

4) ภาษาไทยวนถิ่นลำปาง จากการศึกษานี้มี 2 สำเนียงคือ สำเนียงลำปาง (ตอนเหนือ) และสำเนียงลำปาง (ตอนใต้) ที่พบที่อำเภอเถิน และอำเภอแม่พริก จากความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์ที่ช่อง A34 พบว่า สำเนียงลำปางตอนเหนือ มีเสียงกลางขึ้น และสำเนียงลำปางตอนใต้ มีเสียงกลาง-ระดับ หรือเสียงต่ำ-ขึ้น-ตก (Aimkamon, 2007)

5) ภาษาไทยวนถิ่นแพร่ จากการศึกษา มี 2 สำเนียงคือ สำเนียงแพร่ (ตอนเหนือ) และ สำเนียงแพร่ (ตอนใต้) ที่อำเภอวังชิ้น เมื่ออ้างอิงงานวิจัยของ วิภาวรรณ ถิ่นจันทร์ (2558) แต่จากการสังเคราะห์ในงานวิจัยนี้กลับพบว่างานของประไพพรรณ กัวเกษม (2554) ที่

ศึกษาระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ ที่ตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ พบว่าวรรณยุกต์ช่อง A12 พบเป็นเสียง ต่ำ-ขึ้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A12 ไม่สามารถแบ่งกลุ่มของภาษาไทยถิ่นแพร่ได้ แต่ถ้าเราวิเคราะห์เพิ่มจากวรรณยุกต์ช่อง B แล้ว เราจะพบว่า จากความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์ที่ช่อง B นั้น ภาษาไทยถิ่นแพร่ มี 2 สำเนียง คือ สำเนียงแพร่ตอนเหนือ และสำเนียงแพร่ตอนใต้ อันเนื่องมาจากรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแทน เพราะวรรณยุกต์ช่อง B สำหรับสำเนียงแพร่ตอนเหนือนั้น มีการแยกเสียงเป็น B123 และ B4 และมีเสียงวรรณยุกต์เป็น เสียงกลางต่ำ-ระดับ และเสียงกลางต่ำ-ตก ตามลำดับ แต่สำหรับสำเนียงแพร่ตอนใต้ที่พบที่อำเภอวังชัน พบว่ามีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงเป็น B1234 โดยมีเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียง กลางต่ำ-ตก

6) ภาษาไทยถิ่นน่าน จากการศึกษาพบว่ามี 2 สำเนียง คือ สำเนียงน่าน และสำเนียงที่พบที่บ้านนาผา และบ้านผาสุกพัฒนา จังหวัดน่าน จากความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์ที่ช่อง A12 พบเสียงกลางต่ำ-ขึ้น และเสียงกลาง-ตก-ขึ้น ตามลำดับ

แบบที่ 2 การหาความสัมพันธ์ของสัทลักษณะของเสียงในช่องวรรณยุกต์ A B และ C จะพบว่าสัทลักษณะมีความคล้ายคลึงกัน แต่จะพบว่าที่มีความแตกต่างกันจนพบที่สามารถนำมาใช้ในการแยกสำเนียงในแต่ละถิ่นได้ คือ ช่องวรรณยุกต์ A34 และ C4 ดังนั้นในการจัดแบ่งกลุ่มย่อยของภาษาไทยน่านออกเป็นถิ่นต่าง ๆ เพื่อทราบความสัมพันธ์ของเสียงในวรรณยุกต์ทั้ง 2 วรรณยุกต์สามารถแยกภาษาไทยน่านออกเป็นถิ่นย่อยได้ 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเชียงใหม่-เถิน-กำแพงเพชร มีลักษณะสัทลักษณะของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือระดับ-ขึ้น (Level – Rising)

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเชียงแสน-เชียงใหม่ มีลักษณะสัทลักษณะของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือระดับ-ตก (Level – Falling)

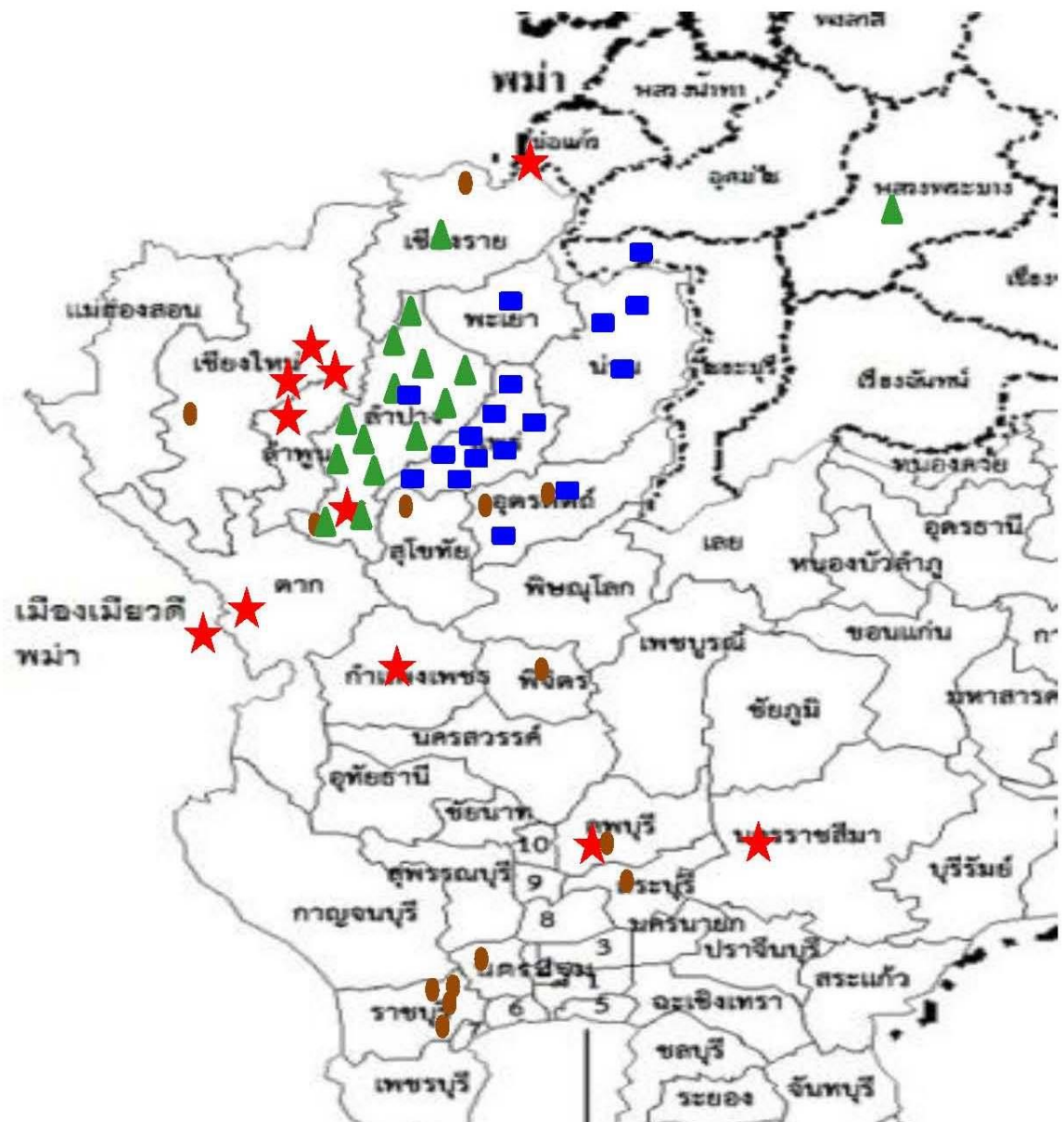
กลุ่มที่ 3 กลุ่มเชียงราย-ลำปาง มีลักษณะสัทลักษณะของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือขึ้น-ขึ้น (Rising – Rising)

กลุ่มที่ 4 กลุ่มน่าน-แพร่ มีลักษณะสัทลักษณะของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือขึ้น-ตก (Rising – Falling)

สัทลักษณะที่พบในช่องวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 และพื้นที่ที่ผู้บอกภาษาพูดทั้ง 4 กลุ่มสามารถแสดงให้เห็นได้ดังตารางที่ 35 และภาพที่ 17

ตารางที่ 35 แสดงการจัดแบ่งกลุ่มตามความสัมพันธ์ของสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ ภาษาไทยวนช่อง A34 และ C4

กลุ่มที่	A34	C4	พื้นที่ที่พบโดยผู้บอกภาษาที่
1	กลาง-ระดับ (level) [กลาง-ระดับ] [กลาง- ตก] [ต่ำ-ขึ้น-ตก]	กลางสูง-ขึ้น (?) (Rising) [กลางสูง-ขึ้น ?] [กลางสูง-ขึ้น-ตก?] [กลางสูง-ระดับ?]	อำเภอเมือง อำเภอสารภี และอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนเหนือ) อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำพูน จังหวัดตาก จังหวัดลพบุรี (Wilaiwan,1973) จังหวัดนครราชสีมา แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว และเมืองเมียวดี ประเทศเมียนมาร์
2	กลาง-ระดับ (level) [กลาง-ระดับ] [กลาง- ตก] [ต่ำ-ขึ้น-ตก]	กลางสูง-ตก (?) (Falling) [กลางสูง-ตก ?]	อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อำเภอลับแล และอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิจิตร จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดสระบุรี และจังหวัดลพบุรี
3	กลาง- ขึ้น (Rising)	กลางสูง-ขึ้น (?) (Rising) [กลางสูง-ขึ้น ?] [กลางสูง-ขึ้น-ตก?] [กลางสูง-ระดับ?]	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง (ยกเว้นอำเภอเถินและอำเภอแม่พริก) แขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว
4	กลาง- ขึ้น (Rising)	กลางสูง-ตก (?) (Falling) [กลางสูง-ตก ?]	อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดพะเยา แขวงไชยะบุรี ประเทศลาว

- ★ แสดงบริเวณพื้นที่กลุ่มที่ 1 กลุ่มเชียงใหม่-เถิน-กำแพงเพชร
- แสดงบริเวณพื้นที่กลุ่มที่ 2 กลุ่มเชียงแสน-เชียงใหม่
- ▲ แสดงบริเวณพื้นที่กลุ่มที่ 3 กลุ่มเชียงราย-ลำปาง
- แสดงบริเวณพื้นที่กลุ่มที่ 4 กลุ่มน่าน-แพร่

หมายเหตุ จากตารางที่ 3.3 พบว่ามีบางงานวิจัยที่ระบุแต่เพียงจังหวัดที่ศึกษาโดยไม่ได้ระบุพื้นที่ศึกษาไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นข้อมูลเหล่านั้นจะใช้อำเภอเมืองเป็นตัวแทนในการระบุตำแหน่งในแผนที่ซึ่งในที่นี้มีเฉพาะจังหวัดลพบุรี (Wilaiwan, 1973) และจังหวัดลำปาง (Brown, 1965)

ภาพที่ 17 แสดงพื้นที่ที่พบโดยผู้บอกภาษาที่พูดกลุ่มย่อยของภาษาไทยวนโดยการจัดแบ่งกลุ่มตามความสัมพันธ์ของสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ ภาษาไทยวนช่อง A34 และ C4

ผลการวิจัยที่ได้เสนอไปข้างต้นได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ ทำให้ทราบว่าระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นในประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ มีความเหมือนหรือแตกต่างจากระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นในประเทศไทย การนำเสนอผลการวิจัยด้วยแผนที่ทำให้ได้แผนที่ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งแสดงการแปรของวรรณยุกต์ตามภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ผลการวิจัยทำให้ทราบแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยถิ่นปัจจุบันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งเส้นทางการอพยพจากถิ่นฐานเดิมสู่ถิ่นฐานปัจจุบัน และทำให้เห็นถึงภาวะภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยถิ่นในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนทางด้านภาษาและการอนุรักษ์ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนทางด้านภาษาศาสตร์แนวภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น และภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบและประวัติได้ และที่สำคัญต่อชุมชนไทยถิ่นคือผลงานวิจัยทำให้เกิดการส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยถิ่น

บทที่ 7

ดนตรีไทดำ

โครงการวิจัย “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นงานวิจัยซึ่งนักวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์และมานุษยวิทยาวัฒนธรรมดำเนินการวิจัยร่วมกัน บทที่ 4 บทที่ 5 และบทที่ 6 เป็นผลการวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์ ทางด้านวัฒนธรรมโครงการวิจัยได้คัดเลือกดนตรีไทดำเพื่อเปรียบเทียบอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทดำที่สอดแทรกอยู่ในดนตรีว่ามีการแปรไปตามภูมิภาคดังเช่นภาษาหรือไม่ บทที่ 7 เป็นผลการวิจัยของโครงการย่อย “ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 3 ประการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” คือ ประการที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทและการใช้วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำในมิติทางประวัติศาสตร์และสถานการณ์ในปัจจุบัน ประการที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการสร้างลักษณะเฉพาะและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมดนตรีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ในบริบทสังคมสมัยใหม่ และประการที่ 3 เพื่อศึกษาการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการสร้างสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ผ่านวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำท่ามกลางพลวัตการเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายในบริบทสังคมอาเซียน

ในตอนต่อไป จะนำเสนอผลการวิจัยใน 7 ประเด็น คือ ดนตรีชาติพันธุ์ ภูมิหลังมรดกทางวัฒนธรรมร่วมดนตรีไทดำในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ พลวัตวัฒนธรรมกับการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทดำ คุณลักษณะเฉพาะทางดนตรีกับการผลิตซ้ำสำนึกความเป็นไทดำ การสร้างพรมแดนชาติพันธุ์ผ่านการนำเสนอดนตรีบนพื้นที่ทางวัฒนธรรม การผสมกลมกลืนวัฒนธรรมดนตรีเพื่อตอรองนิยามชาติพันธุ์ และประเด็นสุดท้ายการสร้างลักษณะเฉพาะทางดนตรีกับการก่อรูปสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม

7.1 ดนตรีชาติพันธุ์

ดนตรีถือเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เปี่ยมไปด้วยความหมายที่ถูกใช้ในการสื่อสารกันระหว่างคนในวัฒนธรรมและสังคมภายนอก สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมว่าด้วยดนตรีนั้นถูกสร้างขึ้นด้วยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้อยู่เรียงองค์ประกอบทางดนตรีจนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่สามารถชี้ให้เห็นถึงจิตวิญญาณความเป็นชาติพันธุ์ และได้กลายเป็นสิ่งหนึ่งที่ประกอบขึ้นเป็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่นได้ ดนตรีชาติพันธุ์ในปัจจุบัน มักจะพบว่าดนตรีชาติพันธุ์มีแนวโน้มการสืบทอดและอนุรักษ์ไว้ในกลุ่มชาติพันธุ์เพียงบางกลุ่มเท่านั้น เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่มีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมเมืองมากขึ้น มีการปกครองอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบรัฐชาติ ที่

มักจะหลอมรวมความหลากหลายทางวัฒนธรรม และนำพาสังคมไปสู่ความเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นดนตรีชาติพันธุ์จึงมักจะถูกกลืนกลายไปกับดนตรีสมัยนิยมที่มาจากวัฒนธรรมกระแสหลัก จนกระทั่งเยาวชนชาติพันธุ์ผู้เป็นความหวังในการสืบทอดดนตรีอันเป็นเครื่องหมายความเป็นชาติพันธุ์ของตนหันไปบริโภคดนตรีสมัยใหม่มากขึ้น นอกจากนี้ ความเป็นคนชายขอบหรือการมีสถานะทางสังคมเป็นบุคคลชั้นสองอันเป็นวาทกรรมที่สร้างขึ้นจากสังคมกระแสหลักนั้น ได้ส่งผลให้เกิดการปะทะระหว่างวัฒนธรรมกระแสหลักกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่สะท้อนให้เห็นได้จากดนตรีชาติพันธุ์ที่มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นดนตรีสมัยใหม่และพยายามสร้างคุณค่าในตัวดนตรีให้เทียบเท่ากับดนตรีกระแสหลัก จนบางครั้งองค์ประกอบทางดนตรีของดนตรีชาติพันธุ์ก็ถูกปรับเปลี่ยนจนไม่สามารถสื่อสารได้ถึงจิตวิญญาณความเป็นชาติพันธุ์และกลืนกลายไปกับดนตรีกระแสหลัก ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เอาไว้ได้ในที่สุด

กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีของตนไว้อย่างมีเอกลักษณ์ ในปัจจุบันมีการตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่นในบริเวณประเทศไทย ประเทศลาว และบริเวณภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำได้ถูกผนวกเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบรัฐและเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อการธำรงอัตลักษณ์ภายใต้การปกครองแบบใหม่อันมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม จึงทำให้ชาวไทดำนอกจากจำเป็นต้องสืบทอดวัฒนธรรมเพื่อยืนยันความเป็นชาติพันธุ์ของตนแล้ว ในขณะเดียวกันก็ต้องถือเอาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกับคนกลุ่มใหญ่เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความกลมกลืนในฐานะการเป็นสมาชิกพลเมืองภายใต้รัฐเดียวกัน จากสภาวะการดังกล่าวจึงเป็นประการที่สมควรศึกษาว่า ภายใต้บริบทวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ นั้น วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำที่มีลักษณะเฉพาะและเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะยังคงทำหน้าที่สื่อสารให้เห็นจิตวิญญาณของชาวไทดำ และนำไปสู่การธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในแต่ละภูมิภาคไว้ได้อย่างไร ชาวไทดำภายใต้การปกครองในแต่ละรัฐจะมีกระบวนการสร้างสรรค์วัฒนธรรมดนตรีของตนเพื่อสืบทอด และสามารถสร้างพื้นที่ให้ความเป็นไทดำสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางสภาวะการหลั่งไหลถ่ายเททางวัฒนธรรมในบริบทสังคมอาเซียนที่ต้องอาศัยความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมในการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่มีความหลากหลายมากขึ้นในอนาคต ประเด็นดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษาเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เพื่อเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไป

อนึ่ง การศึกษาในครั้งนี้มุ่งทำความเข้าใจองค์ประกอบทางดนตรีที่ปรากฏในวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ เพื่ออธิบายกระบวนการประกอบสร้างความหมายเพื่อธำรงความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้บริบททางสังคมที่เป็นพลวัต จึงเป็นการเชื่อมโยงแนวทางการศึกษาระหว่างสาขามานุษยวิทยาวัฒนธรรมกับดนตรีวิทยาที่พยายามชี้ให้เห็นถึงความหมายที่ซ่อนเร้นภายใต้องค์ประกอบทางดนตรีที่พวกเขาสร้างสรรค์ขึ้นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวโน้มของการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2549) ได้เสนอว่า การศึกษาการสร้างตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่เน้นศึกษาบริบทและกระบวนการทางสังคมที่มีส่วน

ในการเปลี่ยนแปลงสถานะของการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงนักวิชาการตะวันตกและนักวิชาการไทยเพียงบางกลุ่มเท่านั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงอาจช่วยตอบคำถามและเป็นส่วนเติมเต็มในการสังเคราะห์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทั้งในวงวิชาการมานุษยวิทยาการดนตรี (ethnomusicology) และในการศึกษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (ethnic identity) โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทในดินแดนของอาเซียนได้

7.2 ภูมิหลังมรดกทางวัฒนธรรมร่วมดนตรีไทดำในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นดินแดนอันเก่าแก่ผนวกด้วยกลุ่มชนหลากหลายพันธุ์อาศัยปะปนกันอยู่ไม่น้อยกว่า 3000 ปีมาแล้ว ตามหลักฐานทางโบราณคดีอย่าง ตำนาน พงศาวดาร ตลอดจนคำบอกเล่าประเพณีทาท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งมักจะพูดพาดพิงถึงผู้คนสองตระกูลใหญ่คือ ไท-ลาว และ มอญ-เขมร (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2530) กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไทที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นเวลานาน เคยมีการรวมตัวทางการเมืองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้การปกครองของแคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งในปัจจุบันอยู่บริเวณภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม ด้วยปัจจัยทางการเมืองที่มีการช่วงชิงอำนาจการปกครองก่อให้เกิดสงครามซึ่งส่งผลกระทบแก่ชาวไทดำและชนชาติพันธุ์ตระกูลไทที่ต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน หาแหล่งที่ทำกินในดินแดนอื่นที่ห่างไกลออกไป จนในปัจจุบันพบว่าชาวไทดำได้กลายเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบรัฐในประเทศต่าง ๆ อย่างเวียดนาม ลาว และไทย อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มุ่งอธิบายองค์ประกอบทางดนตรีที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศ ดังนั้น ความเข้าใจพัฒนาการของโครงสร้างทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำที่มีร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในดินแดนอุษาคเนย์จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำไปสู่การเปรียบเทียบถึงลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชาวไทดำภายใต้พลวัตวัฒนธรรมที่ปรากฏตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบันได้

ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในยุคแรก ๆ นั้นจำกัดอยู่เฉพาะในชุมชนเล็ก ๆ มีลักษณะที่ไม่ซับซ้อน และเริ่มแพร่กระจายออกไปตามการเติบโตของสังคม มีการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในการขับลำนำของกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท จะนิยมประดิษฐ์สร้างสรรค์บทขับที่มีลักษณะของคำคล้องจอง จากที่มีการใช้ฉันทลักษณ์ที่มีคำสัมผัสง่าย ๆ ขับด้วยทำนองไม่ซับซ้อน จนพัฒนาเป็นเป็นบทประพันธ์ที่เป็นแบบแผนและมีท่วงทำนองที่ซับซ้อนมากขึ้น (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2551) โครงสร้างของการขับลำนำที่มีเอกลักษณ์ในการใช้คำสัมผัสเพื่อสร้างความงามเชิงสุนทรียะยังปรากฏให้เห็นในการขับลำนำของกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไทในปัจจุบัน รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในรูปแบบของการขับไทดำ ขับสายแปงหรือการเซ็งแกน

พัฒนาการของเครื่องดนตรีในสังคมมนุษย์นั้น เกิดขึ้นจากการเรียนรู้องค์ประกอบทางดนตรีที่เกิดขึ้นในกิจกรรมประจำวัน สิ่งแวดล้อมที่พบเจอและสัมผัสได้ถึงความงาม จนนำไปสู่การเรียนรู้ เลียนแบบ จนกระทั่งหยิบเอาสิ่งที่อยู่รอบตัวมาสร้างเป็นเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ พัฒนาจากวัสดุที่ทำให้เกิดเสียงอย่างง่าย จน

กลายเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถทำเสียงได้อย่างหลากหลาย มีความงดงาม และมีโครงสร้างทางดนตรีที่ซับซ้อนมากขึ้น ในวัฒนธรรมไท-ลาว บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนถึงบริเวณมณฑลยูนนาน พบว่ามีการนำเอาท่อนไม้ไผ่มาดัดแปลงทำให้เกิดเสียงโดยการกระทบ กระทุ้ง หรือการตี ประกอบการพ้อนต้นพร้อมกับการขับลำนำ เพื่อบูชาอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือสร้างความสนุกสนานรื่นเริง ผ่อนคลายจากภาระหน้าที่ประจำวัน

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำพบว่า ยังมีการสืบทอดวัฒนธรรมการกระทบไม้ไผ่อย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ในแขวงหลวงน้ำทา เรียกว่า “การแซ่ดั่งบังไม้” ในพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษที่คุ้มครองหมู่บ้านหรือที่เรียกว่าผีบ้านในประเทศไทย เรียกว่า “เสนดั่งบัง” หรือ “เสนกินปาง” คือพิธีกรรมเช่นไหว้ผีเรือนที่เป็นผีพ่อ ปู่ ตา หรือบรรพบุรุษที่มีวิชาอาคม เวทมนต์คาถา ในการรักษาโรคไข้เจ็บป่วยถอนพิษแมลงสัตว์กัดต่อยได้ หรือแก้ไสยศาสตร์ได้ (พระมหามานตรี ขันติสารโร, 2547, น.64, จิรนิวฒน์ สิทธิธินันท์, สัมภาษณ์, 2559, พนา เพ็ชรเอื้อยะ, สัมภาษณ์, 2559, มน พมมะนิสอน, สัมภาษณ์, 2559)

พัฒนาการในระยะต่อมาชาวอุษาคเนย์ได้นำวัสดุทองถิ่นที่มีลักษณะเป็นโพรงอีกหลายชนิดมาประดิษฐ์คิดค้นเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า เช่น เขาสัตว์ หอยสังข์ ไม้ไผ่ ไม้รวก ไม้้อ ไม้ซาง ไม้กู่แคน เป็นต้น โดยนำมาดัดแปลงและนำมาผิวลมกลายเป็นขลุ่ย (flute) ชนิดต่าง ๆ สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท - ลาว พัฒนาโดยการนำเอากอข้าวมาดัดแปลงเป็นเครื่องเป่า เรียกว่า ปีกอข้าว หรือ ปี่ฟาง เนื่องจากไม่มีความคงทน จึงมีการแก้ไขให้ตัวปี่เป็นไม้ไผ่รวก แล้วยังคงใช้ไม้้อหรือกอข้าวทำลิ้น หลังจากนั้นก็มีพัฒนาการที่แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2551) ซึ่งพบว่าปี่ของชาวไทดำเป็นปี่ที่มีลักษณะร่วมกับเครื่องเป่าที่ถูกพัฒนาขึ้นจากกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไทกลุ่มอื่น ๆ โดยเรียกว่า ปี่ตามโล ที่มีลักษณะของลิ้น (reed) เป็นลักษณะเดียวกัน ทั้งในพื้นที่ประเทศเวียดนามและลาว

จากปี่ไม้้อ กอข้าวหรือซังข้าวที่มีเสียงเดียว ไม่มีรูนับเสียง และไม่มีลิ้นก็มีพัฒนาการโดยการนำไม้ไผ่หรือแผ่นโลหะเช่น เงิน ทองเหลือง มาประกบเข้ากับปล้องไม้ไผ่ กลายเป็นวัสดุกำเนิดเสียงที่ทำให้มีลักษณะแปลกไปจากเดิม คือ วัสดุกำเนิดเสียงที่เรียกว่าลิ้นอิสระ (free reed) (พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, 2554) โดยชาวไทดำได้พัฒนาเป็นปี่ที่ทำจากไม้้อ ไม้ซาง หรือไม้ตระกูลไผ่ตามแต่จะหาได้ในชุมชน มีขนาดลดหลั่นกันไป มีชื่อเรียกและโอกาสในการรับใช้สังคมที่หลากหลาย ปี่ในพิธีกรรมมักจะเป็นปี่ที่มีความยาว ใช้เป่าประกอบการขับมดในพิธีกรรมที่ยังสืบทอดอยู่ในพื้นที่ทั้ง 3 ประเทศ โดยในประเทศเวียดนามเรียกว่า “ปี่ตามโล” หรือ “ปี่ลาวหลวง” เช่นเดียวกับประเทศลาว ส่วนในประเทศไทย เรียกว่า “ปี่ใหญ่” อยู่ใน “วงปี่ไม้แมน” (อัมรินทร์ แร่งเพชร, 2545) (เปิงฮ่วม สิงลอ, สัมภาษณ์, 2559) นอกจากนี้ยังมีปี่ขนาดเล็กที่ใช้บรรเลงประกอบการขับลำนำเพื่อความบันเทิง หรือการเกี่ยวพาราสีระหว่างหญิง - ชาย เรียกว่า “ปี่ป๊ิบ” ซึ่งปัจจุบันพบในประเทศเวียดนามและลาวเท่านั้น

พัฒนาการอีกขั้นของเครื่องเป่าที่ทำจากไม้ตระกูลไผ่โดยภูมิปัญญาของชาวอุษาคเนย์ ได้แก่ “แคน” ในกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท - ลาวเป็นเครื่องดนตรีที่เกิดจากการนำไม้ไผ่ตั้งแต่ 2 ลำขึ้นไปมารวมกันไว้ในเต้า

เดียวกัน มีเส้นเป็นตัวกำหนดทำจากทองแดงหรือทองแดงผสมเงิน มีรูนับเป็นตัวกำหนดเสียงที่ต้องการ และมีลูกแพ (ลูกแคน) ขนาดลดหลั่นกันเพื่อให้เสียงระดับเสียงสูง - ต่ำ ทำมาจากไม้เอี้ยปล้อง จัดเรียงผ่านเต้าที่พัฒนาจากน้ำเต้าแต่ทำจากไม้เนื้อแข็ง จึงสรุปได้ว่า “แคน” เป็นพัฒนาการที่นำขลุ่ยไม้มารวมเข้ากันไว้ในผลน้ำเต้าแล้วสามารถดำเนินทำนองด้วยเสียงที่หลากหลายมากขึ้น จนแพร่กระจายไปในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงชาวไทยดำ เรียกว่า “แคน” และยังพบว่ามีการสืบทอดอยู่ในชุมชนไทยดำในประเทศไทยและเวียดนาม ส่วนในลาวพบเพียง “ปี” เท่านั้น

แม้ว่าปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ไทยดำทั้ง 3 ประเทศที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษานั้น จะมีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีด้วยเครื่องดนตรีหรือมีลักษณะการบรรเลงที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นผลมาจากบริบททางสังคมที่ส่งผลต่อกระบวนการสืบทอด และการเลือกเครื่องดนตรีหรือลักษณะทางดนตรีที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้น มีความแตกต่างกันออกไป งานวิจัยชิ้นนี้จึงมิได้มุ่งสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยดำทั้ง 3 ประเทศที่จะต้องสืบทอดลักษณะทางดนตรีเช่นเดียวกัน หากแต่มุ่งทำความเข้าใจของการดำรงจิตวิญญาณความเป็นไทยดำในบริบทที่แตกต่างในปัจจุบันเครื่องดนตรีหรือองค์ประกอบทางดนตรีที่พบในแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกัน ในกรณีเดียวกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ในปัจจุบันมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม แต่หากศึกษาให้ลึกซึ้งจะพบว่ามีการพัฒนามาจากรากเหง้าเดียวกันกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมร่วม ที่แต่ละกลุ่มจะพัฒนาให้มีลักษณะเฉพาะกลายเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน

7.3 พลวัตวัฒนธรรมกับการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยดำ

พลวัตวัฒนธรรมได้ส่งผลให้เกิดปัจจัยหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้วัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ต้องปรับตัวและสร้างลักษณะเฉพาะของตน เพื่อตอบสนองต่อบทบาทหน้าที่ในแต่ละสังคม รวมถึงการเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่ม จากการศึกษาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยดำมีการสืบทอดลักษณะเฉพาะทางดนตรีร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ แต่มีลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่แตกต่างกัน และมีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีเพื่อบทบาทหน้าที่ทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ ทั้งด้านการเป็นสิ่งที่สื่อสารกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ได้แก่ ดนตรีในพิธีกรรม และด้านการสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ได้แก่ ดนตรีในวัฒนธรรมบันเทิง

ชาวไทยดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับ “ผี” ที่เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ ได้แก่ ผีชั้นสูงหรือเทพยดาที่คอยปกป้องรักษา คุ้มครองหรือดลบันดาลให้เกิดความมั่นคงหรือความวิบัติแก่ชาวไทยดำที่เรียกว่า “ผีแถน” และผีที่เป็นสามัญชน เป็นบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ซึ่งในการสื่อสารกับผีในระดับต่าง ๆ จะต้องประกอบพิธีกรรมเรียกว่า “พิธีเสน” ซึ่งหลากหลายตามวัตถุประสงค์ของพิธี เช่น เสนแก้เคราะห์ เสนแปงบัว เสนเฮือน เป็นต้น โดยมี “หมอมด” เป็นผู้นำ และเชื่อว่าจะเป็นผู้ที่สามารถสื่อสารกับผีผ่านการขับลำนำ มีลักษณะเป็นวรรณคดีคล้ายโครงสร้างของภาษาร่าย เนื้อหาหรือ “กวีามขับ” ที่ได้รับการสืบทอดถูกสร้างเป็นทำนองสูง - ต่ำ เพื่อเป็นการยกระดับภาษาที่แยกออกจากการสื่อสารในชีวิตประจำวันอย่างชัดเจน โดยที่เนื้อหาของกวีามขับก็จะ

เปลี่ยนไปตามประเภทหรือวัตถุประสงค์ของแต่ละพิธีกรรม ทำนองสำหรับการขับมดนั้จะแตกต่างจากทำนองการขับบ่าวสาว (ขับไทดำในบริบทวัฒนธรรมบันเทิงทั่วไป) (แสงเปา หวาดทองลือ, สัมภาษณ์, 2559)

สำหรับหมอมดอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ มดลาว และ มดไท มดลาวนั้นเวลาประกอบพิธีต้องมีการเป่าปี่ประกอบด้วย บางครั้งเรียกมดลาวว่า “มดเป่าปี่” โดยปี่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมจะเป็นปี่ขนาดใหญ่ ในประเทศเวียดนามและลาว เรียกว่า “ปี่ลาวหลวง” ส่วนในประเทศไทยเรียกว่า “ปี่ใหญ่ ปี่น้อย” ในวงปี่ไม้แมน สันนิษฐานว่าถูกนำเข้ามาพร้อมกับครั้งที่มีการอพยพชาวไทดำเข้าสู่ราชอาณาจักรสยาม (อัมรินทร์ แรงเพชร, 2545) จึงทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมดนตรีมีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวไทดำโดยมีความสัมพันธ์กับความเชื่อผ่านพิธีเช่นไหว้ผีหรืออำนาจเหนือธรรมชาติที่คอยปกป้องรักษาให้มีการดำรงชีวิตโดยปกติสุข และการแสดงความกตัญญูผ่านการเซ่นไหว้เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชีวิต

นอกเหนือจากการขับมดในพิธีกรรมแล้ว ชาวไทดำยังขับลำนำในกิจกรรมทางสังคมในบริบทของวัฒนธรรมบันเทิงที่ชาวไทดำยึดถือปฏิบัติเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในอุษาคเนย์ และยังมีความเข้มข้นอยู่ในบทบาทของการเกี่ยวพาราสีเพื่อนำไปสู่การสร้างครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ในพื้นที่ประเทศไทยพบว่าการแยกชนิดของการขับระหว่างในพิธีกรรมที่เรียกว่าการขับมดกับการขับในวัฒนธรรมบันเทิงที่เรียกว่า “ขับสายเป่ง” เป็นการขับลำนำที่ไม่มีการเป่าปี่ประกอบ ในขณะที่พื้นที่ประเทศลาวกับประเทศเวียดนามพบว่าการแยกชนิดของการขับอย่างหลากหลายตามบทบาทการใช้ เช่น ขับบ่าวขับสาว ขับส่งไห่ ขับด้านจู้ด้านม๊ก เป็นต้น หรือเรียกโดยรวมว่า “ขับไต” หรือ “ขับไตดำ” มีการเป่าปี่ประกอบเรียกว่า “ปี่ปั๊” หรือบางครั้งอาจใช้เครื่องดนตรีอื่น ๆ เช่น แคน (แคน) สีสล้อ (ซอ) ดิ่งเต้า (พิณ) การขับไทดำในวัฒนธรรมบันเทิงจะมีบทบาทเพื่อสร้างสีสันในโอกาสต่าง ๆ ที่เป็นกิจกรรมทางสังคม โดยเฉพาะการเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่ม - สาว ซึ่งเป็นประเพณีที่หนุ่มชาวไทดำ จะออกเดินทางท่องเที่ยวต่างหมู่บ้านไปตามพื้นที่โล่งเรียกว่า “ช่วง” และมีการละเล่น “ฮู้นกอน” หรือการโยนลูกช่วง โดยหนุ่มไทดำจะพกปี่ปั๊เพื่อที่นำไปบรรเลงเพื่อเรียกร้องความสนใจจากหญิงสาว และมีการขับไทดำเพื่อตอบโต้ หยอกล้อกัน ส่วนในประเทศไทยพบว่าการพ่อนรำผสมผสานกับเสียงแคนจึงเรียกว่า “ฮู้นกอนพ่อนแคน” ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบทอดร่วมกันทั้ง 3 ประเทศแม้ว่าจะมีรายละเอียดขั้นตอนที่ต่างกันไปเนื่องจากบริบททางสังคมที่ต่างกัน (ถนอม คงยิ้มละมัย, สัมภาษณ์, 2555, แก้วอ้อย หวาดทองลือ, สัมภาษณ์, 2559)

นอกจากบทบาทของวัฒนธรรมดนตรีไทดำที่ทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทดำมีความสำคัญในการรับใช้สังคมมาอย่างต่อเนื่องแล้ว กระบวนการสืบทอดยังเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้วัฒนธรรมดนตรีสามารถดำรงอยู่เพื่อขับเคลื่อนสังคมไทดำ อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่จะบ่งชี้ถึงตัวตนของชาวไทดำท่ามกลางกระแสสังคมในพื้นที่ทั้ง 3 ประเทศ ระบบในการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันนี้มีอย่างหลากหลาย อย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ 1) การถ่ายทอดระบบมุขปาฐะ 2) การถ่ายทอดแบบครูพักลักจำ และ 3) การถ่ายทอดโดยการจดบันทึก

อย่างไรก็ตาม ในการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทดำมีข้อจำกัดด้วยความเชื่อ โดยเฉพาะการข่มดและการฝึกบรรเลงปี โดยเชื่อว่าผู้ที่จะเป็นแม่ดผู้ประกอบพิธีนั้น จะต้องได้รับการสืบทอดจากเชื้อสายบรรพบุรุษที่เป็นมด (จิรณวัฒน์ สิทธิณินันท์, สัมภาษณ์, 2560) นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องมีวัยวุฒิเหมาะสม ต้องเป็นผู้ที่มีอายุราว 40 - 50 ปีขึ้นไป จึงจะสามารถร่ำเรียนวิชามดหมอแล้วมาประกอบพิธีได้ หรือหากไม่ได้รับการสืบทอดทางเชื้อสายก็ต้องมีเหตุการณ์พิเศษหรือเกิดเหตุผิดปกติ เช่น ฝันแปลก เจ็บไข้ได้ป่วยไม่สามารถรักษาได้ด้วยวิธีปกติ เป็นต้น เหตุการณ์เหล่านี้จะทำให้เชื่อว่าเป็นการกระทำของมดที่เป็นบรรพบุรุษที่ต้องการมาอยู่ด้วยเพื่อที่จะให้ผู้นั้นสืบทอดวิชาต่อไป และในการจดบันทึกตำราการข่มดที่ได้รับการสืบทอดต่อกันจากครูที่เป็นหมอมดนั้น จะต้องจดในบ้านของครูเพียงเท่านั้น ไม่สามารถนำออกมาจากบ้านได้ (ตะวัน พันธชาติ, สัมภาษณ์, 2560) นอกจากการข่มดในพิธีเสนแล้ว พบว่าการสืบทอดการบรรเลงเครื่องดนตรีอย่างปี่ลาวหลวงในประเทศลาว ก็มีข้อจำกัดในการสืบทอดเช่นเดียวกัน คือ ไม่สามารถนำปี่มาเป่านอกเหนือจากการประกอบพิธีกรรมซึ่งเป็นการผิดจารีต ดังนั้น หากต้องการฝึกหัดปี่ลาวหลวงจะต้องออกไปฝึกตามท้องไร่ท้องนานอกหมู่บ้านเช่นเดียวกับข้อกำหนดของการสืบทอดปี่ไม้แมนในประเทศไทย (แก้วอ้อย หวาดทองลือ, สัมภาษณ์, 2559; จิรณวัฒน์ สิทธิณินันท์, สัมภาษณ์, 2560)

แม้ว่ากระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีจะมีส่วนในการช่วยธำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำให้คงอยู่ แต่ดังที่คณะผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วว่า ชาวไทดำต้องอพยพลี้ภัยสงครามและกระจายไปตั้งถิ่นฐานในดินแดนอื่นในฐานะผู้อยู่ภายใต้การปกครอง จนในปัจจุบันกลายเป็นพลเมืองของประเทศต่าง ๆ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการสืบทอดวัฒนธรรม โดยเฉพาะการสืบทอดพิธีกรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเสมือนการรวมสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ ระบบโครงสร้างเครือญาติ ภูมิปัญญาของสังคม ซึ่งมักจะมีแบบแผนสำหรับการสืบทอดอย่างเหนียวแน่น แต่ในปัจจุบันพบว่า พิธีกรรมที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างสำนึกความเป็นชาติพันธุ์อย่างพิธีเสนเมืองไม่ได้รับการสืบทอดในสังคมไทดำแล้วทั้ง 3 ประเทศ เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงต่อระบบการปกครองกระแสหลัก หลงเหลือแต่เพียงพิธีกรรมในระดับครัวเรือนที่ยังสามารถสืบทอดต่อได้ อย่างเช่นพิธีเสนเอือน แต่ก็ถูกลดขั้นตอนของรายละเอียดของพิธีกรรมเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ นอกจากปัจจัยด้านการเมืองการปกครองที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมของชาวไทดำโดยตรงแล้ว ยังมีปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ทำให้บทบาทของวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดต่อกันมาถูกปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมแบบใหม่ ๆ หรืออาจลดน้อยลงจนถึงสูญสิ้นไป

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทดำในประเทศไทย พบว่าปัจจัยทางสังคมไทยที่มีการสื่อสารและการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่มีอัตราสูงขึ้นไปด้วย สังคมไทดำกับสังคมไทยมีความใกล้ชิดกันด้วยปัจจัยด้านศาสนา ไทดำหันมาเข้าวัดทำบุญเช่นเดียวกับคนไทย อุปนิสัยและค่านิยมนั้นมีการผสมผสานและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเคารพข้อกฎหมายด้วยความจำยอมเพื่อลดความขัดแย้งในอนาคต และการเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีหลักสูตรจากส่วนกลางที่มีการเรียนการสอนเป็น

ภาษาไทย ถึงแม้ครูผู้สอนจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันก็ตาม (สมพร สุขจรัสแสง, 2536, ประยุทธ์ สืบอารีพงศ์, 2552) ส่วนไทดำในประเทศลาวนั้น พบว่าปัจจุบันเยาวชนไทดำในลาวได้รับอิทธิพลของภาษาลาวจากการศึกษาในระบบการศึกษาของลาวที่ต้องสื่อสารกันด้วยภาษาลาวเป็นภาษาราชการในโรงเรียน เมื่อกลับบ้านก็มักจะสื่อสารกันด้วยภาษาลาวกับพ่อแม่ โดยเฉพาะคำเรียกพ่อแม่ที่เป็นเอกลักษณ์ด้านภาษาของชาวไทดำว่า “อ้าย เอ็ม” ก็มีอัตราการใช้น้อยลง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรี เนื่องจากเด็กสมัยใหม่ไม่นิยมฟังขับให้ดำเนื่องจากฟังแล้วไม่เข้าใจ เนื้อหาของการขับมักเป็นภาษาโบราณซึ่งไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวันจึงไม่เข้าใจ อีกทั้งการฟังขับไทดำทำให้ถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนแก่ล้าสมัย แตกต่างจากดนตรีสมัยใหม่ที่พัฒนากลายเป็นดนตรีกระแสนิยมในลาว ซึ่งมีเนื้อหาที่ฟังได้ง่าย สามารถร้องตามได้ มีจังหวะและทำนองที่ไม่ซับซ้อน สามารถเรียนรู้ได้ง่ายและสนุกสนานกว่าจังหวะในการขับไทดำ จึงให้ความสนใจเพลงสมัยนิยมในชีวิตประจำวันมากกว่า (แม่เปิง แฝงบัววัน, สัมภาษณ์, 2559; มน พมมะนิสอน, สัมภาษณ์, 2559)

จากการศึกษาทำให้เห็นว่า นอกจากปัจจัยภายในด้านเงื่อนไขของการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำ โดยเฉพาะดนตรีในพิธีกรรมได้กลายเป็นข้อจำกัดที่ส่งผลให้มีผู้สืบทอดวัฒนธรรมดนตรีทั้งการขับและการเรียนรู้ที่จะบรรเลงเครื่องดนตรีแล้ว พลวัตวัฒนธรรมภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่และเวลาที่มีความเปลี่ยนแปลงก็เป็นปัจจัยที่ทำให้การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำน้อยลงตามไปด้วย อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับบทบาทของวัฒนธรรมดนตรีที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังที่เห็นได้จากวัฒนธรรมดนตรีที่ถูกติดอยู่กับพิธีกรรมก็ได้ถูกลดทอนบทบาทลงมาจากเงื่อนไขของการเป็นสมาชิกที่อยู่ภายใต้การปกครองระบอบรัฐที่สนับสนุนให้บริโภควัฒนธรรมกระแสหลักมากกว่าวัฒนธรรมย่อย นอกจากนี้ บริบทสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ยังผลิตวัฒนธรรมการบริโภคที่ทำให้ดนตรีกระแสนิยมกลายเป็นสินค้าที่เปิดช่องทางให้เกิดการบริโภคมมากขึ้นไม่ว่าจะอยู่แห่งหนใด พร้อมกับวาทกรรมความทันสมัยที่ส่งผลให้วัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงไทดำ ค่อย ๆ ลดบทบาทไปจากสังคม ดังนั้น องค์ประกอบทางดนตรีที่ยังคงได้รับการสืบทอดในสังคมไทดำในปัจจุบัน จึงมีส่วนสำคัญในกระบวนการธำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำภายใต้พลวัตวัฒนธรรมที่มีความท้าทายเช่นนี้ไม่น้อย

7.4 คุณลักษณะเฉพาะทางดนตรีกับการผลิตซ้ำสำนึกความเป็นไทดำ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรีของชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศ พบว่า การดำเนินทำนองของการขับไทดำและการบรรเลงเครื่องดนตรีอื่นได้แก่ เปียโนและแคนไทดำนั้น เป็นการบรรเลงภายใต้ระบบเสียงแบบ “คิตปัญจมูล” (Pentatonic Scale) โดยมีลักษณะของการเคลื่อนที่ของทำนองจะมีการเคลื่อนที่ที่อยู่ภายใต้เสียงทั้งหมด 5 เสียงหลัก ได้แก่ เสียงที่ 1 (tonic) เสียงที่ 2 (super-tonic) เสียงที่ 3 (mediant) เสียงที่ 4 (dominant) เสียงที่ 5 (sub-mediante) ระบบเสียงดังกล่าวเป็นระบบเสียงที่พบได้ในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ จึงมีความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมดนตรีเครือญาติที่มีรากเหง้าเดียวกันซึ่งมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของลักษณะของการขับและพัฒนาการเครื่องดนตรีดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

แม้ว่าระบบเสียงแบบคีตปัญจมูลจะเป็นระบบเสียงที่ถูกใช้ในวัฒนธรรมดนตรีโดยทั่วไปในตระกูลไท - ลาว แต่คุณสมบัติเฉพาะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มนั้น จะเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง และจะมีกระบวนการบรรเลงและการขับที่แตกต่างกัน ทำให้เสียงที่ผลิตขึ้นมาสามารถสื่อสารให้เกิดสำนึกร่วมระหว่างคนในวัฒนธรรมได้ สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรีในวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำนั้น พบว่า มีลักษณะเฉพาะในการสร้างความกลมกลืนระหว่างการขับและการบรรเลงเครื่องดนตรี ซึ่งพบในการขับไทดำพื้นที่ประเทศเวียดนามและประเทศลาว มีฉันทลักษณ์และการใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ โดยการขับในพิธีกรรมหรือการขับมด จะมีการกำหนดบทขับที่ได้รับการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษครุฑโดยผู้ขับจะต้องขับตามบทที่ได้รับการถ่ายทอดมาอย่างเคร่งครัด ส่วนการขับในวัฒนธรรมบันเทิง เป็นการขับที่ผู้ขับท่องจำจากผู้เชี่ยวชาญผสมผสานกับการด้น (improvisation) บทขับไปตามสถานการณ์ที่พบเห็น โดยมีโครงสร้างคำสัมผัสที่มีฉันทลักษณ์อย่างหลวม ๆ (พนา เพ็ชรเอื้อย, สัมภาษณ์, 2560) นอกจากนี้ คีตลักษณ์ของการขับไทดำในแต่ละพื้นที่ ยังแสดงถึงคุณสมบัติเฉพาะของการขับที่มีความโดดเด่นอยู่ในการขับไทดำในวัฒนธรรมบันเทิง โดยพบว่าคีตลักษณ์ของการขับไทดำของทั้ง 3 ประเทศจะมี 3 ช่วง คือ ส่วนขึ้นต้น (intro) ส่วนเนื้อหา (main theme) และส่วนลงท้าย (closing section) แต่จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันคือทำนองของการขึ้นต้นและการลงท้าย โดยการขับไทดำ(ขับสายแปง) จะมีความแตกต่างหลากหลายของส่วนขึ้นต้น เช่น แป้งหน้าไกลเมืองแย้ อูยแย้แย้ แป้งหน้าความโฮมแย้ ว่าอันแย้แย้ เป็นต้น ส่วนในการขับไทดำในประเทศเวียดนามและประเทศลาวมักขึ้นต้นเหมือนกันว่า “ฮาไ้ย” ส่วนการลงท้ายในประเทศไทยจะลงท้ายแบบเดียวกันว่า “โฮ ไโฮ ไโฮ หละ โอ.....โอ” แต่ในประเทศลาวและเวียดนามจะออกเสียงคล้ายคำว่า “oi” จึงทำให้เห็นว่า วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำนอกจากเป็นวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ แล้ว ยังมีลักษณะทางดนตรีที่มีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับสื่อสารให้เกิดสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ในระหว่างชาวไทดำด้วยกันเอง นอกจากลักษณะเฉพาะเหล่านี้จะทำให้เห็นถึงความเป็นไทดำได้แล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงที่มาของชาวไทดำในแต่ละชุมชนผ่านองค์ประกอบทางดนตรีบางประการที่มีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่าหากได้ยินลักษณะของการขับก็สามารถคาดเดาได้ว่าเป็นชาวไทดำที่มาจากชุมชนใด

เมื่อลักษณะเฉพาะทางดนตรีมีส่วนสำคัญในการสร้างสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทดำแล้ว จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงบริบทของการผลิตซ้ำคุณลักษณะเฉพาะเหล่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวไทดำพยายามสร้างกระบวนการผลิตซ้ำดังกล่าวที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของตนภายใต้กระแสของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งพบว่า กระบวนการผลิตซ้ำวัฒนธรรมดนตรีมีความเข้มข้นอยู่ในพิธีกรรม เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะองค์ประกอบทางดนตรีอัน ได้แก่ การขับมดหรือการเป่าปี่ที่รับรู้กันระหว่างคนในวัฒนธรรมในหลายระดับ โดยขึ้นอยู่กับบทบาทต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคล ดังนั้นหากจะพิจารณาความเข้มข้นของจิตสำนึกความเป็นไทดำจากระดับของการรับรู้ความหมายในพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้เห็นได้ว่า แม้ในพิธีกรรมที่เป็นพิธีที่ประกอบขึ้นด้วยความเชื่อเฉพาะของไทดำเอง ก็ยังมีระดับของการแบ่งแยกกันระหว่างคนในกับคนนอกซึ่งขึ้นอยู่กับการแสดงบทบาทในพิธีกรรมที่มีความเลื่อนไหล เช่น ในพิธีเสนเอือนมีความหมายต่อชาวไทดำว่าเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อบูชาและแสดงความ

กตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ซึ่งหากมองว่าพิธีเสนเฮือนเป็นพื้นที่ของการถ่ายทอดจิตสำนึกและถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นไทดำที่ถือปฏิบัติร่วมกันมาแต่บรรพบุรุษแล้ว ผู้ที่เข้าใจและรับรู้อุดมการณ์ดังกล่าวได้มากที่สุดดูเหมือนจะเป็นผู้ที่มิบทบาทเป็นผู้ประกอบพิธี ได้แก่ หมอมด ระดับที่รองลงมาคือผู้ที่เข้าร่วมพิธีซึ่งจะเข้าใจความหมายเพียงในระดับของขั้นตอนพิธีกรรม และจะมีบทบาทในพิธีกรรมคือการทำตามคำสั่งของหมอมด จากการศึกษายังทำให้พบว่าการขบมดในพิธีกรรมทั้งในประเทศไทยและประเทศลาว ยังคงมีความเข้มข้นในการผลิตซ้ำและการถ่ายทอดองค์ประกอบทางดนตรีแม้ว่าจะเป็นการขบมดภายใต้บริบททางสังคมที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังเป็นสิ่งยืนยันถึงความเข้มแข็งของจิตสำนึกความเป็นไทดำที่มีความสอดคล้องกันระหว่างชาวไทดำทั้งในประเทศไทยและประเทศลาว

นอกจากนี้ชุมชนไทดำในภูมิภาคของประเทศไทยที่ชาวไทดำได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน มีการผสมผสานความเชื่อโดยได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาทำให้ชาวไทดำประกอบกิจกรรมทางศาสนาพุทธพร้อมกับประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ผีไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับอิทธิพลจากแหล่งความเชื่อในสังคมไทยได้ถูกนำมาผลิตซ้ำผ่านการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ โดยพบในการประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีสำหรับสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเครื่องดนตรีที่ถูกนำมาบรรเลงในแคนวงประยุกต์ ที่มีการผสมผสานระหว่างแคนของชาวไทดำกับเครื่องดนตรีสากลจากวัฒนธรรมกระแสหลัก ซึ่งทำให้เห็นว่า แม้พิธีไหว้ครูจะมีใช้พิธีกรรมของชาวไทดำที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษชาวไทดำโดยตรง แต่เป็นการผลิตซ้ำความเป็นไทดำให้เกิดความเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างแคนซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทดำกับเครื่องดนตรีสมัยนิยมที่เป็นสัญลักษณ์ของสังคมกระแสหลัก จนทำให้แคนวงประยุกต์ของชาวไทดำมีความเป็นเอกภาพและเป็นการสร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำให้เท่าเทียมกับดนตรีสมัยนิยมอีกด้วย

7.5 การสร้างพรหมแดนชาติพันธุ์ผ่านการนำเสนอดนตรีบนพื้นที่ทางวัฒนธรรม

ชาวไทดำที่ตั้งถิ่นฐานใน 3 ประเทศนั้น นอกจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคแล้ว ย่อมจะต้องแสดงออกถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่อให้อัตลักษณ์ไทดำสามารถดำรงอยู่บนพื้นที่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละประเทศได้ ในกรณีนี้พรหมแดนชาติพันธุ์จะถูกสร้างขึ้นให้มีความชัดเจนไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความหมายของการแสดงออกถึงความแตกต่างเป็นชาติพันธุ์ เช่น ในบริบทของประเทศไทยบางครั้งชาวไทดำในประเทศไทยก็จะแสดงให้เห็นว่าตนเป็นพลเมืองของสังคมไทย เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ แต่ในบางครั้งบนพื้นที่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาวไทดำก็พยายามแสดงอัตลักษณ์ไทดำของตนบนพื้นที่ดังกล่าวอย่างภาคภูมิใจ เป็นต้น

ในประเทศไทย งานสืบสานวัฒนธรรมไทดำได้ถูกปรับเปลี่ยนจากประเพณีการลงช่วงอินกอนฟ่อนแคนมาเป็นการจัดงานประเพณีในรูปแบบของการสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ จากกิจกรรมของการเกี่ยวพาราสีเพื่อนำไปสู่การสร้างสถาบันครอบครัวและการต่อยอด

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติภายในกลุ่มที่เกิดขึ้นในอดีต กลายเป็นกิจกรรมที่มีบุคลากรที่มาจากหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณและมีบทบาทในแต่ละกิจกรรมที่เกิดขึ้น จึงทำให้งานสืบสานวัฒนธรรมไทดำเป็นพื้นที่ของการนำเสนออัตลักษณ์ของไทดำให้รัฐเห็นถึงตัวตนบนพื้นที่ของสังคมไทย ชาวไทดำต่างชุมชนที่พร้อมใจมาร่วมงานจึงเป็นเครื่องยืนยันให้รัฐเห็นถึงความแข็งแกร่งของอุดมการณ์ชาติพันธุ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม บนพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ชาวไทดำพยายามแสดงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน วัฒนธรรมดนตรีจึงมีบทบาทสำคัญที่ถูกนำเสนอผ่านชุดการแสดงต่าง ๆ เช่น เพลงไทดำรำพัน ฟ้อนเก็บเล็บแมว ฯลฯ ที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชนว่าเป็นบทเพลงหรือการแสดงที่สะท้อนถึงความเป็นไทดำได้ดีที่สุด โดยเฉพาะเพลงไทดำรำพัน แต่งโดย พ.อ. แผง เกี้ยวสุวัด ร้องโดย ก.วิเสส บันทึกเสียงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2512 โดยผู้แต่งมีสัญชาติลาว แต่เนื้อหานี้กล่าวเสมือนเป็นการแสดงความรู้สึกรำพันที่พลัดพรากจากบ้านเกิด เมืองนอนของไทดำ เป็นบทเพลงสำคัญที่สะท้อนจิตวิญญาณของความเป็นไทดำที่ชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศ นิยมนำมาเป็นตัวแทนความเป็นชาติพันธุ์ของตนบนพื้นที่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ภายใต้บริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น ชาวไทดำได้ผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีโดยการนำเอาเครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมกระแสหลักเข้ามาผสมผสาน จนเกิดเป็นวงดนตรีในลักษณะที่แตกต่างจากอดีตที่พบได้จากวัฒนธรรมดนตรีไทดำใน 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทยมีการผสมผสานระหว่างแคนกับเครื่องดนตรีสากลจนเกิดเป็นแคนวงประยุกต์ไทดำ และประเทศลาวผสมผสานระหว่างการขับไทดำกับเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์เป็นการขับไทดำประยุกต์ วัฒนธรรมดนตรีทั้ง 2 ประเภทนี้มีบทบาทบนพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย บนพื้นที่เหล่านั้นชาวไทดำจะนำเสนอท่วงทำนองที่เป็นเอกลักษณ์เพื่อสร้างพรมแดนชาติพันธุ์ของตนในการบรรเลงแคนวงประยุกต์ไทดำที่ได้รับการว่าจ้างในงานแห่นาจ้างซึ่งเป็นพื้นที่ของความเป็นไทย ชาวไทดำจะบรรเลงท่วงทำนอง “แคนลาว” ทุกครั้งที่มีโอกาสได้ไปบรรเลง เพื่อเป็นการตอกย้ำความเป็นชาติพันธุ์ไทดำผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในองค์ประกอบทางดนตรี ซึ่งมีความสอดคล้องกับการขับไทดำประยุกต์บนพื้นที่ของประเพณีการกินดอง หรือการเสนเฮือนในประเทศลาว ซึ่งเป็นพื้นที่ของความหลากหลายของผู้ที่มาร่วมงานที่มีได้จำกัดเพียงกลุ่มชาติพันธุ์เพียงเท่านั้น แต่ยังมีเครือข่ายที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะชาวลาว ดนตรีสร้างความครื้นเครงถูกปรับเปลี่ยนเป็นวงดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความร่วมสมัยสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมลาว มีการบรรเลงร้องลาวและบทเพลงสมัยใหม่อย่างหลากหลาย แต่ที่ขาดไม่ได้สำหรับงานของชาวไทดำคือการขับไทดำประกอบการแซ่ไต้ที่นักดนตรีจะต้องบรรเลงอย่างน้อย 1 รอบ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของการสร้างพรมแดนชาติพันธุ์ในการแสดงอัตลักษณ์ไทดำบนพื้นที่ความหลากหลายเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ชาวไทดำแขวงหลวงน้ำทา ประเทศลาวนั้น ยังสร้างพรมแดนชาติพันธุ์ของตนที่มีความชัดเจนผ่านการเลือกนำเสนอเครื่องดนตรีที่เป็นสัญลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งเครื่องดนตรีที่จะสามารถแทนความเป็นไทดำได้นั้นมีเพียงชิ้นเดียวคือ “ขี้ไทดำ” เท่านั้น ส่วน “แคนไทดำ” ที่มีการนำมาเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทดำในเวียดนามและไทย ได้รับการปฏิเสธในบริบทของประเทศลาว เนื่องจาก “แคน” เป็น

สัญลักษณ์แทนความเป็นลาว หากชาวไทดำเป่าแคนจะถูกมองว่าเป็นคนลาว “ไทดำที่ทลวงน้ำทาเป่าปี่ ไม่เป่าแคน ถ้าเป่าแคนจะเป็นพวกไทแดงหรือไม่ก็คนลาว” (แสงเปา หวาดทองลือ, สัมภาษณ์, 2559) ชาวไทดำในประเทศลาวจึงไม่นิยมเป่าแคน สะท้อนให้เห็นถึงพรมแดนชาติพันธุ์ที่มีความชัดเจนโดยมีเครื่องดนตรีเป็นสัญลักษณ์ในการบ่งชี้อัตลักษณ์ของตน อย่างไรก็ตาม แม้สังคมโลกาภิวัตน์จะลบเลือนพรมแดนชาติพันธุ์จนเกิดกรณีของการกลืนกลายวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มให้กลายเป็นวัฒนธรรมเดียว แต่พบว่าวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำยังคงทำหน้าที่ของการเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่จะส่งผลกระทบต่อสถานภาพของอัตลักษณ์ไทดำและเป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างพรมแดนชาติพันธุ์ในบริบทพื้นที่แต่ละประเทศต่อไป

7.6 การผสมกลมกลืนวัฒนธรรมดนตรีเพื่อตอรองนิยามชาติพันธุ์

ชนชาติพันธุ์ไทดำที่อาศัยอยู่ในบริบททางสังคมซึ่งเป็นพื้นที่ของความแตกต่างทางวัฒนธรรมในช่วงเวลาดั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้ส่งผลให้ชาวไทดำพยายามปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทางดนตรี ซึ่งการผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรีที่เกิดขึ้นล้วนแต่เป็นยุทธวิธีของการสร้างพื้นที่ให้กับความเป็นไทดำในสังคมสมัยใหม่ และตอรองความหมายอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เพื่อให้ห่างจากความหมายของการเป็นคนชายขอบ ในกรณีของชาวไทดำในประเทศไทย เป็นกลุ่มที่รัฐไทยมองว่ายังมีวิถีชีวิตที่สมควรได้รับการพัฒนา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นับถือผี เป็นกลุ่มคนบ้านนอกที่ยังมีความล้าหลังในสายตาของรัฐ วาทกรรมดังกล่าวส่งผลให้ไทดำรู้สึกอึดอัดใจเมื่อจะต้องแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตน และเป็นสาเหตุของการพยายามแสดงออกตัวตนด้วยการผสมผสานความหมายอัตลักษณ์ให้มีความเป็นคนไทย โดยพยายามเคลื่อนไหวผ่านการตอรองเพื่อธำรงอัตลักษณ์ด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่น การอนุรักษ์สืบสานภาษาและอักษรไทดำ การสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างเรือนไทดำ การสร้างและปลูกจิตสำนึกชาติพันธุ์ การเผยแพร่วัฒนธรรมบนพื้นที่สาธารณะ การจัดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (ณรงค์ อาจสมิติ, 2555, น.59-64)

เมื่อพิจารณาถึงการตอรองนิยามความเป็นชาติพันธุ์ผ่านการผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรี จึงพบว่า ชาวไทดำได้เรียนรู้ในการเลือกหยิบเอาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมกระแสหลักมาผสมผสานในวัฒนธรรมดนตรีของตน ซึ่งเห็นได้จากกรณีศึกษาแคนวงประยุกต์ไทดำที่มีการผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรี เช่น การนำเอาเครื่องดนตรีสากลอย่างกลองชุด กีตาร์เบส เครื่องขยายเสียง มาผสมผสานจนเกิดเป็นรูปแบบของวงดนตรีร่วมสมัย หรือการผสมผสานลักษณะทางดนตรีผ่านการนำจังหวะรำวงเข้ามาแทนที่จังหวะการปรบมือแบบดั้งเดิม เป็นต้น ซึ่งลักษณะของการผสมผสานดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่จะนำองค์ประกอบทางดนตรีที่กำลังเป็นกระแสนิยมในสังคมสมัยใหม่ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้และเข้าใจสุนทรียภาพที่สังคมกระแสหลักรับรู้และสัมผัสอยู่ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ องค์ประกอบทางดนตรีในส่วนเนื้อหาของถ้อยคำในการขับร้อง ได้มีการปรับเปลี่ยนโดยใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร โดยพบในบทเชื่องแค้นเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในงานไททรงดำรวมใจเทิดไท้พระจอมเกล้า

หรือ งานชิ้นเขาวัง จ.เพชรบุรี ซึ่งเป็นงานที่จัดขึ้นทุกปีและดำเนินมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นความพยายามของชาวไทดำที่จะสื่อสารให้สังคมไทยเห็นว่า มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับชาวไทยโดยทั่วไป สะท้อนให้เห็นการต่อรองอัตลักษณ์ที่เคยถูกสังคมไทยมองว่าเป็นคนลาวที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาใหม่ผ่านการนำเสนอดนตรี

ในสังคมสมัยใหม่ การพัฒนาเครื่องดนตรีให้มีความทันสมัยนั้น เป็นอีกหนึ่งกระบวนการของการสร้างคุณค่าองค์ประกอบทางดนตรีให้เกิดความทัดเทียมกับดนตรีสมัยนิยม จากการศึกษาพบว่าแคนของชาวไทดำในประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนวัสดุสำหรับประดิษฐ์แคนจากไม้ซางมาเป็นโลหะอลูมิเนียมเพื่อความคงทนและทันสมัย แต่ยังคงรูปลักษณะและกระแสนเสียงของแคนไว้เช่นเดิม โดยถูกผลิตขึ้นจากช่างแคนชาวไทดำรู้จักกันในชื่อของ “ช่างแสง” หรือ นายเสริญ เทวบิน เป็นช่างแคนที่ชาวไทดำ อ.อุ้มทอง จ.สุพรรณบุรี อีกทั้งยังประยุกต์เอาไมโครโฟนประกอบกับเครื่องขยายเสียงนำมาติดเพื่อให้เสียงแคนมีความดังขึ้น เพื่อความเหมาะสมในบริบทของวัฒนธรรมดนตรีไทดำในปัจจุบันที่มีบทบาทเป็นดนตรีสำหรับขบวนแห่เช่นเดียวกับแตงวงในวัฒนธรรมไทย (จิรวัฒน์ สิทธิธินันท์, ฉลวย ลุนาวงศ์, สัมภาษณ์, 2560) จึงทำให้แคนของชาวไทดำเป็นที่นิยมในหมู่คนไทยมากขึ้น ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางดนตรีเหล่านี้สามารถสร้างคุณค่าให้ดนตรีของชาวไทดำเกิดการยอมรับในสังคมไทยมากขึ้น จนมีบทบาทและเป็นที่นิยมอยู่ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนไทยในที่สุด

ในพื้นที่ของประเทศไทยพบว่าการผสมผสานเครื่องดนตรีคือมีการนำเครื่องดนตรีสากลอย่าง “อิเล็กทรอนิกส์” เข้ามาผสมผสานกับการขับไทดำ โดยมีบทบาทแทนเครื่องดนตรีดั้งเดิมได้แก่ กัง (กลอง) ก้อง (ฆ้อง) และแสง (ฉาบ) ในยุคแรก ๆ เป็นเสียงสังเคราะห์ที่มีอยู่ในอิเล็กทรอนิกส์เลือกมาบรรเลงให้มีความใกล้เคียงกับเสียงเครื่องดนตรีต่าง ๆ แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป อิเล็กทรอนิกส์สามารถบันทึกเสียงเครื่องดนตรีที่แท้จริง แล้วนำเอามารบรรเลงด้วยการกดแป้นคีย์บอร์ดได้ ซึ่งทำให้เสียงมีคุณภาพดีขึ้น โดยบรรเลงเป็นจังหวะการ “แซ่โต” ซึ่งเป็นการเต้นรำแบบดั้งเดิมของชาวไทดำในลาว พร้อมกับการขับไทดำที่ยังคงลักษณะดั้งเดิม (บุญแผ้ว แก้วสีท่ามะ, สัมภาษณ์, 2559) นอกจากนี้ยังพบว่า การขับไทดำในพื้นที่หลวงน้ำทาที่มีการผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรีระหว่างการขับไทดำแบบดั้งเดิมกับดนตรีสมัยใหม่ กลายเป็นการขับไทดำประยุกต์ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการขับไทดำแบบดั้งเดิมกับจังหวะลำเพลินซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นสังคมลาว ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางดนตรีให้มีความเป็นดนตรีร่วมสมัยนั้น ทำให้เยาวชนไทดำเกิดความสนใจมากขึ้น จากเดิมที่การบริโภคการขับไทดำจะทำให้ผู้บริโภคถูกมองว่าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ขับไทดำประยุกต์จึงถือเป็นยุทธวิธีการต่อรองนิยามอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ให้วัฒนธรรมดนตรีไทดำเป็นที่ยอมรับระหว่างเยาวชนไทดำซึ่งเป็นคนในวัฒนธรรมและคนนอกวัฒนธรรม นำไปสู่แนวโน้มของการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีในทางที่ดีขึ้น

ในกรณีของการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในเวียดนามนั้น ไม่พบการผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรีในรูปแบบของการทำให้เป็นดนตรีร่วมสมัยอย่างขับไทดำประยุกต์ที่พบในประเศลาว หรือแคนวงประยุกต์ไทดำ

ที่พบในประเทศไทย แต่พบว่ามี การปรับเปลี่ยนรูปแบบของการนำเสนอการขับไท่ดำแบบดั้งเดิมที่มีเพียงการขับประกอบกับเครื่องดนตรีไท่ดำอย่างปี่ สีสล้อ ดิ่งเต้า และ แคน โดยมีการถ่ายทำเป็นรูปแบบมิวสิควิดีโอ ประกอบเพลงที่นำเสนอวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไท่ดำ ซึ่งชาวไท่ดำในเวียดนามประยุกต์ใช้ช่องทางการเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีด้วยเทคโนโลยีจากสังคมสมัยใหม่ ได้แก่ การจัดทำเป็นรูปแบบของวีซีดีคาราโอเกะที่มีการแสดงบทร้องทั้งภาษาไท่ดำและภาษาอังกฤษ การนำไปเผยแพร่บนสื่ออินเทอร์เน็ตผ่านเว็บไซต์ [YouTube.com](https://www.youtube.com) ทำให้บทเพลงของชาวไท่ดำในฐานะของการเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้ถูกนำเสนอบนพื้นที่สาธารณะมากขึ้น อีกทั้งยังมีองค์ประกอบของการนำเสนอดนตรีครบทุกด้านเช่นเดียวกับดนตรีสมัยนิยมโดยทั่วไป จึงสะท้อนให้เห็นว่า การนำเสนอวัฒนธรรมดนตรีไท่ดำในเวียดนาม นอกจากเป็นการต่อยอดให้ชาวไท่ดำในฐานะของคนในวัฒนธรรมมีโอกาสซึมซับวัฒนธรรมดนตรีของตนเองผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายมากขึ้นแล้ว สื่อสาธารณะยังเปรียบเสมือนเป็นพื้นที่ของการต่อรองอัตลักษณ์ระหว่างดนตรีสมัยใหม่กับดนตรีชาติพันธุ์ในแง่ของการพัฒนาประสิทธิภาพในการสื่อสารอีกด้วย

7.7 การสร้างลักษณะเฉพาะทางดนตรีกับการก่อรูปสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม

การธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไท่ดำผ่านองค์ประกอบทางดนตรี นอกจากการผลิตซ้ำจิตสำนึกความเป็นไท่ดำโดยการคงสภาพองค์ประกอบทางดนตรีที่มักจะพบในพิธีกรรม และการผสมผสานระหว่างดนตรีแบบดั้งเดิมกับดนตรีสมัยใหม่แล้ว ยังพบว่าชาวไท่ดำชาวไท่ดำพยายามสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้สังคมรอบข้าง แล้วนำมาปรับใช้ในสังคมเพื่อสร้างลักษณะเฉพาะร่วมกับคนในวัฒนธรรม จนกลายเป็นสัญลักษณ์ที่เปี่ยมไปด้วยความรู้สึกร่วมของชาวไท่ดำในที่สุด จากการศึกษาพบว่า บทเพลงหรือท่วงทำนองต่าง ๆ ที่ชาวไท่ดำมีสำนึกร่วมกันว่าเป็นท่วงทำนองที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและเป็นทำนองที่สามารถเป็นตัวแทนของความเป็นไท่ดำได้นั้น แท้จริงแล้วเกิดจากการรับเอาท่วงทำนองจากหลายวัฒนธรรมเข้ามาปรับใช้และมีการสร้างลักษณะเฉพาะบางประการให้ท่วงทำนองจากวัฒนธรรมอื่น ๆ นั้นกลมกลืนและได้กลายเป็นดนตรีของชาวไท่ดำในที่สุด โดยมีการสร้างลักษณะเฉพาะจากแหล่งวัฒนธรรมในบริบทสังคมรอบข้างต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การสร้างลักษณะเฉพาะจากวัฒนธรรมไทย ได้แก่ เพลงสืนวน
- 2) การสร้างลักษณะเฉพาะจากวัฒนธรรมสมัยนิยม ได้แก่ จังหวะ โซล กัวราซ่า ออฟบิต ซ่าซ่าซ่า ตะลุง หวานตาหวานเพลง เป็นต้น
- 3) การสร้างลักษณะเฉพาะจากวัฒนธรรมอีสาน ได้แก่ ลายเต้ย

4) การสร้างลักษณะเฉพาะจากวัฒนธรรมร่วม ได้แก่ แคนระบำ ซึ่งมีการบรรเลงในดนตรีพื้นบ้านทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ โดยมีชื่อเรียกบทเพลงแตกต่างกันไป แต่มีการเคลื่อนที่ของทำนองในลักษณะเดียวกัน

ท่วงทำนองที่เกิดจากการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกมาปรับใช้นั้น ชาวไทดำได้สร้างลักษณะเฉพาะทางดนตรีและถ่ายทอดจิตวิญญาณความเป็นไทดำจนทำให้ท่วงทำนองดังกล่าวมีสำเนียงหรือลักษณะเฉพาะที่แสดงกลิ่นอายของความเป็นไทดำได้เป็นอย่างดี และได้ผลิตซ้ำโดยการประพันธ์คำร้องพรรณนาถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิต รวมถึงการประดิษฐ์ทำทางการฟ้อนที่เป็นเอกลักษณ์อีกด้วย เช่น ทำนองแคนระบำที่มีการบรรเลงในดนตรีพื้นบ้านของไทย โดยภาคเหนือมีการบรรเลงในวงสะล้อซอซึงขลุ่ยเรียกว่า “เพลงปุมหมั่น” (ตั้งปณิธาน อารีย์, สัมภาษณ์, 2560) ภาคอีสานมีการบรรเลงในวงโปงลางซอเพลง “ซึกใบ” ภาคใต้มีการบรรเลงในวงปี่พาทย์ชาติรีประกอบหนังตะลุงเรียกว่า “เพลงซอกใบ” ซึ่งครูถนอม คงยิ้มละมัย ปราชญ์ชาวไทดำ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ได้นำทำนองแคนระบำไปประดิษฐ์เป็นชุดการแสดงเก็บเล็บแมว ซึ่งประพันธ์บทร้องบรรยายเกี่ยวกับมะเล็บแมวที่เป็นพืชพันธุ์พื้นบ้านและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศชุมชน ได้รับความนิยมในหมู่ชาวไทดำอีกทั้งยังเป็นชุดการแสดงที่ถูกนำเสนอบนเวทีวัฒนธรรมของภาครัฐอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีทำนองจากแหล่งวัฒนธรรมอื่นที่แพร่กระจายเข้ามาในชุมชนไทดำผ่านระบบการศึกษา เช่น การสันทนากการในโรงเรียน จึงทำให้ชาวไทดำที่เป็นครูในโรงเรียน หรือเยาวชนที่ได้รับการถ่ายทอดท่วงทำนองเหล่านั้นจากโรงเรียน นำมาร้องเล่น และประดิษฐ์ทำทางการฟ้อนจนกลายเป็นบรรทัดฐานของวัฒนธรรมไทดำ ที่ถูกผลิตซ้ำจนเกิดการเรียนรู้โดยคนในวัฒนธรรมอย่างทั่วถึง อาทิ ทำนองเต้ยจากวัฒนธรรมอีสาน จังหวะลีลาศ เช่น กัวร่าซ่า รุมบ้า โซล ซ่าซ่าซ่า ตลุง เป็นต้น ทำนองม้าย่อง รวมถึงเพลงหวานดาหวาน เพลง เป็นต้น ซึ่งทำนองเหล่านี้ชาวไทดำจะมีความคุ้นเคยเป็นอย่างมาก จนสามารถฟ้อนรำที่เป็นท่าทางเฉพาะของแต่ละทำนองได้อย่างพร้อมเพรียงกันเสมือนว่าเป็นเพลงที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากคนไทดำ แต่แท้จริงแล้วพบว่า ทำนองเหล่านี้ ล้วนมาจากเพลงที่ใช้สำหรับการสันทนากการในกิจกรรมลูกเสือที่แพร่กระจายเข้าสู่ชุมชนไทดำเมื่อครั้งยังมีประเพณีอันก่อนฟ้อนแคน โดยนำทำนองดังกล่าวมาบรรเลงเพิ่มเติมจากทำนองแคนลาวเพื่อสร้างสีสัน จนกลายเป็นชนบที่มีการบรรเลงอยู่เสมอเรื่อยมา

ข้อค้นพบดังกล่าวทำให้เห็นว่า ชาวไทดำสามารถสร้างสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์จากการนำเอาวัฒนธรรมดนตรีจากบริบทสังคมรอบข้าง แล้วนำมาต่อยอดจนวัฒนธรรมภายนอกเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นจิตวิญญาณของไทดำออกมาได้ และถูกนำไปปรับใช้บนพื้นที่ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างภาคภูมิใจ กรณีของการประดิษฐ์ทำทางการฟ้อนที่พบในครั้งนี้เป็นหลักฐานที่สามารถยืนยันความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากบางบทเพลงที่ถูกใช้เป็นบทเพลงที่เคยได้ยินกันอยู่โดยทั่วไป แต่มีเพียงชาวไทดำเพียงเท่านั้นที่จะสามารถแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันดังจะเห็นได้ว่าการฟ้อนอย่างพร้อมเพรียง ในขณะที่คนนอกวัฒนธรรมที่ไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมจะไม่สามารถรับรู้และกระทำการเช่นเดียวกับชาวไทดำได้ ซึ่งเป็น

สถานการณ์ที่ทำให้อัตลักษณ์ระหว่างชาวไทดำกับคนอวธรรมแสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจน ดังนั้นข้อค้นพบดังกล่าวจึงเป็นสิ่งยืนยันได้ว่า ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมที่จะส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำเพียงใด ชาวไทดำก็สามารถเรียนรู้และปรับใช้ด้วยการนำเอาวัฒนธรรมดนตรีแบบใหม่มาสร้างสรรค์ให้ดนตรีเหล่านั้นกลายเป็นดนตรีที่สะท้อนถึงจิตสำนึกความเป็นไทดำต่อไปได้ นำไปสู่การธำรงอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งและมีความยั่งยืนต่อไป

ผลงานวิจัยที่นำเสนอในบทนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในมิติทางประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้เห็นพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมดนตรีภายใต้ปัจจัยทางสังคมที่แตกต่างกันไป ผลการวิจัยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นลักษณะร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำทั้ง 3 ประเทศ และเป็นแนวทางในการสังเคราะห์และพัฒนางานองค์ความรู้ใหม่ ทั้งในวงวิชาการมานุษยวิทยาการดนตรี (ethnomusicology) และในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ผลงานวิจัยอาจใช้เป็นแนวทางให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มีกระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีเพื่อธำรงอัตลักษณ์ของตนท่ามกลางบริบทสังคมอาเซียน ซึ่งคาดว่าจะมีการหล่อหลอมถ่ายทอดของวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย ลักษณะร่วมขององค์ประกอบทางดนตรีที่ปรากฏในวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำทั้งในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนามจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกร่วมของความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ผลการวิจัยจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำระหว่างประเทศ สร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม สร้างสัมพันธภาพผ่านดนตรี รวมถึงการร่วมกันสร้างสรรค์ ผลิตผลงานดนตรีเพื่อการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองต่อไป

บทที่ 8

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ ประการแรกเพื่อศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่คัดเลือกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชิงเปรียบเทียบ ประการที่สองเพื่อศึกษาการแปรตามภูมิภาค (regional variation) ของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ที่คัดเลือกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มชาติพันธุ์ที่คัดเลือกคือไทดำและไทยวน ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือประเด็นทางภาษาศาสตร์ และประเด็นทางวัฒนธรรม

ประเด็นทางภาษาศาสตร์ประกอบด้วยผลการวิจัยดังต่อไปนี้

(1) ระบบเสียงไทดำ เป็นผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 1: การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และโครงการวิจัยย่อยที่ 2: การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(2) คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ เป็นผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 3: คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(3) ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 4: ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประเด็นทางวัฒนธรรมประกอบด้วยผลการวิจัยเรื่องดนตรีไทดำ ซึ่งเป็นผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 5: ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

โครงการวิจัยย่อยที่ 1, 2, 3 และ 5 มีพื้นที่วิจัยใน 3 ประเทศคือ ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ส่วนโครงการวิจัยย่อยที่ 4 มีพื้นที่วิจัยใน 3 ประเทศคือประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์

โครงการวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนของการวิจัย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเอกสารและพื้นที่ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ขั้นตอนที่ 4 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ขั้นตอนที่ 5 การเก็บข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าระบบเสียงภาษาไทดำ คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ และระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยวน รวมทั้งดนตรีของภาษาไทดำ มีการแปรตามภูมิภาคในประเทศดังกล่าว การแปรตามภูมิภาคส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และส่วนใหญ่เกิดจากการสัมผัสทางภาษาและวัฒนธรรมจากชนกลุ่มใหญ่ของ

ประเทศที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวนอาศัยอยู่ ในประเด็นทางด้านภาษาไทดำพบว่าระบบเสียงภาษาไทดำมีการแปรตามภูมิภาคและเปลี่ยนแปลงจากระบบเสียงไทดำดั้งเดิมมากกว่าระบบคำเรียกญาติพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องวรรณยุกต์ ภาษาไทดำในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ซึ่งทำให้สามารถจัดกลุ่มภาษาไทดำในประเทศไทยได้เป็น 2 กลุ่ม คือไทดำตะวันตก (ไทดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย) และไทดำตะวันออก (ไทดำที่หมู่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย) ในขณะที่ไทดำในประเทศไทย เวียดนามและลาวยังคงรักษาสัทลักษณะของวรรณยุกต์ดั้งเดิมทุกวรรณยุกต์ได้เป็นอย่างดี สำหรับคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำยังคงรักษาคำศัพท์ดั้งเดิมของตนไว้ได้โดยไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว และเวียดนาม ถึงแม้จะมีการอพยพจากประเทศเวียดนามมาประเทศลาวและประเทศไทย แต่ก็ไม่พบการแปรมากนัก มีเฉพาะบางคำที่ไทดำกลุ่มตะวันออกในประเทศไทย และไทดำในประเทศลาว ยืมมาจากภาษาลาว

การศึกษาวรรณยุกต์ไทยวนเชิงภูมิศาสตร์ ก็พบสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่แปรไปตามภูมิภาคเช่นกัน ทำให้สามารถจัดภาษาไทยวนในประเทศไทย ลาว และเมียนมาร์ ได้เป็น 4 กลุ่ม ภาษาไทยวนที่แขวงหลวงน้ำทา ประเทศลาว เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการสัมผัสภาษาอย่างแท้จริง รัฐบาลลาวได้จัดให้กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่เรียกว่า “กะลอม” อยู่ในกลุ่มไทยวน ดังนั้นชาวกะลอมจึงเรียกตัวเองว่าไทยวน แต่ภาษาจะคล้ายกับทั้งไทลื้อและไทยวน การศึกษาวรรณยุกต์ของภาษากะลอมที่หมู่บ้านเวียงเหนือ หมู่บ้านเวียงใต้ และหมู่บ้านขอนแก่น¹ พบว่าภาษากะลอมมีระบบวรรณยุกต์ที่มีลักษณะเด่นของภาษาไทลื้อ รวมทั้งมีการใช้คำศัพท์ภาษาไทลื้อเป็นจำนวนมากและมีคำไทยวนปะปนอยู่บ้าง สรุปได้ว่าที่แขวงหลวงน้ำทามีการสัมผัสภาษาระหว่างไทยวนและไทลื้ออย่างเห็นได้ชัด ในระยะแรกของการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณยุกต์ไทยวนที่แขวงหลวงน้ำทา แต่เนื่องจากผลสรุปออกมาว่าเป็นวรรณยุกต์ไทลื้อ จึงไม่ได้รวมไทยวนที่แขวงหลวงน้ำทาไว้ในงานวิจัยนี้

ในทำนองเดียวกัน การศึกษาดนตรีไทดำก็พบการแปรตามภูมิภาคดังเช่นทางด้านภาษา วัฒนธรรมดนตรีในเวียดนามนั้น ไม่พบการผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรีในรูปแบบของการทำให้เป็นดนตรีร่วมสมัยอย่างขับไทดำประยุกต์ที่พบในประเทศลาว หรือแคนวงประยุกต์ไทดำที่พบในประเทศไทย แต่พบว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการนำเสนอการขับไทดำแบบดั้งเดิมที่มีเพียงการขับประกอบกับเครื่องดนตรีไทดำอย่างปี่ สีสล้อ ตึงเต้า และ แคน โดยมีการถ่ายทำเป็นรูปแบบมิวสิควิดีโอประกอบเพลงที่นำเสนอวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไทดำ ซึ่งชาวไทดำในเวียดนามประยุกต์ใช้ช่องทางการเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีด้วยเทคโนโลยีจากสังคมสมัยใหม่

¹ อ่านรายละเอียดของภาษาไทยวนที่หลวงน้ำทาได้ใน

สมทรง บุรุษพัฒน์, สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์, ยุทธพร นาคสุข. 2559. การจำแนกภาษากะลอมตามแนวทางภาษาศาสตร์. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม* 35.2: 35-56. (มหาวิทยาลัยมหิดล)

ในบทสรุปและอภิปรายผลจะนำเสนอประเด็นทางด้านภาษาศาสตร์ คือ การแปรตามภูมิภาคของระบบเสียง คำเรียกญาติพื้นฐาน และระบบวรรณยุกต์ไทยวน และประเด็นทางวัฒนธรรม คือ ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ดังต่อไปนี้

8.1 การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงไทดำ

ผลการวิจัยการแปรตามภูมิภาคของเสียงไทดำ สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

8.1.1 สรุปผลการวิจัยการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงไทดำ

ระบบเสียงไทดำมีการแปรตามภูมิภาคคือประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทดำจากภาษาไทดำดั้งเดิมมาเป็นภาษาไทดำปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทดำที่กำลังดำเนินอยู่ของผู้บอกภาษา 3 รุ่นคือ รุ่นสูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) รุ่นกลางคน (35-45 ปี) และรุ่นหนุ่มสาว (18-25 ปี)

การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงไทดำเกิดจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ปัจจัยภายใน (internal factor) ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และหลักการใช้ความพยายามน้อยที่สุด (least effort) และปัจจัยภายนอก (external factor) ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการสัมผัสภาษากับภาษาของชนกลุ่มใหญ่คือ ภาษาไทย ภาษาลาวและภาษาเวียดนาม ดังที่จะกล่าวในตอนต่อไป

8.1.1.1 การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงไทดำจากปัจจัยภายใน

ในการศึกษาพยัญชนะต้นเดี่ยว พบว่ามีพยัญชนะต้นเดี่ยวจำนวน 13 เสียงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากภาษาไทดำดั้งเดิมระยะที่ 1 มาเป็นภาษาไทดำปัจจุบันในทุกถิ่น ได้แก่ *th-, *p-, *t-, *c-, *k-, *ʔ-, *f-, *s-, *h-, *m-, *n-, ɲ-, *w- และพยัญชนะต้นเดี่ยวจำนวน 5 เสียงที่มีการเปลี่ยนแปลงจากภาษาไทดำดั้งเดิมระยะที่ 1 และไม่มีการแปรตามภูมิภาค ได้แก่ *v-, *z-, *ʎ-, *hm-, *hn-

นอกจากนี้ยังมีพยัญชนะต้นเดี่ยวจำนวน 14 เสียงมีการเปลี่ยนแปลงจากภาษาไทดำดั้งเดิมระยะที่ 1 อันเนื่องมาจากปัจจัยภายในและมีการแปรตามภูมิภาคอันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอก ได้แก่

*ʔdl/r-	> *ʔd-	> l-
*b-, *d, *g		> p-, t-, k-
*ʔb-		> b-
*j-		> c-
*gl/r->j-		> c-
*x-		> s-
*ɦ-		> h-

*ʔj-	> j-
*hw-, *hɲ-, *hɣ-, *hl-	> w-, ɲ-, h-, l-

การเปลี่ยนแปลงของเสียงเหล่านี้เป็นไปตามธรรมชาติกล่าวคือภาษามีการเปลี่ยนแปลงเหมือนทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องมีการเปลี่ยน (Fromkin and Rodman, 1983) ตามแนวความคิดเรื่องการมีลักษณะต่างจากทั่วไป (markedness) ผู้ที่ริเริ่มแนวความคิดนี้คือ Roman Jakobson และ Nikolai Trubetzkoy ซึ่งเป็นนักภาษาศาสตร์กลุ่มโครงสร้างนิยมสำนักปราก (Prague School Structuralism) แนวความคิดนี้ได้สืบทอดต่อมาและนำมาใช้ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของเสียงว่าเสียงมีแนวโน้มที่คาดการณ์ได้ (predictable)ว่าจะเปลี่ยนแปลงจากเสียงที่มีลักษณะต่างจากทั่วไป (marked) เป็นเสียงทั่วไป (unmarked) เสียงทั่วไปเป็นเสียงที่พบในภาษาส่วนใหญ่ซึ่งสัมพันธ์กับแนวความคิดเรื่องสากลลักษณะภาษา (language universals) เสียงทั่วไปเป็นรูปของภาษาที่ใช้ความพยายามในการออกเสียงน้อยกว่าเสียงที่มีลักษณะต่างจากทั่วไป (Hyman, 1975) เช่น การเปลี่ยนแปลงของเสียงไทดำ 5 เสียงข้างต้นเป็นการเปลี่ยนแปลงจากเสียงที่มีลักษณะต่างจากทั่วไปเป็นเสียงทั่วไปทั้งสิ้นดังนี้

เสียงที่มีลักษณะต่างจากทั่วไป (marked)	>	เสียงทั่วไป (unmarked)
*v-	>	f-
*z-	>	s-
*ʎ-	>	kh-
เสียงที่มีลักษณะต่างจากทั่วไป (marked)	>	เสียงทั่วไป (unmarked)
*hm-	>	m-
*hn-	>	n-

เสียง *ʔdl/r- > *ʔd- มีการเปลี่ยนแปลงภายในเกิดขึ้นในภาษาไทดำปัจจุบันทุกถิ่น คือเปลี่ยนเป็นเสียง l- และเปลี่ยนเป็นเสียง n- ในภาษาไทดำถิ่นสุพรรณบุรีและถิ่นเพชรบุรีเฉพาะในคำว่า ‘ดม’ ซึ่งผู้บอกภาษาวัยสูงอายุส่วนใหญ่จะใช้เสียงพยัญชนะต้น n- (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2556) เสียง l- มีรูปแบบ d- ซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นในไทดำถิ่นไทย เนื่องจากปัจจัยภายนอกคือการสัมผัสกับภาษาไทย สมทรง บุรุษพัฒน์ (2556) ได้อ้างคำกล่าวของผู้บอกภาษาไทดำถิ่นไทยวัยสูงอายุว่าภาษาไทดำดั้งเดิมไม่มีพยัญชนะต้น d- จึงสรุปได้ว่าชาวไทดำอาจจะรับเสียงพยัญชนะต้น d- มาจากภาษาไทย ดังนั้นในการศึกษาภาษาไทดำถิ่นไทย นักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่จึงจัดเสียง [d] ให้เป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียง /l/ ดังที่กล่าวในบทที่ 2 (ชาคริต อนันทรวัน, 2521; กาญจนา พันธุ์คำ, 2523; Maneewong, 1987; กันทิมา วัฒนะประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2531; รสริน เสือสอสิทธิ์, 2535; และอรพันธ์ อุณากรสวัสดิ์, 2536) ในภาษาไทดำถิ่นลาวและเวียดนาม ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ใช้รูปแบบ l-

พยัญชนะต้นควบกล้ำที่ L-Thongkum (2002a) สืบสร้างมีทั้งหมด 6 เสียง คือ *khw-, *kw-, *gw-, *hgw-, *ɣw-, *Yw- พยัญชนะต้นควบกล้ำที่มีการเปลี่ยนแปลงภายใน ได้แก่

*gw-	>	kw-
*Yw-	>	khw-
*hgw-	>	ɣw-

L-Thongkum (2002b) ได้สืบสร้างพยัญชนะท้ายจำนวน 8 เสียง คือ *-p, *-t, *-k, *-m, *-n, *-ŋ, *-w, *-j พยัญชนะเหล่านี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงยกเว้นพยัญชนะท้าย *-k เมื่อตามหลังด้วยสระยาว โบราณระยะที่ 1 จะเปลี่ยนเป็น -ʔ เช่น คำว่า piʔ⁴⁴ ‘ปึก’ การเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากปัจจัยภายในเช่นนี้พบในภาษาไทยคำทุกถิ่น ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ยังคงออกเสียงตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงนี้

สระภาษาไทยคำที่ L-Thongkum, (2002b) สืบสร้างมีทั้งหมด 22 เสียง ได้แก่ สระสั้น 9 เสียงคือ *i *e *ɛ *u *r *a *u *o *ɔ สระยาว 6 เสียงคือ *ii *εε *uuu *aa *uu *ɔɔ ซึ่งตรงกับสระของภาษาไทยตะวันตกเฉียงใต้เดิม (Pittayaporn, 2009b) สระยาวปรากฏหน้า *-k เท่านั้น สระประสมเสียงสั้น 4 เสียง คือ *io *uo *uo *au สระประสมเสียงยาว 3 เสียง คือ *iio *uuu *uuu ซึ่งปรากฏหน้า *-k เท่านั้น

สระที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจากตัวภาษาเองคือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสระทั้งระบบคือการเปลี่ยนแปลงของสระยาว *ii, *εε, *uuu, *uu, *ɔɔ กลายมาเป็นสระสั้น ทั้งนี้เพราะในภาษาไทยคำดั้งเดิมระยะที่ 1 สระยาวเหล่านี้ปรากฏหน้าพยัญชนะท้าย -k เท่านั้น ต่อมาในภาษาไทยคำดั้งเดิมระยะที่ 2 พยัญชนะท้าย -k ได้เปลี่ยนเป็น -ʔ ดังที่กล่าวในเรื่องพยัญชนะท้ายข้างต้น ซึ่งมีผลทำให้สระยาวเหล่านั้นสั้นลงและรวมเสียงกับสระสั้น *i, *e, *u, *a, *o ตามลำดับ จึงไม่มีคู่เปรียบต่างของสระสั้นยาวอีกต่อไป ยกเว้นสระ a และ aa ซึ่งยังคงเปรียบต่างกันในภาษาไทยคำที่พูดในทุกภูมิภาค ในรายการคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นลาวและไทดำถิ่นเวียดนามของ L-Thongkum (2002a) ไม่พบการเปรียบต่างของสระสั้นยาวในทุกคู่สระ ยกเว้นสระ a และ aa ส่วนไทดำในประเทศไทยหลายถิ่นได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย ทำให้มีความแตกต่างของสระสั้นยาวในทุกคู่สระ เช่น ภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลยมีการเปรียบต่างระหว่างคู่สระสั้น-ยาวเกิดครบทุกเสียง (โสภิตา ถาวร, 2556: 51)

นอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงของสระเดี่ยว *ε และ *e ดังนี้

$$(1) \quad *ε \quad > \quad io/_w$$

สระเดี่ยว *ε มีการเปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการทางเสียงที่เรียกว่า “การทำให้เป็นสระประสมสองเสียง” (diphthongization) เป็นสระ io เมื่อปรากฏหน้าพยัญชนะท้าย -w

ในภาษาไทยถิ่นเวียดนาม มีการใช้ทั้งสระเดิม *ε > ε และสระประสม *ε > io แตกต่างไปตามภูมิภาค (L-Thongkum, 2002a) ภาษาไทดำถิ่นไทยใต้และตะวันตก เช่น สุราษฎร์ธานี

ชุมพร และจังหวัดเพชรบุรี ใช้สระเดิม *e > e ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ภาษาไทดำถิ่นลาว Nam Tha ภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด ใช้สระ *e > io การเปลี่ยนแปลงของสระ *e > e~ io อาจนำมาใช้เป็นหลักฐานสนับสนุนถิ่นฐานเดิมของคนไทดำที่อพยพไปประเทศลาวและบ้านนาป่าหนาด โดยพิจารณาว่าบริเวณใดในเวียดนามที่ใช้สระ io ก็สันนิษฐานได้ว่าชาวไทดำอาจอพยพมาจาก บริเวณนั้นหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงของสระ *e > io แล้ว

(2) *e > io/เฉพาะบางคำ

สระเดี่ยว *e เปลี่ยนแปลงเป็นสระประสม io ในเฉพาะบางคำ เช่น ไทดำถิ่นเวียดนาม เมือง Kway, Muay, Lo, La

*dewA > *tewA2 > tiow⁴⁴ ‘ตะกุกตะกัก’

(L-Thongkum, 2002a)

การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ที่เกิดจากปัจจัยภายใน พบในรูปแปรของวรรณยุกต์หลัก ดังนี้คือ

สัทลักษณะหลักของวรรณยุกต์ที่ 2 (A4) ในภาษาไทดำถิ่นใต้และถิ่นตะวันตกในประเทศไทยคือ [243] งานวิจัยนี้พบการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 2 ในภาษาไทดำถิ่นใต้ ผู้บอกภาษาวัยกลางคน 2 คนและวัยรุ่นสาว 3 คนออกเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 เป็นเสียงกลางต่ำ/กลาง/กลางสูงขึ้น [24/34/35/45] ทำให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของวรรณยุกต์นี้ที่น่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันสันนิษฐานว่าเนื่องมาจากการทำให้การออกเสียงวรรณยุกต์ง่ายขึ้น (tonal simplification) กล่าวคือจากเสียงกลางต่ำขึ้นตก ปรับเป็นกลางต่ำขึ้น

วรรณยุกต์ที่ 3 (B123) ในภาษาไทดำทุกถิ่นยกเว้นไทดำถิ่นใต้ผู้บอกภาษาทุกวัยออกเสียงสัทลักษณะที่คล้ายกันคือกลางต่ำ/กลางขึ้น [23/24/25/34/35] ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ L-Thongkum (2002b) และต่างจากงานวิจัยของ Gedney (1964) และ Fippinger and Fippinger (1974) เล็กน้อยที่มีสัทลักษณะสูงขึ้น

ในภาษาไทดำถิ่นใต้ผู้บอกภาษาทุกวัยส่วนใหญ่ออกเสียงสัทลักษณะที่แตกต่างออกไปเล็กน้อยคือกลางต่ำตกขึ้น [215/214] มีผู้บอกภาษาวัยสูงอายุเพียงคนเดียวที่ออกเสียงเหมือนไทดำถิ่นอื่นคือกลางต่ำขึ้น [25] สมทรง บุรุษพัฒน์ (2556) พบว่าภาษาไทดำหลายถิ่นในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงของสัทลักษณะวรรณยุกต์ที่ 3 (B123) จากวรรณยุกต์ต่ำขึ้น [25/24/15/14] เป็น [215/214/315/ 325/425] ดังเช่นภาษาไทดำถิ่นใต้ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงภายในภาษา

วรรณยุกต์ที่ 5 (C123) ผู้บอกภาษาทุกว้ยในภาษาไทดำทุกถิ่นส่วนใหญ่ออกเสียงสัทลักษณะเป็นเสียงกลาง/กลางต่ำตก ปิ๊บที่เส้นเสียง [31[?] /21[?]] ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Gedney (1964) และ Fippinger and Fippinger (1974) ส่วนงานวิจัยของ L-Thongkum (2002b) ภาษาไทดำถิ่นเวียดนามทุกถิ่นมีสัทลักษณะ [21] ส่วนภาษาไทดำถิ่นลาว (NamTha) และภาษาไทดำถิ่นไทย (เขาย้อย) มีสัทลักษณะ [31[?]] ซึ่ง L-Thongkum (2002b) ตั้งข้อสังเกตว่าสัทลักษณะปิ๊บที่เส้นเสียงของวรรณยุกต์ [31[?]] นี่อาจเป็นเพราะอิทธิพลจากวรรณยุกต์ C1 ของภาษาลาว เป็นที่น่าสังเกตว่าการปิ๊บที่เส้นเสียงยังปรากฏอยู่ในภาษาไทดำทุกถิ่นที่ศึกษาในครั้งนี้ซึ่งตรงกับที่ Pittayaporn (2009a) ได้สืบสร้างวรรณยุกต์ *C เป็นวรรณยุกต์ตกปิ๊บที่เส้นเสียง (glottalized falling tone)

ผู้บอกภาษาไทดำถิ่นลาวและไทดำถิ่นเวียดนามทุกคนออกเสียงวรรณยุกต์นี้ด้วยการปิ๊บที่เส้นเสียง ในขณะที่ไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาดและไทดำถิ่นใต้ได้มีการเปลี่ยนแปลงภายใน กล่าวคือ มีผู้บอกภาษาวัยกลางคนและวัยหนุ่มสาวบางคนออกเสียงวรรณยุกต์นี้โดยไม่มีการปิ๊บที่เส้นเสียง ทำให้เห็นแนวโน้มว่าสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 5 (C123) อาจมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับภาษาไทดำถิ่นไทยหลายถิ่นที่กล่าวถึงในบทที่ 2

วรรณยุกต์ที่ 6 (C4) ในภาษาไทดำถิ่นเวียดนาม ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ออกเสียงเป็นกลางสูงตก ปิ๊บที่เส้นเสียง [43[?]] ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Gedney (1964) และ Fippinger and Fippinger (1974) และมีผู้บอกภาษาบางคนทุกว้ยที่ออกเสียงกลางสูงตก ไม่ปิ๊บที่เส้นเสียง

ในภาษาไทดำถิ่นใต้ ภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาดและไทดำถิ่นลาวผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ออกเสียงวรรณยุกต์นี้โดยไม่มีการปิ๊บเส้นเสียง ทำให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของวรรณยุกต์นี้ว่าจะไม่มีการปิ๊บที่เส้นเสียงในอนาคต ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ L-Thongkum (2002b) ที่พบสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ไม่มีการปิ๊บที่เส้นเสียง [41/42/43/31/32]

8.1.1.2 การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงไทดำจากปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่สำคัญและทำให้เกิดการแปรตามภูมิภาคของเสียงภาษาไทดำคือการสัมผัสภาษากับภาษาไทย ภาษาลาว และภาษาเวียดนาม

ภาษาไทดำในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้วยการสัมผัสกับภาษาไทยมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับไทดำในประเทศลาวและประเทศเวียดนามซึ่งมีการสัมผัสกับภาษาลาวและภาษาเวียดนามน้อยกว่า ยกตัวอย่างการสัมผัสภาษาของภาษาไทดำถิ่นไทย ไทดำถิ่นลาว และไทดำถิ่นเวียดนามดังต่อไปนี้

ภาษาไทดำในประเทศไทย พยัญชนะกักก้อง *b-, *d-, *j-, *g- ได้เปลี่ยนเป็นเสียงไม่ก้องไม่พ่นลม p-, t-, c-, k- ในทุกถิ่น ภาษาไทดำถิ่นไทยและถิ่นลาวได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยและภาษาลาวจึงมีการใช้

รูปแปร *ph-*, *th-*, *ch/s-* ในทำนองเดียวกัน ภาษาไทดำถิ่นเวียดนามที่เมืองเซินลาและเตียนเบียนฟูก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาลาวเช่นเดียวกันเพราะมีการติดต่อกับคนลาว แต่เป็นส่วนน้อยเท่านั้น

พยัญชนะต้น **j-* และ **ʔj-* ได้รวมเสียงเป็นเสียง *z-* ในภาษาไทดำถิ่นเวียดนาม เนื่องด้วยรับเอาเสียง *z-* จากภาษาเวียดนามทางตอนเหนือ ในภาษาไทดำถิ่นไทยแทบทุกถิ่น พยัญชนะต้น **j-* และ **ʔj-* ได้รวมเสียงกันเป็นเสียง *j-* ยกเว้นภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด พยัญชนะต้น **j-* เปลี่ยนเป็นเสียง *ɲ-* ตามภาษาลาว (โสภิตา ถาวร, 2556)

นอกจากนี้ เสียง **ph-* > *ph-* ไทดำเวียดนามยังมีเสียง *f-* มาจากภาษาเวียดนาม เพราะภาษาเวียดนามไม่มีพยัญชนะต้น *ph-* การเปลี่ยนแปลงนี้สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นหลังจากที่ชาวไทดำย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่ภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะชาวไทดำในภูมิภาคนี้ออกเสียง **ph-* > *ph-* หากเป็นไปตามข้อสันนิษฐานนี้ ก็สอดคล้องกับทฤษฎีคลื่น (Wave Theory)² ว่าเมื่อภาษาในบริเวณที่เป็นแหล่งกำเนิดของภาษามีการเปลี่ยนแปลง บริเวณรอบนอกที่ห่างไกลออกไปจะรักษาภาษาดั้งเดิมก่อนการเปลี่ยนแปลงไว้ได้ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะ **ph-* > *f-* ในภาษาไทดำถิ่นเวียดนาม จึงไม่ส่งผลกระทบต่อภาษาไทดำถิ่นไทยในภูมิภาคตะวันตก (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2556) อย่างไรก็ดี L.-Thongkum (2002a) ได้ให้ข้อสังเกตว่า **ph-* มักจะเปลี่ยนเป็น *f-* เมื่ออยู่หน้าสระ **i* ในภาษาไทดำทุกถิ่น ซึ่งตรงกับภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด ที่พบ **ph->f-* ในคำเพียงคำเดียวคือ *fiŋ*²² ‘ผิง(ไฟ, แดด)’ (โสภิตา ถาวร, 2556) และอาจสันนิษฐานได้ว่าชาวไทดำที่บ้านนาป่าหนาดอพยพมาอยู่ที่จังหวัดเลยหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงเสียง **ph-* เป็น *f-* ในระยะแรกที่เวียดนาม อย่างไรก็ดีชาวไทดำบางคนในประเทศเวียดนามปัจจุบันออกเสียงรูปแปร *ph-* ซึ่งคาดว่ารับเอามาจากภาษาลาว ในทำนองเดียวกันชาวไทดำที่แขวงหลวงน้ำทาส่วนใหญ่ออกเสียง *f-* และส่วนน้อยออกเสียง *ph-* ด้วยอิทธิพลจากภาษาลาว ดังนั้นสันนิษฐานได้ว่าชาวไทดำที่แขวงหลวงน้ำทาได้อพยพมาอยู่ประเทศลาวหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลง **ph-* > *f-* แล้วเช่นกัน

พยัญชนะต้นควบกล้ำ 3 เสียง ได้แก่ **gw-* > *kw-*, **hɣw-* > *ɲw-*, **yw-* > *khw-* มีรูปแปรที่เป็นพยัญชนะต้นเดียว อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา ในภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด พบการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างชัดเจน อันเนื่องมาจากการสัมผัสกับภาษาไทยถิ่นอีสาน กล่าวคือพยัญชนะต้นควบกล้ำทุกเสียงเมื่อปรากฏหน้าสระ **a* **aa* จะเปลี่ยนเป็นพยัญชนะต้นเดียว และสระ **a* **aa* จะเปลี่ยนเป็นสระ *uo* Osatananda (1977) พบว่าภาษากลุ่มลาวเวียงจันทน์มีการเปลี่ยนแปลง *Cwa(a)* > *Cuo* เช่นกัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้นควบกล้ำเป็นพยัญชนะต้นเดียวและสระเดี่ยวเป็นสระประสมในภาษาไทดำจึงคาดว่าเกิดขึ้นจากอิทธิพลจากภาษาลาว

² อ่านเพิ่มเติมเรื่องทฤษฎีคลื่นได้ในหนังสือ *ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ* (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2560)

การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะท้าย *-k > -ʔ เมื่อตามหลังด้วยสระยาวโบราณระยะที่ 1 พบการเปลี่ยนแปลงกลับไปเป็น -k ด้วยอิทธิพลของภาษาไทยและภาษาลาวในผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาวจำนวนน้อย จึงนับว่าลักษณะเฉพาะของภาษาไทดำ Vʔ นี้จะยังคงอยู่ต่อไป

การเปลี่ยนแปลงของสระที่เกิดจากการสัมผัสภาษา พบในเรื่องของสระสั้นยาวซึ่งไม่มีการเปรียบเทียบกเว้นสระ a และ aa ซึ่งยังคงพบว่ามีเสียงแตกต่างอยู่ในภาษาไทดำทุกถิ่น ภาษาไทดำถิ่นไทยได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย จึงพบคู่เปรียบเทียบระหว่างสระสั้นยาวครบทุกเสียง (โสภิตา ถาวร, 2556) นอกจากนี้ยังพบการเปลี่ยนแปลงของสระอันเนื่องมาจากการยืมจากภาษาไทยและลาว การยืมไม่ได้ยืมคำมาทั้งคำ แต่ใช้การแทนที่สระไทดำด้วยสระที่ยืมมา (vowel replacement) ส่วนพยัญชนะและวรรณยุกต์ของคำคำนั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น คำตัวอย่างสองคำต่อไปนี้

*hniəwC > *niəw C1 > niw³¹ ‘นิว’

ไทดำถิ่นเวียงตนายังใช้สระประสม iə ไม่เปลี่ยนแปลง แต่ ไทดำถิ่นเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี และไทดำถิ่นลาว เปลี่ยนเป็นสระเดี่ยว i ตามภาษาไทยและลาว

*thuB > *thuB1 > thi³¹ ‘ที (หนึ่ง)’

(L-Thongkum, 2002a)

ไทดำถิ่นเวียงตนายังคงใช้สระไทดำดั้งเดิมคือ สระ u ในขณะที่ไทดำถิ่นเขาย้อย และไทดำถิ่นลาว ใช้สระ i ตามภาษาไทยและลาว

สระประสมที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทดำคือ *au ซึ่งตรงกับสระ aj ในภาษาไทยและเขียนด้วยไม่มีวรรณยุกต์ เช่นคำว่า *hɲauB > ɲauB1 ‘ใหญ่’ ก็มีผู้บอกภาษาไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาดวัยหนุ่มสาวแทนที่ด้วยสระภาษาไทยคือ aj แต่ก็เป็นส่วนน้อย ในภาษาไทดำถิ่นได้ รวมทั้งไทดำถิ่นลาวและเวียงตนาม ผู้บอกภาษาทุกวัยออกเสียงเฉพาะรูปแปร au นับได้ว่าผู้พูดภาษาไทดำยังคงรักษาสระประสมดั้งเดิมที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทดำได้ดีและตรงกับสระประสมของภาษาไทตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Pittayaporn, 2009b)

รูปแปรของสระไทดำส่วนใหญ่เกิดจากการยืมสระมาจากภาษาไทยและภาษาลาว แล้วเอาสระที่ยืมมานี้มาแทนที่สระไทดำเดิม ส่วนพยัญชนะและวรรณยุกต์ยังคงเดิม คำหลายคำในภาษาไทดำมีสระที่ตรงกับภาษาลาว ดังนั้นภาษาไทดำถิ่นลาวจึงมีการแทนที่สระค่อนข้างน้อย ในทางตรงข้ามภาษาไทดำมีสระที่ไม่ตรงกับภาษาไทยในคำหลายคำ ภาษาไทดำถิ่นไทยจึงพบการแทนที่ของสระมากกว่า

ระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทดำในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียงตนาม ยังคงมีจำนวนวรรณยุกต์ 6 วรรณยุกต์ดังเช่น L-Thongkum (2002b) Gedney (1964) Fippinger and Fippinger

(1974) และนักวิจัยคนอื่น ๆ ได้ศึกษาไว้ ระบบวรรณยุกต์มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมเป็นสองทางด้วยเงื่อนไขของสัทลักษณะพยัญชนะต้นที่ไม่ก้องและก้อง

ส่วนสัทลักษณะของวรรณยุกต์มีการแปรไปตามภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณยุกต์ A123 และ A4 อันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกคือการสัมผัสภาษา ในทำนองเดียวกับพยัญชนะและสระ การแปรของสัทลักษณะวรรณยุกต์ตามภูมิภาคนี้ทำให้เกิดสำเนียงไทดำที่หลากหลายในดินแดนอุษาคเนย์

สัทลักษณะของวรรณยุกต์ทั้ง 6 วรรณยุกต์ในภาษาไทยดำถิ่นเวียดนามและถิ่นลาวคล้ายกับสัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาไทยดำถิ่นเวียดนามในงานวิจัยของ Pittayaporn (2009a) และ L-Thongkum (2002b) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าภาษาไทยดำถิ่นเวียดนามและไทดำถิ่นลาวยังคงธำรงสัทลักษณะของวรรณยุกต์เดิมไว้ได้

ไทดำถิ่นไทยภาคใต้มีการเปลี่ยนแปลงของสัทลักษณะวรรณยุกต์มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับภาษาไทยดำถิ่นไทยในภูมิภาคตะวันตก รวมทั้งภาษาไทยดำถิ่นราชบุรีที่โสภิตา ถาวร และสมทรง บุรุษพัฒน์ (2560) ได้ศึกษา คือมีการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในช่อง A123 จากเสียงต่ำระดับเป็นเสียงขึ้นและ A4 จากเสียงสูงระดับเป็นเสียงขึ้นตก ด้วยอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาลาว พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) พบว่าภาษาลาวหลายถิ่นเช่นภาษาลาวถิ่นเลยและเวียงจันทน์มีสัทลักษณะของวรรณยุกต์ A1 เป็นเสียงขึ้นและสัทลักษณะของวรรณยุกต์ A234 เป็นเสียงตก (humped tone)

ส่วนไทดำถิ่นบ้านนาป่าหนาดมีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะ A123 จากต่ำระดับเป็นขึ้นตกด้วยอิทธิพลของภาษาไทยถิ่นเลยหรือลาวหลวงพระบาง พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) พบว่าภาษาเลย/ลาวเลย/ไทเลยพูดที่บ้านเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีสัทลักษณะของวรรณยุกต์ A23 เป็นเสียงต่ำขึ้นตก [132] ซึ่งคล้ายกับสัทลักษณะของภาษาไทยดำถิ่นบ้านนาป่าหนาด

8.1.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ของภาษาไทยดำสามารถใช้เกณฑ์พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมเป็นเกณฑ์หลัก ซึ่งพิจารณาจากสัทลักษณะของวรรณยุกต์ A ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในภาษาไทยดำในปัจจุบัน ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถแบ่งกลุ่มย่อยของภาษาไทยดำซึ่งสอดคล้องกับประวัติการย้ายถิ่นฐานของชาวไทดำในประเทศไทย

จากการสรุปสัทลักษณะของวรรณยุกต์หลักภาษาไทยดำในประเทศเวียดนาม (ภาษาไทยดำปัจจุบันต้นกำเนิด) ประเทศลาวและประเทศไทย (ภาษาไทยดำปัจจุบันอพยพ) พบว่าวรรณยุกต์ภาษาไทยดำประเทศเวียดนามที่จังหวัดเตียนเบียนฟู จังหวัดเอียนบ้าย (เมืองม่วย, เมืองเซินลา) และจังหวัดเซินลา รวมทั้งไทดำประเทศลาว (ซึ่งเป็นภาษาไทยดำปัจจุบันอพยพ) ยังมีพัฒนาการของวรรณยุกต์เป็นไปตามระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยดำ ทั้งการแยกเสียงรวมเสียงแบบ ABCD123-4, D=B และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ แต่เฉพาะไทดำปัจจุบัน

อพยพในประเทศไทยที่สัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ A เปลี่ยนแปลงไป คณะผู้วิจัยจึงได้จัดกลุ่มไทดำในประเทศไทยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ไทดำกลุ่มตะวันตก (ไทดำในภูมิภาคตะวันตกและภาคใต้) และไทดำกลุ่มตะวันออก (ถิ่นบ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย) ซึ่งมีพัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์จากภาษาไทดำดั้งเดิมที่เป็นวรรณยุกต์ระดับ คือ ต่ำระดับ (*A1) มาเป็นวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ ($[22] > [23]$ ในไทดำกลุ่มตะวันตก, $[22] > [242]$ ในไทดำกลุ่มตะวันออก) และสูงระดับ (*A2) มาเป็นวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ ($[243, 232]$ เฉพาะในภาษาไทดำกลุ่มตะวันตก)

การเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ A ของภาษาไทดำในภูมิภาคตะวันตกและภาษาไทดำที่บ้านนาป่าหนาดในภูมิภาคตะวันออกเฉยเหนือเป็นผลอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากไทดำกลุ่มตะวันตกอพยพเข้ามาประเทศไทยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2322 ซึ่งเป็นเวลาประมาณกว่า 200 ปี ขณะที่ไทดำกลุ่มตะวันออกอพยพตามหลังเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกที่จังหวัดลพบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2432 และครั้งที่สองที่บ้านนาป่าหนาดอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อปี พ.ศ. 2540 จากปัจจัยเรื่องระยะเวลาของการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของไทดำทั้งสองกลุ่มที่แตกต่างกันนี้เองสามารถใช้สนับสนุนความเข้มข้นของการสัมผัสภาษาได้เป็นอย่างดีที่ว่าวรรณยุกต์ A ในภาษาไทดำกลุ่มตะวันตกเปลี่ยนแปลงอย่างสมบูรณ์ไปก่อนภาษาไทดำกลุ่มตะวันออก

พัฒนาการของวรรณยุกต์ รวมทั้งพยัญชนะและสระของภาษาไทดำจากภาษาไทดำดั้งเดิมมาสู่ภาษาไทดำปัจจุบันในประเทศไทยทั้ง 2 กลุ่ม ในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกันและอิทธิพลของการสัมผัสภาษาดังได้กล่าวข้างต้นนี้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ถิ่นฐานและเส้นทางการอพยพย้ายถิ่นของชาวไทดำจากประเทศเวียดนาม (ไทดำต้นกำเนิด) มาสู่ประเทศไทย (ไทดำอพยพ) และเห็นร่องรอยความสัมพันธ์ระหว่างไทดำในประเทศไทยและไทดำในประเทศลาว

ไทดำกลุ่มตะวันตกในประเทศไทยย้ายถิ่นออกจากถิ่นฐานเดิมที่จังหวัดเขินลา 2 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 ผ่านเมืองเวียงจันทน์ มาตั้งรกรากครั้งแรกที่อำเภอเขาย้อย ในประเทศไทย เส้นทางที่ 2 ผ่านไปทางเมืองเชียงค้อ แขวงหัวพัน ดังนั้นไทดำในประเทศไทยจึงใกล้ชิดกับไทดำบ้านโพหนองและบ้านสบสาน เมืองเชียงค้อ แขวงหัวพันในประเทศลาว ไทดำกลุ่มตะวันออกในประเทศไทย ก่อนที่จะอพยพรอบที่ 2 มาอยู่ที่บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลยนั้น ได้มีการอพยพลงมาจากเมืองคุน แขวงเชียงขวาง เนื่องจากสภาพบ้านเมืองที่ย่อยยับจากสงครามและไม่พบเจอญาติที่กระจัดกระจาย ไทดำบางส่วนจึงตัดสินใจอพยพกลับมาสู่ประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งและตั้งรกรากที่บ้านนาป่าหนาดดังกล่าว นอกจากนี้จากการลงภาคสนามของคณะผู้วิจัยในปี 2558 พบข้อมูลว่าปราชญ์ไทดำจากบ้านนาป่าหนาดที่เป็นผู้นำการเก็บข้อมูลด้วยนั้นก็ได้บังเอิญพบเจอญาติที่เมืองคุนนี้ ดังนั้นไทดำกลุ่มตะวันออกในประเทศไทยจึงใกล้ชิดกับไทดำถิ่นบ้านเชียงเกี้ยวและบ้านม่วงไซย เมืองคุน แขวงเชียงขวางในประเทศลาว

พัฒนาการของเสียงพยัญชนะและสระดั้งเดิมสามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์รองในการจัดกลุ่มย่อยภาษาไทดำ ได้แก่ เกณฑ์ลำดับที่ (1)-(4) คือ (1) *ʔj- รวมเสียงกับ *j- (2) *khw- และ *kw-, gw-/_*a, a: (3) *ph- > f- และ (4) *-ɛ-/_*w เกณฑ์ทั้ง 4 นี้สามารถนำมาใช้จัดกลุ่มย่อยของภาษาไทดำได้ว่าไทดำในประเทศไทยมีความใกล้ชิดกับไทดำในประเทศลาวมากกว่าไทดำในประเทศเวียดนาม โดยไทดำกลุ่มตะวันออก ประเทศไทย ใกล้ชิดกับไทดำแขวงเชียงขวาง และไทดำกลุ่มตะวันตก ประเทศไทย ใกล้ชิดกับไทดำแขวงหัวพัน ไทดำกลุ่มตะวันตกและไทดำกลุ่มตะวันออกในประเทศไทยต่างก็แยกออกจากกันเป็นคนละกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับการใช้เกณฑ์พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม

การศึกษาพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ของภาษาไทดำตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการวิจัยทำให้เห็นว่าการสัมผัสภาษาเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พยัญชนะสระและวรรณยุกต์เกิดการแปรตามภูมิภาค และตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์จากเสียงไทดำดั้งเดิมมาเป็นไทดำปัจจุบันมีสาเหตุทั้งปัจจัยภายใน เช่น การออกเสียงให้ง่ายขึ้น และอิทธิพลของภาษาของชนกลุ่มใหญ่ซึ่งพูดในบริเวณที่ชาวไทดำอาศัยอยู่ การเปลี่ยนแปลงของเสียงที่กำลังดำเนินอยู่เริ่มปรากฏในกลุ่มผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาว ทำให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงเสียง ซึ่งยังไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเสียง เพราะจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาว แต่หากเวลาผ่านไป และมีการออกเสียงที่ยืมมาจากเสียงของชนกลุ่มใหญ่มากขึ้น ระบบเสียงของภาษาไทดำอาจมีการเปลี่ยนแปลงในที่สุด

8.2 คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ

ผลการวิจัยคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ ภาษาตระกูลไทอื่น ๆ และภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว เวียดนาม ได้ข้อสรุปและอภิปรายผลดังต่อไปนี้

8.2.1 สรุปผลการวิจัยคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ

ผลการวิจัยพบความแตกต่างในเรื่องจำนวนคำเรียกญาติพื้นฐาน การจำแนกมิติความแตกต่าง และลักษณะโครงสร้างคำเรียกญาติดังต่อไปนี้

8.2.1.1 จำนวนคำเรียกญาติพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทดำ ภาษาตระกูลไทอื่น ๆ และภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว เวียดนาม มีจำนวนคำเรียกญาติพื้นฐานตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ถึงรุ่นอายุ -3 แตกต่างกัน โดยภาษาบูยมีจำนวนมากที่สุดถึง 21 คำ รองลงมาคือภาษาจ้วงเหนือ จำนวน 19 คำ ซึ่งเป็นภาษาตระกูลไทกลุ่มเหนือเหมือนกัน ในขณะที่ภาษาไทยวนมีจำนวนคำเรียกญาติพื้นฐานน้อยที่สุดเพียง 14 คำ

8.2.1.2 การจำแนกมิติความแตกต่าง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าทุกภาษามีการจำแนกมิติความแตกต่าง 5 ประการเท่ากัน คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณามิติความแตกต่างในแต่ละรุ่นอายุ จะพบข้อสังเกตดังนี้

- 1) รุ่นอายุ +3 ทุกภาษาไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่
- 2) รุ่นอายุ +2 ทุกภาษามีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศ แต่ไม่จำแนกด้านสายเลือด และอายุ ส่วนการจำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ ไม่พบในภาษาไทยวน ไทกะลอม ไทใหญ่ และเวียดนาม
- 3) รุ่นอายุ +1 ทุกภาษามีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่
- 4) รุ่นอายุ 0 ทุกภาษามีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือดและอายุ แต่ไม่จำแนกฝ่ายพ่อหรือแม่ ส่วนการจำแนกเพศไม่พบในภาษาไทดำ (เพชรบุรี, นครปฐม, นครสวรรค์) และภาษาไทย
- 5) รุ่นอายุ -1 ทุกภาษามีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด แต่ไม่จำแนกด้านอายุและฝ่ายพ่อหรือแม่ ส่วนการจำแนกเพศพบในภาษาจ้วงเหนือและปุยเท่านั้น
- 6) รุ่นอายุ -2 ทุกภาษาไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่
- 7) รุ่นอายุ -3 ทุกภาษาไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่

8.2.1.3 ลักษณะโครงสร้างคำเรียกญาติ

จากการศึกษาระบบคำเรียกญาติในภาษาไทดำ ภาษาตระกูลไทอื่น ๆ และภาษามาตรฐานในประเทศไทย ลาว เวียดนาม พบว่าสามารถแบ่งคำเรียกญาติตามลักษณะโครงสร้างได้ 2 ประเภท คือ คำเรียกญาติที่เป็นคำเดี่ยว (single word) และคำเรียกญาติที่เป็นคำประสม (compound word) คำเรียกญาติที่เป็นคำเดี่ยวในเกือบทุกภาษามีจำนวนมากกว่าคำเรียกญาติที่เป็นคำประสม ยกเว้นภาษาไทดำในแขวงบ่อแก้วที่มีจำนวนเท่ากัน ลักษณะดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2543) อธิบายว่าระบบคำในภาษาตระกูลไทส่วนใหญ่เป็นภาษาคำโดดที่มีพยางค์เดียวและมีความหมายในตัวเอง

8.2.2 อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายตามประเด็นคำถามในการวิจัย และเพิ่มเติมประเด็นลักษณะร่วมของคำเรียกญาติภาษาตระกูลไทกับวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านคำเรียกญาติ โดยแบ่งการอภิปรายเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การได้รับอิทธิพลจากภาษาใหญ่ (majority language) ในคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ 2) การแปรของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ 3) ลักษณะร่วมของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาตระกูลไท และ 4) ลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านคำเรียกญาติ

8.2.2.1 การได้รับอิทธิพลจากภาษาใหญ่ (majority language) ในคำเรียกญาติพื้นฐาน ภาษาไทดำ

ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทดำยังคงศัพท์ดั้งเดิมของตนไว้ได้ โดยเห็นได้ชัดจากการเปรียบเทียบภาษาไทดำในเวียดนามกับภาษาเวียดนามซึ่งเป็นภาษาคนละตระกูล จะเห็นว่าคำศัพท์แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ส่วนคำศัพท์ภาษาไทดำบางคำที่เหมือนกับภาษาไทยหรือภาษาลาวนั้น เนื่องมาจากเป็นศัพท์ร่วมเชื้อสายของภาษาตระกูลไท ไม่ใช่ว่าการยืมคำแต่อย่างใด เช่น คำว่า *lă:n* ‘So So, So Da, Da So, Da Da’ และ *lě:n* ‘So So So, So So Da, So Da So, So Da Da, Da So So, Da So Da, Da Da So, Da Da Da’

อย่างไรก็ตาม จากบทความ “การแปรของคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติภาษาตระกูลไทในประเทศไทย” (อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ และสมทรง บุรุษพัฒน์, 2560) และการสอบถามผู้บอกภาษาชาวลาวในเมืองหลวงพระบาง ผู้วิจัยพบว่าภาษาลาวในแขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงน้ำทา และเมืองหลวงพระบาง ใช้คำว่า *môn* เรียกญาติในรุ่นอายุ +3 ซึ่งพบคำนี้เฉพาะภาษาไทดำที่พูดในประเทศไทย และจังหวัดเลย ประเทศไทย เท่านั้น ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า คำว่า *môn* น่าจะเป็นคำยืมจากภาษาลาว เนื่องจากไม่พบคำนี้ในภาษาไทดำที่ประเทศเวียดนามเลย คำเรียกญาติภาษาไทดำแท้ ๆ ในรุ่นอายุ +3 น่าจะเป็นคำว่า *hóʔ*/ *hó:k* มากกว่า

8.2.2.2 การแปรของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในแต่ละรุ่นอายุ มีการแปรทั้งในด้านคำศัพท์และระบบเครือญาติ คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำที่ใช้ศัพท์เหมือนกันทุกพื้นที่ ได้แก่ คำว่า *ʔă:i*, *ʔe:m*, *nôŋ*, *lùʔ*, *lă:n*, *lě:n* ซึ่งอยู่ในรุ่นอายุ +1, 0, -1, -2 และ -3 ตามลำดับ ส่วนคำอื่น ๆ มีการแปรโดยเกิดจากเปลี่ยนแปลงทางเสียง (sound change) และการเปลี่ยนแปลงทางคำ (lexical change) ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงทางเสียง (sound change)

เนื่องจากภาษาไทดำมีต้นกำเนิดในประเทศเวียดนาม การสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางเสียง จึงพิจารณาโดยเทียบกับภาษาไทดำในประเทศเวียดนามเป็นหลัก จากการวิเคราะห์ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงโดยการตัดเสียง (deletion) และเติมเสียง (addition) เช่น

hó:k → *hóʔ* (deletion)

ʔă:i.pù: → *pù:* → *ʔù:* (deletion)

ʔûwɔi → *ʔû:i* (deletion)

ʔa: → *ʔi:ʔa:* (addition)

nâ: → *ʔi:nâ:* (addition)

2) การเปลี่ยนแปลงทางคำ (lexical change)

การเปลี่ยนแปลงทางคำที่พบ เกิดจากการยืมคำศัพท์ (lexical borrowing) จากภาษาอื่น โดยมี 2 คำที่ยืมมาจากภาษาลาว ได้แก่ คำว่า *mǎ:n* ‘ทวด’ และ *ʔǎi.tʰǎu* ‘พ่อของแม่’ ซึ่ง L-Thongkum (2002a: 35) ระบุว่า เป็นคำยืมมาจากภาษาลาว คำเรียกญาติภาษาไทยคำดั้งเดิมในรุ่นอายุ +2 พุทที่เมืองเชินลา ประเทศเวียดนาม คือคำว่า *ʔǎi.ta:* ‘พ่อของแม่’ และ *ʔe:m.na:i* ‘แม่ของแม่’ โดยคำว่า *na:i* เป็นคำภาษาไทยดั้งเดิม พบในภาษาไทยคำไทดำ ไทแดง ไทใหญ่ และไทขาว (Li, 1977: 180) ส่วนภาษาไทยใช้คำว่า *jaai* เพราะไปปน (contamination) กับคำว่า *jaa* ‘แม่ของพ่อ’ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางคำนี้ปรากฏในภาษาไทยกลุ่มกลางและเหนือเช่นกัน ภาษาไทกลุ่มเหนือและกลุ่มกลางใช้คำว่า *taai/tai* ไม่ใช่ *jaai* และ *naai* เพราะไปตามคำว่า *taa* ‘พ่อของแม่’ (Li, 1977: 180-181) สรุปดังนี้ *taa* ‘พ่อของแม่’ *taai* ‘แม่ของแม่’ *jaa* ‘แม่ของพ่อ’ *jaai* ‘แม่ของแม่’

คำที่ใช้คู่กันบ่อยๆอาจจะไม่พัฒนาไปตามกฎเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงของเสียงตามปกติ แต่ตามอิทธิพลของคำที่ใช้คู่กันบ่อยๆ (วีระ โอศถาภิรัตน์, การสื่อสารส่วนตัว, 14 พฤศจิกายน 2559)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังตั้งข้อสังเกตคำว่า *ʔe:m* ‘แม่’ ในภาษาไทยดำน่าจะยืมมาจากคำว่า *em* ในภาษาเวียดนาม ซึ่งแปลว่าน้อง เนื่องจากสามีอาจเรียกภรรยาของตัวเองว่าน้อง โดยใช้คำในภาษาเวียดนาม เมื่อมีลูก ลูกเลยเรียกแม่ว่า *em* ตามพ่อ ส่วนสามีก็เรียกตัวเองว่าพี่ชาย แต่ใช้คำไทคือ *ʔǎi* ลูกจึงเรียกพ่อว่า *ʔǎi* ซึ่งลักษณะเช่นนี้คล้ายกับกรณีของคนพูดภาษาจีนแต้จิ๋วที่ใช้คำว่า (อา) เจ็ก ‘น้องชายของพ่อ’ แทนคำว่า ‘ป้าป๊า’ หรือ ‘เตี้ย’ ทำให้คำเรียกญาติเกิดการเปลี่ยนแปลง (วีระ โอศถาภิรัตน์, การสื่อสารส่วนตัว, 14 พฤศจิกายน 2559)

อีกข้อมูลหนึ่งที่สำคัญคือคำเรียกญาติในรุ่นอายุที่อาวุโสระดับสูงขึ้นไปมากกว่า 3 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ +4, รุ่นอายุ +5, รุ่นอายุ.....) และรุ่นอายุที่อาวุโสระดับต่ำลงมามากกว่า 3 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ -4, รุ่นอายุ -5, รุ่นอายุ.....) ที่คณะผู้วิจัยไม่ได้จัดทำรายการคำเพื่อสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา แต่ทุกครั้งที่สัมภาษณ์เสร็จสิ้น คณะผู้วิจัยจะสอบถามถึงคำเรียกญาติในรุ่นอายุเหล่านี้ด้วยเสมอ เพื่อดูว่าในภาษานั้นมีคำเรียกญาติสูงสุดต่ำสุดถึงรุ่นอายุเท่าใด จากการเก็บข้อมูลพบว่าภาษาไทยคำไทแดง ไทลื้อ ไทยวน ไทกะลอม และไทใหญ่ มีคำเรียกญาติถึงแค่รุ่นอายุ +3 (ยกเว้นไทดำในเวียดนาม) และรุ่นอายุ -4 โดยรุ่นอายุ -4 ทุกภาษาใช้คำว่า *lǎn* เหมือนกัน ส่วนภาษาไทยคำที่พูดในเวียดนาม ผู้วิจัยพบคำเรียกญาติถึงรุ่นอายุ +4 คือคำว่า *hæ?*

เมื่อพิจารณาคำว่า lǎn ที่เป็นศัพท์ร่วมเชื้อสายในภาษาตระกูลไท เปรียบเทียบกับคำว่า ลื้อ และ โหล่น ในภาษาไทย จะเห็นว่า โหล่น [lǎ:n] มีความใกล้เคียงกับ lǎn มากกว่า ต่างกันเพียงเสียงสระเท่านั้น ซึ่งเกิดขึ้นได้ในแง่ของการกลายเสียง เพราะทั้ง [o] และ [ɔ] เป็นสระหลัง (back vowel) ทั้งคู่ ผู้วิจัยจึงค่อนข้างมั่นใจว่าคำเรียก ‘ลูกของหล่น’ ในภาษาไทยคือคำว่า โหล่น โดยไม่ได้มีอิทธิพลมาจากเพลงพระราชนิพนธ์ “เราสู้” แต่อย่างใด

ส่วนการแปรด้านมิติความแตกต่าง พบในภาษาไทดำที่พูดในประเทศไทย กล่าวคือคำเรียกญาติรุ่นอายุ 0 ภาษาไทดำพื้นที่อื่น ๆ มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศสำหรับผู้ที่ยาวมากกว่าตนเอง โดยแยกเป็น pi:ʔâ:i ‘พี่ชาย’ กับ pi:ʔu̯oi ‘พี่สาว’ แต่ภาษาไทดำในจังหวัดเพชรบุรี นครปฐม และนครสวรรค์ ใช้คำว่า pi:ʔu̯oi หรือ ʔâ:i เรียกได้ทั้งพี่ชายและพี่สาว และในรุ่นอายุ +1 ภาษาไทดำในประเทศเวียดนามและลาว มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศสำหรับน้องของพ่อ โดยแยกเป็น ʔa:u ‘น้องชายของพ่อ’ กับ ʔa: ‘น้องสาวของพ่อ’ แต่ภาษาไทดำในจังหวัดนครปฐม เรียกทั้งน้องชายและน้องสาวของพ่อว่า ʔa: ซึ่งเป็นระบบเดียวกับคำเรียกญาติภาษาไทย นอกจากนี้ ภาษาไทดำในจังหวัดเพชรบุรียังใช้คำว่า ʔâ:i.lâ: เรียกทั้งน้องชายของพ่อ และน้องชายของแม่ และใช้คำว่า ʔi:ʔa: เรียกน้องสาวของพ่อ ʔi:nâ: เรียกน้องสาวของแม่ซึ่งเป็นระบบที่ต่างจากพื้นที่อื่น ๆ

8.2.2.3 ลักษณะร่วมของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาตระกูลไท

จากการเปรียบเทียบคำเรียกญาติภาษาตระกูลไท ซึ่งประกอบด้วย ภาษาไทดำ ไทแดง ไทลื้อ ไทวน ไทกะลอม ไทใหญ่ จ้วงเหนือ บูยี ภาษาไทย และภาษาลาว ผู้วิจัยพบลักษณะร่วมของคำเรียกญาติภาษาตระกูลไท ดังนี้

- 1) คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาตระกูลไทในรุ่นอายุ +3 รุ่นอายุ -2 และรุ่นอายุ -3 ไม่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่
- 2) รุ่นอายุ -1 ภาษาตระกูลไทส่วนใหญ่จะจำแนกมิติความแตกต่างเฉพาะด้านสายเลือดเท่านั้น ยกเว้นไทกลุ่มเหนือที่จำแนกความแตกต่างด้านเพศด้วย
- 3) รุ่นอายุ -1 รุ่นอายุ -2 และรุ่นอายุ -3 ส่วนใหญ่ใช้คำเรียกญาติคล้ายกัน คือคำว่า lû:k/ lùʔ, lǎ:n, lě:n
- 4) รุ่นอายุ 0 ภาษาตระกูลไทส่วนใหญ่จะจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศในผู้ที่ยาวมากกว่าตัวเอง ส่วนผู้ที่ยาวน้อยกว่าไม่มีการจำแนกเพศ
- 5) รุ่นอายุ +1 ภาษาตระกูลไทมีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านสายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่

6) รุ่นอายุ +2 ภาษาตระกูลไทส่วนใหญ่มีการจำแนกมิติความแตกต่างด้านเพศและฝ่ายพ่อแม่

8.2.2.4 ลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านคำเรียกญาติภาษาตระกูลไท

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมของผู้พูดภาษาตระกูลไทว่าเน้นระบบอาวุโส โดยเห็นได้จากในรุ่นอายุเดียวกันมีการแยกความแตกต่างทางอายุ เช่น รุ่นตัวเอง (รุ่นอายุ 0) มีคำว่า *pî*: ‘Br (o), Si (o)’ และ *nóng* ‘Br (y), Si (y)’ รุ่นอายุที่อาวุโสระดับสูงขึ้นไป 1 รุ่นอายุ มีคำว่า *lun* ‘Fa Br (o), Mo Br (o)’ และ *ʔa*: ‘Fa Si (y)’ สอดคล้องกับงานวิจัยคำเรียกญาติในภาษาคำเมืองของ วิภัสนรินทร์ ประพันธ์สิริ (2535) ที่ระบุว่าระบบอาวุโสเป็นลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมล้านนา ลักษณะดังกล่าวเป็นเหตุผลให้ผู้พูดภาษาตระกูลไท เวลาพบหน้ากันมักจะสอบถามเรื่องอายุ เพื่อจะได้แสดงความเคารพได้ถูกต้อง ต่างจากวัฒนธรรมตะวันตกที่ถือเป็นเรื่องไม่สุภาพ เพราะมองว่าการสอบถามอายุไม่ใช่เรื่องจำเป็น เนื่องจากในวัฒนธรรมตะวันตก รุ่นอายุเดียวกันไม่มีคำเรียกญาติที่แยกความแตกต่างทางอายุ เช่น รุ่นตัวเอง ในภาษาอังกฤษมีคำว่า brother ‘Br (o), Br (y)’ ที่หมายถึงพี่ชายหรือน้องชายก็ได้ รุ่นอายุที่อาวุโสระดับสูงขึ้นไป 1 รุ่นอายุ ในภาษาอังกฤษมีคำว่า uncle ‘Fa Br (o), Fa Br (y)’ ที่หมายถึงพี่ชายของพ่อหรือน้องชายของพ่อก็ได้

เมื่อมองในภาพรวมจะเห็นว่าระบบคำเรียกญาติในภาษาตระกูลไทไม่มีความซับซ้อนมากนัก ทั้งคำเรียกญาติฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ ซึ่งระบบดังกล่าวใกล้เคียงกับงานวิจัยของ Prasithrathsint (1996) ที่ศึกษาระบบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาจ้วงซึ่งเป็นภาษาตระกูลไทเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม แม้ข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้จะพบว่าคำเรียกญาติฝ่ายพ่อมีการจำแนกมิติความแตกต่างมากกว่าฝ่ายแม่ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีมากจนเป็นหลักฐานชี้ชัดว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทให้ความสำคัญกับญาติฝ่ายพ่อกว่า ดังนั้นจึงยากที่จะสรุปได้ว่าสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเป็นแบบการเน้นฝ่ายพ่อ (patrilineal) หรือการเน้นฝ่ายแม่ (matrilineal) โดยสังเกตเพียงระบบของคำเรียกญาติพื้นฐาน (อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ และสมทรง บุรุษพัฒน์, 2560)

8.3 ภาษาศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวน

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาภาษาศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยศึกษาจากผู้บอกภาษาชาวไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1) เพื่อวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยวนที่พูดในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ แบ่งกลุ่มภาษาไทยวนถิ่นต่าง ๆ และจัดทำแผนที่ภาษาศาสตร์วรรณยุกต์ของภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะสรุปผล และอภิปรายผล เป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

8.3.1 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยวน

สำหรับผลการศึกษาาระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ จากการศึกษาพบว่ามีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบ 5 รูปแบบ โดยทั้ง 5 รูปแบบนั้นวรรณยุกต์ช่อง A มีการแยกเสียงรวมเสียงแบบ A12-34 และมีลักษณะเฉพาะที่พบเหมือนกันคือ วรรณยุกต์ช่อง B มีเสียงเดียวกันกับวรรณยุกต์ช่อง DL แต่จะแตกต่างกันที่การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ช่อง B C และ D ดังนี้ รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 1 คือ วรรณยุกต์ B C และ D มีการแยกเสียงได้เป็น B123-4 C123-4 DL123-4 และ DS123-4 ปรากฏเสียงวรรณยุกต์จำนวน 6 หน่วยเสียง รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 1 นี้เป็นรูปแบบที่พบส่วนใหญ่จากผู้ออกภาษาจากงานวิจัยนี้และสอดคล้องกับงานวิจัยส่วนใหญ่จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้ว นอกจากรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 1 ที่กล่าวมา ผลการศึกษาจากงานวิจัยนี้ยังพบอีกว่ายังมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบอื่น ๆ คือ รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 2 คือ มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงเหมือนกับรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 1 แต่มีการรวมเสียงของเสียงวรรณยุกต์ช่อง B4 DL4 และ DS4 ทำให้ปรากฏเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง พบเฉพาะที่แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 3 เฉพาะวรรณยุกต์ช่อง B และ DL ไม่มีการแยกเสียง แต่วรรณยุกต์ช่อง C และ DS แยกเสียงเป็น C123-4 และ DS123-4 ทำให้ปรากฏเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง พบที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ และแขวงไซยะบุรี ประเทศลาว และรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 4 มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงเหมือนกับรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 1 แต่มีการรวมเสียงของเสียงวรรณยุกต์ช่อง B4 DL4 และ DS4 นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ช่อง A34 กับ B123 อีกด้วยทำให้ปรากฏเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง พบเฉพาะที่จังหวัดราชบุรี

จากผลการศึกษาวิจัยนี้พบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียง 4 รูปแบบดังที่ได้กล่าวไปเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับงานจากการสังเคราะห์ที่มีผู้ทำไว้แล้วนั้น พบว่าทั้ง 4 รูปแบบพบในการสังเคราะห์งานวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้ว ยกเว้นรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนจากการศึกษาวิจัยของ อรทัย เจือจันอัด (2530) ที่ศึกษาระบบวรรณยุกต์ภาษาถิ่นยวนที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ที่มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบ A12-34 BCD123-4 แต่มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ช่อง B34 C123 และ DL4 ซึ่งมีความเป็นไปได้ที่ผู้พูดภาษาไทยวนในจังหวัดนครราชสีมาเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ท่ามกลางผู้ที่ใช้ภาษาไทยถิ่นโคราช อันเป็นภาษาที่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ภาษาไทยวนที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ของอรทัย เจือจันอัด (2530) จึงอาจได้รับอิทธิพลมาจากภาษาไทยถิ่นโคราช แต่เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าจากผลการศึกษาของงานวิจัยนี้ที่เก็บข้อมูลจากผู้ออกภาษาที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 1 เปรียบเทียบกับรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงจากงานวิจัย ภาษาไทยวนที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ของอรทัย เจือจันอัด (2530) งานวิจัยเรื่องเสียงวรรณยุกต์ภาษาโคราช ของ Wanna Pudhitanakul (1979) ผลการศึกษาพบว่าเสียงภาษาโคราชแบ่งออกเป็น 3 ระบบ คือ ระบบวรรณยุกต์ 4

หน่วยเสียง 5 หน่วยเสียง และ 6 หน่วยเสียง ซึ่งในงานของ Wanna ระบุว่าอำเภอสีคิ้ว พบว่ามีระบบวรรณยุกต์ 2 แบบ คือ 4 หน่วยเสียง และ 6 หน่วยเสียง ดังนี้

ตารางที่ 36 แสดงการเปรียบเทียบรูปแบบการรวมเสียงของวรรณยุกต์ B4 = C123 = DL4 ของอรรถัย เจือจันอัด (2530) กับงานวิจัยนี้ที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา และ Wanna Pudhitanakul (1979)

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.5	ว.3	ว.1
2					
3	ว.2	ว.4	ว.6	ว.4	ว.5
4					

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงจากงานวิจัยนี้

อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.4	ว.3	ว.1
2					
3	ว.2	ว.4	ว.5	ว.4	ว.5
4					

รูปแบบการรวมเสียงจากงานวิจัยของ

อรรถัย เจือจันอัด (2530)

	A	B	C	DL	DS	
1	၁.1	၁.4	၁.5		၁.4	
2	၁.2		၁.6	၁.5		
3						
4	၁.3	၁.3	၁.6		၁.2	

รูปแบบการรวมเสียง 6 วรรณยุกต์

จากงานวิจัยของ Wanna Pudhitanakul (1979)

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3			ว.1
2	ว.2	ว.4			
3					
4					

รูปแบบการรวมเสียง 4 วรรณยุกต์

จากงานวิจัยของ Wanna Pudhitanakul (1979)

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของงานวิจัยนี้ งานของอรรถัย เจือจันอัด (2530) และ Wanna Pudhitanakul (1979) ที่ต้องการพิสูจน์ว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ที่วรรณยุกต์ช่อง B4 = C123 = DL4 ของอรรถัย เจือจันอัด (2530) น่าจะมีอิทธิพลจากภาษาไทยโคราช ซึ่งจากการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่างานของอรรถัย เจือจันอัด (2530) มีรูปแบบใกล้เคียงกันกับงานวิจัยของ Wanna Pudhitanakul (1979) ที่มี 4 วรรณยุกต์ แต่ก็ไม่ได้มีรูปแบบการรวมเสียงเหมือนกันทีเดียวเนื่องจากงานของ Wanna Pudhitanakul (1979) ที่มี 4 วรรณยุกต์

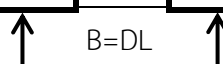
ช่อง C มีการรวมเสียงเป็นแบบ C1-234 ซึ่งแตกต่างจากงานของอรรถัย เจือจันอัด (2530) ที่เป็น C123-4 แต่ผู้วิจัยกลับพบว่ารูปแบบการรวมเสียง B4 = C123 = DL4 (อรรถัย เจือจันอัด, 2530) มีรูปแบบคล้ายกับระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยของ Kanita Chaimano (2009) และ Chommanad Intajamornrak (2011) ดังตารางที่ 37

ตารางที่ 37 แสดงการเปรียบเทียบรูปแบบการรวมเสียงของวรรณยุกต์ B4 = C123 = DL4 ของอรรถัย เจือจันอัด (2530) กับงานวิจัยของ Kanita Chaimano (2009) และ Chommanad Intajamornrak (2011)

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.4	ว.3	ว.1
2					
3	ว.2	ว.4	ว.5	ว.4	ว.5
4					

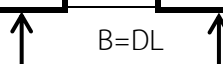
รูปแบบการรวมเสียงจากงานวิจัยของอรรถัย เจือจันอัด (2530)

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.4	ว.3	ว.1
2					
3	ว.2	ว.4	ว.5	ว.4	ว.4
4					

งานวิจัยภาษาไทยของ Kanita Chaimano (2009)

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.4	ว.3	ว.1
2					
3	ว.2	ว.4	ว.5	ว.4	ว.4
4					

งานวิจัยภาษาไทยของ

Chommanad Intajamornrak (2011)

จากการเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในตารางที่ 37 มีความเป็นไปได้ว่าภาษาไทยวนที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัด นครราชสีมาที่พบในงานของอรรถัย เจือจันอัด (2530) ผู้บอกภาษากลุ่มนี้อาจมีการพัฒนาวรรณยุกต์โดยมีการ ผสมผสานกับภาษาไทย เนื่องจากจากประวัติชาวไทยวนตั้งแต่โบราณจะมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้เคียงกัน หรือ อยู่ร่วมกันกับชาวไทลื้อ จึงทำให้มีการพัฒนาวรรณยุกต์จากภาษาไทย นอกจากนี้อาจจะเปรียบเทียบเรื่องของ ระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปจะพบว่างานของอรรถัย เจือจันอัด ศึกษาไว้เมื่อปี พ.ศ. 2530 ซึ่งห่างจากการ ศึกษาวิจัยนี้ที่เก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2559 เป็นระยะเวลา 29 ปี ซึ่งอาจจะมาจากการเจริญเติบโตของเมือง การ คมนาคม ทำให้ชาวไทยวนที่อำเภอสีคิ้วสามารถติดต่อสื่อสารกันกับชาวไทยวนกลุ่มอื่น ๆ ได้ง่ายและสะดวกขึ้น กอปรกับชาวไทยวนมีการส่งเสริมให้รักษาดำรงไว้ซึ่งภาษาและวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น ดังนั้นชาวไทยวน บางกลุ่มที่คิดว่าตนมีสำเนียงพูดไม่เหมือนก็จะมีการเรียนรู้หรือเรียนแบบจากชาวไทยวนกลุ่มใหญ่ ซึ่งก็ตรงกับ

ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้พบว่าปัจจุบันชาวไทยวนที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงอยู่ในกลุ่มเดียวกับกลุ่มที่มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 1 ที่พบมากที่สุด เพื่ออ้างไว้ซึ่งภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของความเป็นชาวไทยวนของตน

ส่วนสัทลักษณะของแต่ละเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยวนที่พบในรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงแบบที่ 1 ที่พบส่วนใหญ่ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

วรรณยุกต์ที่ 1 ปรากฏในช่อง A12 ประกอบด้วย 2 หน่วยเสียงย่อย คือ หน่วยเสียงย่อยที่ 1 ปรากฏในช่อง A12 และหน่วยเสียงย่อยที่ 2 ปรากฏในช่อง DS123 มีสัทลักษณะเป็นเสียงเดียวกันคือเสียงกลางต่ำขึ้น [24]

วรรณยุกต์ที่ 2 ปรากฏในช่อง A34 ประกอบด้วย 2 หน่วยเสียงย่อย คือ หน่วยเสียงย่อยที่ 1 ปรากฏในช่อง A34 และหน่วยเสียงย่อยที่ 2 ปรากฏในช่อง DS123 มีสัทลักษณะเป็นเดียวกันคือเสียงกลางขึ้น [35]

วรรณยุกต์ที่ 3 ปรากฏในช่อง B123 และ DL123 สัทลักษณะเป็นเสียงกลางค่อนข้างต่ำระดับ [22]

วรรณยุกต์ที่ 4 ปรากฏในช่อง B4 และ DL4 สัทลักษณะเป็นเสียงกลางสูงตก [42]

วรรณยุกต์ที่ 5 ประกอบด้วย 2 หน่วยเสียงย่อย คือ หน่วยเสียงย่อยที่ 1 ปรากฏในช่อง C123 สัทลักษณะเป็นเสียงกลางสูงระดับและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง [44?] และหน่วยเสียงย่อยที่ 2 ปรากฏในช่อง DS4 สัทลักษณะเป็นเสียงกลางค่อนข้างสูงระดับ [44]

วรรณยุกต์ที่ 6 ปรากฏในช่อง C4 ประกอบด้วย 2 หน่วยเสียงย่อย คือ หน่วยเสียงย่อยที่ 1 ปรากฏในช่อง C4 สัทลักษณะเป็นเสียงกลางค่อนข้างสูงตก [42] และหน่วยเสียงย่อยที่ 2 ปรากฏในช่อง DS4 มีสัทลักษณะเป็นเดียวกันคือเสียงกลางค่อนข้างสูงตกและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง [42?]

จากสัทลักษณะของแต่ละเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยวนที่พบจากงานวิจัยนี้เมื่อเปรียบเทียบกับงานจากการสังเคราะห์ที่มีผู้ทำไว้แล้วนั้นพบว่า วรรณยุกต์ช่อง A12 A34 B123 B4 C123 C4 DL123 และ DL4 มีสัทลักษณะหลักเหมือนกัน ต่างกันเพียงเล็กน้อยที่ระดับเสียง เช่น ผลจากการศึกษาวิจัยนี้จะพบว่าเสียง A12 เป็นเสียงกลางต่ำ-ขึ้น แต่จากการสังเคราะห์ที่มีผู้ทำไว้แล้วเป็นเสียงต่ำ-ขึ้น เป็นต้น ซึ่งถือว่าไม่มีความแตกต่างในระดับหน่วยเสียง แต่ถือว่ามีความแตกต่างในระดับหน่วยเสียงย่อย สำหรับสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนที่พบว่ามีแตกต่างจากการเปรียบเทียบผลการศึกษาจากงานวิจัยนี้กับงานจากการสังเคราะห์ที่มีผู้ทำไว้แล้วนั้น คือ วรรณยุกต์ช่อง DS123 และ DS4 ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์ตรงกับช่องวรรณยุกต์อื่น ๆ ได้หลากหลาย ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้ดังตารางที่ 38

ตารางที่ 38 แสดงวรรณยุกต์ช่อง DS123 และ DS4 ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์ตรงกับช่องวรรณยุกต์อื่น ๆ ได้หลากหลาย จากการเปรียบเทียบสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ที่พบจากงานวิจัยนี้กับงานสังเคราะห์จากที่มีผู้ทำไว้แล้ว

	พบใน		ระบุงานวิจัย
	งานวิจัยนี้	การสังเคราะห์ที่มีผู้ทำไว้	
A12 = DS123	√	√	เบญจวรรณ สุนทรากุล (2505) , กรรณิการ์ วัฒนเกษม (2549) , ช่อนกลิ่น พิเศษสกลกิจ (2516), จริญญา บุญพันธ์ และคณะ (2524), วรลักษณ์ เดชะปทุมวัน (2547), Anirut Tanlaput (1988), Chommanad Intajamornrak (2009), Chommanad Intajamornrak (2013), มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์ (2553), อรทัย เจือจันอัด (2530), Wipawan Plungsuwan (1981), วนิดา สารพร (2531), รุ่งนภา เกียรติถาวร (2541), ปิยะวัฒน์ วังซ้าย (2550), เสน่ห์ ชาวขมิ้น (2531)
A34 = DS123	√	√	Cooper, Michael. (1997), Aimkamon Bunmee (2007), วิภาวรรณ ถิ่นจันทร์ (2558), Hudak, T. J. (2008), Brown, J. Marvin. (1965), พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2555)
C123 = DS4	√	√	Wipawan Plungsuwan (1981)
C123 = DS123		√	ประไพพรรณ กวีเกษม (2554), Brown, J. Marvin. (1965)
C4 = DS4	√	√	Brown, J. Marvin. (1965), Wilaiwan Wichienrot Khanittanan (1973)

นอกจากนี้ ผลการศึกษาภาษาไทยวันยังปรากฏระบบวรรณยุกต์รูปแปรหรือสัทลักษณะแปร ที่ได้จากผู้บอกภาษาที่มาจาก 14 จังหวัดในประเทศไทย 3 แขวงในประเทศลาว และ 1 เมืองในประเทศเมียนมาร์ ทำให้มีความหลากหลายของเสียงวรรณยุกต์ อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจากเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นสัทลักษณะหลักและสัทลักษณะแปรพบว่า วรรณยุกต์ช่อง A12 สามารถแยกตามลักษณะของเสียงเป็น เสียงกลางต่ำ-ขึ้น และเสียงกลาง-ตก-ขึ้น วรรณยุกต์ช่อง A34 แยกตามลักษณะของเสียงเป็น เสียงกลาง-ระดับ และเสียงกลาง-ขึ้น วรรณยุกต์ช่อง B123 และ DL123 แยกเป็นเสียงกลางต่ำ-ระดับ และเสียงกลาง-ตก วรรณยุกต์ช่อง B4 และ DL4 แยกเป็นเสียงกลางสูง-ตก และเสียงกลางต่ำ-ตก วรรณยุกต์ช่อง C123 แยกเป็นเสียงกลางสูง-ระดับและจบด้วย

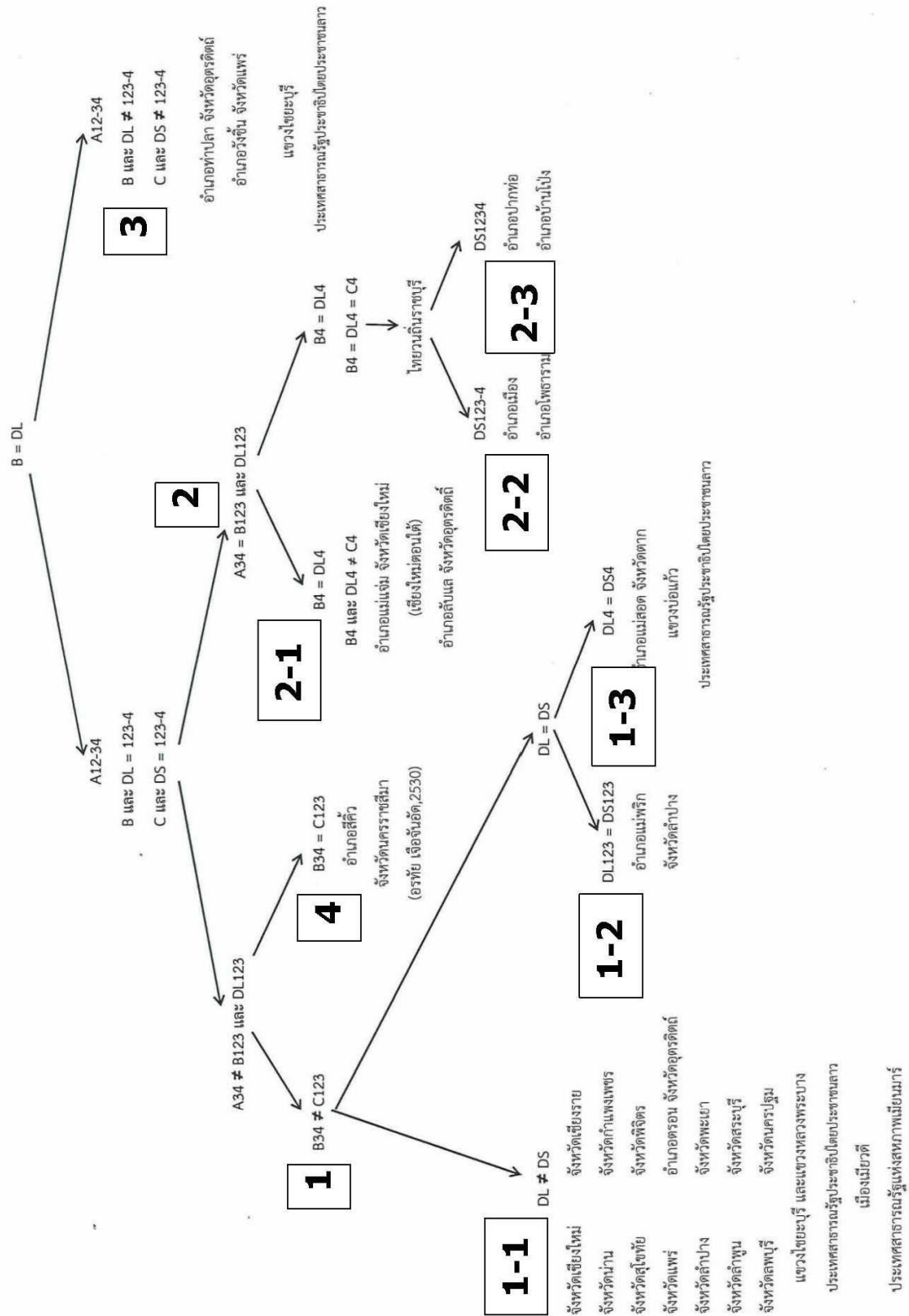
เสียงกักที่เส้นเสียง และกลางสูง-ตกและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง และวรรณยุกต์ช่อง C4 แยกเป็นเสียงกลางสูง-ตกและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง และเสียงกลางสูง-ขึ้นและจบด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง

8.3.2 การแบ่งกลุ่มภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ

ผลการศึกษาการแบ่งกลุ่มภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ที่จะกล่าวนี้เป็น การแบ่งกลุ่มย่อยโดยใช้ 2 เกณฑ์ คือ เกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์และการใช้สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C เป็นเกณฑ์ ดังนี้

8.3.2.1 เกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์

การจัดกลุ่มย่อยภาษาไทยวนโดยเกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์

ผลจากการแบ่งกลุ่มภาษาไทยวนโดยเกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ สามารถจัดได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 (กลุ่มภาษาไทยวนถิ่นเหนือ) พบใน 15 จังหวัดของประเทศไทย คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิจิตร จังหวัดแพร่ อำเภอดรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดลำปาง จังหวัดพะเยา จังหวัดลำพูน จังหวัดตาก จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี และจังหวัดนครปฐม 3 แขวง ในประเทศลาว คือ แขวงไชยบุรี แขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงพระบาง และในประเทศเมียนมาร์พบที่เมืองเมียวดี สามารถแบ่งออกเป็นถิ่นย่อยลงไปได้อีก 3 ถิ่น ดังนี้

ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 – 1	ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 – 2	ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 – 3
จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิจิตร จังหวัดแพร่ อำเภอดรอน จังหวัด อุตรดิตถ์ จังหวัดลำปาง จังหวัด พะเยา จังหวัดลำพูน จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี แขวงไชยบุรี แขวงหลวงพระบาง และเมืองเมียวดี	อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง (Arirut Tanlaput, 1988)	อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์, 2553) และแขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว (งานวิจัยนี้)
A12-34	A12-34	A12-34
BCD123-4	BCD123-4	BCD123-4
DL ≠ DS	DL123 = DS123	DL4 = DS4

2. ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) แบ่งออกเป็นถิ่นย่อยลงไปได้อีก 3 ถิ่น ดังนี้

ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 – 1	ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 – 2	ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 – 3
อำเภอมะเณร จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	อำเภอเมืองและอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	อำเภอบางแพและอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
A12-34	A12-34	A12-34
B และ C123-4	B และ C123-4	B และ C123-4
DL123-4	DL123-4	DL123-4
DS123-4	DS123-4	DS1234
A34 = B123 = DL123	A34 = B123 = DL123	A34 = B123 = DL123
B4 = DL4 ≠ C4	B4 = C4 = DL4	B4 = C4 = DL4

3. ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 3 (กลุ่มภาษาไทยวนท่าปลา-วังชิ้น-ไชยะบุรี) พบที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ประเทศไทย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ (วิลาวรรณ ถิ่นจันทร์) และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว มีการแยกเสียงรวมเสียงแบบ A12-34, B และ DL 1234 C และ DS 123-4

4. ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 4 (กลุ่มภาษาไทยวนสีคิ้ว) พบอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา (อรทัย เจือจิตต์, 2530) มีการแยกเสียงรวมเสียงแบบ A12-34 BCD123-4 B4 = C123 = DL4

8.3.2.2 เกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C สามารถแยกออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่1 กลุ่มเชียงใหม่-เถิน-กำแพงเพชร มีลักษณะสัทลักษณะของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือ ระดับ-ขึ้น (Level – Rising) พบที่อำเภอเมือง อำเภอสารภี และอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนเหนือ) อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำพูน จังหวัดตาก จังหวัดลพบุรี (Wilaiwan,1973) จังหวัดนครราชสีมา แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว และเมืองเมียวดี ประเทศเมียนมาร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเชียงใหม่-เชียงใหม่ มีลักษณะสัทลักษณะของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือ ระดับ-ตก (Level – Falling) พบที่อำเภอมะเณร จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ตอนใต้) อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อำเภอลับแล และอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิจิตร จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดสระบุรี และจังหวัดลพบุรี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มเสียงราย-ลำปาง มีลักษณะสัทลักษณะของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือ ขึ้น-ขึ้น (Rising – Rising) พบที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง แขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว

กลุ่มที่ 4 กลุ่มน่าน-แพร่ มีลักษณะสัทลักษณะของวรรณยุกต์ช่อง A34 และ C4 คือ ขึ้น-ตก (Rising – Falling) พบที่อำเภอตรอน และอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดพะเยา จังหวัดลำปาง (Brown, 1965) แขวงไชยบุรี ประเทศลาว

นอกจากผลที่ได้ดังกล่าวไปแล้วนั้น ผลการวิจัยยังพบว่าสามารถแบ่งถิ่นย่อยเฉพาะถิ่นได้ ดังที่พบว่าภาษาไทยวนที่พบในบางจังหวัดสามารถแบ่งออกเป็นสำเนียงย่อยของแต่ละจังหวัด คือ

1) ภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่ จากการศึกษานี้มี 2 สำเนียง คือ สำเนียงเชียงใหม่ (ตอนเหนือ) พบบริเวณพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอสารภี และอำเภอหางดง และสำเนียงเชียงใหม่ (ตอนใต้) พบบริเวณอำเภอแม่แจ่ม และสำหรับเสียงกลางสูง-ขึ้น-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย ที่พบที่เชียงใหม่ จากงานของ Brown J. Marvin (1965) กรรณิการ์ วัฒนเกษม (2549) และจรรยา บุญพันธ์ และคณะ (2524) นั้นเป็นสัทลักษณะแปรของเสียงในภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่ (ตอนเหนือ)

2) ภาษาไทยวนถิ่นอุตรดิตถ์ จากการศึกษานี้มี 2 สำเนียง คือ สำเนียงอุตรดิตถ์ (ฝั่งตะวันตก) พบที่อำเภอตรอน และอำเภอลับแล และสำเนียงอุตรดิตถ์ (ฝั่งตะวันออก) พบที่อำเภอท่าปลา

3) ภาษาไทยวนถิ่นเชียงราย จากการศึกษานี้มี 2 สำเนียงคือ สำเนียงอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และสำเนียงอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

4) ภาษาไทยวนถิ่นลำปาง จากการศึกษานี้มี 2 สำเนียงคือ สำเนียงลำปาง (ตอนเหนือ) และสำเนียงลำปาง (ตอนใต้) ที่พบที่อำเภอเถิน และอำเภอแม่พริก

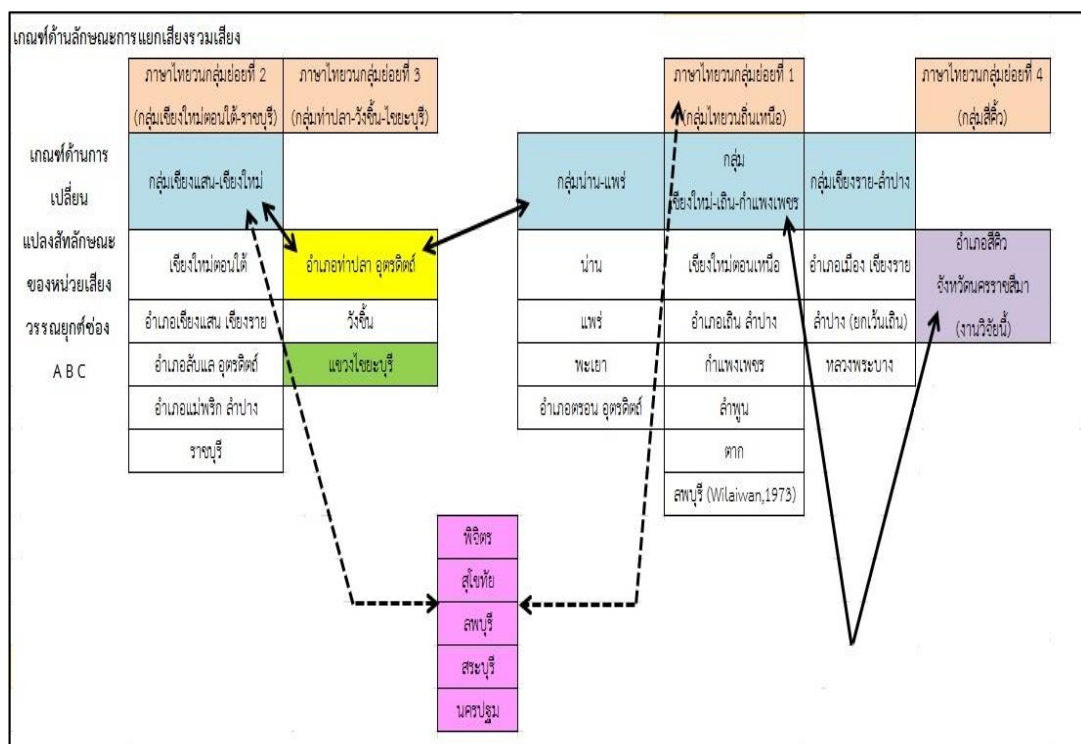
5) ภาษาไทยวนถิ่นแพร่ จากการศึกษา มี 2 สำเนียงคือ สำเนียงแพร่ (ตอนเหนือ) และสำเนียงแพร่ (ตอนใต้) ที่อำเภอวังชิ้น

6) ภาษาไทยวนถิ่นน่าน จากการศึกษาพบว่ามี 2 สำเนียง คือ สำเนียงน่าน และสำเนียงที่พบที่บ้านนาผา และบ้านผาสุกพัฒนา จังหวัดน่าน

สำหรับภาษาไทยวนถิ่นลำปาง สำเนียงลำปาง (ตอนใต้) ที่พบที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง พบสำเนียงย่อย 2 สำเนียง คือ เสียงวรรณยุกต์ช่อง A12 ที่พบจากงานวิจัยของ Anirut Tanlaput (1988) พบว่าเป็นเสียงกลาง-ตก-ขึ้น ซึ่งเหมือนกันกับเสียงวรรณยุกต์ของผู้บอกภาษากลุ่มหนึ่งที่พบในงานวิจัยนี้ ส่วนงานของ Aimkamon Bunmee (2007) ที่พบว่าเสียงวรรณยุกต์ที่พบที่อำเภอเถิน เป็นเสียงต่ำขึ้น ซึ่งเหมือนผู้บอกภาษาอีกกลุ่มของงานวิจัยนี้ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าจากงานของ Anirut Tanlaput ได้ศึกษาวิจัยในปี 1988 จนกระทั่งมาถึงงานวิจัยของ Aimkamon Bunmee ที่ศึกษาไว้ปี 2007 ซึ่งมีระยะห่างกัน 19 ปี และงานวิจัยนี้เป็นการ

ศึกษาวิจัยโดยเก็บข้อมูลปี 2016 ซึ่งห่างจาก Anirut Tanlaput และ Aimkamon Bunmee เป็นระยะเวลา 28 ปีและ 9 ปี ตามลำดับ ซึ่งปัจจุบันที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปางปัจจุบันพบเสียงวรรณยุกต์ช่อง A12 มีทั้ง 2 เสียงย่อย อันเนื่องจากระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปที่ตั้งเดิมชาวไทยวนที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปางมีเสียงกลาง-ตก-ขึ้น และต่อมาพัฒนาตามเสียงวรรณยุกต์ช่อง A12 ของชาวไทยวนที่อำเภออื่นที่มีเสียง ต่ำ-ขึ้น จึงทำให้ปัจจุบันชาวไทยวนที่อำเภอเถินจึงพบทั้ง 2 กลุ่ม

จากการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทยวนที่ใช้ในวัดกรรมร่วม 2 เกณฑ์คือ เกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์และเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C เมื่อมาหาความสัมพันธ์ร่วมเราสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 18 นี้

ภาพที่ 18 การหาความสัมพันธ์ร่วมของเกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์และเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C

จากการหาความสัมพันธ์ร่วมของเกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์และเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C พบว่าเกณฑ์ด้านการแยกเสียงรวมเสียงภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 (ภาษาไทยวนถิ่นเหนือ) พบครอบคลุมทั้ง 4 กลุ่มจากเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลง

สัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) พบความสัมพันธ์ร่วมส่วนใหญ่ตามเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของหน่วยเสียง

วรรณยุกต์ช่อง A B และ C ในกลุ่มเชียงแสน-เชียงใหม่ ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 3 (กลุ่มท่าปลา-วังชิ้น-ไชยะบุรี) พบว่าทั้ง อำเภوتاปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ และแขวงไชยะบุรี มีเสียงที่พบตามเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลง

สัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C ใน 2กลุ่ม คือ กลุ่มเชียงแสน-เชียงใหม่ ยกเว้นอำเภوتاปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่พบใน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเชียงแสน-เชียงใหม่ และกลุ่มน่าน-แพร่ และ ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 4 (กลุ่มไทยวนสี่คว่ำ) มีเสียงที่พบตามเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C ในกลุ่มเชียงใหม่-เถิน-กำแพงเพชร ซึ่งจากความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้พบว่า

1. จังหวัดพิจิตร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครปฐม พบ ผู้บอกภาษา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีการแยกเสียงรวมเสียง ภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 1 (ภาษาไทยวน ถิ่นเหนือ) และภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) ซึ่งทั้งสองกลุ่มยังคงมีความสัมพันธ์ร่วมจากเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C ในกลุ่มเชียงแสน-เชียงใหม่ ซึ่งสามารถสันนิษฐานได้ว่าชาวไทยวนที่พบทั้ง 5 จังหวัดนี้ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการอพยพโยกย้ายในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เพราะในการเทศน์ชาวไทยวนครั้งนั้นเป็นไปได้อันมีกลุ่มชาวไทยวนทั้งกลุ่มย่อยที่ 1 (ภาษาไทยถิ่นเหนือ) และกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเชียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) อพยพมาร่วมกัน ทำให้มีการสัมผัสภาษาอันเนื่องจากการติดต่อสื่อสารของทั้งสองกลุ่ม แต่แต่ละกลุ่มก็ยังคงรักษาความเป็นตัวตนเฉพาะกลุ่มของตนไว้จากเกณฑ์การแยกเสียงรวมเสียง ถึงแม้ว่าจะมีสัทลักษณะของ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C ไปในทิศทางเดียวกัน

2. อำเภوتاปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ พบผู้บอกภาษามีการแยกเสียงรวมเสียงตามภาษาไทยวนกลุ่มย่อยที่ 3 (กลุ่มท่าปลา-วังชิ้น-ไชยะบุรี) แต่พบมีสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเชียงแสน-เชียงใหม่ และกลุ่มน่าน-แพร่ ซึ่งจากคำบอกเล่าของ ประวัติชาวไทยวนท่าปลา (ไชยนารายณ์, ปีที่ 36 ฉบับที่ 12 หน้า 4) ระบุว่า บริเวณอำเภوتاปลา ปัจจุบันยังพบหลักเขตแดนระหว่างนครน่านกับอาณาจักรอยุธยา เป็นหลักหินที่บ้านผาเลือด ซึ่งอดีตอำเภوتاปลาขึ้นตรงกับนครน่านที่เรียกว่า น่านใต้ แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2465 จึงโอนมาอยู่ภายใต้จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งทำให้เห็นชัดเจนว่าบริเวณอำเภوتاปลาเดิมในสมัยอยุธยาเป็นเมืองทางผ่านหรือเป็นประตูสู่อาณาจักรน่าน หรือนครน่าน ซึ่งสามารถสันนิษฐานได้ว่าแต่เดิมชาวไทยวนที่มีสัทลักษณะของหน่วยเสียงเป็นแบบกลุ่มน่าน-แพร่ แต่ต่อมาเมื่อเมืองเชียงแสนแตกและมีการเทศน์ชาวไทยวนกลุ่มหนึ่งมาที่น่านในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ทำให้พบสัทลักษณะของหน่วยเสียงจากกลุ่มที่อพยพมาเป็นแบบกลุ่มเชียงแสน-เชียงใหม่ และทำให้ปัจจุบันพบว่าผู้บอกภาษาทั้ง 2 กลุ่ม

3. อำเภอวังซิ่น จังหวัดแพร่ และแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว พบผู้บอกภาษามีการแยกเสียงรวมเสียงตามภาษาไทวนกลุ่มย่อยที่ 3 (กลุ่มท่าปลา-วังซิ่น-ไชยะบุรี) แต่พบมีสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C เป็นกลุ่มน่าน-แพร่ ซึ่งตามประวัติศาสตร์นั้นในยุคก่อนรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จังหวัดน่านมีอาณาเขตครอบคลุมถึงแขวงไชยะบุรีในปัจจุบัน แต่เมื่อต้องเสียดินแดนไชยะบุรีให้กับฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2446 จึงเป็นผลทำให้ชาวไทวนกลุ่มนี้ยังคงรักษาทั้งลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงและสัทลักษณะของเสียงไว้

4. อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พบว่าผู้บอกภาษามีการแยกเสียงรวมเสียงตามภาษาไทวนกลุ่มย่อยที่ 4 (กลุ่มไทวนสีคิ้ว) แต่พบมีสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C เป็นกลุ่มเชียงใหม่-เถิน-กำแพงเพชร ซึ่งผลที่พบนี้เป็นผลจากการศึกษาจากงานวิจัยนี้ แต่งานวิจัยของ อรทัย เจือจันอัด (2530) ที่ศึกษาระบบเสียงภาษาไทวนที่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมาเช่นกัน มีผลการวิจัยที่แตกต่างกัน โดยสันนิษฐานว่าวรรณยุกต์ของภาษาไทวนที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมาที่พบในงานของอรทัย เจือจันอัด (2530) มีการผสมผสานกับภาษาไทยลื้อ จึงทำให้มีการพัฒนาวรรณยุกต์จากการแยกเสียงรวมเสียงแบบภาษาไทยลื้อ

การศึกษาภาษาของชาวไทวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชิงเปรียบเทียบภาษาไทวนที่พบจากงานที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเองและการสังเคราะห์งานวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้วนั้นทำให้พบว่า เรื่องของระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลเป็นอย่างมากกับการเปลี่ยนแปลงเสียงในปัจจุบัน ดังเช่นผลที่พบที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างการศึกษาวินิจฉัยกับงานของอรทัย เจือจันอัด (2530) ซึ่งห่างกันเป็นระยะเวลา 29 ปี มีผลทำให้อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พบการเปลี่ยนแปลงเสียงจากเดิมงานของอรทัย เจือจันอัด (2530) ที่มีการแยกเสียงรวมเสียง $B4 = DL4 = C123$ เป็น $B4 = DL4 \neq C123$ ในงานศึกษาวินิจฉัยนี้ และภาษาไทวนถิ่นลำปาง สำเนียงลำปาง (ตอนใต้) ที่พบที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ระหว่างการศึกษาวินิจฉัยกับงานของ Anirut Tanlaput (1988) และ Aimkamon Bunmee (2007) ซึ่งห่างกันเป็นระยะเวลา 28 ปีและ 9 ปี ตามลำดับ พบสำเนียงย่อย 2 สำเนียง คือ เสียงวรรณยุกต์ช่อง A12 ที่พบจากงานวิจัยของ Anirut Tanlaput (1988) เป็นเสียงกลาง-ตก-ขึ้น ซึ่งเหมือนกันกับเสียงวรรณยุกต์ของผู้บอกภาษากลุ่มหนึ่งที่พบในงานวิจัยนี้ ส่วนงานของ Aimkamon Bunmee (2007) เป็นเสียงต่ำ-ขึ้น ซึ่งเหมือนผู้บอกภาษาอีกกลุ่มของงานวิจัยนี้ ดังนั้นจากระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปที่ดั้งเดิมชาวไทวนที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปางมีเสียงกลาง-ตก-ขึ้น (Anirut Tanlaput, 1988) และต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงเสียงเป็น ต่ำ-ขึ้น (Aimkamon Bunmee, 2007) จึงทำให้ปัจจุบันชาวไทวนที่อำเภอเถินจึงพบทั้ง 2 เสียง ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

การศึกษาการแปรตามภูมิภาคของภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากภาพที่ 18 สามารถสันนิษฐานโดยรวมได้ว่าภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มจากเกณฑ์การแยกเสียงรวมเสียง แต่ต่อมาได้มีการผสมผสานจากการสัมผัสภาษาและการต้องการที่จะดำรงรักษาภาษาไทยวนในปัจจุบันทำให้พบจากเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง A B และ C ว่า กลุ่มย่อยที่ 1 (ภาษาไทยถิ่นเหนือ) มีการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเสียงใหม่-เถิน-กำแพงเพชร กลุ่มเสียงราย-ลำปาง กลุ่มน่าน-แพร่ และกลุ่มเสียงแสน-เชียงใหม่ อันเนื่องมาจากการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และกลุ่มย่อยที่ 2 (กลุ่มเสียงใหม่ตอนใต้-ราชบุรี) พบเฉพาะกลุ่มเสียงแสน-เชียงใหม่ จากการศึกษาการแปรตามภูมิภาคของภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่พบนี้ทำให้ทราบถึงประวัติความสัมพันธ์ร่วมของกลุ่มชนชาวไทยวนที่เดิมเคยอาศัยและใช้ภาษาร่วมกัน แต่เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองในอดีตโดยส่วนใหญ่ ดังเช่นการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานจากการเทครัวในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และการเสียดินแดนทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขง บริเวณอาณาจักรล้านช้าง เมืองหลวงพระบาง จำปาสัก และไชยะบุรี ให้กับฝรั่งเศส ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ดังนั้นถึงแม้ปัจจุบันจะพบชาวไทยวนอาศัยอยู่กระจายทั่วทั้งภาคเหนือ และบางส่วนของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ เรียกได้ว่าเป็นคนที่อาศัยอยู่คนละประเทศ แต่ไม่ว่าชาวไทยวนจะอาศัยอยู่ ณ ที่แห่งใดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ยังคงใช้และรักษาภาษาไทยวนเพื่อบ่งบอกความเป็นตัวตนของคนไทยวน โดยภาษาไทยวนที่พบมีการเปลี่ยนแปลงไปในเรื่องของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ อันเนื่องด้วยปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น การอยู่ใกล้หรือไกลจากชุมชนที่ใช้ภาษาของคนกลุ่มใหญ่ ในบริเวณนั้นหรือไม่ การคมนาคมสะดวกสบายหรือไม่ การติดต่อสื่อสารกันสะดวกหรือไม่ ทำให้เสียงที่พบอาจเป็นไปในรูปของการยืมเสียง การสัมผัสภาษา และระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลง ทั้งหมดนี้มีผลที่ทำให้ภาษาไทยวนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

8.4 ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

จากผลการวิจัยเรื่อง “ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี” นำไปสู่การสรุปผลการวิจัยเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) องค์ประกอบทางดนตรีที่สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย ลาว และเวียดนามในเชิงเปรียบเทียบ 2) การแปรองค์ประกอบทางดนตรีและบทบาทตามบริบททางสังคมวัฒนธรรม และอภิปรายผลการวิจัย 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การคงสภาพทางดนตรีกับเงื่อนไขในการสืบทอด 2) การปรับเปลี่ยนและการคงลักษณะเฉพาะทางดนตรี 3) การสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากบริบททางสังคมในแต่ละภูมิภาค ดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.4.1 สรุปผลการวิจัย

8.4.1.1 องค์ประกอบทางดนตรีที่สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ 3 ประเทศ

จากการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศ ทั้งวัฒนธรรมการขับลำนำและการบรรเลงดนตรี พบว่า วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำที่ปรากฏในปัจจุบัน เป็นผลจากวิวัฒนาการด้านดนตรีร่วมกันของชนชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท ซึ่งแสดงถึงความสอดคล้องในเชิงเครือญาติชาติพันธุ์ที่มักจะมีภาษาและวัฒนธรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงอันเกิดจากวิวัฒนาการร่วมกัน โดยการขับลำนำของชาวไทดำมีความโดดเด่นในด้านของการสร้างสรรค์ความงามให้กับภาษาอันเป็นการยกระดับให้มีความแตกต่างกับการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ การสร้างฉันทลักษณ์ของบทขับชนิดต่างๆ ให้ความคล้องจอง เป็นวรรคตอนที่สัมพันธ์กันอย่างมีระบบ ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมการขับลำนำของกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไทในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ที่มักสร้างฉันทลักษณ์ของการขับให้คล้องจองกัน รวมถึงลักษณะของคำประพันธ์ในวัฒนธรรมไทยด้วย สำหรับเครื่องดนตรีของชาวไทดำทั้งในพื้นที่ประเทศไทย ลาว และเวียดนาม ที่พบในปัจจุบัน เป็นเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ตระกูลไผ่ ได้แก่ ปี่ และ แคน รวมถึงการนำท่อนไม้ไผ่มากระทุ้งหรือกระแทกให้เกิดเสียงในพิธีกรรมที่เรียกว่า “แซตังบั้ง” เป็นพัฒนาการของการเรียนรู้ที่จะนำวัสดุจากธรรมชาติที่อยู่บริเวณชุมชนนำมากระทบด้วยทักษะทางดนตรีขั้นพื้นฐานก่อนที่จะมีพัฒนาการที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยพบว่า ชาวไทดำในประเทศไทย และลาว ยังมีการสืบทอดมาจนปัจจุบัน

สำหรับเครื่องดนตรี ปี่ และ แคน ที่มีการสืบทอดเป็นวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำ พบว่าเป็นพัฒนาการของการเรียนรู้ทักษะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคนี้เช่นกัน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่อาศัยทักษะการเป่า จากการนำฟางข้าวมาดัดแปลงเป็นเครื่องดนตรีเรียกว่า “ปี่กอข้าว” แล้วมีพัฒนาการโดยการปรับเปลี่ยนให้เป็นวัสดุที่คงทนมากขึ้น เช่น ไม้ตระกูลไผ่ จากการเปรียบเทียบลักษณะของเครื่องดนตรี พบว่า มีความคล้ายคลึงกับ “ปี่ตามโล” ของชาวไทดำที่พบในพื้นที่ประเทศเวียดนาม และ “ปี่ลาววัน” ในประเทศลาว นำไปสู่ข้อสันนิษฐานถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของชาวไทดำที่สามารถสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีอันเป็นพัฒนาการขั้นพื้นฐานของการเรียนรู้ทักษะทางดนตรีจากธรรมชาติรอบตัว นอกจากนี้ เครื่องดนตรีของชาวไทดำที่พบในปัจจุบันยังเป็นหลักฐานที่ยืนยันพัฒนาการทางดนตรีที่สูงขึ้นที่ได้พัฒนาไปให้สามารถสร้างเสียงได้หลากหลายและมีความซับซ้อนมากขึ้นอย่างเช่น “ปี่ปิบ” และ “ปี่ลาวหลวง” ที่พบในประเทศลาว และ เวียดนาม โดยเป็นพัฒนาการที่ทำให้ลิ้นของปี่ (reed) มีความคงทนด้วยการทำจากโลหะ จากปี่ไม้ไผ่ที่สามารถสร้างเสียงได้หนึ่งเลาต่อหนึ่งคนพัฒนาโดยการนำปี่หลายเลาเสียบลงในผลน้ำเต้าแห้ง สามารถเป่าได้ทีเดียวหลายเสียง กลายเป็น “แคน” เครื่องดนตรีตระกูล Mount Organ ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาของชาวอุษาคเนย์ที่ยังมีการค้นคว้าและพัฒนาทั้งองค์ประกอบและทักษะการบรรเลงอย่างต่อเนื่องโดยเป็นเครื่องดนตรีที่ชาวไทดำในประเทศไทย และเวียดนาม ยังสืบทอดในปัจจุบัน

แม้ว่าวัฒนธรรมชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศจะมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการร่วมของชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ แต่คุณลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่เกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยจิตวิญญาณของชาวไทดำทำให้พบความแตกต่างอันเป็นลักษณะเด่นที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชาวไทดำได้ จากการศึกษาพบว่า ดนตรีของชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศมีการดำเนินทำนองทั้งการขับไทดำและการบรรเลงเครื่องดนตรีของปี่และแคน ภายใต้ระบบเสียงแบบ “คิตปัญจมูล” (Pentatonic Scale) ลักษณะการดำเนินทำนองระหว่างการขับกับการบรรเลงเครื่องดนตรีเป็นลักษณะที่คลอเคล้าไปพร้อมกัน การขับไทดำในพิธีกรรม เรียกว่า “การขับมด” มีการสืบทอดองค์ประกอบทางดนตรีที่มีความใกล้เคียงกันมากทั้งการดำเนินทำนองและเนื้อหา จากการเปรียบเทียบพบว่า เนื้อหาบางส่วนใช้คำเดียวกันทั้งบทโดยเฉพาะการขับมดในประเทศไทยและประเทศลาว ซึ่งเป็นผลจากระบบการสืบทอดที่เคร่งครัด เพื่อการสร้างสำนึกและสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นไทดำที่เข้มข้นผ่านพิธีกรรม จึงสรุปได้ว่า ดนตรีในพิธีกรรมของชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ร่วมของชาวไทดำที่อาศัยอยู่ต่างภูมิภาคกันสามารถสื่อสารกันเพื่อเกิดสำนึกความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ซึ่งสามารถสืบทอดองค์ประกอบทางดนตรีจนถึงปัจจุบันแม้จะมีการโยกย้ายถิ่นฐานอยู่ต่างภูมิภาคเป็นเวลานาน

ด้านการขับไทดำในวัฒนธรรมบันเทิง พบว่า ชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศมีการสืบทอดองค์ประกอบทางดนตรีทั้งในลักษณะเหมือนกันและต่างกัน ได้แก่

1) ขับไทดำ พบทั้ง 3 ประเทศ โดยประเทศลาวและเวียดนาม มีลักษณะการดำเนินทำนองแบบเดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทย และในประเทศไทยเรียกว่าการขับสายแปง นอกจากนี้ยังพบว่า คีตลักษณ์ของการขับไทดำของทั้ง 3 ประเทศจะมี 3 ช่วง คือ ส่วนขึ้นต้น (intro) ส่วนเนื้อหา (main theme) และส่วนลงท้าย (closing section) ซึ่งทำให้ชาวไทดำแต่ละพื้นที่ สามารถจำแนกกลุ่มย่อยระหว่างชาวไทดำในชุมชนต่าง ๆ ทั้งในระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น

2) การเซ็งแกน เป็นการขับผสมผสานกับการบรรเลงแคนที่มีลักษณะของฉันทลักษณ์เฉพาะ พบในประเทศไทยเท่านั้น

3) ปี่บับ เป็นปี่ที่ใช้สำหรับเป่าประกอบกับการขับไทดำ พบในประเทศลาวและเวียดนาม ไม่พบในประเทศไทย

4) แคน พบในประเทศเวียดนาม ใช้ประกอบการขับไทดำ และในประเทศไทยใช้ประกอบการฟ้อนแคนและการเซ็งแกน ไม่พบในประเทศลาว

จึงสะท้อนให้เห็นว่า วัฒนธรรมดนตรีไทดำในพิธีกรรมกับดนตรีในวัฒนธรรมบันเทิงสามารถสร้างสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ของชาวไทดำภูมิภาคต่าง ๆ ได้ในหลายระดับ โดยดนตรีพิธีกรรมทำให้เกิดสำนึกความเป็นชาติพันธุ์สะท้อนถึงอัตลักษณ์ร่วมกันสำหรับชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศ ส่วนดนตรีในวัฒนธรรมบันเทิงสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวไทดำในระดับท้องถิ่น จากองค์ประกอบทางดนตรีที่ใช้ภาษาเดียวกัน แต่มีทำนองและ

องค์ประกอบแตกต่างกัน เมื่อชาวไทดำได้ยินได้ฟังการขับไทดำในชุมชนของตนเองจะทำให้เกิดสำนึกความเป็น
ท้องถิ่นและเกิดกระบวนการเปรียบเทียบถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมดนตรีไทดำในแต่ละภูมิภาค

8.4.1.2 การแปรรูปองค์ประกอบทางดนตรีและบทบาทตามบริบททางสังคมวัฒนธรรม

เมื่อบริบททางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น
วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำในแต่ละภูมิภาคที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันล้วนแสดงให้เห็นผ่านองค์ประกอบทาง
ดนตรีที่มีการแปรไปตามภูมิภาค ดังต่อไปนี้

1) การปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรี

จากการศึกษาพบว่า ชาวไทดำในประเทศไทยนิยมแคนเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการเลือก
นำเสนอแคนเป็นเครื่องดนตรีที่สะท้อนให้สังคมเห็นถึงอัตลักษณ์ไทดำ เช่น การทำซุ่มประตุมูบ้านไทดำเป็นรูป
ปั้นแคนขนาดใหญ่ การทำป้ายหมูบ้านเป็นรูปแคน เป็นต้น แคนจึงถือว่าเป็นบทบาทสำคัญต่อชาวไทดำใน
ประเทศไทยมากกว่าในภูมิภาคอื่น ๆ จึงทำให้เกิดการพัฒนาแคนมากเป็นพิเศษ ดังนั้นพบว่าแคนของชาวไทดำ
มีการปรับเปลี่ยนวัสดุที่ผลิตจากไม้ไผ่หรือไม้ซางมาเป็นโลหะอลูมิเนียมเพื่อให้เกิดความคงทนมากขึ้น
นอกจากนี้ยังทำให้แคนมีเสียงดังเพื่อเหมาะแก่การบรรเลงในขบวนแห่ซึ่งเป็นบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
การปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรีในลักษณะดังกล่าวพบในประเทศไทยเท่านั้น

2) การปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทางดนตรี

พบว่าวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำในประเทศไทยและลาวมีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบ
ทางดนตรีไปตามภูมิภาคที่มีความโดดเด่น โดยพบว่าการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทางดนตรี ได้แก่ จังหวะ
ทำนอง คำร้อง สำหรับจังหวะ พบว่ามีการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างดนตรีไทดำกับดนตรีกระแสหลักให้
มีความทันสมัย โดยประเทศไทยนำทำนองดั้งเดิมผสมผสานจังหวะร่ำวง ประเทศลาวนำทำนองดั้งเดิม
ผสมผสานจังหวะลำเพลิน ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนไปตามความนิยมของดนตรีกระแสหลักของแต่ละภูมิภาค การ
ผสมผสานเครื่องดนตรี พบว่าทั้งประเทศไทยและลาวมีการนำเครื่องดนตรีตะวันตกมาผสมผสานกับเครื่อง
ดนตรีของชาวไทดำที่สืบทอดมาแต่เดิม กลายเป็นดนตรีร่วมสมัยที่ทำให้เยาวชนไทดำมีความสนใจที่จะสืบทอด
มากขึ้น สำหรับทำนองพบว่า ทั้งในประเทศไทยและลาวไม่มีการปรับเปลี่ยนทำนองดั้งเดิมในรูปแบบของการ
ผสมผสานกับทำนองของดนตรีสมัยนิยม แต่พบว่าการนำเพลงสมัยนิยมมาบรรเลงสอดแทรกกับการนำเสนอ
ผ่านวงดนตรีต่าง ๆ โดยเฉพาะแคนวงประยุกต์ของชาวไทดำในประเทศไทย นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนคำร้อง
พบว่า ในประเทศไทยมีการนำเอาภาษาไทยเข้ามาใช้ในการเขียนซึ่งเป็นวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำที่สืบทอด
มาแต่เดิม โดยเนื้อหาที่พบส่วนใหญ่เป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์และบรรยายเกี่ยวกับวิถีชีวิต
เพื่อสะท้อนให้สังคมไทยเห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ ในฐานะเป็นพลเมืองที่มีพระมหากษัตริย์องค์เดียวกัน
กับชาวไทย นำไปสู่การสร้างความกลมกลืนสำหรับการเป็นสมาชิกในสังคม

3) การปรับเปลี่ยนบทบาทของวัฒนธรรมดนตรี

ภายใต้บริบททางการเมืองการปกครองระบอบรัฐส่งผลให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำถูกลดบทบาทลงไป เนื่องจากกิจกรรมเหล่านั้นเป็นกิจกรรมสำหรับการผลิตซ้ำสำนึกชาวไทดำให้มีความเข้มแข็ง เป็นการผสานเครือข่ายทางวัฒนธรรมให้มีความเหนียวแน่นซึ่งขัดต่อนโยบายการปกครองและอาจส่งผลต่อการควบคุมภายใต้อำนาจรัฐได้ โดยพบได้จากการสั่งห้ามพิธีกรรมเสนเมืองซึ่งในปัจจุบันไม่หลงเหลือในสังคมไทดำแล้วทั้ง 3 ประเทศ เมื่อพิธีกรรมลดบทบาทไปย่อมทำให้ดนตรีในพิธีกรรม อันได้แก่ บทขับต่าง ๆ หายไปจากสังคมไทดำด้วย อย่างไรก็ตาม ชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศยังสามารถสืบทอดพิธีกรรมและกิจกรรมในระดับชุมชนหรือครัวเรือนต่อไปได้ จึงทำให้วัฒนธรรมดนตรีที่หลงเหลืออยู่ในสังคมไทดำได้ถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่มีความเป็นพลวัต จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำมีการปรับเปลี่ยนบทบาทในการรับใช้สังคมอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ การกลายเป็นศิลปิน บทบาทการเป็นสื่อเกี่ยวพาราสี การกลายเป็นสินค้า และการสาธิตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

3.1) การกลายเป็นศิลปิน พบว่าสื่อสมัยใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของชาวไทดำ ให้มีความเป็นศิลปินมากขึ้น จากเดิมที่ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางดนตรีอย่างประเพณีลงช่วง สามารถสืบทอดบทบาทการเป็นนักดนตรี ผู้ขับ ผู้พอน ผู้ฟังได้อย่างอิสระ แต่ปัจจุบันพบว่าการนำเสนอผ่านเวที หรือการถ่ายทำ MV ประกอบเพลงของชาวไทดำ เป็นการแยกระหว่างศิลปินกับผู้เสพที่มีความชัดเจนมากขึ้น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางดนตรีจึงไม่มีความใกล้ชิด องค์ความรู้ทางด้านดนตรีกลายเป็นความรู้เฉพาะทางและเป็นสิ่งที่เรียนรู้ร่วมกันยากขึ้นกว่าแต่ก่อน

3.2) บทบาทการเป็นสื่อเกี่ยวพาราสี จากการสำรวจพบว่า ประเพณีการลงช่วงนั้นลดบทบาทลงไปในพื้นที่ประเทศลาวและเวียดนาม โดยปัจจุบันไม่หลงเหลือการลงช่วงให้พบเห็นแล้ว แต่สำหรับในประเทศไทยพบว่า การลงช่วง หรือ ประเพณีอันกอนพอนแกนนั้น ได้หายไปจากสังคมไทดำตั้งแต่ พ.ศ. 2508 - 2510 ต่อมา เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2535 ชาวไทดำในจังหวัดเพชรบุรีได้มีการฟื้นฟูประเพณี “อันกอนพอนแคน” ขึ้นมา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยรูปแบบของกิจกรรมคือการรวมกลุ่มชาวไทดำในหมู่บ้านจัดงานในลักษณะของการเหย้าเยือน หมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพและสลับกันไปร่วมงานในชุมชนต่าง ๆ ที่จัดขึ้นไม่พร้อมกันโดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วม

3.3) การกลายเป็นสินค้า จากเดิมวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำได้มีบทบาทในรูปแบบของการแสดง การเป็นสังคมทุนนิยมได้ส่งผลให้วัฒนธรรมดนตรีถูกนำเสนอในรูปแบบของการแสดงมากขึ้น ในลักษณะของการผลิตและจัดจำหน่ายวัฒนธรรมดนตรีเชิงสินค้า ดังที่พบใน 3 ประเทศพบว่ามี 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบของวิถีชีวิตที่พบในประเทศไทยและเวียดนาม รูปแบบไฟล์

MP3 พบในประเทศลาวในรูปแบบของการจำหน่ายไฟล์โดยการโอนย้ายผ่านเมมโมรี่การ์ดแล้ว
ผู้บริโภคจะเปิดฟังในเครื่องเล่น MP3

3.4) การสาธิตเพื่อการท่องเที่ยว ภายหลังการประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิชนพื้นถิ่น
ดั้งเดิมของสหประชาชาติเมื่อปี 2007 เพื่อคุ้มครองสังคมและวัฒนธรรมของชนพื้นเมือง ได้ทำ
นานาประเทศตื่นตัวและให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงส่งผลให้
วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างวัฒนธรรมของชาวไทดำในประเทศไทยได้รับการสนับสนุนในรูปแบบของ
การท่องเที่ยว มีการสร้างเรือนไทดำจำลอง จำหน่ายอาหารพื้นบ้าน การแสดงสาธิตประเพณี
อันก่อนฟ้อนแคนและการขับสายแปงซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาวไทดำโดยมี
วัฒนธรรมดนตรีเป็นสื่อกลาง ซึ่งในปัจจุบันลדתบทบาทเป็นเพียงการสาธิตเพื่อการท่องเที่ยวโดยที่
มิได้รับการสืบทอดในบทบาทสำหรับการสร้างสถาบันครอบครัวของชาวไทดำอีกต่อไป

จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองมีอิทธิพลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทดำ
เนื่องจากชาวไทดำมีสถานะเป็นพลเมืองผู้อยู่ใต้การปกครอง วัฒนธรรมดนตรีที่มีบทบาทในการสร้างสำนึก
ชาติพันธุ์และเครือข่ายของชาวไทดำให้เข้มแข็งอันจะมีผลต่อความไม่มั่นคงของรัฐจึงไม่ได้รับการสืบทอด ชาว
ไทดำจึงได้เรียนรู้ในการสร้างคุณค่าแก่วัฒนธรรมดนตรีอันเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่หลงเหลือในชุมชน โดยการ
ประยุกต์องค์ประกอบทางดนตรี ทั้งภายนอก ได้แก่ รูปลักษณ์ของเครื่องดนตรี และภายใน ได้แก่ คุณลักษณะ
ทางดนตรี ให้ร่วมสมัย สอดคล้องกับดนตรีสมัยนิยมในสังคมกระแสหลัก นอกจากนี้ ระบบเศรษฐกิจแบบทุน
นิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ในสังคมสมัยใหม่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรม แต่ชาวไทดำมิได้ปล่อย
ให้วัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามีบทบาทในสังคมแทนที่วัฒนธรรมดั้งเดิมแต่เพียงด้านเดียว หากแต่ได้เรียนรู้
วัฒนธรรมสมัยใหม่ ได้แก่ เทคโนโลยี กระแสท้องถิ่นนิยม เงื่อนไขจากภาครัฐ เป็นต้น แล้วประยุกต์ใช้ให้เกิด
ประโยชน์ต่อการสืบทอดวัฒนธรรมของตนต่อไปได้ แม้จะมีรูปแบบและบทบาทที่เปลี่ยนไปแต่ยังทำหน้าที่
ธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทดำได้เป็นอย่างดี

8.4.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยทำให้คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การคง
สภาพทางดนตรีกับเงื่อนไขในการสืบทอด 2) การปรับเปลี่ยนและการคงลักษณะเฉพาะทางดนตรี 3) การสร้าง
สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากบริบททางสังคมในแต่ละภูมิภาค ดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.4.2.1 การคงสภาพทางดนตรีกับเงื่อนไขในการสืบทอด

การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีเป็นประการสำคัญสำหรับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ แม้ว่าบริบท
ทางสังคมจะมีความเป็นพลวัตแต่หากกลุ่มชาติพันธุ์เรียนรู้และสามารถสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีของตนเองต่อไป
ย่อมทำให้อัตลักษณ์สามารถธำรงอยู่ได้เช่นกัน

ดนตรีพิธีกรรมของชาวไทดำมีความหลากหลายและซับซ้อน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ในหลายระดับ ตั้งแต่ ผู้นำพิธี นักดนตรี ไปจนถึงผู้เข้าร่วมพิธี อีกทั้งพื้นที่ของพิธีกรรมเป็นพื้นที่ของการสื่อสารจิตวิญญาณหรือสำนักความเป็นชาติพันธุ์ที่มีความเข้มข้น นอกจากองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีการถ่ายทอดระหว่างผู้เข้าร่วมพิธีแล้ว เหนือไปกว่านั้นคือจิตวิญญาณความเป็นชาติพันธุ์ที่สามารถสื่อสารกันได้เฉพาะคนในวัฒนธรรมเท่านั้น ดนตรีในพิธีกรรมของชาวไทดำทั้งการขับมดและการบรรเลงปี่จึงถือได้ว่าเป็นตัวแทนในการสื่อสารอัตลักษณ์ไทดำได้อย่างเข้มข้นที่สุด โดยจากการศึกษาพบว่า ลักษณะขององค์ประกอบทางดนตรีไทดำในพิธีกรรมของทั้ง 3 ประเทศมีความคล้ายคลึงกัน บางภูมิภาคพบว่าเป็นตำราเดียวกัน จึงทำให้ชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศเกิดสำนึกร่วมในความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน หรือ “พวกเดียวกัน” ผ่านพิธีกรรมได้มากที่สุด อย่างไรก็ตามลักษณะของการสืบทอดดนตรีในพิธีกรรมเป็นการสืบทอดแบบคงสภาพขององค์ประกอบทางดนตรีที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อความศรัทธาที่จะต้องปฏิบัติตามแบบแผนอย่างเคร่งครัดจึงจะทำให้พิธีเกิดความสมบูรณ์ได้ จึงทำให้ดนตรีพิธีกรรมมีลักษณะเฉพาะทางดนตรีค่อนข้างสูง และเป็นที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไทดำได้ชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับดนตรีจากแหล่งวัฒนธรรมอื่น แต่ทว่าการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีดังกล่าวมีเงื่อนไขในการสืบทอดอย่างเคร่งครัด มีการกำหนดเงื่อนไขของผู้สืบทอด อีกทั้งมีกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดที่ซับซ้อน จึงทำให้ผู้ที่สืบทอดดนตรีในพิธีกรรมของชาวไทดำทั้ง 3 ประเทศมีจำนวนลดลงในปัจจุบัน

เมื่อเปรียบเทียบกับ การขับและการบรรเลงเครื่องดนตรีในวัฒนธรรมบ้านเทิงนั้น จะพบว่า ดนตรีในวัฒนธรรมบ้านเทิงมีโอกาสในการสืบทอดได้มากกว่า เนื่องจากเป็นดนตรีที่มีองค์ประกอบไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการเรียนรู้ จดจำ และประยุกต์ใช้ มีโครงสร้างถึงอิสระที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างสรรค์องค์ประกอบใหม่ ๆ อยู่เสมอ ผนวกกับค่านิยมในการเป็นวัฒนธรรมดนตรีเชิงปฏิพากย์ที่มีการแข่งขันกันโต้ตอบด้วยการด้นเนื้อหาในสถานการณ์ของการเกี้ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว จึงทำให้ดนตรีในวัฒนธรรมบ้านเทิงได้รับความสนใจมากกว่าดนตรีในพิธีกรรม และมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทต่าง ๆ เพื่อสร้างให้ดนตรีไทดำกลายเป็นดนตรีของมวลชน นำไปสู่โอกาสในการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นเครื่องชี้ถึงอัตลักษณ์ไทดำในบริบทสังคมสมัยใหม่

8.4.2.2 การผสมผสานและการคงลักษณะเฉพาะทางดนตรี

เมื่อการสืบทอดดนตรีในพิธีกรรมถูกจำกัดโดยเงื่อนไขของการสืบทอดทั้งภายในและภายนอกวัฒนธรรม การดำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวไทดำในกระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง จึงปรากฏให้เห็นถึงกระบวนการผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรีไปตามบริบทเงื่อนไขของแต่ละภูมิภาค อันเป็นยุทธวิธีในการต่อรองให้อัตลักษณ์ไทดำสามารถดำรงอยู่และมีสถานะเทียบเท่ากับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อื่น ๆ ในสังคมกระแสหลัก การผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรีระหว่างดนตรีดั้งเดิมกับดนตรีสมัยใหม่สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานอัตลักษณ์ของไทดำกับอัตลักษณ์ร่วม ดังในกรณีของการขับไทดำประยุกต์ที่พบในประเทศลาว กับแคนวง

ประยุกต์ไทดำในประเทศไทย ที่มีการผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรีสมัยนิยมทั้งลำเพลินในวัฒนธรรมลาว และรำวงในวัฒนธรรมไทย นำไปสู่การสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ในขณะเดียวกันก็ยังคงสภาพ องค์ประกอบทางดนตรีได้แก่ทำนองเอาไว้เพื่อยืนยันในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง การผสมผสานและการคง สภาพที่พบในดนตรีร่วมสมัยของไทยดังกล่าวก ทำให้เยาวชนไทดำหันมาสนใจที่จะสืบสานวัฒนธรรมดนตรีแบบ ใหม่ของตนมากขึ้น เนื่องจากไม่ทำให้เกิดความรู้สึกของการเป็นคนล้าสมัย หรือกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้ดนตรีไทดำ ที่ประยุกต์ขึ้นใหม่มีแนวโน้มในการสืบทอดและสร้างสรรค์ต่อยอดมากกว่าดนตรีแบบดั้งเดิม

การผสมผสานองค์ประกอบทางดนตรีที่นำดนตรีสมัยนิยมเข้ามาในวัฒนธรรมไทดำจะต้องดำเนิน ควบคู่ไปกับการคงสภาพทางดนตรีที่ตอกย้ำสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทดำไว้อย่างสมดุล เนื่องจากผลการศึกษา ทำให้เห็นว่า ชาวไทดำได้เรียนรู้วัฒนธรรมภายนอกและนำมาปรับใช้อย่างต่อเนื่อง เช่นการแสดงเต้นบาสโลบใน งานสืบสานประเพณีอันก่อนพ่อนแคนของชาวไทดำ การบรรเลงแคนในบทเพลงสมัยใหม่ที่เป็นที่นิยมเฉพาะ กลุ่มวัยรุ่นที่พบในประเทศไทย นำไปสู่การตั้งคำถามในประเด็นความเข้มข้นของจิตวิญญาณความเป็นไทดำที่ ปรากฏในการแสดงออกวัฒนธรรมดนตรีว่ามีมากเพียงใด ซึ่งหากจิตวิญญาณหรือสำนึกความเป็นไทดำที่ สะท้อนออกมาจากองค์ประกอบทางดนตรีได้เจือจาง อาจนำไปสู่การกลืนกลายวัฒนธรรมไปตามดนตรีกระแส หลักในที่สุด ดังนั้นการสร้างสรรค์วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำ จึงต้องอาศัยการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยน องค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งการผสมผสานและการคงลักษณะเฉพาะทางดนตรีจากบริบททางสังคมในแต่ละภูมิภาค และช่วงเวลาที่เป็นพลวัต ให้ความสมดุลระหว่างการธำรงวัฒนธรรมดนตรีที่เปี่ยมไปด้วยจิตสำนึกความเป็นไทดำ ในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างคุณค่าในองค์ประกอบทางดนตรีที่สะท้อนให้เห็นถึงความเท่าเทียมกับดนตรีสมัย นิยม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอันจะสะท้อนให้สังคมเห็นถึงอัตลักษณ์ไทดำที่สามารถดำรงอยู่ในระบบสังคมที่มีความ หลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างสันติ

8.4.2.3 การสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมใหม่ในบริบทต่างภูมิภาค

การวิจัยครั้งนี้นอกจากจะพบว่าชาวไทดำได้สร้างสรรค์องค์ประกอบทางดนตรีของตนเองให้ สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคเพื่อสร้างคุณค่าให้สังคมเห็นถึงศักยภาพอันเท่าเทียมกับ ดนตรีกระแสนิยมแล้ว ยังพบว่าวัฒนธรรมดนตรีสมัยนิยมได้ถูกนำมาเชื่อมโยงเข้ากับสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ ไทดำแก่สมาชิกในชุมชนจนกระทั่งดนตรีสมัยนิยมเหล่านั้นได้ถูกนำมาใช้แทนความเป็นไทดำได้อย่างแนบเนียน เห็นได้จากการประดิษฐ์ท่าทางการฟ้อนที่ชาวไทดำสามารถฟ้อนร่วมกันได้อย่างพร้อมเพรียงแม้จะเป็นการฟ้อน ในทำนองที่รับมาจากวัฒนธรรมภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันให้เห็นถึงสำนึกความเป็นไทดำที่เกิดจากการสร้างขึ้น จนกลายเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ชาวไทดำให้ความหมายว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง ปรากฏการณ์เคลื่อนไหววัฒนธรรมดนตรีในกรณีดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การเรียนรู้วัฒนธรรมกระแสนิยม จากภายนอกเข้ามาปรับใช้กับทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการธำรงอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ หากกลุ่มชาติพันธุ์สามารถสร้างกระบวนการธำรงอัตลักษณ์โดยการคงสภาพทางดนตรี ผสมผสานให้

กลายเป็นดนตรีร่วมสมัย หรือแม้แต่การสร้างสำเนาร่วมให้กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างสมดุลและสอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรมในภูมิภาคของตนเองได้ แม้องค์ประกอบทางดนตรีอันเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองจะต่างไปจากอดีต แต่ก็ยังสามารถทำหน้าที่ธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ให้อยู่ท่ามกลางความเป็นพลวัตวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

8.5 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดหลายประการซึ่งควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อให้การศึกษาภาษาไทดำและไทยวนรวมทั้งดนตรีไทดำชัดเจนและสมบูรณ์ขึ้นดังต่อไปนี้

8.5.1 ระบบเสียงภาษาไทดำ

(1) งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเสียงของภาษาไทดำที่มีการแปรตามถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้พูดใน 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม งานวิจัยนี้ใช้ตัวแปรทางด้านอายุเป็นปัจจัยทางสังคมในการศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงเสียงโดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาพื้นที่วิจัยละ 15 คน ดังนั้นหากมีการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาจำนวนมากขึ้น จะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของเสียงชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ตัวแปรทางสังคมอื่น ๆ เช่น เพศ ทักษะคิดต่อภาษา ก็เป็นสิ่งที่ควรจะได้มีการศึกษาต่อไป

(2) การศึกษาสระไทดำในงานวิจัยนี้อาจยังไม่ครอบคลุมสระที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด จึงควรจัดทำรายการคำศัพท์ที่จะเก็บข้อมูลได้อย่างครอบคลุมกว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการเปลี่ยนแปลงสระสั้นและสระยาว

(3) พื้นที่วิจัยในการศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมเพียงบางพื้นที่ของแต่ละประเทศ ดังนั้นหากขยายพื้นที่วิจัยออกไปยังบริเวณอื่นในแต่ละประเทศ จะทำให้สามารถเปรียบเทียบข้อมูลต่างถิ่นได้กว้างขวางขึ้น

(4) มีชาวไทดำอีกเป็นจำนวนมากที่อพยพไปอาศัยอยู่ต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งตามทฤษฎีคลื่น ผู้พูดภาษาที่อยู่รอบนอกของจุดดั้งเดิมที่มีการเปลี่ยนแปลงจะยังคงรักษาลักษณะของภาษาดั้งเดิมไว้ได้ เมื่อมีชาวไทดำจากประเทศดังกล่าวเดินทางมาเยี่ยมชาวไทดำในประเทศไทย ชาวไทดำถิ่นไทยจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าชาวไทดำต่างประเทศพูดภาษาไทดำแบบโบราณ จึงควรที่จะได้มีการศึกษาภาษาไทดำที่พูดโดยชาวไทดำที่อพยพไปอยู่ต่างประเทศ

(5) นอกจากเสียง การศึกษาคำศัพท์ภาษาไทดำจะทำให้เห็นว่ายังคงมีการใช้คำศัพท์ไทดำอยู่มากน้อยอย่างไร และมีการใช้คำศัพท์ภาษาอื่นอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาด้วยปริมาณเท่าใด และคำศัพท์ในแวดวงความหมายใดที่มีการยืมมากหรือน้อย

(6) ควรศึกษาพลังชีวิตของภาษาไทดำ (Tai Dam language vitality) ในประเทศต่าง ๆ โดยพิจารณาจากทัศนคติต่อภาษาไทดำและการใช้ภาษา การศึกษาพลังชีวิตภาษาจะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินภาวะใกล้สูญของภาษา (language endangerment)

(7) ควรศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่พูดในประเทศต่าง ๆ ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ภาษาไทยวน ซึ่งพูดใน 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเมียนมาร์ ภาษาไทลื้อ ซึ่งพูดในประเทศจีนตอนใต้ อันนับเป็นบริเวณภาษาศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Linguistic Area) ประเทศเวียดนามเหนือ ประเทศลาวตอนเหนือ ทางเหนือของประเทศไทย และทางเหนือของประเทศพม่า

(8) ควรมีการทดสอบการรับรู้เสียงวรรณยุกต์ที่เป็นของผู้พูดในถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไป โดยนำเสียงของผู้พูดในถิ่นนั้น ๆ ไปให้ผู้พูดอีกถิ่นฟัง แล้วศึกษาว่าผู้พูดอีกถิ่นหนึ่งมีความสับสนในการแยกเสียงวรรณยุกต์หรือไม่

(9) ศึกษาการแปรของวรรณยุกต์ตามถิ่นที่อยู่ของผู้พูดจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาให้ถึงระดับถ้อยคำต่อเนื่อง

(10) ภาษาไทถิ่นบ้านเพียงคอย (Phiang khoai) และไทถิ่นบ้านแทนหลวง (Theen Luang) เมืองเยียนเจิว (Yên châu) จังหวัดเซินลา น่าจะมีการศึกษาต่อไปในอนาคตเนื่องจากยังมีข้อสงสัยว่าเป็นภาษาไทดำหรือไม่

8.5.2 คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำ

(1) ควรศึกษาคำเรียกญาติไม่พื้นฐานเพิ่มเติม ทั้งภาษาไทดำและภาษาตระกูลไทอื่น ๆ และทำแบบสอบถามทางวัฒนธรรม เพื่อจะได้เปรียบเทียบระบบคำเรียกญาติกับลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ชัดเจนกว่านี้

(2) ควรศึกษาคำเรียกญาติภาษาไทดำในประเทศไทย ให้ครบทุกพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำอาศัยอยู่ โดยปัจจุบันมีชาวไทยดำอาศัยอยู่ในประเทศไทย 170 หมู่บ้านใน 15 จังหวัด ได้แก่ เพชรบุรี สมุทรสาคร ราชบุรี กาญจนบุรี กำแพงเพชร นครปฐม สุพรรณบุรี สุโขทัย นครสวรรค์ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี พิจิตร พิษณุโลก และเลย

(3) ควรศึกษาการนำคำเรียกญาติภาษาไทดำและภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ไปใช้เป็นคำเรียกขานรวมทั้งการนำไปใช้ในแวดวงอื่น ๆ เพื่อจะได้เห็นภาพการใช้คำเรียกญาติทั้งระบบ

(4) ควรศึกษาคำเรียกญาติในภาษาตระกูลไทกลุ่มกลางด้วย เนื่องจากงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะกลุ่มเหนือและกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้เท่านั้น

(5) ควรขยายการศึกษาการแปรของคำเรียกญาติไปยังภาษาตระกูลอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียให้ครบทุกตระกูลภาษา

8.5.3 ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(1) การศึกษาเรื่องภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นี้ เป็นการศึกษาเฉพาะเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยวน ซึ่งอาจทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในเชิงเปรียบเทียบ หรือการแปรของเสียงไม่ครบทั้งระบบ ดังนั้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและการแปรของระบบเสียงภาษาไทยวนให้ครอบคลุม ควรศึกษาในส่วนของเสียงพยัญชนะและเสียงสระของภาษาไทยวน

(2) การศึกษาวิจัยเรื่องนี้พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงของเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นผลมาจากปัจจัยที่หลากหลาย โดยเฉพาะการสัมผัสภาษา ดังนั้นอาจต้องศึกษาถึงการสัมผัสภาษาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในปัจจุบันเพื่อช่วยสนับสนุนการแบ่งกลุ่มภาษาโดยใช้เกณฑ์ด้านลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์และเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของ A B และ C

(3) การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีการเก็บข้อมูลจากตัวแทนโดยภาพรวมคือในระดับจังหวัด ดังนั้นอาจทำให้พบรูปแบบหรือสำเนียงย่อยไม่ครบ ดังนั้นควรเก็บข้อมูลจากตัวแทนที่มีความละเอียดลงไปให้ครบ เช่น ระดับอำเภอ หรือหมู่บ้าน โดยเก็บข้อมูลให้ครบทุกอำเภอหรือหมู่บ้านเพื่อให้เห็นการแปรที่ชัดเจนมากขึ้น

8.5.4 ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

(1) บทเรียนที่ได้จากการศึกษาจากกระบวนการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวไทดำผ่านดนตรีนั้น ทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมดนตรีที่ถูกแสดงออกมาบนพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้น ล้วนแต่แฝงนัยของการธำรงอัตลักษณ์ผ่านระบบสัญลักษณ์ที่มีความหมายที่มีความหลากหลาย คณะผู้วิจัยพยายามรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นมรดกร่วมทางภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำทั้ง 3 ประเทศ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความพยายามเคลื่อนไหววัฒนธรรมดนตรีภายใต้สถานะสังคมสมัยใหม่ให้เห็นถึงกระบวนการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อันเป็นภาพรวมในหลายมิติ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอในเชิงการตั้งคำถามเกี่ยวกับการศึกษากระบวนการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ว่า การศึกษาเฉพาะกรณีที่ยกเอาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งมาเป็นกรณีศึกษาสามารถสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์นั้นเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมกระบวนการเหล่านั้นมากน้อยเพียงใด หรือการศึกษาที่เริ่มต้นจากแนวทางการศึกษาที่มีความหลากหลายแล้วยกเอาวัฒนธรรมดนตรีแต่ละส่วนมาอธิบายจะมีความลึกซึ้งเพียงพอหรือไม่ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาและการวิพากษ์ในวงวิชาการด้านมานุษยวิทยาดนตรีต่อไป

(2) กระบวนการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรีที่ได้จากการศึกษาในพื้นที่ของชาวไทดำ 3 ประเทศที่มีบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่มีความเหมือนและแตกต่างกัน ทำให้พบกระบวนการธำรงอัตลักษณ์ใน

รูปแบบที่มีลักษณะคล้ายกันหรือแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมของแต่ละพื้นที่ เมื่อเชื่อมโยงกับการศึกษาที่พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่เริ่มมีการกลืนกลายวัฒนธรรมไปกับสังคมกระแสหลักจนบางครั้งไม่หลงเหลือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่จะชี้ให้เห็นถึงตัวตน อาจเป็นสิ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์จะพิจารณาจากบริบททางวัฒนธรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมดนตรีหรือได้รับแรงบันดาลใจที่กลุ่มชาติพันธุ์จะนำไปสร้างสรรค์ผลงานดนตรีเพื่อธำรงอัตลักษณ์ของตนเองต่อไปได้

(3) จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อกระบวนการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เมื่อเสียงที่ถูกผลิตจากชุมชนชาติพันธุ์กำลังต้องการพื้นที่สังคมที่อยากได้ยินเสียงเหล่านั้น แต่ดูเหมือนว่าในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวยังมีน้อยเกินกว่าที่เสียงของกลุ่มชาติพันธุ์จะสามารถทำให้สังคมเกิดความเข้าใจและรับรู้ถึงความงามในเสียงเหล่านั้นได้ คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายของภาครัฐและเอกชนที่จะสร้างความเชื่อมั่นในการสนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมไปถึงการเปิดพื้นที่ สร้างจิตสำนึก และสร้างมโนทัศน์ของการลอคคิตทางวัฒนธรรม เพื่อทำให้เกิดกลุ่มผู้ที่ยากได้ยินเสียงของกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์เสียงจากวัฒนธรรมดนตรีหรือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความงดงามและหลากหลายในสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมศิลปากร. 2507. *ประชุมพงศาวดารเล่ม 14 (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 22-25)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กรรณิการ์ วัฒนเกษม. 2549. *ภาษาไทยถิ่นเหนือ NORTHERN THAI DIALECT*. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กฤตยา โนนานนท์. 2552. *ดนตรีปกาเกอญอสมัยใหม่กับการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารศิลปะและการออกแบบสื่อ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กฤษณา สมบัติ. 2553. *คำแสดงภาพลักษณ์ในภาษาไทยถิ่น อาเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กันทิมา วัฒนประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. 2531. *ระบบเสียงภาษาลาวของกลุ่มน้ำท่าจีน* (รายงานการวิจัย). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กัลยา ดิงศภักดิ์, ม.ร.ว. 2525. *หน่วยที่ 15 ภาษาและภาษาย่อยในประเทศไทย*. เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 3 หน่วยที่ 7-15. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กัลยา ดิงศภักดิ์, ม.ร.ว. 2533. *วรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นสุพรรณบุรี: การศึกษาเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในคำกับวรรณยุกต์ในถ้อยคำต่อเนื่อง*. รายงานผลการวิจัย เอกสารเย็บเล่ม 263 หน้า.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. 2551. *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กาญจนา คุ้มณะศิริ. 2523. *วรรณยุกต์ในภาษาญ้อ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา คุ้มณะศิริ. 2526. *วรรณยุกต์ในภาษาญ้อ*. *คุรุปริทัศน์*. 8.4: 14-15.
- กาญจนา คุ้มณะศิริ. 2528. *ภาษาไทยถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กาญจนา เจริญชัย และคณะ. 2525. *แผนที่ภาษาของจังหวัดพิษณุโลก* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- กาญจนา พันธุ์คำ. 2523. *ลักษณะเฉพาะด้านเสียงของภาษาลาวในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เกรียงไกร ช่อเฮงแสง. 2554. *การเมืองเรื่องชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ของไทยทรงดำ: ศักยภาพ อำนาจเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒน์นิช. 2552. *เพลงลูกทุ่งคำเมืองกับอัตลักษณ์พื้นที่ทางของชนบทใหม่ของเชียงใหม่*. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- เกษมณี เทพวัลย์. 2526. *แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้วรรณยุกต์เป็นเกณฑ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกมล บุญสูงเพชร. 2557. *นิราศดิบ: บันทึกเที่ยวทอด-เยี่ยมไต่คำในลาว*. (ต้นฉบับ)
- ขวัญชีวัน บัวแดง. 2546. *การเปลี่ยนศาสนา: ความซับซ้อนของการแสดงตัวตนของคนกะเหรี่ยงทางภาคเหนือของประเทศไทย. อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์และความเป็นชายขอบ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- คำแพง ทิพนันดาลี. ม.ป.ป. 68 *สู่ 49 ชนเผ่าในลาว*. สถาบันค้นคว้าชนเผ่าและศาสนา สืบค้นจาก <http://tonamcha.com/?p=605>.
- จตุพร โคมไพบรวัลย์. 2555. *การเปรียบเทียบระบบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาเมี่ยน (เย้า)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จรรยา นวลจันทร์แสง. 2535. *วรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นอำเภอมืองนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัลวิไล จรุงโรจน์, ม.ล., 2543. วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นผ่านคำเรียกญาติในภาษาอินดี. *วารสารอินเดียศึกษา*. 5: 231-251.
- จริยา สมนึก. 2525. *ระบบเสียงภาษาถิ่นย่อยจังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรณ บุญพันธ์ และคณะ. (2524). *พจนานุกรมภาษาไทยกรุงเทพ-ไทยเชียงใหม่*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทนา ศักดานุวัฒน์วงศ์. *แผนที่ภาษาจังหวัดปราจีนบุรีและสระแก้ว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จำลอง คำบุญชู. 2528. *ศึกษาภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดลำปาง : การศึกษาคำศัพท์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จิตร ภูมิศักดิ์. 2556. *ความเป็นมาของคำสยาม, ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ชนนิยม.

เจนจิรา เบญจพงศ์. 2555. *ดนตรีอุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว.

เจริญขวัญ ธรรมประดิษฐ์. 2524. *การใช้ลักษณะทางลัทธิศาสตร์ของสระสูงในการแบ่งเขตภาษาถิ่นในจังหวัดตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. 2547. *ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย. ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพิเชฐ สายพันธ์. 2553. *ทฤษฎีบ้านเมือง ศาสตร์จารย์คำจองกับการศึกษาชนชาติไท*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์

ชวนพิศ เชวณีสกุล. 2552. *โหล่นมาจากไหน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน

ชาคริต อนันทรวัน. 2521. *ระบบหน่วยเสียงในภาษาไทยคำ หมู่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ช่อนกลิ่น พิเศษสกุลกิจ. 2516. *หน่วยเสียงภาษาอุบลฯ เชียงใหม่ และสงขลา เทียบกับภาษากรุงเทพฯ*. เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 137 กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

ฉลิลิกา พูนทอง. 2539. *การกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นใต้ตะวันออกกับภาษาไทยถิ่นใต้ตะวันตกโดยใช้พยางค์ที่มีสระเสียงยาวกับพยัญชนะท้าย /k/ หรือ /ʔ/*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ อาจสมิตี. 2555. *รัฐชาติ ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ไทดำ. วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา*. 31.2: 53-78.

ดำรงค์ นันทพาสุข. 2555. *การแปรของคำเรียกญาติและ (au) ในภาษาไทยคำ บ้านสะแกราย อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ตามอายุและทัศนคติต่อภาษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถนอม คงยิ้มละมัย. (ม.ป.ป.). *ประเพณีอันกอน*. เพชรบุรี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) และภูมิปัญญาท้องถิ่น เฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษก โรงเรียนเขาย้อยวิทยา จังหวัดเพชรบุรี.

ถนอม คงยิ้มละมัย. 2555. *วรรณกรรมท้องถิ่นไททรงดำ*. เพชรบุรี.

ถวิล เกษรราช. 2548. *เรื่องราวจาวไตโซ่งในดินแดนสยาม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิไทยทรงดำประเทศไทย.

ทวีโรจน์ กล้ากล่อมจิตต์. 2551. *ขุนนางโซ่ง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.

- ทิพย์ธิดา เกษะนันท์. 2541. *อัตลักษณ์ของวัยรุ่นและการใช้สื่อคาราโอเกะ*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธงชัย วินิจจะกุล. 2560. *คนไทย/คนอื่น*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ธวัช ปุณโณทก. 2531. *ลัคนา*. ตำราภาษาถิ่น FL323. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีระพันธ์ ล. ทองคำ และ Jerry W. Gainey. 2520. *คู่มือแผนที่ภาษาในประเทศไทย*. โครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่าง ๆ. สถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ, ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ธีระพันธ์ ล. ทองคำ. 2521. *เสียงและระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสุราษฎร์ธานี 16 อำเภอ*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่าง ๆ. สถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ ทบวงมหาวิทยาลัย.
- นิติ ภัทรพันธุ์. 2558. *ชวนถก ขาดิและขาดิพันธุ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- นิพนธ์ เสนาพิทักษ์. 2523. *“ผู้ไทยไซ่ง” สาส์นผู้ไทย*. คณะกรรมการชมรมไทยไซ่ง, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรพิทยา.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. 2528. *มานุษยวิทยาว่าด้วยระบบครอบครัว การแต่งงาน และเครือญาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพร่พิทยา.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. 2531. *มานุษยวิทยาลัคนาและวัฒนธรรม: ครอบครัวและเครือญาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิศาธร กองมลคล. 2549. *ขับลื้อ : กรณีศึกษาในอำเภอเชียงคำและอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคณตรีศาสตร์วิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญยงค์ เกศเทศ. 2554. *“ไทดำ” เมืองแกลง “ทรงดำ” ถิ่นสยาม จากหนองแสดถึงหนองปรัง*. กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- เบญจวรรณ สุนทรากุล. 2505. *หน่วยเสียงของภาษาเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. 2547. *ตำนานและพิธีกรรมบูชาผีเมือง: การสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ของไทยพวนและภูไทในประเทศไทย. ความเป็นไทย/ความเป็นไท*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ประไพพรรณ กัวเกษม. 2554. *ระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ ตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “แม่โจ้-แพร่ วิจัยครั้งที่ 2” วันที่ 1-2 กันยายน 2554*. หน้า 556-566.
- ประยุทธ์ สืบอารีพงศ์. 2552. *โขงดอนมะนาว วิถีชีวิตชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เพชรเกษม พรินติ้ง กรุ๊ป.

ประสิทธิ์ ลีปรีชา. 2551. การค้า พื้นที่และอัตลักษณ์ดอยปู่ย. อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองและวัฒนธรรมของรัฐบาลในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ปราณี กุลละวณิช. 2527. ภาษาไทเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปานทิพย์ คงยิ้มละมัย. 2546. พิธีเสนเฮือนในวิถีชีวิตลาวโซ่ง : กรณีศึกษาตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. 2546. อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์และความเป็นชายขอบ. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ปิยะวัติ วังซ้าย. 2550. การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาของกับระบบเสียงภาษาไทยเหนือ (ก่าเมือง). วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พงศ์ธร พันธุ์ผาด. 2554. ปู่ไท (ผู้ไทย) บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. 2554. ปฐมบทดนตรีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พจนีย์ กงตาล. 2545. นาฏการบนลานขวง : การฟ้อนแคนของชาวไทยโซ่ง จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม.

เพชร สุวรรณภาชน์. 2543. ศึกษาเรื่องเพลงโคราช: การศึกษาทางมานุษยวิทยาการดนตรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

พรพิมล ชันแสง. 2541. อินกอน : ประเพณีการเล่นของลาวโซ่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระมหามนตรี ชันติสาโร. 2547. สารานุกรมไทดำล้ำค่า. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.

พระมหาอนนต์ เหลือบแล. 2551. กว๊ามขับ : การวิเคราะห์วิถีชีวิตไทยทรงดำในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระยาประชาภิจักรจักร. 2557. พงศาวดารโยนก. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

พริ้มรส มาริประสิทธิ์. 2535. การแปรของเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ตามอายุของผู้พูด: การศึกษาคำศัพท์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พัฒนา กิตติอาษา. 2553. ดนตรีอีสาน แรงงานอารมณ์ และคนพลัดถิ่น. *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 8*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พิเชฐ สายพันธ์. 2547. การแปลงผ่านอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม. *ความเป็นไทย/ความเป็นไท*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พิเชฐ สายพันธ์. 2557. ชาติพันธุ์สภาวะจากเสรีนิยมสู่เสรีนิยมใหม่. *ชาติพันธุ์กับเสรีนิยมใหม่*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พิเชฐ สีตะพงศ์ และไอยเรศ บุญฤทธิ์. 2556. *วัฒนธรรมไทยโซ่ง: ภาพสะท้อนผ่านเพลงขับสายแปง*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. 2546. *การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขุภักดิ์บัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. 2555. การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นที่พูดในจังหวัดน่าน (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. 2555. *โครงการการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นที่พูดในจังหวัดน่าน*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยาวัฒน์ พินยาภรณ์. 2556. พัฒนาการวรรณยุกต์กับการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทยตะวันตกเฉียงใต้. *วารสารอักษรศาสตร์*. 42.2 : 305-339.
- พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ. 2550. ปาดก้อง ตัวตนและการปรับตัวของวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านล้านนา. *ดนตรีไทยอุดมศึกษา เทิดไท้ 80 พรรษา มหาราชัน*. เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- พิศศรี แจ้งไพร. 2520. *หน่วยเสียงภาษาแพร่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพชรตะบอง ไพศุณย์. 2553. *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของไทยดำในกระแสการเปลี่ยนแปลง: กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับไทดำในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขุภักดิ์บัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- เพชรตะบอง ไพศุณย์. 2553. *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของไทยดำในกระแสการเปลี่ยนแปลง: ศึกษาไทดำในประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*. 1.1: 136-146.

- เพชรตะบอง ไพศุณย์. 2549. ไทดำ: ความเป็นคนชายขอบในกระแสการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์. *การสัมมนาวิชาการ "แม่น้ำโขง-สาละวิน: ผู้คน ผืนน้ำ และสุวรรณภูมิของอุษาคเนย์"* วันพฤหัสบดีที่ 23 – วันศุกร์ที่ 24 พฤศจิกายน 2549 ณ ห้องประชุม โรงแรมเซ็นทรัล ดวงตะวัน จังหวัดเชียงใหม่.
- เพ็ญวิภา อยู่เย็น. 2556. *การแปรเสียงวรรณยุกต์ตามตัวแปรอายุในภาษาไทยซอง จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เพ็ญศรี แสงเงาเจริญ. 2549. *การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมพี่เลี้ยงเด็กในสถานสงเคราะห์เกี่ยวกับการสัมพันธ์ภาพความผูกพันในการเลี้ยงดูเด็ก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์. 2525. *เอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติชุดวิชาภาษาไทย 3*. หน่วยที่ 13. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ.
- ภัททิยา ยิมเรวัต. 2544. *ประวัติศาสตร์สิบสองจุไท*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ภัสรา รู้พันธุ์. 2558. *พลังภูมิปัญญาสร้างคุณค่าตัวตนคนไทดำ*. สุราษฎร์ธานี: โครงการพัฒนารูปแบบสถาบันการจัดการเรียนรู้ด้านเด็กเยาวชนบนฐานชุมชน.
- ม. ศรีบุษรา (นามแฝง). 2530. *ไทยดำรำพัน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- มนู อุดมเวช. 2547. *ประวัติศาสตร์ไทดำในประเทศไทย*. เพชรบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์. 2553. *การศึกษาระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือที่ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2559. *วิถีล้านนาได้ฟ้าเมียวดี*. เชียงใหม่: บริษัททรีโอแอดเวอร์ไทซิง แอนด์ มีเดียจำกัด.
- เมธินี ตัญสา. 2550. *ชนบทการบรรเลงปี่จุมในทำนองซอตั้งเจียงใหม่ : กรณีศึกษา พ่ออุ่นเรือน หงษ์ทอง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ. 2543. *หลักช้าง : การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในใต้คง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิวิถีทรรศน์.
- ยศ สันตสมบัติ. 2548. *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยาใจ มาลัยเจริญ. 2531. *วรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นจังหวัดอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ยุคติ มุกดาวิจิตรและคณะ. 2548. ความรู้ของท้องถิ่น, ท้องถิ่นของความรู้ : การต่อรองของท้องถิ่นในกระบวนการรื้อฟื้นอักษรไท (สือใต้) ในเวียดนาม. ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาเทศ. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ยุวเรศ วุทธิพรพล. 2547. การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือในตำบลฝายหลวง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และตำบลตากออก อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เยาวลักษณ์ เฉลิมเกียรติ. 2542. คำเรียกญาติในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- รสริน เสือส่อสิทธิ์. 2535. ระบบเสียงภาษาลาวโซ่ง หมู่บ้านดอนเตาอิฐ ตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2553. พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์: ภาษาศาสตร์ประยุกต์. กรุงเทพฯ: บริษัททุ่งศิลป์การพิมพ์จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, หน้า 10.
- รุ่งนภา เกียรติถาวร. 2541. การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาไทยวน 4 จังหวัดในภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. 2542. โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ความเชื่อเรื่องผีของไทยโซ่ง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- เรณู วิชาศิลป์. 2543. ภาษาและตัวอักษรล้านนา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. 2531. ภาษาถิ่นตระกูลไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วนิดา สารพร. 2531. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยวน ตำบลดอนแร่ และตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณพร ทองมาก. 2525. แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรลักษณ์ เดชะประทุมวัน. 2547. *ความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับความหมายในคำแฝงอารมณ์ความรู้สึกภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรารณ ติระ. 2545. *คำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมที่มีเชื้อสายต่างกันในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันดี สันติวุฒิมณี. 2545. *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทยพม่า กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัลจิณ ชูติวัตร. 2534. *เสียงปฏิกาคชุด ช-จ-ช ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาทีตต์ ดุริยอังกูร. 2551. *ดนตรีกับการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกะเหรี่ยงโปว์ กรณีศึกษากะเหรี่ยงโพนบ่อหวี ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (ม.ป.) ภาษาเวียดนาม. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2559 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ภาษาเวียดนาม>.
- วิจิณณ์ ภาณุพงศ์. 2529. *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา: โครงการนำร่อง*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภัสินทร์ ประพันธ์ศิริ. 2535. *คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาวรรณ ถิ่นจันทร์. 2558. *การแปรเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดแพร่*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิภาวรรณ อยู่เย็น. 2528. “ไท” หรือ “ลาว” เรียกให้ถูก”. *ภาษาและวัฒนธรรม*. 5.1: 72-78.
- วิไลลักษณ์ เดชะ. 2530. *ศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงของภาษาไทย 6 ภาษาที่พูดในอำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ และคณะ. 2540. *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนเล่ม 22*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- วีระ สมบูรณ์. 2550. *รหัสดนตรีพลิกวิถีโลก*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

- วีระ อินพันทัง. 2555. ลาวโซ่ง. ไทย – ลาว : รายงานสรุปการวิจัย ตั้งแต่ พ.ศ.2552 – 2555 โครงการวิจัย “การศึกษาแบบองค์รวมของการปรับตัวในบริบทใหญ่ที่แตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ไท – ลาว ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางของประเทศไทย”. กรุงเทพฯ: มาสเตอร์เพรส.
- ศศิธร นวเลิศปรีชา. 2552. ระบบคำเรียกญาติภาษาส่วย (กูย-กวย) ของผู้พูดที่มีอายุต่างกันในจังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร มณีชูเกตุ. 2550. ภาษาไทยถิ่นเหนือพลัดถิ่นของครอบครัวในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก : ภาวะการเปลี่ยนภาษากับการอ้างภาษา. (รายงานการวิจัย). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิริวิไล อีระโรจนารัตน์. 2551ก. การใช้เทคนิคทางภูมิศาสตร์ในการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น. วารสารภาษาและภาษาศาสตร์. 27.1: 1-18.
- ศิริวิไล อีระโรจนารัตน์. 2551ข. การพัฒนาฐานข้อมูลภูมิศาสตร์ด้านคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นด้วยระบบสารสนเทศ. วารสารภาษาและภาษาศาสตร์. 26.2: 1-20.
- ศิริวิไล อีระโรจนารัตน์. 2552. การสร้างแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์. โครงการวิจัยโดยทุนสนับสนุนจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ทุนพัฒนาอาจารย์ใหม่ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวิไล อีระโรจนารัตน์และกัลยา ดิงศักดิ์ทิพย์. 2553. การสร้างแผนที่ภูมิภาคทางภาษาถิ่นของประเทศไทย: กรณีศึกษาแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลาง. วารสารอักษรศาสตร์. 38.1: 166-202.
- ศุภินันท์ จิตวิริยนนท์. 2555. การปรับค่าความถี่มูลฐานโดยการแปลงค่าเฮิร์ตเป็นเซมิโทน: แนวทางในการเสนอผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์. *The Journal: Journal of the Faculty of Arts*. 8.2: 19-46.
- ศุภมาส เอ่งฉ้วน. 2537. คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทยและเกาะปีนัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2547. ๒๐๐ ปี กฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- สงวน โชติสุขรัตน์. 2512. ไทยยวน-คำเมือง. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. 2533. แผนที่แสดงเขตอำเภอ ตำบล เทศบาล และข้อมูลพื้นฐานของจังหวัด พ.ศ. 2533. งานแผนที่กองวิชาการสถิติ.
- สนอง คลังพระศรี. 2541. หมอลำชิง : กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำในภาคอีสาน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ. 2514. *ไทยรบพม่า*. พระนคร: คลังวิทยา. หน้า 235-237.

สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ. 2554. แผนที่กลุ่มชาติพันธุ์และภาษาในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย : *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 30.2: 83-114.

สมทรง บุรุษพัฒน์ สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และยุทธพร นาคสุข. 2559. การจำแนกภาษากะลอมตาม *แนวทางภาษาศาสตร์*. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 35.2: 35-56.

สมทรง บุรุษพัฒน์ สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง สมิตรา สุรัตน์เดชา ปัทมา พัฒน์พงษ์ ณรงค์ อาจสมิติ และพิเชฐ สีตะพงศ์. 2554. *การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ใน ภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทสร้างสื่อจำกัด.

สมทรง บุรุษพัฒน์. 2543. *ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอกพิมพ์ไทจำกัด.

สมทรง บุรุษพัฒน์. 2556. การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ไทดำ. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 32.2: 19 - 40.

สมทรง บุรุษพัฒน์. 2556. *การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทยโซ่ง*. สงขลา: โรงพิมพ์พิมพ์การ.

สมทรง บุรุษพัฒน์. 2560. *ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ*. กรุงเทพฯ: บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์จำกัด.

สมพร เกษมสุขจรัสแสง. 2526. *การผสมผสานทางวัฒนธรรมของลาวโซ่ง ในเขตอำเภอยะโฮย จังหวัด เพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมิทธิ์ สระอุบล. 2548. *มานุษยวิทยาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สร้อยดี อ่องสกุล. 2539. *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์

สารภี ศิลา. 2518. *เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภาษากรุงเทพกับภาษาคุบัว*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. เล่มที่ ๓๒ เรื่องที่ ๕ *เส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ / เส้นแบ่งเขตแดน ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน* [เข้าถึงเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2560] <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=32&chap=5&page=t32-5-infodetail04.html>.

สำเริง คำโหมง. 2538. *ดนตรีอีสาน : แคนและดนตรีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง*. มหาสารคาม: ภาควิชาดนตรี คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

สิริ พิงเดช (สุลิ นามแฝง). 2519. *ประวัติลัทธิของผู้ไทซ่งดำ*. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

- สิริรัตน์ ศรีสมบัติ. 2552. แหล่งการเรียนรู้ชุมชนกับการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวซอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2560. ระบบเสียงภาษาไทยในในประเทศไทย. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 34.1: 90-117.
- สุกัญญา เชาวน์น้ำทิพย์. 2549. อัตลักษณ์ของชาวล้านนาในนวนิยายของมาลา คำจันทร์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2530. เจ๊กปนลาว. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2551. ร้องรำทำเพลง: ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2553. ดนตรีไทยมาจากไหน?. นครปฐม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สุธี จันทรศรี. 2557. แคนวอประยุคไทดำ: การต่อรองอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุธีรา ภูมิเจริญ. 2538. ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- สุนทร วรหาร. 2555. วรรณกรรมขับไทดำในสปป.ลาว: การสร้างสรรค์วรรณศิลป์และการสื่อสารทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สุนทรรัตน์ แสงงาม. 2549. การแปรคำศัพท์และวรรณยุกต์ตามกลุ่มอายุและทัศนคติต่อภาษาในภาษาโซ่ง (ไทดำ) ที่พูดในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัทธา จิรนนทนากรณ์, อัญชลี สิงห์น้อย และศิริพร มณีชูเกตุ. (2546). ระบบไวยากรณ์ในภาษาไทยโซ่ง (รายงานการวิจัย). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ. 2540. ลาวโซ่ง : พลวัตของระบบวัฒนธรรมในรอบสองศตวรรษ (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุมิตร ปิติพัฒน์, พิเชฐ สายพันธ์ อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และนลินี ดันธวัณชัย. 2551. ไทดำ ไทขาว ไทแดง และไทเหลือง : อัตลักษณ์เปิด อัตลักษณ์ปิด. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

- สุมิตร ปิติพัฒน์. 2546. *ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไทย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โอ เอส พินิตติ้ง เฮาส์.
- สุมิตร ปิติพัฒน์. 2553. *คนไทเมืองกว่า : ไทแดงและไทเมืองในประเทศเวียดนาม*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพล เนสุสินธุ์. 2555. *แคนของกลุ่มชาติพันธุ์ไตในลุ่มน้ำโขง: แหล่งกำเนิด การแพร่กระจาย และแนวทางการสืบทอดและพัฒนา*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรียา รัตนกุล. 2548. *นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์: ภาษาตระกูลไท*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. 2541. *การจัดกลุ่มภาษาไทยโขงโดยใช้เสียงวรรณยุกต์. ทอถักอักษร: รวมบทความทางภาษาและวรรณคดีไทย*. ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. 2545. *แผนที่ภาษาศาสตร์จังหวัดราชบุรี*. นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. 2557. *แผนที่ภาษาศาสตร์จังหวัดสุพรรณบุรี*. ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ สุจิตลักษณ์ ศิผดุง เอกพงษ์ สุวรรณเกษร์ อภิญญา บัวสรวง อิสระ ชูศรี และโสภณา ศรีจำปา. 2547. *แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2544. *การวิจัยเรื่องแผนที่ภาษาชาติพันธุ์ในประเทศไทย : ภาพรวมของภาษาที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- เสนห์ ขาวขมื่น. 2531. *ภาษาไทยยวนที่ตำบลท่าช้าง อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โสภิตา ถาวร และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2559. *การแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ภาษาไทยตามภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. *วารสารศิลปศาสตร์*. 16.2: 89-112.
- โสภิตา ถาวร และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2561. *ถ้อยคำเสียงไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. กรุงเทพฯ: บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- โสภิตา ถาวร. 2556. *การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางเสียงในภาษาไทดำ*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไสวย สว่างวรรณ. 2534. *ภูมิศาสตร์ภาษาในจังหวัดชัยภูมิโดยใช้ระบบวรรณยุกต์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

- อธิป จิตตฤกษ์. 2552. การปะทะต่อต้าน, การควบคุมครอบงำ และวัฒนธรรมเสี่ยง : ว่าด้วยวัฒนธรรมดนตรีในรัฐ, ในโลก และสิ่งเกี่ยวเนื่อง. *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 8*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน).
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. 2546. *อัตลักษณ์ (Identity) การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อภิญญา โปธิ์สาน. 2552. *สารัตถะความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง*. มหาสารคาม : หจก.อภิชาติการพิมพ์.
- อมรชัย คหกิจโกศล. 2548. การเปรียบเทียบคำเรียกเครือญาติในภาษาไทยและภาษาจีนแต้จิ๋ว. *ดำรงวิชาการ*. 4.1: 1-23.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, กัญทิมา รักรวงษ์วาน, มนสิการ เสงสุวรรณ และ สิริวิมล ศุกรศร. 2555. *บุคคลสำคัญและความคิดหลักในวรรณคดีชาตินิพนธ์: การเข้าถึงวัฒนธรรมโดยผ่านภาษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เอเอสพี.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2533. ลักษณะสำคัญบางประการในวัฒนธรรมไทยที่แสดงโดยคำเรียกญาติ. *ภาษาและวรรณคดีไทย*. 7.1: 55-68.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2550. *ภาษาศาสตร์สังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถัย เจือจันอัด. 2530. ระบบเสียงภาษาถิ่นยวนที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท*. มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์.
- อรพันธ์ อุณากรสวัสดิ์. 2536. *ศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาผู้ไทกับภาษาลาวโซ่ง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรพิน สร้อยญาณะ. 2554. การสร้าง "พื้นที่ที่สาม" ของผู้หญิง "ชนบทใหม่" ภาคเหนือ ผ่านเพลงซอสดริง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2560. การแปรของคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติภาษาตระกูลไทในประเทศไทยลาว. *MFU Connexion Journal of Humanities and Social Sciences*. 6.1: 197-220.
- อ้อยฤดี สันทร. 2553. *ไทญ้อในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง : การปรับเปลี่ยนและการดำรงอัตลักษณ์ของไทญ้อในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- อัญชลี บุรณะสิงห์. 2531. *วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ถ้อยคำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยโชนง*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์และภาษาเอเชียอาคเนย์ สถาบันวิจัยภาษา
และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัมรินทร์ แร่งเพชร. 2545. *วงปี่ไม้แมน : ดนตรีในพิธีเสนของชาวลาวโชนง ในอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัศม์เดช จารุโสภณ. 2551. *เพลงขับสายแปงของลาวโชนงบ้านดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2549. *การต่อสู้เพื่อความเป็นคนของคนชายขอบในประเทศไทย. อยู่ชายขอบ มองลอด
ความรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2555. *พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม. รัฐและ
ชาติพันธุ์*. เชียงใหม่: สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10 จังหวัดเชียงใหม่.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. 2534. *ระบบการเขียนอักษรลานนา*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอกพล กันทอง. 2550. *การแปรของวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ตามกลุ่มอายุ*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอนก นาวิกมูล. 2550. *เพลงนอกศตวรรษ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- Alan P. Merriam, ผู้แปล บุษกร สำโรงทอง. 2543. *มานุษยวิทยาทางดนตรี (The Anthropology of Music)*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Nguyen Thi Thuy Chau. 2558. *การศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาเวียดนาม*.
วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 12.2: 39-52.

ภาษาอังกฤษ

- Bacchi, Siang. 2000. King cobra Pou Chao Ngou Haou. *Iowa: Tai Studies Center*, 9-25.
- Boonsawasd, Attasith. 2013. Chinese Influence on Bouyei Basic Kinship Terms. *Dialectologia*, 11: 67-84.
- Bowlby, John. 1973. *Attachment and Loss: Vol II Separation*. New York: Basic Books.
- Brown, Marvin J. 1965. *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: Social Science Association Press of Thailand.
- Burusphat, Somsong. 2012. Tones of Thai Song varieties. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society (JSEALS)*, 5: 32-48.
- Chamberlain, James R. 1975. A new look at the historical and classification of the Tai languages. In *Studies in Tai Linguistics* in Honor of William J. Gedney, edited by Jimmy G. Harris and James R. Chamberlain, 49-66. Bangkok: Central Institute of English Language.
- Chamberlain, James R. 1996. An overview of Tai-Kadai languages spoken in southern China. Papers prepared for Thai-Kadai Research Institute of Thammasat University for a workshop, held July 4, 1996.
- Cheng, L. 1991. *Assessing Asian Language Performance: Guidelines for Evaluating Limited-English Proficient Students*. (2nd ed.). Oceanside, CA: Academic Communication Association.
- Chotecheun, Siwaporn. 1986. *The Phonology of Nan with Comparisons to Phrae*. M.A. Thesis in Linguistics, Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.
- Dilley, Laura Christine. 2005. *The Phonetics and Phonology of Tonal Systems*. Ph. D. Dissertation, MIT.
- Falk, Julia. 1973. *Linguistics and Language: A Survey of Basic Concepts and Applications*. Lexington, Mass: Xerox College Publishing.
- Fippinger, Dorothy Crawford. 1971. Kinship terms of the Black Tai people. *Journal of the Siam Society*, 59: 65-82.

- Fippinger, Jay and Fippinger, Dorothy. 1974. Black Tai phoneme, with reference to White Tai. *Anthropological Linguistics*, 12.3: 83-95.
- Fromkin, Victoria and Rodman, Robert. 1983. *An Introduction to Language*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Gedney, William J. 1964. A comparative sketch of White, Black and Red Tai. *The Social Review Special*, 14: 1-47.
- Gedney, William J. 1972. A checklist for determining tones in Tai dialects. In *Studies in Linguistics in Honor of George L. Trager*, edited by M. Estellie-Smith, 423-438. The Hague: Mouton.
- Goodenough, Ward Hunt. 1956. Componential analysis and the study of meaning. *Language*, 32: 195 - 216.
- Hartmann, John. 1980. A model for the alignment of dialects in Southwestern Tai. *JSS*, 68.1: 72-86.
- He, Fang. 1992. The kinship terms and the family structure in post-proto Zhuang-Dong community compared with Chinese. In *The Third International Symposium on Language and Linguistics*, Bangkok, Thailand, pp. 639-650. Chulalongkorn University.
- Hyman, Larry. 1975. *Phonology: Theory and Analysis*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Katsura, Chaiyathip. 2010. *Social and Cultural Significance of Kham Muang Anaphora*. Ph.D. dissertation, Mae Fah Luang University.
- Katz, Jerrold J. and Fodor, Jerry A. 1963. The structure of semantic theory. *Language*, 39: 170 -210.
- Kullavanijaya, Pranee and L-Thongkum, Theraphan. 1998. Linguistic criteria for determining Tai ethnic groups: Case studies on central and south-western Tais. In *Proceedings: The International Conference on Tai Studies* (pp. 264-273), July 29-31, 1998. Mahidol University, Bangkok Thailand.
- Labov, William. 1963. The social motivation of a sound change. *Word: Journal of the Linguistic Circle of New York*, 19: 273-309.

- Li, Fang kuei. 1960. A tentative classifications of Tai dialects. *Culture in History Essay in Honor of Paul Radin*, 951-959. New York: Columbia University Press.
- Li, Fang Kuei. 1977. *A Hand Book of Comparative Tai*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Lounsbury, Floyd G. 1964. The structural analysis of kinship semantics. In H. G. Lunt (ed.), *Proceedings of the ninth international congress of linguistics*, pp. 1073 - 1093. The Hague: Mouton.
- L-Thongkum, Theraphan. 2002a. *Old Tai Dam (Black Tai) Lexicon*. (Manuscript).
- L-Thongkum, Theraphan. 2002b. Old Tai Dam (Black Tai) and the meanings of ambiguous words in modern Thai elaborate expressions. *Paper presented at the 12th Annual Conference of the Southeast Asian Linguistics Society (SEALS XII) hosted by Northern Illinois University, DeKalb, May 15-17, 2002*.
- Maneewong, Orapin. 1987. *A Comparative Phonological Study of Lao Song in Petchburi and Nakhorn Pathom Provinces*. MA Thesis, Mahidol University.
- Murdock, George Peter. 1949. *Social Structure*. New York: Macmillan.
- Nida, Eugene A. 1979. *Componential Analysis of Meaning: An Introduction to Semantic Structures*. New York: Mouton Publisher.
- Nolan, F. 2007. Intonational equivalence: An experimental evaluation of pitch scales. In *Proceedings of the 15th International Congress of Phonetic Sciences (pp. 1506-1509), Barcelona, Spain*.
- Ostananda, Varisa. 1977. *Tone in Vientiane Lao*. Ph.D. dissertation, University of Hawaii.
- Ostapirat, Weera. 2005. Kra-Dai and Austronesian: Notes on phonological correspondences and vocabulary distribution. In *The Peopling of East Asia: Putting Together Archaeology, Linguistics and Genetics*, edited by Sagart, Laurent, Blench, Roger & Sanchez-Mazas, Alicia, 107–131. London/NewYork: Routledge-Curzon.
- Palakornkul, Angkab. 1972. *A Socio-Linguistic Study of Pronominal Strategy in Spoken Bangkok Thai*. Ph.D. dissertation, The University of Texas at Austin.

- Pittayaporn, Pittayawat. 2009a. *Phonology of Proto-Tai*. Ph.D. dissertation. Department of Linguistics, Cornell University.
- Pittayaporn, Pittayawat. 2009b. Proto-Southwestern-Tai: A new reconstruction. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society* 2: 119-143.
- Plungsuwan, Wipawan. 1981. *A Tonal Comparison of Tai Dialects in Ratchaburi*. MA Thesis in Linguistics Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.
- Prasithrathsint, Amara. 1996. A comparative study of the Thai and Zhuang kinship system. In *Collection of Papers on the Relationship between the Zhuang and the Thai*, pp. 12 - 32. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Prasithrathsint, Amara. 2001. A componential analysis of kinship terms in Thai. In Tingsabadh, K. & Abramson, A. S. (eds.), *Essays in Tai linguistics*, pp. 261-276. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sarawit, Mary E. 1973. *The Proto-Tai Vowel System*. Ph.D. dissertation. University of Michigan.
- Smith, Kenneth. 1989. Some Vietnamese kinship terminologies. *Mon-Khmer Studies Journal*, 15: 21-86.
- Strecker, David. 1976. Higher falls more: A tonal sound change in Tai. *Paper Presented to the International Conference on Sino-Tibetan Language and Linguistics*, Eleventh Meeting, University of Arizona, Tusson, Arizona, USA. 20th -22nd October, 1976.
- Strecker, David. 1979. A preliminary typology of tone shapes and tonal sound changes in Tai : the Lān Nā A-tones. *Studies in Tai and Mon-Khmer Phonetics and Phonology*. In Honor of Eugenie J.A. Henderson. Edited by Theraphan L. Thongkum and others. Bangkok : Chulalongkorn University Press.
- Swadesh, Morris. 1952. Lexicostatistic dating of prehistoric ethnic contacts. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 96: 452-463.
- Teerarojanarat, Sirivilai and Tingsabadh, Kalaya. 2011a. A GIS-based approach for dialect boundary studies. *Dialectologia*, 6: 55-75.

- Teerarojanarat, Sirivilai and Tingsabadh, Kalaya. 2011b. Using GIS for linguistic study: A case of dialect change in the northeastern region of Thailand. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 21: 362-371.
- Tingsabadh, Kalaya. 2001. *Thai tone geography*. In M.R. Kalaya Tingsabadh & A.S. Abramson. (Eds.), *Essays in Tai linguistics* (pp.205-228). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Tingsabadh, Kalaya. 1980. *A phonological study of the Thai language of Suphanburi province*. Ph.D. dissertation, School of Oriental and African Studies, University of London.
- United States Census Bureau. 2017. <https://www.census.gov>.
- Wallace, Anthony and Atkins, John. 1960. The meaning of kinship terms. In *American Anthropologist*, 62: 58-80.
- Wang, William S-Y. 1969. Competing changes as a cause of residue. *Language*, 45: 9-25.

Output

จากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

Output จากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

1. ผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ

เลขที่	ผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ	ฐานข้อมูล	สถานะของการตีพิมพ์
1	Somsonge Burusphat. 2016. A discourse analysis of the Tai Dam chronicle. <i>Journal of the Southeast Asian Linguistics Society</i> (JSEALS) 9 (2016): 30-47.	Scopus	published
2	Somsonge Burusphat. Changes in Tai Dam Vowels. 2017. <i>Journal of the Southeast Asian Linguistics Society</i> 10.2: 10-22.	Scopus	published
3	Somsonge Burusphat. 2017. Regional variation and change of Tai Dam single initials. <i>Dialectologia</i> 21. (July 2018)	Scopus	accepted
4	Sutee Chansri and Somsonge Burusphat. 2017. Khab Tai Dam (Black Tai Folksongs): The Preservation and Adaptation of Musical Culture for the Maintenance of Ethnic Identity. <i>Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts</i> , 17.3: 131-154.	TCI 1	published
5	Wichaya Bovonwivat and Somsonge Burusphat. The Grammatical Development of Directional Verbs in Black Tai. <i>Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts</i> 18.2 (May-August)	TCI 1	In press

หมายเหตุ บทความที่ 1 ได้ดำเนินการก่อนที่จะได้รับทุนศาสตราจารย์ดีเด่น สกว. ต่อมาได้นำมาเข้าโครงการวิจัย และได้รับการตีพิมพ์เมื่อได้รับทุนแล้ว จึงมีข้อผิดพลาดที่มีได้ acknowledge สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

2. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 การใช้ประโยชน์ด้านนโยบาย

โดยหน่วยงาน กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัดต่าง ๆ และศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต

งานวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่มุ่งส่งเสริมความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ควรอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่ หน่วยงานเหล่านี้ได้ตระหนักถึงความร้ายแรงของปัญหาภาวะวิกฤติทางภาษาและชาติพันธุ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นอันจะทำลายความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแหล่งเก็บภูมิปัญญาของมนุษยชาติติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ส่งผลให้เกิดวิกฤตด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่าง ๆ ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนนโยบายทางภาษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนด้านภาษาและการอนุรักษ์ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

นอกจากนี้ผลงานวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายของภาครัฐและเอกชนที่จะสร้างความเชื่อมั่นในการสนับสนุนความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม รวมไปถึงการเปิดพื้นที่ สร้างจิตสำนึก และสร้างมนต์ทัศน์ของการลวดลายทางภาษาและวัฒนธรรม เพื่อทำให้เกิดกลุ่มผู้ที่อยากได้ยินเสียงของกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีจำนวนมากขึ้นเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์และกระบวนการสร้างสรรค์เสียงจากวัฒนธรรมดนตรีหรือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความงดงามและหลากหลายในสังคมต่อไป

2.2 การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ

โดยสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

โครงการวิจัยนี้ได้จัดการประชุมประจำปีเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยแก่สาธารณชน 3 ครั้ง และเดินทางไปเผยแพร่ผลงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยในประเทศ ได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ได้แก่ การประชุม The First China-ASEAN Ethnic Cultural Forum ณ เมือง Nanning ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน National University of Laos และ Wenzao Ursuline University of Languages, Kaohsiung, Taiwan รวมทั้งจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ที่ชุมชนไทดำ ไทยวน เพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณชน กิจกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ และสร้างกระแสความสนใจทางด้านภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและไทยวน รวมทั้งชาติพันธุ์อื่น ๆ ในวงกว้าง

นอกจากนี้บริบทของประชาคมอาเซียนซึ่งมีความเสรีในการติดต่อสื่อสาร การไปมาหาสู่ ผลการศึกษา จึงนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในภาษาและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ สร้างเครือข่ายทางภาษาและวัฒนธรรม การเป็นกัลยาณมิตรทางภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงการร่วมกันสร้างสรรค์ ทำให้ชาติพันธุ์ของประชาคมอาเซียน เกิดจิตสำนึกร่วมของความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน เพื่อธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองต่อไป

2.3 การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

โดยสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัดที่มีชุมชน ไทดำและไทยวนอาศัยอยู่

หน่วยงานเหล่านี้สามารถใช้ผลงานวิจัยเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ในชุมชน และเชื่อมโยงชุมชนไทดำ ไทยวน ในประเทศไทยกับชุมชนไทดำ ไทยวน ในต่างแดน การจัดการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมนี้จะทำให้ชาวไทดำและไทยวนรวมทั้งผู้ที่สนใจได้มีโอกาสเยี่ยมชมและศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ของ ชุมชนซึ่งกันและกัน ทำให้สร้างรายได้แก่ชุมชน สมาชิกชุมชนมีรายได้เสริม ส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น

2.4 การใช้ประโยชน์ด้านชุมชนและพื้นที่

โดยหน่วยงานพัฒนาชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล

หน่วยงานเหล่านี้ สามารถใช้ผลงานวิจัยเพื่อส่งเสริมการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทดำและไทยวน และการ สร้างจิตสำนึกร่วมผ่านภาษาท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านและความหลากหลายในบริบทสังคมอาเซียน หน่วยงาน สามารถใช้ผลงานวิจัยในการประเมินพลังชีวิตทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ไทยวนเพื่อแก้ไขปัญหาภาวะวิกฤติ ทางภาษาซึ่งส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

นอกจากนี้หน่วยงานดังกล่าวสามารถใช้ผลงานวิจัยเพื่อส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาคุณค่าทางภาษาและ วัฒนธรรม เพื่อธำรงอัตลักษณ์ที่หลากหลายของชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันจะนำไปสู่ความ เคารพในความต่างและสิทธิความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงสามารถแสดงตัวตนของตนเองได้อย่าง สมเกียรติและมีความภาคภูมิใจ ทำให้ประชากรหลักของประเทศมีความเข้าใจในความมีตัวตนของผู้คนที่มีความ แตกต่างกันในสังคมและมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ส่งผลถึงการอยู่ร่วมกันที่ยั่งยืนทางความ หลากหลายของภาษาและวัฒนธรรม

2.5 การใช้ประโยชน์ด้านวิชาการ

โดยสถาบันการศึกษา

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยข้ามพรมแดนประเทศ ผลงานวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมดนตรีในมิติทางประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้เห็นพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของภาษาและวัฒนธรรมดนตรีภายใต้ปัจจัยทางสังคมที่แตกต่างกันไป ผลการวิจัยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นลักษณะร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำทั้งประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมทั้งภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และเป็นแนวทางในการสังเคราะห์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ทั้งในวงวิชาการภาษาศาสตร์และมานุษยวิทยาการดนตรี (ethnomusicology) และในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านภาษาและดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วิธีการศึกษาที่ใช้ในงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในประเทศอื่น ๆ ต่อไป อันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งความรู้เป็นภาพรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคต

โครงการวิจัยได้สร้างนักวิจัยใหม่ซึ่งเป็นอาจารย์สังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐจำนวน 4 คน และเป็นนักศึกษาปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยมหิดล 2 คน นักวิจัยใหม่กลุ่มนี้ได้เรียนรู้การทำงานวิจัยจากหัวหน้าโครงการวิจัยฯ ทำให้มีประสบการณ์ในการวิจัยและสามารถผลิตผลงานวิจัยอย่างมีคุณภาพ และจะได้นำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับจากโครงการวิจัยนี้ไปพัฒนางานวิจัยในหน่วยงานที่ตนสังกัดในเวลาต่อไป

นอกจากนี้ผลงานวิจัยยังสามารถนำไปพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางด้านภาษาศาสตร์ภาษาถิ่น ภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบและประวัติ ภาษาศาสตร์เชิงสังคม อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ มานุษยวิทยาการดนตรี มานุษยวิทยาวัฒนธรรม อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และวิชาที่เกี่ยวข้องได้

3. Output อื่น ๆ

3.1 ผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการในประเทศ

เลขที่	ผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ	ฐานข้อมูล	สถานะของการตีพิมพ์
1	สมทรง บุรุษพัฒน์, สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์, ยุทธพร นาคสุข. 2559. การจำแนกภาษาจะลอมตามแนวทางภาษาศาสตร์. <i>วารสารภาษาและวัฒนธรรม</i> 35.2: 35-56. (มหาวิทยาลัยมหิดล)	TCI 1	published
2	โสภิตา ถาวร และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2559. การแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ภาษาไทยดำตามภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. <i>วารสารศิลปศาสตร์</i> 16.2: 89-112. (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)	TCI 1	published
3	สมทรง บุรุษพัฒน์. 2560. ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน. <i>วารสารภาษาและภาษาศาสตร์</i> 34.2: 20-45. (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)	TCI 1	published
4	อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2560. การแปรของคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติภาษาตระกูลไทในประเทศลาว. <i>วารสาร MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences</i> 6.1: 197-220.	TCI 1	published
5	สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2560. ระบบเสียงภาษาไทยวนในประเทศไทย. <i>วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์</i> 34.1: 90-117. (มหาวิทยาลัยขอนแก่น)	TCI 1	published
6	สมทรง บุรุษพัฒน์. 2561. พลังชีวิตภาษาไทยดำในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์. <i>วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร</i> 38.1 (เดือนมกราคม-เมษายน) 2561.	TCI 1	In press

เลขที่	ผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ	ฐานข้อมูล	สถานะของการตีพิมพ์
7	อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2561. การแปรของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำในประเทศไทย ลาว และเวียดนาม. <i>วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์</i> . (มหาวิทยาลัยขอนแก่น)	TCI 1	In press
8	โสภิตา ถาวร และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2561. การใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์จัดกลุ่มย่อยภาษาไทดำและข้อเสนอแนะการอพยพย้ายถิ่นฐาน. <i>วารสารภาษาและวัฒนธรรม</i> (มหาวิทยาลัยมหิดล)	TCI 1	Accepted
9	สุธี จันทศรี และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2561. ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการดำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี. <i>วารสารภาษาและวัฒนธรรม</i> (มหาวิทยาลัยมหิดล)	TCI 1	Accepted
10	ยุทธพร นาคสุข และสมทรง บุรุษพัฒน์. การศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยวนที่พูดในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า. <i>วารสารมนุษยศาสตร์</i> (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)	TCI 1	Accepted
11	สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. การแปรของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์. <i>วารสารศิลปศาสตร์</i> (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)	TCI 1	Submitted

3.2 การนำเสนอผลงานในที่ประชุมวิชาการ

เลขที่	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	ชื่อเรื่อง	ชื่อที่ประชุมวิชาการ
1	อาจารย์สุธี จันทร์ศรี และ นายไวยเรศ บุญฤทธิ์	Tai Dam folksong (Khab Tai Dam): The preservation and adaptation of musical culture for the maintenance of ethnic identity	การประชุม The First China-ASEAN Ethnic Cultural Forum ณ เมือง Nanning ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ในระหว่างวันที่ 15-18 มิถุนายน 2559
2	ศ.ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์ และ อาจารย์โสภิตา ถาวร	Language Vitality of Tai-Dam Lao	การประชุมนานาชาติลาวศึกษา ครั้งที่ 5 (Lao PDR in the ASEAN context) จัดโดย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ Center for Lao Studies ใน วันที่ 8-10 กรกฎาคม 2559
3	อ. ดร.อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์	Variation in Tai Kinship Terminology and System in Laos	การประชุมนานาชาติลาวศึกษา ครั้งที่ 5
4	อ.ดร.สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และ อ.ดร.ยุทธพร นาคสุข	A linguistic identification of Tai Kalom	การประชุมนานาชาติลาวศึกษา ครั้งที่ 5
5	อาจารย์ สุธี จันทร์ศรี	Khub Tai Dam: Maintenance and Adaptation of Musical Culture in order to Maintain Ethnic Identity	การประชุมนานาชาติลาวศึกษา ครั้งที่ 5
6	อาจารย์ พิสุทธิลักษณ์ บุญโต	Pha Sin Ta Mee: The shared cultural heritage of Tai Dam ethnic group in Thailand and Laos	การประชุมนานาชาติลาวศึกษา ครั้งที่ 5

เลขที่	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	ชื่อเรื่อง	ชื่อที่ประชุมวิชาการ
7	อาจารย์ พิสุทธิลักษณ์ บุญโต	การสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านผ้าซิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประเทศไทยและแขวงหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	การประชุมวิชาการระดับชาติ วิชาติพันธุ์ในอีสาน: “ภาวการณ์กลายเป็น” ในกระแสการเปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมใหม่ ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในระหว่างวันที่ 7-8 เมษายน 2559
8	อาจารย์ ไสภิตา ถาวร และ ศ.ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์	Tone Variation of Tai Dam in Southeast Asia	การประชุม Southeast Asian Linguistics Society 2018 ที่ Wenzao Ursuline University of Languages, Kaohsiung, Taiwan ในระหว่างวันที่ 17-19 พฤษภาคม 2561
9	อ.ดร.อรรณสิทธิ์ บุญสวัสดิ์	Seeing Tai Dam through Kinship Terms	การประชุม Southeast Asian Linguistics Society 2018
10	อ.ดร.สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์	Tonal Geography of Tai Yuan	การประชุม Southeast Asian Linguistics Society 2018

3.3 หนังสือ 5 เล่ม

ลำดับ ที่	ชื่อผู้เขียน	ชื่อหนังสือ	ผู้ทรงคุณวุฒิพัฒนาคุณภาพ ของหนังสือ
1	ศ.ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์	หลากหลายสำเนียงไทดำใน อุษาคเนย์	ศ.ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย)
2	อ.ดร.อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ ศ.ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์	มองไทดำผ่านคำเรียกญาติ	ศ.ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย)
3	อ.สุธี จันทร์ศรี ศ.ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์	ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการ ธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี	ผศ.ดร.รังสีพันธุ์ แข็งขัน (สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย)
4	อ.โสภิตา ถาวร ศ.ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์	ถ้อยสำเนียงไทดำในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้	รศ.ดร.วริษา โอสถานนท์ (ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
5.	อ.ดร.สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ ศ.ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์	ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทยวน ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์	ผศ.ดร.พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย)

ภาคผนวก ก

เครื่องมือในการวิจัย

โครงการย่อยที่ 1: การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

รายการคำศัพท์สำหรับเก็บข้อมูลการแปรเสียงพยัญชนะในภาษาไทดำ (80 คำ)

OTD 1 = Old Tai Dam 1 ไทดำดั้งเดิมระยะที่ 1

OTD 2 = Old Tai Dam 2 ไทดำดั้งเดิมระยะที่ 2

เลขที่	OTD 1	OTD 2	คำศัพท์ไทดำ	คำศัพท์ไทย
1	*ph-	*ph-	phi ²²	ผี
2			phom ²²	ผม
3	*p-	*p-	paa ²²	ปลา
4			piəʔ	เปียก
5	*ʔb-	*b-	bin ²²	บิน
6			bwəŋ ²²	เดือน
7	*b-	*p-	pu ⁵⁵	พลู
8			puʔ ³³	พรั่งนี้
9	*hm-	*m-	mau ³⁵	ใหม่
10			hməʔ ³⁵	หมอก
11	*m-	*m-	miə ⁵⁵	เมีย
12			muʔ ³³	(จี้) มูก
13	*f-	*f-	faaj ⁴¹	ฝ้าย
14			fɛʔ ³⁵	(หญ้า) แฝก
15	*v-	*f-	faj ⁵⁵	ไฟ
16			fəŋ ⁵⁵	ฟอง
17	*hw-	*w-	vi ²²	หวี
18			vaaj ²²	หวาย
19	*w-	*w-	vaa ⁵⁵	วา
20			vaj ⁴¹	ไว้
21	*th-	*th-	thaw ³¹	เต๋า
22			thuəj ³¹	ถั่ว
23	*t-	*t	tɛŋ ²²	ตีน
24			taa ²² ven ⁵⁵	ตะวัน

เลขที่	OTD 1	OTD 2	คำศัพท์ไทดำ	คำศัพท์ไทย
25	*ɔd-	*d-	daaw ²²	ดาว
26			dom ²²	ดม
27	*d-	*d-	teŋ ⁵⁵	แทง
28			tiəŋ ⁵⁵	เทียน
29	*hn-	*n-	nuaj ³⁵	หน่วย
30			liɔ ³⁵	หลีก หนึ
31	*n-	*n-	niw ⁴¹	นิว
32			nok ³³	นก
33	*s-	*s-	saɔ ³⁵	สาก
34			sau ³⁵	ใส่
35	*z-	*s-	sak ³³	ซัก
36			saaɰ ⁵⁵	ทราย
37	*hl-	*l-	laan ²²	หลาน
38			lap ³⁵	ลับ
39	*l-	*l-	liŋ ⁵⁵	ลิง
40			luəɔt/duəɔt ³³	เลือด
41	*c-	*c-	cau ²²	ใจ
42			cet ³⁵	เจ็ด
43	*j-	*c-	caan ⁵⁵	หลาน
44			caan ⁴¹	ข้าง
45	*hn-	*n-	ɲau ³⁵	ใหญ่
46			ɲaa ³¹	หญ้า
47	*n-	*n-	ɲuŋ ⁵⁵	ยุ่ง
48			ɲom ⁴¹	ยอม
49	*ɔj-	*j-	ju ³⁵	อยู่
50			jip ³⁵	หีบ
51	*j-	*j-	jau ⁵⁵	ไย
52			juŋ ⁵⁵	(นก) ยุง
53	*kh-	*kh-	khi ³¹	จี้

เลขที่	OTD 1	OTD 2	คำศัพท์ไทดำ	คำศัพท์ไทย
54			khon ²²	ชน
55	*khw-	*khw-	khwaan ²²	ชวาน
56			khwaa ²²	ชวา
57	*k-	*k-	kaɣ ³⁵	กลาก
58			kop ²⁵	กบ
59	*kw-	*kw-	kwaan ²²	กวาง
60			kweŋ ³⁵	แกว่ง
61	*g-	*k-	kaan ⁵⁵	คาง
62			kon ⁵⁵	คน
63	*gw-	*kw-	kwaaj ⁵⁵	ควาย
64			kwan ⁵⁵	ควั่น
65	*hŋ-	*ŋ-	ŋam ³⁵	คืด
66	*hŋw-	*hŋw-	ŋwaɣ ³⁵	เงย
67	*ŋ-	*ŋ-	ŋɯn ⁵⁵	เงิน
68			ŋuəŋ ⁵⁵	งวง
69	*ŋw-	*ŋw-	ŋwa ⁵⁵	(เมื่อ) วาน
70			ŋwap ³³	จับ (ประตู่)
71	*x-	*s-	saj ²⁵	ไซ่
72			so ²²	ขอ
73	*ɣ-	*kh-	khwaɣ ⁵⁵	เคย(ชิน)
74	*ɣw-	*khw-	khweɣ ³³	(ที่) แรก, เริ่ม
75	*ɣ-	*ɣ-	ɣet ³⁵	(สืบ) เอ็ด
76			ɣot ³⁵	อุด
77	*h-	*h-	hak ³⁵	หัก
78			haaj ²²	หงาย (มือ)
79	*h-	*h-	haɣ ³³	ราก
80			huəɣ ³³	(ตัว) เรือด

รายการคำศัพท์สำหรับเก็บข้อมูลการแปรเสียงสระในภาษาไทยดำ (54 คำ)

เลขที่	OTD 1	OTD 2	คำศัพท์ไทดำ	คำศัพท์ไทย
1	*hmin A	*min A1	min ²²	เหม็น
2	*mit D	*mit D2	mit ⁴⁴	มีด
3	*mit D	*mit D2	mit ⁴⁴	เมล็ด
4	*nip D	*nip D2	nip ⁴⁴	เย็บ
5	*hmet D	*met D1	met ⁴⁴	หมด ลีน
6	*geŋ B	*keŋ B2	keŋ ³³	กาง
7	*_khep D	*_khepD1	khep ³⁴	ตะขาบ
8	*khep D	*khep D 1	khep ⁴⁴	สาบ/ตะเข็บ(เสื้อ)
9	*hew A	*hew A1	hew ²²	เหว
10	*new B	*new B2	new ³³	เยี่ยว
11	*khew A	*khew A1	khew ²²	เขี้ยว
12	*khew C	*khew C1	khew ³¹	เขี้ยว ฟัน
13	*hew B	*hew B1	hew ³⁴	เหี่ยว
14	*hlew C	*lew C2	lew ⁴²	แล้ว (เสร็จ)
15	*?ew A	*?ew A1	?ew ²²	เอว
16	*mew A	*mew A2	mew ²²	แมว
17	*puut D	*puut D1	puut ⁴⁵	เปิด (ผ้า)
18	*tuum B	*tuum B1	tuum ⁴⁵	เติม เพิ่ม แถม
19	*kum A	*kum A1	kum ²²	กุ่ม (มือ)
20	*mɤk D	*mɤk D2	mɤk ⁴⁴	หมึก
21	*phɤŋ C	*phɤŋ C1	phɤŋ ³¹	ผึ้ง
22	*lɤk D	*lɤk D2	lɤk ⁴⁴	ลึก
23	*?ɤk D	*?ɤk D1	?ɤk ⁴⁴	อก
24	*nɤ C	*nɤ C2	nɤ ⁴²	หนี้
25	*tɤn A	*tɤn A1	tɤn ²²	เดือน
26	*cam C	*cam C1	cam ³¹	จิ้ม(แจ่ว)
27	*dap D	*tap D2	tap ³³	ทุบตี

เลขที่	OTD 1	OTD 2	คำศัพท์ไทดำ	คำศัพท์ไทย
28	*gwanA	*kwanA2	kuən ⁴⁴	ควั่น
29	*gwaamA	*kwaamA2	kuəm ⁴⁴	ความ คำพูด
30	*mup D	*mup D2	mup ⁴⁴	(คว่ำ) มับ
31	*suj A	*suj A1	suj ²²	(ผลึก) ไส
32	*khun C	*khun C1	khun ³¹	แกง (ขึ้น)
33	*ʔboŋ C	*boŋ C1	boŋ ²¹	บั้ง
34	*thoŋ A	*thoŋ A1	thoŋ ²²	ถุง ย่าม กระเป๋
35	*ʔoŋ C	*ʔoŋ C1	ʔoŋ ²¹	อั้ง (ตีน)
36	*doŋ B	*toŋ B2	toŋ ³³	ทุ้ง (นา)
37	*koŋ B	*koŋ B1	koŋ ⁴⁵	กลอง
38	*to A	*to A1	to ²²	ตัว
39	*hɲop D	*ɲop D1	ɲop ⁴⁴	ยุบ
40	*hlɔn C	*lɔn C1	lɔn ³¹	ลั่น
41	*hnɔk D	*nɔk D1	nɔʔ ⁴⁴	หนวก
42	*ɣuəj A	*khuəjA2	khuəj ⁴⁴	เคย (จีน)
43	*vuəŋ A	*fuəŋ A2	fuəŋ ⁴⁴	ฟาง
44	*guət D	*kuət D2	kuət ³³	ชุด
45	*zuən B	*suən B2	suən ³³	ซ่อน
46	*ʔbau A	*bau A1	bau ²²	ใบ (ไม้)
47	*cau A	*cau A1	cau ²²	ใจ
48	*ciik D	*cik D1	ciʔ ⁴⁴	ฉีก
49	*tɛɛk D	*tɛk D1	tɛʔ ⁴⁴	แตก
50	*thuukD	*thuukD1	thuʔ ⁴⁴	ถูก (โดน)
51	*laak D	*lak D2	laʔ ⁴⁴	ลาก
52	*muuk D	*muk D2	muʔ ⁴⁴	(ขี้) มูก
53	*hmɔk D	*mɔk D1	mɔʔ ⁴⁴	หมอก

โครงการย่อยที่ 2: การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ภาษาไทดำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โครงการย่อยที่ 4: ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทวนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

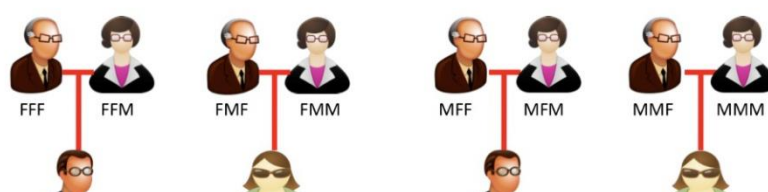
รายการคำศัพท์สำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์

(ดัดแปลงจากแนวคิดเกี่ยวกับกล่องวรรณยุกต์ ของ Gedney, 1972)

A	B	C	DL	DS
หุ	ไซ่	ข้าว	ขวด	หมัด.....
ขา	ผ่า	ถั่ว	หมาก.....	ผัก
ผม	ฆ่า	หม้อ.....	ศอก	หมึก.....
หาง	ถั่ว	เสื่อ	สาก	ผัก
ปู	ไก่	ก้าน.....	ปีก	กบ
ตา	ป่า	กึ่ง	ปาก	เปิด
ตีน	เต่า	ก้าง	ปอด	ตก
กา	ปู่	ตุ้	ปลวก.....	ดัก
บัว	ป่า	บั้ง	แดด	เปิด
แดง	อ่าน.....	อ้อย.....	ดุก	ดิบ
ใบ	โอง	ด้าย	ดอก	อก
ดาว	อ่าง	บ้าน.....	ดาบ	เด็ก
มือ	นั่ง	ม้า	ราก	นก
ควาย.....	น้อง	ลิ้น	เลือด.....	มด
นา	ไร่	น้ำ	เชือก.....	เล็บ
งู	เลื่อย.....	ไม้	ลูก	ลับ

โครงการย่อยที่ 3: คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

แบบสอบถามคำเรียกญาติพื้นฐาน

ชื่อผู้บอกภาษา.....อายุ.....ปี
ภาษาแม่.....
ที่อยู่.....
ประเทศ.....หมายเลขโทรศัพท์.....

ตารางที่ 1 รายการความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติรุ่นอาวุโสระดับสูงขึ้นไป 3 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ +3)

ลำดับที่	ความสัมพันธ์กับตัวเรา	คำเรียกญาติ
1	พ่อของพ่อของพ่อ (FFF)	
2	แม่ของพ่อของพ่อ (FFM)	
3	พ่อของแม่ของพ่อ (FMF)	
4	แม่ของแม่ของพ่อ (FMM)	
5	พ่อของพ่อของแม่ (MFF)	
6	แม่ของพ่อของแม่ (MFM)	
7	พ่อของแม่ของแม่ (MMF)	
8	แม่ของแม่ของแม่ (MMM)	

ตารางที่ 2 รายการความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติรุ่นอาวุโสระดับสูงขึ้นไป 2 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ +2)

ลำดับที่	ความสัมพันธ์กับตัวเรา	คำเรียกญาติ
1	พ่อของพ่อ (FF)	
2	พ่อของแม่ (FM)	
3	แม่ของพ่อ (MF)	
4	แม่ของแม่ (MM)	

ตารางที่ 3 รายการความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติรุ่นอาวุโสระดับสูงขึ้นไป 1 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ +1)

ลำดับที่	ความสัมพันธ์กับตัวเรา	คำเรียกญาติ
1	พ่อ (F)	
2	แม่ (M)	
3	พี่ชายของพ่อ (F+B)	
4	น้องชายของพ่อ (F-B)	

5	พี่สาวของพ่อ (F+Z)	
6	น้องสาวของพ่อ (F-Z)	
7	พี่ชายของแม่ (M+B)	
8	น้องชายของแม่ (M-B)	
9	พี่สาวของแม่ (M+Z)	
10	น้องสาวของแม่ (M-Z)	

ตารางที่ 4 รายการความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติรุ่นตัวเอง (รุ่นอายุ 0)

ลำดับที่	ความสัมพันธ์กับตัวเรา	คำเรียกญาติ
1	พี่ชาย (+B)	
2	น้องชาย (-B)	
3	พี่สาว (+Z)	
4	น้องสาว (-Z)	

ตารางที่ 5 รายการความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติรุ่นอาวุโสระดับต่ำลงมา 1 รุ่นอายุ (รุ่นอายุ -1)

ลำดับที่	ความสัมพันธ์กับตัวเรา	คำเรียกญาติ
1	ลูกชาย (S)	
2	ลูกสาว (D)	
3	ลูกชายของพี่ชาย (+BS)	
4	ลูกสาวของพี่ชาย (+BD)	
5	ลูกชายของน้องชาย (-BS)	
6	ลูกสาวของน้องชาย (-BD)	
7	ลูกชายของพี่สาว (+ZS)	
8	ลูกสาวของพี่สาว (+ZD)	
9	ลูกชายของน้องสาว (-ZS)	
10	ลูกสาวของน้องสาว (-ZD)	

ตารางที่ 6 รายการความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติรุ่นอาวุโสระดับต่ำลงมา 2 รุ่นอายุ
(รุ่นอายุ -2)

ลำดับที่	ความสัมพันธ์กับตัวเรา	คำเรียกญาติ
1	ลูกชายของลูกชาย (SS)	
2	ลูกสาวของลูกชาย (SD)	
3	ลูกชายของลูกสาว (DS)	
4	ลูกสาวของลูกสาว (DD)	

ตารางที่ 7 รายการความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติรุ่นอาวุโสระดับต่ำลงมา 3 รุ่นอายุ
(รุ่นอายุ -3)

ลำดับที่	ความสัมพันธ์กับตัวเรา	คำเรียกญาติ
1	ลูกชายของลูกชายของลูกชาย (SSS)	
2	ลูกสาวของลูกชายของลูกชาย (SSD)	
3	ลูกชายของลูกสาวของลูกชาย (SDS)	
4	ลูกสาวของลูกสาวของลูกชาย (SDD)	
5	ลูกชายของลูกชายของลูกสาว (DSS)	
6	ลูกสาวของลูกชายของลูกสาว (DSD)	
7	ลูกชายของลูกสาวของลูกสาว (DDS)	
8	ลูกสาวของลูกสาวของลูกสาว (DDD)	

โครงการย่อยที่ 5: ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี

แนวสัมภาษณ์ระดับลึก

ประเด็นทางวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำ

แบ่งเกณฑ์ตามช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูล 18-25, 26-40 ปี, 41 - 60 ปี, และ 60 ปีขึ้นไป

แนวสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้สืบเชื้อสายไทดำ

1. ท่านสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวไทดำหรือไม่
2. ชาวไทดำเรียกแทนกลุ่มตนเองว่าอย่างไร
3. เพราะเหตุใดจึงมีผู้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำว่าลาวโซ่ง
4. ท่านมีความพอใจมากน้อยเพียงใด เมื่อมีผู้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองว่าลาวโซ่ง
5. ท่านพอใจจะให้ผู้อื่นเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองว่าอย่างไร เพราะเหตุใด
6. ประวัติความเป็นมาของชุมชนเป็นอย่างไร
7. วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทดำมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
8. ประเพณีของชาวไทดำใดบ้างที่จำเป็นต้องใช้ดนตรีประกอบ มีขั้นตอนและรายละเอียดอย่างไร
9. ท่านคิดว่าแคนมีบทบาทและมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของท่านอย่างไร มากน้อยเพียงใด
10. ประเพณีหรือพิธีกรรมใดบ้างที่ไม่จำเป็นต้องใช้ดนตรีมาบรรเลงประกอบ เพราะเหตุใด
11. ท่านชอบฟังเสียงแคนหรือปี่มากน้อยเพียงใด ชอบทำนองใดมากที่สุด เพราะเหตุใด ชอบฟังเวลาใดบ้าง
12. ดนตรีแบบใดที่มีการประยุกต์ หรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้าง
13. ท่านมีความพึงพอใจของท่านที่มีต่อการบรรเลงดนตรีแบบดั้งเดิมกับดนตรีประยุกต์เป็นเช่นไร เพราะเหตุใด
14. เมื่อได้ยินเสียงแคนหรือปี่ท่านรู้สึกอย่างไร และถ้าขาดเสียงแคนหรือปี่ไปท่านคิดว่าตัวท่านเองและชาวไทดำจะเป็นเช่นไร
15. ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมและอนุรักษ์แคนรวมทั้งดนตรีต่าง ๆ ของชาวไทดำอย่างไร
16. มีการถ่ายทอดการบรรเลงแคนในรูปแบบใดบ้าง มีกระบวนการอย่างไร ให้กับคนกลุ่มใด โดยวิธีใด สถานะเป็นเช่นไร
17. มีวิธีการใดที่จะนำเสนอตัวตนของชาวไทดำบนพื้นที่ต่าง ๆ ในสังคม เหตุใดจึงเลือกวิธีนั้น ผลตอบรับเป็นเช่นไร
18. ความสัมพันธ์สำหรับชาวไทดำกับชุมชนรอบข้างเป็นเช่นใด
19. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมดนตรีส่วนใดที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวไทดำมากที่สุด เพราะเหตุใด
20. ท่านมีวิธีการสร้างเครือข่ายทางดนตรีระหว่างชุมชนไทดำและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร
21. ท่านมีความคิดเห็นต่อการใช้ดนตรีเป็นตัวแทนของชาวไทดำในบริบทสังคมอาเซียนอย่างไร มีรูปแบบอย่างไรบ้าง

แนวสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้สืบสานและผู้นำทางด้านศิลปวัฒนธรรมไทดำ

1. ท่านสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวไทดำหรือไม่
2. ท่านได้รับมอบหมายจากสมาชิกในชุมชนให้ดำรงตำแหน่งใด มีหน้าที่อะไรบ้าง
3. ปัจจุบันท่านมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมไทดำหรือไม่ อย่างไร
4. กรณีที่ท่านเคยมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมไทดำ ท่านปฏิบัติหน้าที่เป็นระยะเวลาเท่าไร และมีหน้าที่อะไรบ้าง
5. ความเคลื่อนไหวของศิลปวัฒนธรรมไทดำเป็นเช่นไร กรุณาเล่าจากประสบการณ์ของท่าน
6. ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทดำที่เป็นเอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่นมีอะไรบ้าง
7. จากอดีตถึงปัจจุบันศิลปวัฒนธรรมไทดำมีความเปลี่ยนแปลงไปเช่นไร
8. ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลง มีปัจจัยใดที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามมุมมองของท่าน
9. ในฐานะที่ท่านเป็นตัวแทนของชาวไทดำ ท่านมีแนวทางที่จะอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทดำไว้หรือไม่ อย่างไร
10. นอกจากชาวไทดำเองแล้ว มีผู้อื่นที่ให้ความสนใจศิลปวัฒนธรรมไทดำมากน้อยเพียงใด กลุ่มไหนบ้าง แนวโน้มเป็นเช่นไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
11. ตามความเห็นของท่าน ท่านยินดีที่จะให้บุคคลอื่นมาสนใจศิลปวัฒนธรรมไทดำหรือไม่ เพราะเหตุใด ในกรณีที่ยินดี ท่านมีแนวทางอย่างไรในการสนับสนุนให้มีบุคคลสนใจศิลปวัฒนธรรมไทดำมากขึ้น

แนวสัมภาษณ์ระดับลึก หัวหน้าและผู้ควบคุมคณะแผนวประยุกต์ไทดำ

1. คณะแผนวประยุกต์ที่ท่านควบคุมอยู่มีชื่อว่าอะไร ก่อตั้งมาตั้งแต่เมื่อไหร่ มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
2. ในกรณีที่ท่านได้รับการสืบทอดคณะแผนวประยุกต์ ท่านได้รับการสืบทอดจากใคร ผู้สืบทอดจะต้องมีคุณสมบัติพิเศษหรือไม่ อย่างไร
3. ก่อนที่จะก่อตั้งมาเป็นคณะแผนวประยุกต์ มีการบรรเลงอย่างไรมาก่อน
4. ท่านเข้ามาเป็นสมาชิกคณะแผนวประยุกต์นี้ตั้งแต่เมื่อไหร่ ที่มาเป็นเช่นไร กรุณาเล่า
5. ตลอดเวลาที่ผ่านมา มีความเปลี่ยนแปลงใดบ้างที่เกิดขึ้นกับคณะแผนวประยุกต์ของท่าน
6. ท่านมีแนวทางในการพัฒนาคณะแผนวของท่านอย่างไร
7. มีสิ่งใดบ้างในคณะแผนวประยุกต์ที่ยังคงรักษาให้อยู่ในรูปแบบดั้งเดิมอยู่
8. สิ่งใดบ้างที่มีการปรับเปลี่ยนจากดั้งเดิมไป ปรับเปลี่ยนเป็นเช่นไร และผลตอบรับเป็นอย่างไร
9. คณะแผนวประยุกต์ของท่านมีข้อแตกต่างจากคณะอื่นหรือไม่ อย่างไร
10. ลักษณะและรูปแบบของการบรรเลงคณะแผนวประยุกต์มีความแตกต่างกับการบรรเลงแคนแบบดั้งเดิมอย่างไร
11. เพราะเหตุใดจึงมีการประยุกต์จากแคนดั้งเดิมขึ้น ลำดับขั้นในการประยุกต์จนมาเป็นคณะแผนวประยุกต์ในปัจจุบันเป็นเช่นไร
12. แคนดั้งเดิมกับคณะแผนวประยุกต์มีความแตกต่างกันเช่นไร มีข้อดี ข้อเสียประการใดบ้าง
13. คณะแผนวประยุกต์ไทดำจะมีการบรรเลงในประเพณีหรือกิจกรรมใดบ้าง ทำหน้าที่อะไร และอยู่ในขั้นตอนใดของกิจกรรม
14. คณะแผนวประยุกต์มีช่วงเวลาหรือฤดูกาลบรรเลงหรือไม่
15. ชาวไทดำให้ความสำคัญกับคณะแผนวประยุกต์มากน้อยเพียงใด คนกลุ่มใดชื่นชอบคณะแผนวประยุกต์มากที่สุด และชื่นชอบส่วนไหนของคณะแผนวประยุกต์
16. นอกจากชาวไทดำแล้วยังมีกลุ่มคนอื่น ๆ ให้ความสนใจคณะแผนวประยุกต์อีกหรือไม่ กลุ่มใด และให้ความสำคัญในจุดใดของคณะแผนวประยุกต์
17. ความสนใจของบุคคลภายนอกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีความแตกต่างกันหรือไม่ แนวโน้มของกลุ่มคนภายนอกที่หันมาให้ความสำคัญกับคณะแผนวประยุกต์เป็นเช่นไร ท่านคิดว่าส่วนใดที่ทำให้กลุ่มคนเหล่านั้นหันมาให้ความสำคัญ
18. ท่านมีแนวทางที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบและลักษณะของคณะแผนวประยุกต์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้จ้างงานหรือกลุ่มผู้ฟังหรือไม่ อย่างไร
19. องค์ประกอบทางดนตรีของแคนในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง
20. มีองค์ประกอบทางดนตรีส่วนใดที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เปลี่ยนไปเมื่อใด เพราะเหตุใด

21. ปัจจัยใดที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางดนตรีของแคน และองค์ประกอบทางดนตรีของแคนส่วนใดที่มีผลกระทบให้วัฒนธรรมไทดำเปลี่ยนแปลงไปบ้าง
22. ท่านมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนารูปแบบและองค์ประกอบทางดนตรีของแคนไทดำอย่างไรบ้าง
23. อุปสรรค ข้อจำกัดในการพัฒนาแคนเป็นอย่างไร และท่านมีวิธีการหาทางออกอย่างไร
24. ท่านมีแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของกลุ่มคนต่าง ๆ อย่างไร

แนวสัมภาษณ์ระดับลึก นักดนตรี หมอปี หมอแคน หมอซำ

1. ท่านสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีไทดำได้กี่ชนิด เครื่องดนตรีที่ท่านถนัดคืออะไร มีลักษณะการบรรเลงอย่างไร
2. ความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมดนตรีที่ท่านสังเกตเห็นในชุมชนเป็นเช่นไร
3. เครื่องดนตรีที่ท่านถนัดนั้นมีเทคนิคการบรรเลงหรือไม่ อย่างไร ลักษณะการบรรเลงแบบอดีตและปัจจุบันมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
4. ท่านได้รับการสืบทอดหรือศึกษาเล่าเรียนในเครื่องดนตรีที่ท่านถนัดมาจากแหล่งใด วิธีใด
5. เหตุใดท่านจึงสืบทอดหรือศึกษาเล่าเรียนเครื่องดนตรีชนิดนี้
6. เครื่องดนตรีที่ท่านถนัดมีประวัติและที่มาเป็นเช่นไร
7. ลักษณะของเครื่องดนตรี รูปแบบทำนอง จากอดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร
8. ในอนาคตท่านจะเล่นดนตรีชนิดนี้ต่อไปหรือไม่ เพราะเหตุใด
9. มีการถ่ายทอดการบรรเลงแคนในรูปแบบใดบ้าง มีกระบวนการอย่างไร ให้กับคนกลุ่มใด โดยวิธีใด สถานะเป็นเช่นไร
10. มีวิธีการใดที่จะใช้ดนตรีเป็นสิ่งที่นำเสนอตัวตนของชาวไทดำในสังคม เหตุใดจึงเลือกวิธีนั้น ผลตอบรับเป็นเช่นไร
11. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมดนตรีส่วนใดที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวไทดำมากที่สุด เพราะเหตุใด
12. ท่านมีวิธีการสร้างเครือข่ายทางดนตรีระหว่างชุมชนไทดำและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆหรือไม่ อย่างไร
13. ท่านมีความคิดเห็นต่อการใช้ดนตรีเป็นตัวแทนของชาวไทดำในบริบทสังคมอาเซียนอย่างไร มีรูปแบบอย่างไรบ้าง
14. ท่านคิดว่าดนตรีไทดำควรมีการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทางดนตรีอย่างไรจึงจะมีคนสนใจและมีการสืบทอดต่อไป
15. ท่านมีความคิดเห็นต่อดนตรีไทดำที่มีการประยุกต์เป็นดนตรีสมัยใหม่อย่างไร

แนวสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้ผลิตและสร้างสรรค์ผลงานเพลงในวัฒนธรรมไทดำ

1. ผลงานที่ท่านสร้างสรรค์มีอะไรบ้าง
2. ท่านได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงอย่างไร มีใคร หรือดนตรีชนิดใดเป็นแบบอย่างในการสร้างสรรค์
3. ท่านมีแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงอย่างไร
4. ท่านคิดว่าจิตวิญญาณความเป็นไทดำอยู่ในส่วนใดในผลงานเพลงของท่านชัดเจนมากที่สุด เพราะเหตุใด
5. ผลงานของท่านมีความโดดเด่นตรงจุดใด
6. กระแสตอบรับของชาวบ้านในชุมชน หรือผู้ที่ได้ยินผลงานของท่านเป็นอย่างไร
7. ผลงานของท่านเกิดจากการผสมผสานดนตรีจากวัฒนธรรมดนตรีอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ดนตรีดั้งเดิมหรือไม่ เหตุใดจึงนำเข้ามาผสมผสาน
8. ในอนาคตท่านมีความคิดที่จะสร้างสรรค์ผลงานเพลงไปในแนวทางใด
9. ท่านมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทดำแบบดั้งเดิมอย่างไร
10. ท่านคิดว่าผลงานดนตรีที่สร้างสรรค์จะมีแนวโน้มที่จะสืบทอดต่อไปอย่างไร
11. ท่านมีวิธีการเผยแพร่ผลงานดนตรีที่ท่านสร้างสรรค์อย่างไรบ้าง

ภาคผนวก ข

คณะผู้วิจัย

คณะผู้วิจัย

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อีระพันธ์ เหลืองทองคำ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Dr. Bualy Paphaphanh

National University of Laos

รองศาสตราจารย์ ดร. วีระ โอสถาภิรัตน์

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย

มหาวิทยาลัยมหิดล

หัวหน้าโครงการวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์

ตำแหน่งวิชาการ

ศาสตราจารย์ ระดับ 11

หน่วยงานที่สังกัด

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย

มหาวิทยาลัยมหิดล

e-mail: sburusphat@gmail.com

คุณวุฒิการศึกษา

2517 ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมดี)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2521 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์)

มหาวิทยาลัยมหิดล

2529 Ph.D. (สาขาวิชามนุษยศาสตร์ วิชาเอกภาษาศาสตร์)

The University of Texas at Arlington

สาขาวิชาที่ศึกษา

การวิเคราะห์สัมพันธสาร

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น

ภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบและประวัติ

ภาษาศาสตร์ตระกูลไท

การสอนภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ

การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์

ผลงานทางวิชาการ ระหว่างปี 2554-2560 (2011-2017)

บทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ

- Somsong Burusphat. 2011. A comparison of sequential strategies in Mon-Khmer narratives. *Mon-Khmer Studies* 40: 86-106.
- Somsong Burusphat and Qin Xiaohang. 2012. Zhuang word structure. *Journal of Chinese Linguistics* 40.1: 56-83.
- Somsong Burusphat. 2012. Tones of Thai Song varieties. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society* 5: 32-48.
- Somsong Burusphat. 2013. The language shift in progress of Thai Song. *Journal of the Southeast Asian Linguistics* 6: 19-34.
- Somsong Burusphat. 2014. Plant-based numeral classifiers in Tai Dam. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society* 7: 11-22.
- Somsong Burusphat, Narong Ardsimiti, Sumittra Suraratdecha, Jitjayang Yamabhai. 2014. Ethnic tourism in Thailand: the case of the Black Tai. *Journal of Lao Studies* 5.1: 108-125.
- Somsong Burusphat. 2016. A discourse analysis of the Tai Dam chronicle. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society* 9: 30-47.
- Somsong Burusphat. 2017. Changes in Tai Dam Vowels. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society*, 10.2: 10-22.

หนังสือ

สมทรง บุรุษพัฒน์, สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง, สุมิตรา สุวรรณ์เดชา, ปัทมา พัฒน์พงษ์, ณรงค์ อาจสมิติ, และ พิเชฐ สีสะพงษ์. 2554. *การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทสร้างสื่อจำกัด.

สมทรง บุรุษพัฒน์, สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง, สุมิตรา สุวรรณ์เดชา, ปัทมา พัฒน์พงษ์, ณรงค์ อาจสมิติ, ชิต ชยางค์ ยมาภัย, และพิเชฐ สีสะพงษ์. 2556. *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทยโฮ่ง*. สงขลา: โรงพิมพ์พิมพ์การ.

สมทรง บุรุษพัฒน์. 2556. *การแปรและการเปลี่ยนแปลงภาษาไทยโฮ่ง*. สงขลา: โรงพิมพ์พิมพ์การ.

สมทรง บุรุษพัฒน์. 2560. *ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ*. กรุงเทพฯ: บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

Somsonge Burusphat. 2015. *Reading and Writing Thai* (3rd ed.). Bangkok: Samladda Ltd.

ผู้จัดการโครงการวิจัย

อาจารย์ ดร. ไอยเรศ บุญฤทธิ์
คณะวิทยาการเรี ยนรู้และศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ร่วมวิจัย

อาจารย์ ดร. ยุทธพร นาคสุข

สาขาวิชาภาษาศาสตร์
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย
มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์ ดร. วิชญา บวรวิวรรณ

กลุ่มวิจัยภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย
มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์ ดร. สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์

สาขาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

อาจารย์ ดร. อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์

ศูนย์การศึกษานานาชาติ
คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ โสภิตา ถาวร

ภาควิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อาจารย์ สุธี จันทร์ศรี

ภาควิชาดนตรีไทย
วิทยาลัยการดนตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยวิจัย

นางสาวรัชฎาภรณ์ ผลยะฤทธิ์

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาศาสตร์
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย
มหาวิทยาลัยมหิดล

นางสาวพรชนก สีดามุตร

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาศาสตร์
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย
มหาวิทยาลัยมหิดล

นางสาวญานิกา ตั้งสิริสุธิกุล

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย
มหาวิทยาลัยมหิดล

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ผู้ร่วมวิจัย: อาจารย์ ดร. ยุทธพร นาคสุข
ตำแหน่งวิชาการ อาจารย์
หน่วยงานที่สังกัด สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย
มหาวิทยาลัยมหิดล
e-mail: yuyut3@gmail.com

คุณวุฒิการศึกษา

2544	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย)	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2548	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จารึกภาษาไทย)	มหาวิทยาลัยศิลปากร
2555	ปริญญาดุษฎีบัณฑิต (ภาษาศาสตร์)	มหาวิทยาลัยมหิดล

สาขาวิชาที่ศึกษา

ภาษาและภาษาศาสตร์ภาษาพม่า	จารึกและเอกสารโบราณของไทย
ภาษาถิ่นตระกูลไท	ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ

ผลงานทางวิชาการ ระหว่างปี 2554-2560 (2011-2017)

รายงานการวิจัย

ยุทธพร นาคสุข. 2557. การศึกษาและปริวรรตจารึก : จารึกที่พบที่อำเภอพาน้อยและอำเภอห้วย
จังหวัดน่าน. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

บทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติและระดับชาติ

Yuttaporn Naksuk. 2014. Intha Phonology. *Southeast Asia Journal* 23: 187-211.

สมทรง บุรุษพัฒน์ สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และยุทธพร นาคสุข. 2559. การจำแนกภาษากะลอมตาม
แนวทางภาษาศาสตร์ . *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 35.2: 35-56.

เอธิกา เอกวารีสกุล ยุทธพร นาคสุข และ Qingqing Chen. 2560. เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยสมัย
รัชกาลที่ 5 และปัจจุบัน . *ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 6.2: 51-68.

ธานินทร ลิ้มปิติริ ยุทธพร นาคสุข และเอธิกา เอกวารีสกุล. 2561. ข้อเสนอในการถ่ายทอดเสียง
วรรณยุกต์ภาษาพม่าด้วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทย: การศึกษาเปรียบเทียบทางกลศาสตร์.
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 35.1.

บทความที่ตีพิมพ์ในหนังสือรวมบทความ

ยุทธพร นาคสุข. 2557. ภาษาพม่าในจารึกและเอกสารโบราณไทย. ใน *นานาภาษาในจารึกและเอกสาร
โบราณไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ยุทธพร นาคสุข. 2557. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจารึกของอาณาจักรศรีเกษตร. ใน *ความสัมพันธ์ของภาษา
และรัฐโบราณในอาเซียน*. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Yuttaporn Naksuk. 2017. Inscriptions of Sri Ksetra and Bagan Kingdoms. Ampika Rattanapitak
(Editor), *A Collection of Papers on Myanmar Language and Literature* (167- 206).
Chiang Mai: Patara Prepress.

ผู้ร่วมวิจัย: อาจารย์ ดร. วิชญา บวรวิวรรณ
ตำแหน่งวิชาการ อาจารย์
หน่วยงานที่สังกัด กลุ่มวิจัยภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย
มหาวิทยาลัยมหิดล
bwichaya@hotmail.com

คุณวุฒิการศึกษา

2544	ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง)
(การแปล)	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2546	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(ภาษาและการค้าระหว่างประเทศ)	Eastern Michigan University
2555	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
(ภาษาศาสตร์)	มหาวิทยาลัยมหิดล

สาขาวิชาที่ศึกษา

วากยสัมพันธ์
ภาษาศาสตร์ตระกูลจีน
ภาษาศาสตร์ตระกูลไท

ผลงานทางวิชาการ ระหว่างปี 2556-2559 (2013-2016)

บทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ

Wichaya Bovonwivat. 2013. Aspects in Fengshun Hakka spoken in Thailand: Perfective, Experiential, and Inchoative. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society* 6: 35-53.

ผู้ร่วมวิจัย: อาจารย์ ดร. สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์
ตำแหน่งวิชาการ อาจารย์
หน่วยงานที่สังกัด สาขาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
e-mail: janida_20@hotmail.com

คุณวุฒิการศึกษา

2540	ศึกษาศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยนเรศวร
2555	Bachelor of Literature	Beijing Language and Culture University, China
2547	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์)	มหาวิทยาลัยมหิดล
2553	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ภาษาศาสตร์)	มหาวิทยาลัยมหิดล

สาขาวิชาที่ศึกษา

ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร	ระบบเสียง
ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น	ภาษาศาสตร์สังคม
ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ	ภาษาจีน

ผลงานทางวิชาการ ระหว่างปี 2554-2560 (2011-2017)

บทความวิจัย

สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์. 2559. การศึกษาเปรียบเทียบภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม ผ่านสำนวนไทย จีน และอังกฤษ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น* 5.1: 59-82.

สมทรง บุรุษพัฒน์, สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์, ยุทธพร นาคสุข. 2559. การจำแนกภาษากะลอมตามแนวทางภาษาศาสตร์. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม* 35.2: 35-56. (มหาวิทยาลัยมหิดล)

สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2560. ระบบเสียงภาษาไทยวนในประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์* 34.1: 90-117. (มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์. 2560. การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่อง “พระมหาชนก : ฉบับการ์ตูน”. พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ. *วารสารเซนต์จอห์น* 20.26: 186-202.

Zirivarnpicha Thanajirawat. 2011. Yunnanese Dialect Phonology in Thailand. *Dialectologia (Electronic Journal)* 7.7: 117-127.

ผู้ร่วมวิจัย: อาจารย์ ดร. อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์
ตำแหน่งวิชาการ อาจารย์
หน่วยงานที่สังกัด ศูนย์การศึกษานานาชาติ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
e-mail: attasith@g.swu.ac.th

คุณวุฒิการศึกษา

2541 การศึกษาระดับบัณฑิต (ภาษาไทย)	มหาวิทยาลัยบูรพา
2553 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ)	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2544 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์)	มหาวิทยาลัยมหิดล
2555 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ภาษาศาสตร์)	มหาวิทยาลัยมหิดล

สาขาวิชาที่ศึกษา

ภาษาศาสตร์ตระกูลไท
ภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบและประวัติ
ภาษาศาสตร์สังคม
สัทศาสตร์และสัทวิทยา

ผลงานทางวิชาการ ระหว่างปี 2555-2560 (2012-2017)

บทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับชาติ

อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. (2560). การแปรของคำเรียกญาติและระบบคำเรียกญาติ
ภาษาตระกูลไทในประเทศไทย. *วารสาร MFU Connexion: Journal of Humanities and
Social Sciences* 6.1: 197-220.

บทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ

Boonsawasd, Attasith. (2013). Chinese Influence on Bouyei Basic Kinship Terms. In
Dialectologia, 11: 67-84.

Boonsawasd, Attasith. (2012). Bouyei Word Formation. in *Studii de Lingvistica*, 2: 45-58.

ผลงานทางวิชาการ ระหว่างปี 2556-2559 (2013-2016)

ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการที่เผยแพร่และตีพิมพ์

- โสภิตา ถาวร. (2559). การเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ กรณีศึกษา การเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะ กับสระบางเสียงในภาษาไทยดำ. *ช่วงพญา*, 11: 56-97.
- โสภิตา ถาวร และสมทรง บุรุษพัฒน์. (2559). การแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ภาษาไทยดำ ตามภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์*, 16.2: 89-112.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2557). พจนานุกรม “ภาษาไทยพวน” ในวาระเฉลิมฉลอง 90 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- โสภิตา ถาวร. (2556). *การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทยดำ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โสภิตา ถาวร. (2556). การแปรของเสียงสระในภาษาไทยดำ จังหวัดเลย. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 3. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โสภิตา ถาวร. (2556). กรณีศึกษาทำนองเสียงในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 7 “ความเข้มแข็งทางวิชาการสู่ ASEAN”. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ผู้ร่วมวิจัย: อาจารย์ สุธี จันทร์ศรี
ตำแหน่งวิชาการ อาจารย์
หน่วยงานที่สังกัด วิทยาลัยการดนตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
e-mail: sangkasorn@gmail.com

คุณวุฒิการศึกษา

2551 อักษรศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร
2557 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมและการพัฒนา) มหาวิทยาลัยมหิดล

สาขาวิชาที่ศึกษา

ดนตรีไทย
มานุษยวิทยาการดนตรี

ผลงานทางวิชาการ ระหว่างปี 2554-2560 (2011-2017)

บทความวิจัย

สุธี จันทร์ศรี. 2557. แคนวงประยุกต์ไทดำ : การต่อรองอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม* 33.5: 122-135.

Sutee Chansri and Somsong Burusphat. 2017. Khab Tai Dam (Black Tai Folksongs): The Preservation and Adaptation of Musical Culture for the Maintenance of Ethnic Identity. *Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts*. 17.3: 131-154.

บทความวิชาการ

สุธี จันทร์ศรี. 2554. ขับแปงขวัญ : บทเรียนจากภาคสนามมานุษยวิทยาการดนตรี. *วารสารเพลงดนตรี* 16.5: 2.

สุธี จันทร์ศรี. 2558. ไทยร่วมสมัย VS ไทยเดิม : คุณค่า สร้างสรรค์ คำวิจารณ์ และความรับผิดชอบ. *วารสารสุริยวาที* 2.1: 54-59.

สุธี จันทร์ศรี. 2559. ไทดำหลงน้ำทา: อยู่เมืองลาวแต่ไม่เป่าแคน. *วารสารสุริยวาที* 3.1: 76-83.

สุธี จันทร์ศรี. 2560. ไทดำ: อยู่ที่ไหน เป่าอะไร ก็เป็นไทดำ. *วารสารสุริยวาที* 4.1: 49-55.

ภาคผนวก ค

กิจกรรมเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย

กิจกรรมเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย

การประชุมวิชาการ

1. จัดการประชุมวิชาการ “ชาติพันธุ์สังสรรค์ ภาษา-วัฒนธรรมสืบสาน” ครั้งที่ 1 ภายใต้โครงการวิจัย “การแปรภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” วันที่ 14 พฤษภาคม 2559 เวลา 09.00-16.00 น. ณ ตึกอเนกประสงค์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา
2. จัดการประชุมวิชาการ “ชาติพันธุ์สังสรรค์ ภาษา-วัฒนธรรมสืบสาน” ครั้งที่ 2 ภายใต้โครงการวิจัย “การแปรภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” วันที่ 22 เมษายน 2560 เวลา 09.00-16.00 น. ณ ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
3. จัดการประชุมวิชาการ “ชาติพันธุ์สังสรรค์ ภาษา-วัฒนธรรมสืบสาน” ครั้งที่ 3 ภายใต้โครงการวิจัย “การแปรภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” วันที่ 21 เมษายน 2561 เวลา 08.30-16.30 น. ณ ตึกอเนกประสงค์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา
4. หัวหน้าโครงการวิจัยฯได้รับเชิญให้บรรยายพิเศษเรื่อง “พลังชีวิตภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์” ในการประชุม “นักวิจัยรุ่นใหม่..พบ..เมธีวิจัยอาวุโส สกว.” ครั้งที่ 15 จัดโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ในระหว่างวันที่ 6-8 มกราคม 2559 ณ โรงแรมเดอะรีเจ้นท์ ซะอำ บีช รีสอร์ท จังหวัดเพชรบุรี
5. อาจารย์ ดร.อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ นักวิจัยของโครงการวิจัยฯได้นำเสนอผลงานวิจัยเรื่อง “Hae, The Lost Tai Dam Kinship Term” ที่การประชุม The European Conference on Arts and Humanities 2017 (ECAH 2017) ณ Jurys Inn Brighton Waterfront, Brighton, East Sussex, United Kingdom ในระหว่างวันที่ 11-12 กรกฎาคม 2560 โดยได้รับทุนสนับสนุนค่าลงทะเบียนและการเดินทางจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
6. อาจารย์สุธี จันทรศรี และนายไอยเรศ บุญฤทธิ์ นักวิจัยของโครงการวิจัยฯได้เป็นผู้แทนของหัวหน้าโครงการวิจัยฯไปนำเสนอผลงานเรื่อง “Tai Dam folksong (Khab Tai Dam): The preservation and adaptation of musical culture for the maintenance of ethnic identity” ในระหว่างวันที่ 15-18 มิถุนายน 2559 ที่การประชุม The First China-ASEAN Ethnic Cultural Forum ณ เมือง Nanning ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

7. หัวหน้าโครงการวิจัยและนักวิจัยจำนวน 7 คนนำเสนอผลงานวิจัย 5 เรื่องที่การประชุมนานาชาติลาวศึกษาครั้งที่ 5 (Lao PDR in the ASEAN context) จัดโดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ Center for Lao Studies ในวันที่ 8-10 กรกฎาคม 2559

8. อาจารย์ พิสุทธิลักษณ์ บุญโต นักวิจัยที่รับผิดชอบโครงการวิจัยย่อย “ผ้าขึ้นตาหมี : มรดกทางวัฒนธรรมร่วมของชาวไทดำในภูมิภาคอาเซียน” ในปี พ.ศ. 2558-2559 นำเสนอผลงานวิจัยที่การประชุมระดับชาติเรื่อง *วิถีชาติพันธุ์ในอีสาน: “ภาวะการณกลายเป็น” ในกระแสการเปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมใหม่*, จัดโดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในวันที่ 7-8 เมษายน 2559 และได้เผยแพร่ผลงานวิจัย ในเอกสารต่อไปนี้

พิสุทธิลักษณ์ บุญโต. 2559. การสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านผ้าขึ้นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประเทศไทยและแขวงหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *รวมบทความการประชุมวิชาการระดับชาติ วิถีชาติพันธุ์ในอีสาน: “ภาวะการณกลายเป็น” ในกระแสการเปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมใหม่*, 220-224. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

9. หัวหน้าโครงการวิจัยและนักวิจัย 3 คนเสนอผลงานวิจัยด้วยปากเปล่าจำนวน 3 เรื่องในการประชุม Southeast Asian Linguistics Society 2018 ที่ Wenzao Ursuline University of Languages, Kaohsiung, Taiwan ในระหว่างวันที่ 17-19 พฤษภาคม 2561

เผยแพร่ผลงานวิจัย

1. อาจารย์สุธี จันทรศรี เผยแพร่โครงการวิจัยย่อย “ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี” ในเอกสาร 2 เรื่องต่อไปนี้

สุธี จันทรศรี. 2559. ไทดำหลวงน้ำทาอยู่เมืองลาวแต่ไม่เป่าแคน. *สุริยวาที*, 76-83.

สุธี จันทรศรี. 2560. ไทดำอยู่ที่ไหน เป่าอะไรก็เป็นไทดำ. *สุริยวาที*, 49-55.

2. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้ขอความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาให้นำผลงานวิจัยของคณาจารย์ไปร่วมเผยแพร่ในงาน "มหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ 2560 (Thailand Research Expo 2017)" ระหว่างวันที่ 23 สิงหาคม ถึง วันอาทิตย์ที่ 27 สิงหาคม 2560 ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ ในการนี้ ทางมหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้วิทยาลัยการดนตรีเป็นตัวแทนในการนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่เป็นจำนวน 5 ชิ้น โดยโครงการวิจัย "ไทดำ: พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี" ภายใต้โครงการวิจัยทุนศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น เรื่อง "การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"

โดยมีอาจารย์สุธี จันทรศรี สังกัดภาควิชาดนตรีไทย วิทยาลัยการดนตรี เป็นนักวิจัยในโครงการดังกล่าว และได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัยในการเผยแพร่ผลงานวิจัยในครั้งนี้ด้วย สำหรับรูปแบบในการนำเสนอผลงานวิจัยนั้นเป็นการนำเสนอทั้งภาคนิทรรศการและภาคการประชุม ซึ่งอาจารย์สุธี จันทรศรีได้จัดทำวีดิทัศน์สารคดีการดำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรีของไทดำเพื่อประกอบการจัดแสดงในภาคนิทรรศการ และได้ขอความร่วมมือแคนวงประยุกต์ไทดำ จากบ้านดอนทอง อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม เพื่อมาสาธิตประกอบงานวิจัยด้วย

3. เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีผู้เข้าร่วมฟังที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์คือ รศ. สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ และ อาจารย์วิมลศิริ กลิ่นบุบผา เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561 และชุมชนไทดำ ที่หมู่บ้านหนองปร่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี หมู่บ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโทน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี และหมู่บ้านสะแกราย อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม วันที่ 23-25 กุมภาพันธ์ 2561

**คณะผู้วิจัยของโครงการวิจัยฯ เผยแพร่ผลงานของโครงการวิจัยฯ
ที่คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**

4. เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยพายัพ รวมทั้งชุมชนไทยวนในจังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 26 กุมภาพันธ์ ถึง 2 มีนาคม 2561

คณะผู้วิจัยของโครงการวิจัยฯ เผยแพร่ผลงานของโครงการวิจัยฯ

ที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2561

โดยมีผู้เข้าร่วมฟังคือ ผศ. ดร. ชนาพร ชันธบุตร คณบดีคณะศิลปศาสตร์

อาจารย์ ดร. ปารดา เตชะประทุมวัน รองคณบดีฝ่ายวิชาการ รวมถึงคณาจารย์และผู้สนใจอีกประมาณ 30 คน

คณะผู้วิจัยของโครงการวิจัยฯ เผยแพร่ผลงานของโครงการวิจัยฯ

ที่มหาวิทยาลัยพายัพ เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2561

โดยมีผู้เข้าร่วมฟังคือ ผศ. ดร. พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยนานาชาติ

5. เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นโดยมีผู้เข้าร่วมฟังคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตนา จันทร์เทาว์ รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการ และคณาจารย์ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วันที่ 27 มีนาคม 2561

**คณะผู้วิจัยของโครงการวิจัยฯ เผยแพร่ผลงานของโครงการวิจัยฯ
ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**

6. เผยแพร่ผลงานวิจัยที่ National University of Laos วันที่ 28-30 มีนาคม 2561 โดยมีผู้เข้าร่วมฟังคือ Professor Dr. Bualy Paphaphanh รวมถึงคณาจารย์และนักศึกษา จากคณะอักษรศาสตร์ประมาณ 70 คน

**คณะผู้วิจัยของโครงการวิจัยฯ เผยแพร่ผลงานของโครงการวิจัยฯ
ที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว (National University of Laos)**

7. จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่ผลงานวิจัยที่ชุมชนไทดำจังหวัด
สุราษฎร์ธานี ในระหว่างวันที่ 11-12 พฤษภาคม 2561

8. เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยนเรศวร เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2561 โดยมีผู้เข้าร่วมฟังคือ รอง
ศาสตราจารย์ ดร. อัญชลี วงศ์วัฒนา และคณาจารย์ของคณะมนุษยศาสตร์ และจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ
เพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่ผลงานวิจัยที่ชุมชนไทดำที่จังหวัดพิษณุโลก นครสวรรค์ พิจิตร เลย เพชรบุรี ราชบุรี
นครปฐม ในระหว่างวันที่ 25-31 พฤษภาคม 2561